

**Anglès i el seu emblemàtic Barri Antic.
Model per a l'estudi de l'interpretació
del territori en el marc de les Vies
Verdes**

Treball de recerca

Autor: Xavier Caparrós Moreno

Directora: Dra. Mª Assumpta Roig i Torrentó

**Departament de Geografia, Història i Història
de l'art.**

Facultat de Lletres – Universitat de Girona

Curs 2006-2007

Anglès i el seu emblemàtic Barri Antic.

Model per a l'estudi de l'interpretació

del territori en el marc de les Vies

Verdes

Treball de recerca

Autor: Xavier Caparrós Moreno

Directora: Dra. Mª Assumpta Roig i Torrentó

**Departament de Geografia, Història i Història
de l'art.**

Facultat de Lletres – Universitat de Girona

Curs 2006-2007

ÍNDEX:

Pàgina-es

<u>1-PRESENTACIÓ</u>	6 - 12
----------------------------	--------

2- LES VIES VERDES: EL TRINOMI PERFECTE ENTRE

NATURA, CULTURA I CONEIXEMENT

2.1.- ¿Què són i que entenem quan parlem de Vies Verdes?	13 – 20
2.2.- Qualitats i atractius que ofereixen les Vies Verdes.....	21 - 24
2.3.- Els orígens del moviment	25 - 26
2.4.- Estratègies, projectes i exemples de desenvolupament i dinamització en matèria de Vies Verdes	
2.4.1.- A nivell europeu	27- 33
2.4.2.- A nivell estatal (el cas nacional)	34 - 47
2.4.3.- A nivell comarcal (el cas concret de les Vies Verdes de Girona)	48 - 59

3- ANGLÈS I EL SEU EMBLEMÀTIC BARRI ANTIC

3.1.- El municipi d'Anglès: localització geogràfica i evolució històrico-cronològica	60 - 71
3.2.- De la Via Verda al Barri Antic	72 - 75
3.3.- El Casc Antic	
3.3.1.- Evolució històrico-urbanística	76 - 84
3.3.2.- Planificació física	85 - 94
3.3.3.- Antecedents en mesures de protecció, conservació i difusió del Barri Antic	95 - 101

4- INVENTARI DELS ELEMENTS PATRIMONIALS DEL BARRI

ANTIC D'ANGLÈS

4.1.- Elements tangibles

Can Camps	102 - 107
Can Déu Nostro Senyor	108 - 111
Cal Sabater Borni	112 - 115
Can Verdaguer	116 - 120
Can Cendra	121 - 129
Can Mans	130 - 133
Can Tino	134 - 137
Can Talleda	138 - 141
Can Bernades	142 - 145
Can Vilaró	146 - 149
Can Peix	150 - 156
El Transformador	157 - 160
Can Pujol	161 - 164
La Plaça de la Vila	165 - 169
Ca l'Aulet	170 - 173
Cal Noi	174 - 177
Cal Roig	178 - 181
Cal Rellotger	182 - 187
Ca l'Esparter	188 - 192
Els Pisos de Can Verdaguer	193 - 198
La Doma	199 - 202
Església Parroquial de Sant Miquel	203 - 209
Restaurant l'Aliança	210 - 213

Ca la Silvana ..... 214 - 219

El Castell d'Anglès ..... 220 - 225

4.2.- Elements intangibles

4.2.1.- Carlemany i Can Camps ..... 226 -227

4.2.2. – Fundació de la parròquia 227

4.2.3.- La Verge del Remei ..... 228 - 230

4.2.4.- La roca del Castell ..... 231 - 232

4.2.5- Les bruixes del Castell d'Anglès i la torre
de les Bruixes ..... 233 - 235

4.2.6.- La llàntia del Castell ..... 236 - 237

4.2.7. – La campana de les ànimes ..... 238 - 239

4.2.8.- A Anglès, el diable hi és ..... 240 - 241

4.2.9.- En Miquel de Sant Amanç ..... 242 - 243

4.2.10.- Els portals de la travessera d'Avall i la Guerra
de Barricades en el Barri Antic d'Anglès ..... 244 - 245

4.2.11.- La llegenda del gessamí del baluard de
Sant Miquel d'Anglès ..... 246 - 247

4.2.12. – El Ram del Ciri 248

4.2.13.- La festa de Sant Antoni ..... 249 - 250

5- INTERPRETACIÓ

5.1.- ¿Què és i que entenem quan parlem d'interpretació?	251 - 252
5.2.- Els antecedents	253 - 258
5.3.- La ruta patrimonial "Un salt en el temps: un petit tomb pel Barri Antic d'anglès"	
5.3.1.- Objectius i premisses de la ruta	259 - 260
5.3.2.- La Diagnosi: l'anàlisi D.A.F.O.....	261 - 263
5.3.3.- El logotip de la ruta	264 - 265
5.3.4.- Proposta bàsica de recorregut	266 - 269
5.3.5.- Traducció pràctica sobre el terreny	
5.3.5.1.- Proposta de senyalètica	270 - 273
5.3.5.2.- Marcatge dels carrers	273
5.3.5.3.- Adhesius senyalitzadors	273
5.3.5.4.- Aparcament per a bicicletes	274
5.3.5.5.- La publicació inicial: el tríptic	275
5.3.5.6.- Seguiment i manteniment de la ruta	276
5.3.6.- Característiques intrínseques de la ruta	277
5.3.7.- Costos d'execució i viabilitat de la proposta	278 - 279
5.3.8.- Mecanismes de difusió	280 - 282
5.3.9.- Protocol d'avaluació de la proposta	
5.3.9.1.- Enquestes als usuaris i públic visitant	283 - 285
5.3.9.2.- Formulari als agents privats del Barri Antic	286 - 287
5.3.9.3.- Reunió d'avaluació anual entre l'Ajuntament i el Consorti de les Vies Verdes de Girona	288

6- CONCLUSIONS ..... 289 - 292**7- BIBLIOGRAFIA**

7.1.- Vies Verdes ..... 293 - 294

7.2.- Inventari de bens tangibles i intangibles ..... 295 - 298

7.3.- Pàgines web consultades 298

8- ANNEXOS ..... 2998.1.- L'expedient de declaració del Barri Antic com a conjunt històric
artístic (1979)8.2.- El P.E.R.I. (Pla especial de conservació i de reforma interior del
Barri Antic) (1984)

8.3.- El Pla General d'Ordenació Urbana –Text refós- (1990)

1- PRESENTACIÓ

El present estudi és un treball de recerca en el marc dels estudis del Patrimoni Cultural, coneixements abastament assolits en el Màster “La Gestió del Patrimoni Cultural en l'àmbit local” que vaig cursar en la Universitat de Girona el curs 2005-2006.

Aquest projecte parteix d'inici de tres objectius fonamentals, com són: estudiar a fons el Barri Antic d'Anglès, posteriorment dur a terme una interpretació rigorosa i objectiva d'aquest Casc Antic i finalment demostrar el gran potencial que atresoren les Vies Verdes de Girona. El primer d'aquests objectius és estudiar a fons el Barri Antic d'Anglès en matèria històrica, constructiva i arquitectònica i de llegendes i de faules. Per fer-ho utilitzarem una metodologia estricta i disciplinada, la qual parteix d'una identificació, selecció i inventariació dels elements patrimonials més emblemàtics, representatius i transcendents en matèria d'elements tangibles (immobles, cases, edificis, etc.) i elements intangibles (històries, llegendes, personatges històrics, etc.) i que culmina en l'anàlisi d'aquests elements en qüestió.

Aquest primer punt és estructural, ja que la seva bona consecució ens permetrà afrontar amb moltes garanties d'èxit el segon punt, com és: dur a terme una interpretació rigorosa, objectiva i ben fonamentada del Barri Antic i posteriorment la seva pertinent difusió als usuaris de les Vies Verdes. És a dir interpretar de forma objectiva i científica el Barri Antic i posteriorment facilitar l'accés, la informació i estudi dels elements més importants del casc antic als usuaris d'aquestes vies. Per fer-ho ens valdrem d'una ruta dissenyada expressament i que millor s'adapti a les característiques i necessitats d'aquest públic potencial.

El tercer i últim objectiu que volem assolir és demostrar i corroborar que, les Vies Verdes són uns poderosos eixos vertebradors capaços tan de generar interès i coneixement pels elements patrimonials del barri antic, com d'afavorir la promoció

turística i el desenvolupament socioeconòmic del municipi. D'aquesta manera podrem confirmar que les Vies Verdes a part de ser un escenari perfecte per a l'oci i la pràctica de l'esport, utilitzades correctament i amb enginy i astúcia es poden convertir en uns estris molt poderosos capaços de revaloritzar un municipi no només a nivell econòmic sinó també a nivell de reconeixement social del patrimoni.

A més a més cal remarcar que aquest projecte aglutina un important interès científic en base als elements que es troben involucrats i que entren en interacció. D'entre aquests cal destacar especialment dos com són: el Barri Antic d'Anglès i les Vies Verdes.

Contemplant aquest Casc antic ens dona la sensació de trobar-nos al bell mig d'un museu a l'aire lliure que presenta nombrosos estils, els quals li atorguen unes característiques ben singulars i espectaculars.

Al parlar del Barri Antic d'Anglès quatre iniciatives recalquen la importància i l'interès tant històric i cultural, com científic que suscita i atresora aquest. Aquestes quatre iniciatives – l'expedient de declaració del Barri Antic com a conjunt històric artístic (1979); el Pla especial de conservació i de reforma interior del Barri Antic (1984); el Pla general d'ordenació urbana (1990) i finalment la ruta dissenyada per l'Ajuntament (2005)- són mesures i intervencions que han anat sorgint progressivament amb el pas del temps i que venen a accentuar i recalcar totes quatre: primer que ens trobem davant d'un conjunt emblemàtic que necessita urgentment una revisió en matèria d'estudi i coneixement dels elements físics i intangibles, com d'interpretació rigorosa, objectiva i científica del conjunt. Segon la obligació i el deure que tenim tots, tan per part de les administracions públiques generals, com de les administracions locals i simultàniament els propis ciutadans, de protegir i conservar com de conèixer, estudiar i difondre un conjunt d'aquestes magnituds, com és el Barri Antic d'Anglès.

Si tant significatiu és el Barri Antic d'Anglès, no ho són menys les Vies Verdes de Girona. No podem partir de la mentalitat obtusa de concebre les Vies Verdes com a simples recorreguts inerts reservats únicament a la pràctica de l'esport. Aquesta òptica retrògrada queda difuminada compilant tots els elements que donen cabuda i interactuen en aquests traçats. Duent a terme aquest procediment ens adonem de la rellevància d'aquesta xarxa verda i del caràcter multidisciplinar que atresora: primer com a eix de comunicació ideal per a la mobilitat no motoritzada, ja sigui en el marc dels desplaçaments utilitaris o per a activitats d'oci. Segon com una font de benestar físic i un medi de relaxació molt valorat. I com a últim, les Vies Verdes emprades correctament, poden contribuir decisivament en dues realitats molt importants com són: per una banda en generar interès i coneixement pel territori on transcorren. Mentre que per l'altra, contribuir al desenvolupament socioeconòmic, patrimonial i cultural dels municipis per on flueixen.

Un cop presentats tant els objectius fonamentals que es pretenen assolir com l'interès científic que aglutina aquest treball de recerca, a continuació passem a desenvolupar com està organitzat. El present estudi està estructurat en quatre grans blocs temàtics. El primer està reservat a les Vies Verdes de Girona. En un primer estadi i de forma més general s'analitza què s'entén per Via Verda, quines qualitats i atractius ofereixen aquestes i on es localitzen els orígens d'aquest moviment. Posteriorment i de forma més específica s'analitza les diferents estratègies i projectes de desenvolupament en matèria de Vies Verdes organitzat en tres categories: a nivell europeu, a nivell estatal (el cas nacional) i a nivell comarcal (el cas concret de les Vies Verdes de Girona).

Per aquest primer bloc les fonts bibliogràfiques bàsiques que s'ha utilitzat ha sigut la Guia de l'Associació Europea de Vies Verdes (2000), les tres Guies publicades per la Fundación de los Ferrocarriles Españoles (2001-2005) i especialment tot el

material relacionat amb les Vies Verdes de Girona, que va des de la Guia (2006) pròpiament en paper, passant pel documental (2006), l'exposició (2007) i el dvd (2006) de les jornades tècniques i finalment per la pàgina web tant del Consorci, com la de Sustrans, Railtrails, Ravel i la de la Vila d'Anglès.

Posteriorment entra en joc el municipi d'Anglès, del qual s'analitza en un mateix punt tant la seva localització geogràfica específica com l'evolució cronològica, tractant els fets més rellevants relacionats amb els diferents períodes històrics. El tractament que es fa del Casc Antic és molt més aprofundit, en comparació amb el del municipi, i està organitzat en tres categories: evolució històrico-urbanística tractant les intervencions i canvis més rellevants que ha experimentat el Casc Antic amb el pas successiu del temps; la planificació física amb els carrers i elements que el conformen i finalment els antecedents i mesures que s'han pres per tal de protegir i conservar aquest conjunt. En un estadi intermig trobem un punt titulat "De la Via Verda al Barri Antic" el qual és rellevant, ja que s'especifica clarament en base a tres mapes els passos específics a seguir per tal d'anar de la xarxa verda a aquest conjunt.

Les principals fonts que hem consultat per aquest segon bloc ha sigut els tres llibres per excel·lència d'història local com són el del Doctor Ramon Vinyes (1973), el de Pau Lanao (1986) i sobretot els tres d'Emili Rams – els dos de la Pagesia a la Industrialització (1998-1999) i el dels Pobles de la Selva (2002)- al marge de les fotografies de la col·lecció Ricard Pol (2004) i dels tres documents oficials – l'expedient d'incoació, el P.E.R.I. i el Pla General -.

En tercer lloc trobem l'inventari pròpiament, el qual està dividit en elements tangibles i intangibles. En el primer es recullen els vint-i-cinc elements arquitectònics més representatius del Casc Antic. En el segon es compilen les faules i llegendes més significatives, relacionades amb aquest indret. Un muntant que ascendeix a tretze.

Aquest bloc és el que ha requerit una major consulta bibliogràfica. Per els elements tangibles la bibliografia utilitzada és molt àmplia i diversa i oscil·la des de publicacions locals com ara: les sis publicacions de l'erudit local Emili Rams; el llibre dels Quaderns de la Revista de Girona de Pau Lanao; el mític llibre del Doctor Ramon Vinyes; les fotografies de la col·lecció Ricard Pol; les fitxes procedents de l'Àrea de Coneixement i Recerca del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya i les fitxes del Col·legi Oficial d'Arquitectes de Catalunya (demarcació de Girona) o les publicacions relacionades amb l'arquitecte Rafael Masó com el llibre de Tarrús i Comadira (1996), i els dos catàlegs d'exposició de Raquel Lacuesta (et al.) (2006) i Rosa Maria Gil i Tort (2006), respectivament. Passant per les publicacions de caire més general com els dos fitxers de Llinàs i Merino (2000-2001), el Diccionari d'artistes de Ràfols (1979), el llibre de Bella pedra Vella (1995), la publicació dels Castells Catalans (1992), el llibre de Pla i Cargol (1953) sobre les places i castells de les terres gironines i per acabar la publicació divulgativa de Pep Col·lelldemont (1992). Finalment tenim els tres documents oficials, àmpliament consultats en aspectes arquitectònics, de protecció, de llenguatge tècnic, etc.

Per la seva banda la bibliografia utilitzada pels elements intangibles es limita bàsicament a quatre llibres: els dos de Pere Figareda (2001-2002), el del Doctor Ramon Vinyes (1973) i per acabar el Costumari Català de Joan Amades (1985).

Finalment es presenta el capítol de la interpretació, el que tanca el cercle ja que significa l'aportació personal al projecte. Fins a arribar a la interpretació el que es fa és ordenar i desenvolupar tota una sèrie de materials – a grans trets les Vies Verdes, el municipi d'Anglès, el Barri Antic i l'inventari amb els seus bens tangibles i intangibles-. Amb aquest capítol el que es pretén és donar sentit, travar i conjuguar tots aquests elements per tal de que no semblin inconnexes sinó tot el contrari, fins al punt que

desemboquin en un corpus ben cohesionat i unificat. Obre el capítol un punt introductori titulat que entenem per interpretació, el qual ens permet fixar els objectius bàsics que es persegueixen amb la interpretació del patrimoni. Aquest capítol de la interpretació el vertebrava, bàsicament dos punts: el primer es concentra en analitzar i examinar els quatre antecedents en matèria de protecció i conservació del Barri Antic – l'expedient de declaració del Barri Antic com a conjunt històric artístic (1979); el Pla especial de conservació i de reforma interior del Barri Antic (1984); el Pla general d'ordenació urbana (1990) i finalment la ruta dissenyada per l'Ajuntament (2005)- tot assenyalant tant els punts forts com els dèbils. El segon és la proposta de ruta patrimonial titulada “Un salt en el temps: un petit tomb pel Barri Antic d'Anglès”. Aquesta proposta plenament desenvolupada, tracta des dels aspectes més superficials basats en els objectius, la diagnosi analitzant els punts forts i febles, el logotip; passant a la plasmació i traducció física sobre el terreny en format de proposta de recorregut i de senyalització i fins arribar a punts capitals com ara els costos d'execució i viabilitat, els mecanisme de difusió i finalment el protocol d'avaluació de la proposta.

Les fonts utilitzades per aquest quart bloc es concentren, per una banda en els tres documents oficials. Mentre que per l'altra en la Guia pràctica per a la interpretació del patrimoni de Jorge Morales Miranda (2001).

Tanca definitivament el projecte l'apartat de conclusions, en el qual es compilen i sintetitzen les idees principals que han desfilat al llarg d'aquest treball. El segueix la bibliografia classificada en tres blocs com són la bibliografia específica relacionada amb les Vies Verdes, la que està vinculada amb l'inventari dels bens tangibles i intangibles i finalment les pàgines web consultades. Es conclou el projecte amb l'apartat d'annexos en el qual adjuntem còpies dels tres documents oficials, àmpliament consultats i utilitzats al llarg d'aquest treball de recerca, com són: l'expedient de declaració del

Barri Antic com a conjunt històric artístic (1979); el Pla especial de conservació i de reforma interior del Barri Antic (1984) i el Pla general d'ordenació urbana (1990).

Ja per tancar definitivament el primer punt d'aquest estudi aprofito per agrair efusivament l'assessorament, suport i paciència de dues persones com són: per una banda, la meva tutora la Dra. Maria Assumpta Roig i Torrentó, professora d'Història de l'Art de la Universitat de Girona. Mentre que per l'altra l'Àngel Planas i Sabater, tècnic del Consorci de les Vies Verdes de Girona. Al marge d'ells dos donar les gràcies especialment a tota la meva família perquè sempre estan al meu costat i em recolzen en els moments difícils. A tots ells moltes gràcies per tot.

2- LES VIES VERDES: EL TRINOMI PERFECTE ENTRE NATURA, CULTURA I CONEIXEMENT

2.1.- ¿Què són i que entenem quan parlem de Vies Verdes?

Les Vies Verdes designen infraestructures destinades al tràfic lleuger no motoritzat (Asociación Europea de Vías Verdes.; 2000: 13-15).

En termes generals, la via verda designa un passadís de comunicació desenvolupat amb finalitats recreatives i/o per a realitzar desplaçaments quotidians de tipus obligat (treball, estudi, compres, etc.), també denominat utilitaris, sobre infraestructures no accessibles a vehicles motoritzats.

il·lustració 1: Les Vies Verdes satisfan les necessitats dels seus usuaris tant en matèria de finalitats recreatives com de desplaçaments quotidians, com així ho demostra aquesta fotografia en la qual es veu a un senyor passejant al gos en el seu temps lliure, en el tram de la ruta del Carrilet que porta de Girona a Sant Feliu de Guíxols. Font: CVVG (Consorci de les Vies Verdes de Girona).

Les actuacions per a la implantació de Vies Verdes es basa fonamentalment en l'ús de les plataformes de les vies ferroviàries desafectades i els camins de servei de vies d'aigua actual o antigament navegables (canals, rius...). Utilitzen també, en funció dels llocs que es travessen, els camins de peregrinació i de transhumància, itineraris his-

tòrics, camins forestals i agrícoles, camins veïnals, dics fluvial, etc.

il·lustració 2: La fotografia demostra que un dels escenaris principals per on transcorren les Vies Verdes són les antigues infraestructures, avui acondicionades, de les vies ferroviàries. Font: CVVG (Consorci de les Vies Verdes de Girona).

Es tracta, per tant, de traçats ja existents que, havent perdut el seu us de origen, es destinen a les noves necessitats de la societat relatives a la mobilitat lenta o lleugera, no motoritzada.

Per poder rebre el distintiu i qualificació de Vies Verdes, aquestes infraestructures han de complir una sèrie de característiques i requisits físics comuns que facilitin el seu accés i la seva utilització pel major nombre possible d'usuaris.

Els requisits a complir són els següents: en primer lloc han de tenir unes pendents suaus (màxim 3 %), i inclús nul·les. En segon lloc han de tenir una autonomia física real en relació amb la xarxa de carreteres. En tercer lloc han de tenir un nombre reduït d'encreuaments amb les carreteres. En el cas de canals, aquestes interseccions no existeixen pràcticament. Finalment han de presentar una continuïtat dels traçats mitjançant el manteniment del domini públic i la selecció d'enllaços de connexió en els trams en que aquesta continuïtat s'hagi perdut.

Les Vies Verdes es tracta d'infraestructures pràcticament ininterrompudes, fàcils,

agradables de recórrer i segures, el traçat de les quals es reconeix fàcilment per les seves característiques físiques i per la seva integració en el paisatge.

il·lustració 3: Les Vies Verdes són uns recorreguts els quals s'adapten perfectament a les característiques físiques del medi, de l'entorn i del paisatge. Una prova la trobem en aquesta imatge capturada en la Ruta del Carrilet que porta de Girona a Sant Feliu de Guíxols, en el seu pas per Cassà de la Selva. Font: CVVG (Consorci de les Vies Verdes de Girona).

Aquests traçats estan replets d'elements que recorden la seva funció d'origen: estacions, casetes de les encluses, senyalitzacions o altres elements, relacionats estreta i

il·lustració 4: Ciclistes circulant per davant de l'antiga estació de tren d'Anglès abans de ser restaurada. Font: CVVG (Consorci de les Vies Verdes de Girona).

directament amb el passat històric immediat d'aquestes infraestructures, com per exemple la recuperació de les locomotores que poden destinar-se a nous usos relacionats amb les Vies Verdes.

il·lustració 5: Antiga locomotora avui restaurada i ubicada a Girona. Font: AIEMB (Diputació de Girona) i CVVG (Consorci de les Vies Verdes de Girona).

Es tracta de vestigis de la història d'aquestes vies, que els hi confereixen una identitat diferenciadora d'altres infraestructures de comunicació.

il·lustració 6: Ciclistes circulant en el tram interurbà de Girona, en el context de la ruta del Carrilet Girona – St. Feliu de Guíxols. Font: CVVG.

També, en molts casos, els traçats travessen zones urbanes (**il·lustració 6**) i comuniquen entre sí àrees d'activitats (comerços, serveis, equipaments diversos, etc.), zones residencials, espais verds, etc., a més d'estar connectades amb les xarxes de transport col·lectiu.

Les Vies Verdes no només constitueixen eixos de comunicació ideals per a la mobilitat no motoritzada, ja sigui en el marc dels desplaçaments utilitaris o per a activitats d'oci, sinó que també són una font de benestar físic i un medi de relaxació molt valorat.

il·lustració 7: En la imatge es pot contemplar un fantàstic paisatge d'hivern, on trobem una dona gaudint del plaer de la lectura i a dos ciclistes circulant tranquil·lament. La instantània ha estat capturada en la Via Verda de la Ruta del Ferro i del Carbó. Font: CVVG (Consorci de les Vies Verdes de Girona).

Aquest petit incís o apunt ens és molt útil ja que ens permet enfil·lar un tema de vital importància com és el dels actors d'aquests traçats. Les Vies Verdes estan reservades a categories d'usuaris no motoritzats que també podríem denominar usuaris lents o lleugers. Es tracta essencialment de vianants, ciclistes i persones amb mobilitat reduïda.

En conseqüència, moltes persones es veuen directament beneficiades per les Vies Verdes i per diferents raons, ja que en efecte, les poden utilitzar per als desplaçaments que hem denominat utilitaris, ja sigui diaris o ocasionals, o per a trajectes realitzats en el marc d'activitats de temps lliure o turístiques.

Entre els usuaris de les Vies Verdes, cal mencionar, per exemple: en primer lloc, les persones que utilitzen diàriament les Vies Verdes per anar al treball a peu o en bicicleta (Servei Català de Trànsit.; 2006) o també per a arribar a una parada de transport públic. En segon lloc, els alumnes que les utilitzen per anar a l'escola. En ter-

il·lustració 8: Varis tipus de perfils d'usuaris que utilitzen les vies verdes per als seus desplaçaments quotidians a Amer. Autor Xavier Caparrós.

-cer lloc, les persones per a les quals representen vies d'accés als centres comercials, els complexos esportius i altres zones d'activitat. En quart lloc, les persones denominades vulnerables (persones majors, discapacitades, però també persones amb nens o carregades de paquets, etc.) que són conscients de la seguretat que ofereixen aquestes infraestructures separades físicament de la xarxa de carreteres. En cinquè lloc, els

vianants per als quals les Vies Verdes són llocs d'esbarjo i de descans agradable. En

il·lustració 9: En la fotografia podem contemplar diversos perfils d'usuaris que utilitzen les Vies Verdes, els quals gaudeixen i disfruten dels avantatges que proporcionen aquests recorreguts en matèria tant d'esbarjo i oci com de transport i desplaçament. Font: CVVG (Consorci de les Vies Verdes de Girona).

sisè lloc els nens que utilitzen les Vies Verdes com zones de joc o també per aprendre a muntar en bicicleta o patins. En setè lloc, els usuaris que utilitzen les Vies Verdes per a

il·lustració 10: Nena que aprèn a muntar en bicicleta sota la tutela dels seus pares els quals la vigilen des del darrera. Font: CVVG (Consorci Vies Verdes de Girona).

mantenir-se en forma i finalment els turistes que poden, així, descobrir la ciutat i el camp d'una manera diferent.

La diversitat d'usuaris de les Vies Verdes no ha de fer oblidar, en cap cas, que la convivència, la cortesia i el respecte mutu són obligades en aquest tipus d'infraestructures.

Entre els diferents usuaris, les dones són les que treuen un gran partit i benefici d'aquests itineraris autònoms, gràcies a les mesures de comoditat i seguretat que els hi proporcionen aquestes vies en matèria de desplaçaments.

il·lustració 11: Mare amb la seva filla a la qual ensenya a muntar en patí i que utilitza com a escenari l'antiga estació de tren d'Amer, avui seu social. Autor Xavier Caparrós.

2.2.- Qualitats i atractius que ofereixen les Vies Verdes

Les Vies Verdes constitueixen un instrument ideal per a promoure en la nostra societat una cultura nova de l'oci i de l'esport a l'aire lliure, de la mobilitat no motoritzada. Representen un clar recolzament de la bicicleta, desenvolupant un important paper educatiu, en especial per als més joves.

il·lustració 12: Grup de joves circulant tranquil·lament per la Via Verda de la Ruta del Ferro i del Carbó en el seu pas per la Garrotxa. Font CVVG (Consorci de les Vies Verdes de Girona).

El disseny de les Vies Verdes – pendents suaus i àmplies corbes- proporciona a l'usuari un màxim grau de facilitat i comoditat en el seu recorregut. Aquesta suavitat del traçat ferroviari garanteix una accessibilitat universal: no és precisa un esforç físic important quan es circula en elles tal i com s'observa en l'**il·lustració 13: Font CVVG.**

Les Vies Verdes al discórrer allunyades de les carreteres proporciona als seus usuaris un alt nivell de seguretat. Les Vies Verdes eliminen el risc perpetu d'accident de tràfic que pateixen ciclistes i caminants quan practiquen les seves aficions o satisfan les seves necessitats de mobilitat, en les carreteres i vies urbanes. Queda així preservada la integritat física i la tranquil·litat dels usuaris (AAVV.; 2007).

il·lustració 14: Grans i petits, ciclistes i caminants se senten segurs i protegits quan circulen per aquests traçats. Font. CVVG (Consorci de les Vies Verdes de Girona).

Les obres d'acondicionament de les Vies Verdes inclouen la reconstrucció d'antics ponts i viaductes per tal de salvar el curs dels rius, sigui respectant la tipologia de l'antic pont o mitjançant la creació de vistoses passarel·les de disseny.

il·lustració 15: Font CVVG.

La reutilització d'antigues infraestructures ja existents garanteix la seva perfecta integració en el paisatge. No es produeix una nova intervenció en la naturalesa, ni el consegüent impacte ambiental.

il·lustració 16: Aquesta imatge és una bona prova de l'excel·lent sintonia que s'experimenta entre la naturalesa i l'acondicionament dels antics traçats ferroviaris en format de Vies Verdes. Font: CVVG.

Paral·lelament les Vies Verdes signifiquen una excel·lent oportunitat per tal de posar en actiu el valuós patrimoni ferroviari espanyol que està actualment en desús, i que és majoritàriament de titularitat pública. Permet la interconnexió d'espais naturals, enclaus culturals i nuclis de població, mitjançant corredors accessibles i públics.

il·lustració 17: Font CVVG (Consorci de les Vies Verdes de Girona).

El concepte de Via Verda comprèn, no només l'acondicionament del traçat ferroviari, sinó també la instal·lació de serveis i equipaments complementaris: restauració, allotjament, lloguer de bicicletes i cavalls, ecomuseus, etc. Aquests se situen, sempre que és possible, en les antigues estacions ferroviàries, rehabilitades amb aquesta finalitat.

il·lustració 18: Antiga estació de tren de Cassà de la Selva avui restaurada i convertida en un enclau cultural i turística de la Via Verda del Carrilet Girona – Sant Feliu de Guíxols. Font: CVVG (Consorci de les Vies Verdes de Girona).

Aquesta rehabilitació sol realitzar-se a través de polítiques nacionals de creació de treball (Escoles Taller, Cases d'Ofici...), de desenvolupament rural i d'implantació de noves formes de turisme actiu i de qualitat. D'aquesta manera, les Vies Verdes fomenten el treball local, en especial dels joves (<http://www.viasverdes.com/>).

Ja per acabar, les Vies Verdes qualificades com periurbanes per la seva proximitat a ciutats, en els cascs urbans de les quals penetren moltes vegades les Vies Verdes, aquestes es converteixen en un equipament esportiu i recreatiu, a la vegada que proporcionen un mitjà de desplaçament no motoritzat entre la perifèria i el centre urbà.

2.3.- Els orígens del moviment

Les premisses del moviment de les Vies Verdes van aparèixer a finals del segle XIX com a conseqüència dels treballs d'arquitectes paisatgistes i urbanistes, com Frederick Law Olmsted a Estats Units o Ebenezer en el Regne Unit. Tot i que els seus orígens se situen en gran mesura a Europa, sobre tot amb les corrents higienistes i progressistes que van sorgir a França i el desenvolupament de les ciutats jardí en el Regne Unit, França i inclús a Bèlgica, en els seus inicis es va desenvolupar principalment a Estats Units com a reacció al fenomen de la urbanització galopant.

Diversos factors han contribuït a l'aparició d'aquest moviment tant a Europa com als Estats Units. D'entre tots aquests factors podem destacar-ne especialment sis: la crisi del petroli dels anys 70 i 80 del segle passat van fer que els poders públics prenguessin consciència dels límits de les reserves energètiques. Els moviments ecologistes sorgits en la mateixa època i, com a conseqüència, el moviment anti-cotxe (Asociación Europea de Vías Verdes.; 2000: 16-17). L'aparició d'iniciatives com compartir el cotxe, els transports d'empresa, la creació d'itineraris per a ciclistes, etc. El notable creixement d'activitats d'oci a l'aire lliure i de turisme rural i actiu vinculat amb l'evolució tecnològica de determinades maneres de desplaçament: bicicleta de muntanya, patins en línia. La presa de consciència de la població i dels poders públics de la importància del patrimoni vinculat a les infraestructures de comunicació. També un interès cada vegada major per la conservació de la qualitat del medi ambient i el sorgiment de polítiques de desenvolupament sostenible. I finalment el sorgiment d'associacions i processos de participació i concentració ciutadana.

Sobre la base de la confluència d'aquests diferents elements, les Vies Verdes han vist la llum i han trobat un context propici per al seu desenvolupament.

Avui en dia, el fenomen revesteix múltiples formes. Més enllà de la seva funció

estètica i recreativa, es persegueixen diversos objectius en relació no només amb la protecció de l'entorn i la mobilitat, sinó també amb l'educació, el coneixement i conservació del patrimoni històric i cultural, la salut, etc.

il·lustració 19: Restes vivents de l'antiga farga d'Anglès ubicada davant de la Via Verda del Carrilet en el seu pas pel municipi d'Anglès. Autor Xavier Caparrós.

2.4.- Estratègies, projectes i exemples de desenvolupament i dinamització en matèria de Vies Verdes

Alguns països i regions treballen sobre el concepte de Vies Verdes des de fa trenta anys; d'altres acaben d'iniciar el seu programa. Europa, comunitat de la qual formem part, presenta diferents nivells de reflexió i de realitzacions.

2.4.1.- A nivell europeu

Cal citar quatre grans iniciatives vinculades amb els seus respectius països. Entre aquestes assenyalar especialment la **Réseau national cyclable** de Luxemburg, la **National Cycle Network** en el Regne Unit, el **Schéma National de Véloroutes et de Voies Vertes** a França, i, finalment el programa **Ravel** de la regió valona a Bèlgica.

El Gran Ducat de Luxemburg ha desenvolupat, des de 1977, una xarxa de carrils i pistes per a ciclistes amb finalitats turístiques inspirat en els traçats de les antigues línies ferroviàries, gràcies a la coordinació entre els diferents ministeris de Turisme, Agricultura i Obres Públiques. És en l'any 1990, que el Ministeri d'Obres Públiques va presentar un projecte de llei el qual reconeixia l'existència de la xarxa, però no va ser fins la primavera de 1999 quan es va llançar oficialment la **Réseau National Cyclable**.

Sota el context i tutela d'aquesta nova denominació s'ha construït ja més de 400 quilòmetres d'itineraris, d'entre els 900 projectats, dels quals el 50 % són vies verdes. La política duta a terme pel govern ha sigut, en primer terme, evitar els centres urbans considerats massa perillosos. Tanmateix, aquest punt de vista ha estat revisat des de llavors i, actualment, s'estan creant carrils-bici que travessen les ciutats, com a complement de les vies verdes situades en les zones perifèriques rurals.

La segona iniciativa la trobem en el Regne Unit. En el 1996 el Govern britànic va llançar la primera **National Cycling Strategy** (Estratègia Nacional per la Bicicleta) destinada a reduir els desplaçaments en cotxe i paral·lelament transferir-los a altres me-

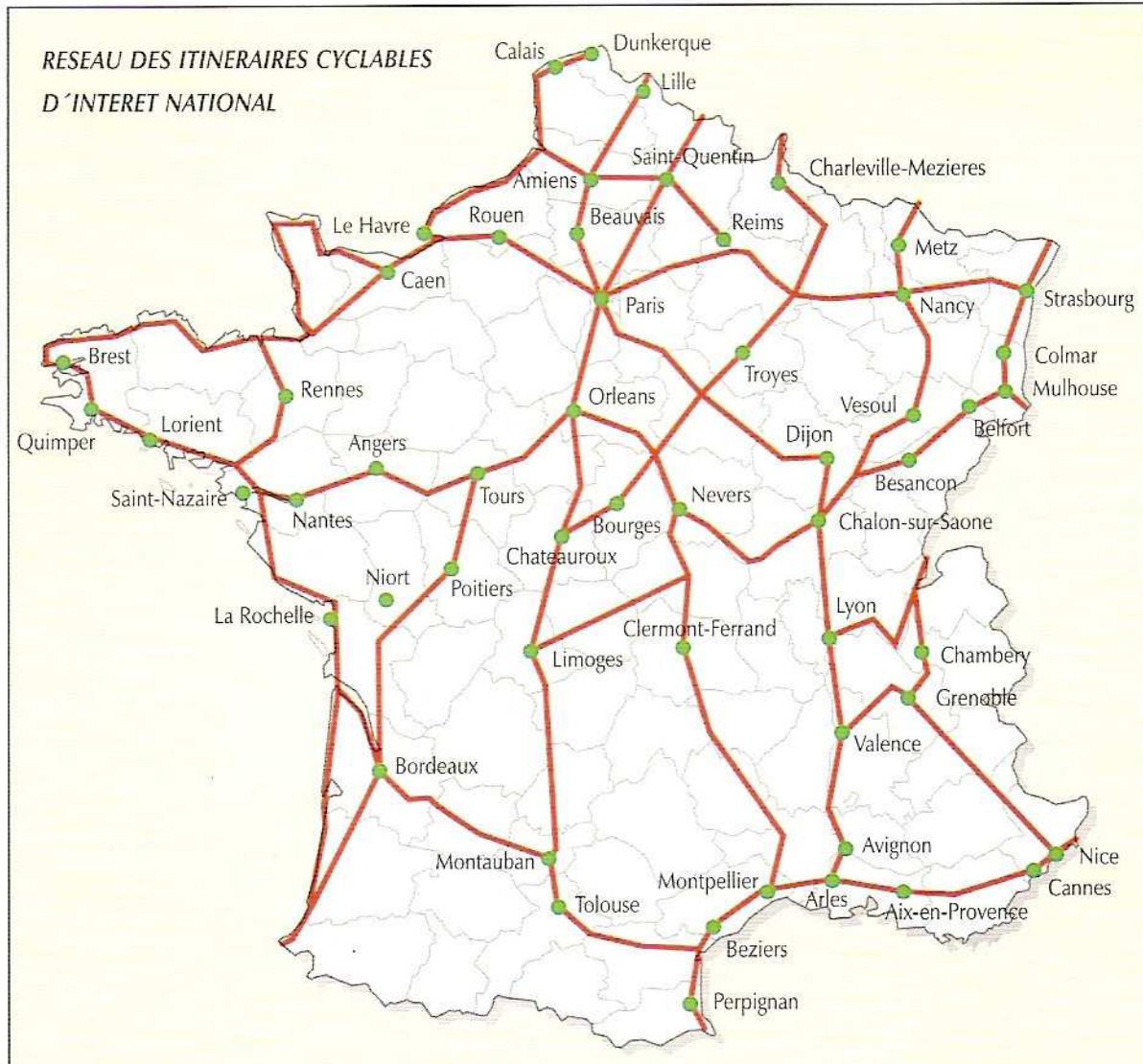
dis de transport, com la bicicleta i la marxa a peu. El 75% dels trajectes efectuats en el Regne Unit són, de fet, inferiors a 8 quilòmetres i, per tant, són idonis per a trajectes en bicicleta. La finalitat d'aquesta estratègia política era la de quadruplicar els desplaçaments ciclistes en un termini de dotze anys. Tanmateix associacions com **Sustrans** (<http://www.sustrans.org.uk/>) es van desmarcar de les iniciatives del govern britànic per tal de dur a terme les seves pròpies. Entre aquestes cal destacar especialment el projecte de xarxa nacional per a ciclistes que **Sustrans** va desenvolupar en el 1994, denominada **National Cycle Network**, la qual està constituïda en un 33% per antigues vies ferroviàries, camins dels antics canals i alhora per petits camins.

La idea va ser proposada en el marc de la convocatòria de projectes del Mil·leni llançat per la Loteria Nacional, beneficiant-se d'una subvenció d'uns 66 milions d'euros, sobre un cost total estimat entorn a 275 milions. Així des de la seva creació en el 1994 fins a llavors s'han creat aproximadament uns 17.000 quilòmetres.

La **National Cycle Network** té una vocació fonamentalment utilitària (desplaçaments al treball, escolars...) i ha estat dissenyada per tal de travessar els centres urbans. I és que en els centres urbans és on s'ha practicat els treballs més importants. El projecte juga un paper considerable com a catalitzador en la promoció de les polítiques a favor de la bicicleta en el Regne Unit.

Tot seguit deixem la Gran Bretanya i ens desplaçem fins a França. El 15 de desembre de 1998 el Comitè Interministerial de Seguiment de polítiques a favor de la bicicleta, el qual va ser creat en el 1994 per tal de tractar les preocupacions de la societat en matèria mediambiental, va formular la proposta d'un **Schéma national Véloroutes et Voies Vertes** (Esquema nacional de rutes ciclistes i vies verdes) (<http://www.af3v.org/>). Aquest esquema té com a objectiu crear a prop de 8.000 quilòmetres d'itineraris de llarga distància en condicions de continuïtat i seguretat.

S'uneix per tant als llargs recorreguts europeus i es connecta a més amb els itineraris regionals, departamentals i locals ja existents o en projecte a França.

il·lustració 20: Itineraris ciclistes que comprèn l'esquema nacional francès. Font: Asociación Europea de Vias Verdes.; 2000.

L'esquema està realitzat en gran part sobre sòl propi, amb plataforma reservada (antigues vies fèrries, camins paral·lels als canals...) però també sobre camins rurals i veïnals o petites carreteres de poc tràfic, etc. Aquest esquema està destinat a les persones no motoritzades i ha de contribuir en el canvi de comportament dels francesos en relació a la manera de desplaçar-se. Igualment, ha d'influir en el reconeixement del transport lleuger, per el qual les vies verdes poden constituir la base.

Amb aquest esquema ens trobem davant d'una gran xarxa que engloba tot el

territori francès com així ho podem veure perfectament en el mapa que adjuntem (**il·lustració 20**) el qual evidencia clarament que tracta d'una iniciativa molt ambiciosa i amb un objectiu molt clar: el de construir un gran entramat o teranyina per tal de comunicar tot el territori francès.

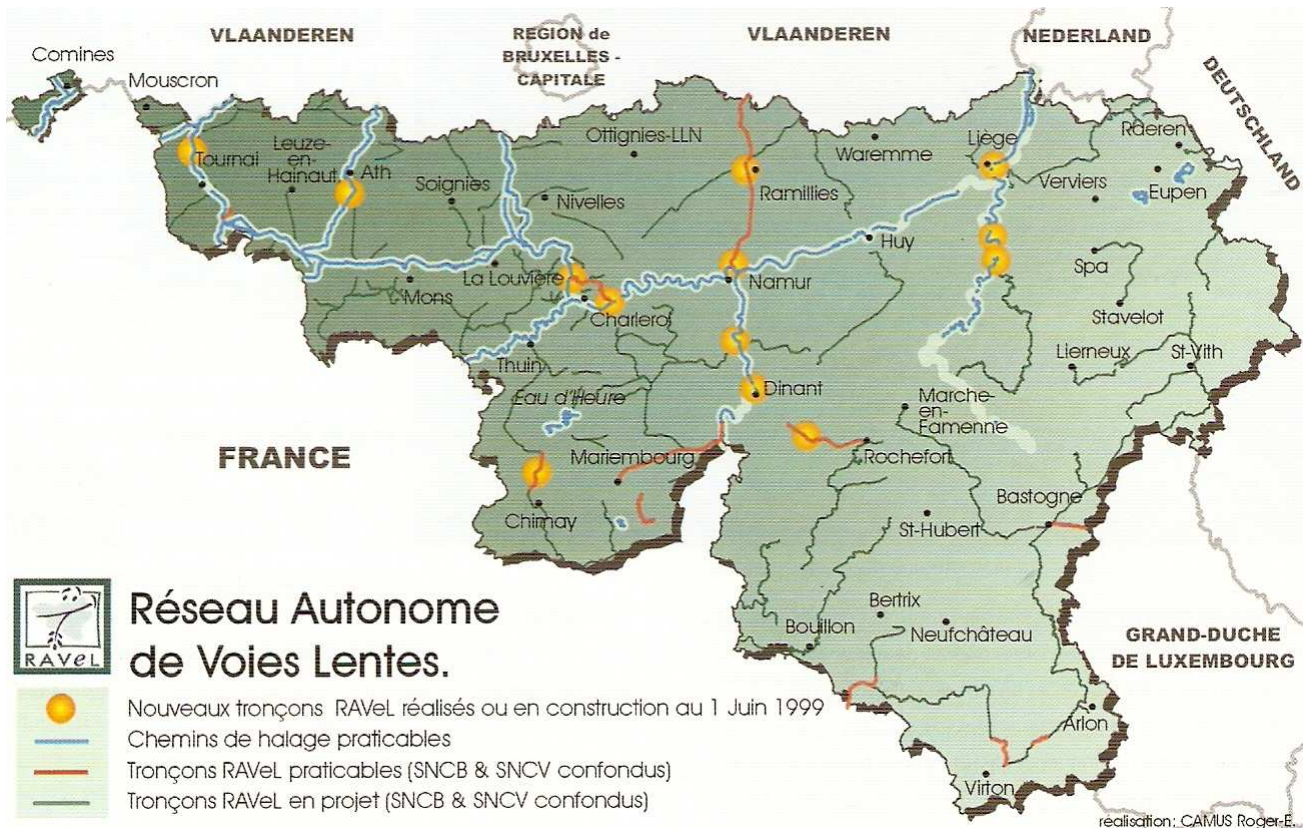
Finalment ens traslladem a Bèlgica, concretament a la regió valona. Aquí a partir dels anys setanta del segle passat es va difondre la idea de crear una xarxa de vies verdes en les línies ferroviàries desafectades sota una òptica turística. Llavors, la primera crisi del petroli va fer que els poders públics es replantegessin el desenvolupament de la xarxa de carreteres i de transport motoritzat. Tanmateix, cal esperar fins a mitjans dels anys 90, per tal de veure com la reflexió arriba al seu punt final i s'aconsegueix un acord entre la Societat Nacional dels Ferrocarrils Belgues (SNCB), propietària de les infraestructures, i la regió valona, que seria l'origen del projecte.

RAVeL (Rèseau Autonome de Voies Lentes o Xarxa Autònoma de Vies Lentes) va ser presentada oficialment el novembre de 1995 pel Ministre való responsable de la ordenació del territori, l'equipament i els transports.

La xarxa, que es basa en les línies ferroviàries desafectades, siguin d'amplada normal o bé estreta (tramvies), així com en els camins de servei de les vies navegables (actuals o antigues), està previst que assoleixi una longitud de 2.000 quilòmetres en territori való (**il·lustració 21**). Pot, a més a més, connectar-se amb actuacions similars existents en els països limítrofs: França, Alemanya, Països Baixos i Luxemburg.

Actualment **RAVeL** (<http://www.ravel.wallonie.be/>) ofereix més de 1.000 quilòmetres de vies verdes obertes a la circulació dels usuaris no motoritzats: transeünts, ciclistes de tot tipus, patinadors, persones amb mobilitat reduïda i genets quant les condicions ho permeten; servint tant als desplaçaments diaris i utilitaris com d'oci.

il·lustració 21: El mapa evidencia, a simple vista, les dimensions importants a nivell territorial i el caràcter ambiciós que acapara el projecte RaVeL. Font: Asociación Europea de Vias Verdes.; 2000.

S'ha previst un pressupost anual d'uns 4.958.000 euros per l'acondicionament de RAVeL a la regió valona. El cost dels treballs per quilòmetre oscil·la entre 74.000 i 99.000 euros segons siguin en zona rural o urbana.

El Ministeri de l'Equipament i dels Transports (M.E.T.) es va encarregar d'acondicionar els primers trams de RAVeL.

RAVeL és el fruit d'una decidida voluntat política, que fusiona les competències de Ordenació del Territori per a la concepció de la xarxa amb les del Ministeri de l'Equipament i Transports per a l'execució de les obres i la gestió de les vies acondicionades.

El programa RAVeL (Ministère de la Région Wallonne.; 2006) és especialment interessant, per tractar-se d'un concepte regional recolzat pel Govern való, per referir-se a una xarxa oficial de circulació de categoria similar a la de carreteres, i, finalment,

perquè els terrenys del ferrocarril fora del seu us han estat objecte d'un procés d'adquisició únic en el seu gènere. Tot i que la regió valona gestiona les vies navegables, les línies ferroviàries, inclús abandonades i desmantellades, aquestes continuen essent propietat de la SNCB (Societat Nacional dels Ferrocarrils Belgues). Aquesta situació era capaç d'arribar a comprometre l'èxit del programa RAVeL, un dels principals components del qual és la xarxa ferroviària desafectada.

El 10 de juliol de 1997, després de quatre anys de negociacions, es va arribar a un acord en forma de Conveni-marc de lloguer a llarg termini per el qual es concedeix a la regió valona el dret d'us d'unes 80 antigues línies de ferrocarril per un plac de 99 anys.

Durant la cessió amb lloguer, la SNCB es reserva el dret a remodelar les vies, sempre i quan les obres respectin la integritat física i paisatgística de RAVeL.

La taxa de lloguer per metro lineal d'aquests línies desafectades varia en funció de la longitud de la via, la data de la seva desafectació i del nombre d'obres d'enginyeria existents.

D'aquesta manera, l'adquisició del dret d'us del conjunt de terrenys de les antigues línies ferroviàries permet a la regió valona realitzar un projecte ambiciós i conservar el control de les obres i la gestió de les vies una vegada acondicionades (AAVV.; 2006).

Altres casos més puntuals cal citar per exemple Itàlia, on les vies verdes estan integrades en l'acondicionament d'itineraris no motoritzats locals. Es beneficien, així, del recolzament de la legislació nacional i regional que fomenta la integració de la bicicleta en els centres urbans. Tanmateix el concepte de via verda pròpiament dit és poc conegut a Itàlia, però es pot destacar l'existència de projectes molt interessants relatius a la recuperació d'infraestructures ferroviàries desafectades o a la requalificació

de dics i de camins que transcorren paral·lels als canals.

A Bèlgica, la regió flamenca ha desenvolupat des de fa temps adequacions per a ciclistes en les quals s'integren les vies verdes. La majoria d'aquestes infraestructures s'utilitzen per a activitats d'oci a l'aire lliure en les zones rurals. Es tracta però d'actuacions puntuals que no estan connectades en el si d'una xarxa vertadera.

Seguint amb Bèlgica, la regió de Brussel·les-Capital treballa actualment en el desenvolupament de la seva xarxa verda i en la rehabilitació de les vies d'aigua a través de l'establiment d'una xarxa blava. Es tracta d'un programa de creació i embelliment dels espais públics de Brussel·les (Asociación Europea de Vias Verdes.; 2000: 18-24).

2.4.2.- A nivell estatal (el cas nacional)

En el 1993 es va iniciar a Espanya un Programa de Vies Verdes que agrupava a totes les iniciatives existents per al desenvolupament d'itineraris no motoritzats sobre antics traçats ferroviaris.

Des dels seus inicis, el Programa Vies Verdes (<http://www.viasverdes.com/>) ha sigut el resultat d'una estreta col·laboració entre els diferents nivells de la Administració pública, incloses les empreses ferroviàries, i diversos col·lectius i associacions ciutadanes.

A finals de l'any 1992, el Ministeri d'Obres Públiques, Transports i Medi Ambient (MOPTMA), junt amb les dues empreses ferroviàries nacionals estatals: els ferrocarrils espanyols de via estreta (FEVE) i la xarxa nacional dels ferrocarrils espanyols (RENFE operadora) – en l'actualitat també ha entrat ADIF- van confiar a la Fundació dels Ferrocarrils Espanyols (F.F.E.) l'elaboració d'un inventari nacional de línies ferroviàries en desús. El treball va ser realitzat per un equip multidisciplinar de tècnics que va recollir dades, tant sobre les infraestructures ferroviàries com respecte a l'entorn natural i cultural (Fundación de los Ferrocarriles Españoles.; 1994).

L'inventari nacional, conclòs a finals de 1993, amb un pressupost global de 60.000 euros, va permetre identificar i analitzar en detall 98 línies ferroviàries que depenien dels tres organismes públics que van encarregar l'inventari. Aquestes vies de ferrocarril representaven un total de 5.764 quilòmetres, que incloïen 954 estacions, 501 túnels i 1.070 ponts i viaductes (Ministerio de Obras Públicas, Transportes y Medio Ambiente.; 1995).

Paral·lelament es va recollir en aquest inventari una informació bàsica sobre 89 antigues línies ferroviàries de caràcter miner i industrial que no depenien de cap organisme públic i que totalitzaven 1.920 quilòmetres.

Posteriorment, la F.F.E. va organitzar un primer seminari internacional sobre les experiències de reutilització de infraestructures ferroviàries abandonades (Gijón, juny 1993), patrocinat per el MOPTMA i per les dues empreses ferroviàries, que van manifestar de nou el seu interès per la reutilització d'un patrimoni ferroviari de gran valor. En aquest context es van presentar les actuacions realitzades a nivell local, i al mateix temps es va convidar a especialistes estrangers a compartir les seves experiències en la matèria.

Més endavant, es va iniciar un ràpid procés d'adaptació de l'experiència desenvolupada a l'estranger –especialment per **Railsto-Trails** (<http://www.railtrails.org/>) a U.S.A. i **Sustrans** (<http://www.sustrans.org.uk/>) en el U.K.- al cas espanyol. És llavors quan es pot considerar que realment es va llançar el Programa Vies Verdes, fruit d'un conveni de col·laboració entre el MOPTMA que es va comprometre a incloure anualment en els seus pressupostos una partida d'uns 6 milions d'euros destinats a la construcció de vies verdes (i a més va incloure les Vies Verdes dintre el seu Pla Director de Infraestructures PDI, aprovat per el Parlament), RENFE i FEVE, que van aportar les seves línies abandonades, així com la F.F.E. a la qual es va encomanar la promoció, coordinació i informació del programa a nivell nacional.

Catorze anys després del seu llançament, el balanç del Programa Vies Verdes és molt positiu (Ministerio de Medio Ambiente -Dirección General de Calidad y evaluación ambiental-; 2003). En ell s'han invertit al voltant d'uns 70 milions d'euros en l'acondicionament com a vies verdes d'uns 1.550 quilòmetres d'antigues línies ferroviàries. A partir de 1996, el programa va ser finançat per el nou Ministeri de Medi Ambient (MIMAM), junt amb organismes de la administració regional i local.

El govern central es va encarregar en un principi d'elaborar els projectes constructius, però ràpidament es va arribar a la conclusió que aquest treball havia de

desenvolupar-se en l'àmbit local. El procediment a seguir va ser el següent: les autoritats locals i/o regionals interessades elaboren un estudi de viabilitat de la via verda, amb la col·laboració, si es vol, de la F.F.E. S'analitza la situació patrimonial dels terrenys i es proposa un disseny d'acondicionament de la futura via verda d'acord amb les autoritats i col·lectius locals. En aquesta fase, s'estableix un compromís de gestió i de manteniment posterior de la via, ja sigui a través dels ajuntaments, governs provincials, ja sigui des de consorcis, fundacions...

il·lustració 22: Mapa actualitzat que comprèn totes les vies verdes que podem trobar avui en dia en el territori espanyol. Font: <http://www.viesverdes.com/>

Un cop està finalitzat l'estudi, les solucions acordades s'incorporen al projecte de construcció l'execució del qual pot ser finançada segons tres fórmules diferents: en la seva totalitat pels pressupostos del Ministeri; mitjançant una cofinanciació del Ministeri i altres organismes regionals o locals, o bé a través d'un finançament exclusiu des de l'àmbit regional i local.

A l'inici del projecte, es comptabilitzaven en tot l'estat més de 7.000 quilòmetres de vies ferroviàries que havien quedat en desús. Avui en dia hi ha restaurats al voltant d'uns 1.550 quilòmetres agrupats en 64 vies verdes, aproximadament, tal i com podem veure en la **il·lustració núm. 22**. L'estudi de les tres guies publicades per la Fundació dels Ferrocarrils Espanyols (Fundación de los Ferrocarriles Españoles.; 2001, 2005 i 2005) junt amb la consulta de la pàgina de les Vies Verdes d'Espanya (<http://www.viasverdes.com/>) m'ha permès organitzar tota aquesta trama per zones geogràfiques, classificant les diverses vies verdes segons les regions i comunitats d'origen a les que pertanyen. Així a Andalusia trobem les següents vies verdes: **la Via Verda del Aceite** (entre Jaén i el riu Guadajoz – Jaén- 55 kms); **la Via Verda de los**

Font: <http://viasverdes.com>

Alcores (entre Alcalá de Guadaira i Carmona –Sevilla- 25 kms); **la V.V. del Almanzora** (Olula del Río –Almeria- 1,6 kms); **la V.V. de la Campiña I** (entre

Córdoba-Valchillón i La Carlota –Córdoba- 2 kms); **la V.V. de la Campiña II** (entre La Carlota i Marchena –Sevilla- 65 kms); **la V.V. del Guadiana** (entre Puerto de La Laja i Mina La Isabel –Huelva- 17 kms); **la V.V. de Itàlica** (entre Sevilla, Gerena i Aznalcóllar 37 kms); **la V. V. de Linares** (entre Linares i la Estación de Linares-Baeza 6 kms); **la V.V. del Litoral** (entre Ayamonte i Gibraleón –Huelva- 49 kms); **la V.V. de Lucainena** (Lucainena de las Torres –Almeria- 11,5 kms); **la V.V. de Molinos de Agua** (entre San Juan del Puerto i Valverde del Camino –Huelva- 36 kms); **la V.V. del Odiel** (entre Zalamea la Real i Mina de la Concepción –Huelva- 17 kms); **la V.V. de Riotinto** (entre Valverde del Camino i Minas de Riotinto –Huelva- 35 kms); **la V.V. Sierra Norte de Sevilla** (entre l'estació de Cazalla-Constantina i el Cerro del Hierro –Sevilla- 19 kms); **la V.V. de la Sierra** (entre Puerto Serrano i Olvera - Cadis i Sevilla- 36 kms); **la V.V. de Sierra Nevada** (entre Güejar-Sierra i el Barranco de San Juan –Granada- 6 kms) i **la V.V. de la Subbética** (entre el riu Guadajoz i Las Navas del Sepillar –Córdoba- 56 kms).

Aragó: **la V.V. del Campo de Borja** (entre Borja i Agón –Saragossa- 10 kms);

Font: <http://viasverdes.com>

la V.V. de Ojos Negros II (entre Barracas -Castelló- i Cella –Terol- 78 kms) i **la V.V. de la Val de Zafán** (entre Alcañiz i Valdeltormo –Terol- 25 kms) i **la V.V. del Tarazó-**

nica (entre Tudela –Navarra- i Tarazona –Aragó- 22 kms).

Astúries: **la V.V. de la Camocha** (entre la mina La Camocha i el barri de Tremanyes, a Gijón –Astúries- 7 kms); **la V.V. de Fuso** (entre Tunyon i Oviedo – Astú-

Font: <http://viasverdes.com>

ries- 25,5 kms); **la V.V. de Lieres** (Lieres - Millares - Collada de San Pedro –Astúries- 10 kms); **la V.V. de Rio Negro** (entre Moreda i la Campueta –Astúries- 2 kms); **la V.V. de Santa Bàrbara** (entre Sotondrio i La Cruz - Astúries 2 kms); **la V.V. de la Senda del Oso** (entre Entrago i Tunyon, amb ramal entre Caranga i Quirós –Astúries- 39 kms); **la V.V. del Tranqueru** (entre Perlora i Xivares - Astúries 1,2 kms); **la V.V. del Valle de Turon** (entre Reicastro en Ujo i La Molinera en Urbiés de Turón Concejo de Mieres – Astúries- 12 kms) i **la V.V. del Eo** (entre San Tirso de Abrés i Villadodríz –Astúries- i Galícia 12 kms).

A Cantàbria: **la V.V. del Pas** (entre Astillero i Ontaneda 34 kms); **la V.V. del**

Font: <http://viasverdes.com>

Pilugo (entre La Gándara i la mina Peñamontero - Ajuntament de Udías-Cantàbria- 3,5 kms) i **la V.V. del Piquillo** (entre Ontón i la Platja de La Arena - Castro Urdiales - Cantàbria 1,5 kms).

A Castella – Lleó: **la V.V. del Esla** (entre València de Don Juan i Castrofuerte – Lleó- 11 kms); **la V.V. del FC Santander-Mediterraneo** (Burgos, Modúbar de la Em-

Font: <http://viasverdes.com>

paredada i Cojóbar –Burgos - 13 kms); **la V.V. de Laciana** (entre Villablino i Caboalles de Arriba – Lleó- 6,3 kms); **la V.V. de la Engaña** (entre Santelices i el túnel de La Engaña -Burgos- 6 kms); **la V.V. Mina Bardaya** (entre la Estación de Matallana de Torío i Villafeide –Lleó- 4 kms); **la V.V. del Moncayo** (entre Mina Petra - Ólvega - Estació de La Nava – Sòria- 11 kms); **la V.V. de la Sierra Demanda** (entre Monterrubio de la Demanda i Arlanzón –Burgos- 54 kms) i **la V.V. de Tierra de Campos** (entre Cuenca de Campos i Villalón –Valladolid- 4,5 kms).

A Castella la Manxa: **la V.V. de la Jara** (entre les estacions de Calera i Chozas

Font: <http://viasverdes.com>

-Renfe- i Santa Quiteria –Toledo- 52 kms); **la V.V. del Horcajo** (entre el puerto de Niefla -km. 122 de la N 420-) i El Horcajo -Ciudad Real- 6,5 kms); **la V.V. del Ojailen** (entre Puertollano i La Alameda -Ciudad Real- 30 kms); **la V.V. de Poblete** (entre Ciudad Real i Poblete -Ciudad Real- 5 kms); **la V.V. de la Sierra de Alcaraz** (entre El Jardín - El Robledo –Albacete- 13 kms) i **la V.V. del Tajuña II** (entre Yebra – Guadalajara- i Ambite –Madrid- 21 kms).

A Extremadura: **la V.V. de las Vegas del Guadiana i las Villuercas** (entre

Font: <http://viasverdes.com>

Logrosan – Càceres- i Villanueva de la Serena –Badajoz- 56 kms).

La Rioja: **la V.V. del Rio Oja** (entre Casalarreina i Ezcaray -La Rioja- 28 kms);

Font: <http://viasverdes.com>

la **V.V. de Préjano** (entre l'estació de Arnedillo i Préjano -La Rioja- 9 kms) i la **V.V. del Cidacos** (entre Calahorra i Arnedillo 34 kms).

Madrid: la **V.V. del Rio Guadarrama** (entre Móstoles i Navalcarnero 13 kms);

Font: <http://viasverdes.com>

la **V.V. del Alberche** (entre San Martín de Valdeiglesias i el dic de Picadas –Madrid- 22 kms); la **V.V. del tren los 40 días** (entre Carabaña i Estremera 13 kms) i la **V.V. del Tajuña** (entre Morata de Tajuña i Ambite –Madrid- 40 kms).

A Múrcia: **V.V. del Campo de Cartagena** (entre Totana i Cartagena –Múrcia-

Font: <http://viasverdes.com>

51 kms); la **V.V. de Mazarrón** (entre La Pinilla i Mazarrón –Múrcia- 15 kms); la **V.V. del Noroeste** (entre Baños de Mula i Caravaca de la Cruz –Múrcia- 48 kms) i la **V.V.**

del Xixarra 1 (entre Yecla -Múrcia- i el Santuari de las Virtudes –Alacant- 15 kms).

A Navarra: la **V.V. de la Foz de Lumbier** (entre Liédena y Lumbier -Navarra- 6

Font: <http://viasverdes.com>

kms); la **V.V. del Bidasoa** (entre Santesteban i Endarlatza –Navarra- 29 kms); la **V.V. del Plazaola** (entre Lekunberri –Navarra- i Andoain –Gipuzkoa- 40 kms) i la **V.V. del FC. Vasco – Navarro II** (entre Antoñana –Àlaba- i Murieta –Navarra- 25 kms).

Al País Basc: la **V.V. de Arditurri** (entre Bahía de Pasaia i Arditurri – Guipuzkoa- 11,5 kms); la **V.V. de Arrazola** (entre Apartamonasterio –Atxondo- i

Font: <http://viasverdes.com>

Arrazola –Biscaia- 5 kms); la **V.V. de Atxuri** (entre Mungia i el barri de Maurola - Artebakarra Biscaia- 5 kms); la **V.V. del FC. Vasco – Navarro I** (entre Vitòria-Gasteiz

i Túnel de Laminoria -en les proximitats de Ullíbarri-Jáuregui-, amb ramal entre Andollu i el Santuari de Estíbaliz -Àlaba- 23 kms); la **V.V. de Galdames** (entre Gallarta (Abanto-Zierbena) i La Aceña-Atxuriaga (Galdames) -Biscaia- 15 kms); la **V.V. de Maeztu** (entre la boca de sortida del túnel de Laminoria i Maeztu -Àlaba- 6 kms); la **V.V. del Urola** (entre Azkoitia - Zumárraga - Urretxu - Legazpi -Guipuzkoa- 21 kms) i la **V.V. del Zadorra** (entre Vitoria-Gasteiz i Puerto de Arlabán -Àlaba- 15 kms).

A València: la **V.V. d'Alcoi** (Alcoi - La Canal -Alacant- 12 kms); la **V.V. de Maigmo** (entre Agost i el Puerto del Maigmo -Alacant- 22 kms); la **V.V. de Ojos Negros I** (entre Torres-Torres -València- i Barracas -Castelló- 70 kms); la **V.V. de la**

Font: <http://viasverdes.com>

Safor (entre Gandía i Oliva -València- 7 kms); la **V.V. de las Salinas** (entre Torre Vieja i Las Moreras 7 kms); la **V.V. del Serpis** (entre Muro de Alcoi -Alacant- i Gandía -València- 40 kms); la **V.V. del Xixarra II** (entre el Santuari de las Virtudes i Biar -Alacant- 15 kms); la **V.V. del Xixarra III** (entre Biar i Alcoi -Alcoi- 42 kms) i la **V.V. Xurra** (entre València i Puçol -València- 15 kms).

D'entre totes aquestes Vies Verdes que acabem de mencionar, cal destacar especialment i mereixen menció a part la Via Verda de la Sierra i la Via Verda del

carrilet, ja que van ser les dues primeres Vies Verdes en funcionar de tot l'estat espanyol.

Pel que fa a la Via Verda de la Sierra hem de dir que els seus orígens els trobem en una línia fèrria la qual va ser ideada en l'últim quart del segle XIX, i que mai va entrar en funcionament. Sota els auspicis de la Diputació Gaditana es van donar els primers passos per la creació d'un ferrocarril econòmic que dinamitzés la comarca serrana. En el 1887 es va presentar un avantprojecte que contemplava una línia des de Jerez a Setenil, amb un ramal que finalitzava a Grazalema. A principis del segle XX, es crear a Jerez la societat per als Estudis del Ferrocarril Jerez-Villamartín-Setenil, la qual va desenvolupar un elaborat projecte. Però és en el 1926, durant la dictadura de Primo de Rivera, quan s'aprova la construcció del Ferrocarril de la Sierra. La caiguda de la dictadura i el retrocés econòmic que el va seguir, van determinar la interrupció de les obres, que mai es van completar. Unes obres que ja no es reprendran mai més, i que seran abandonades definitivament a mitjans dels anys setanta del segle passat, deixant així acabades les estacions, viaductes i túnels, a falta de la construcció de les vies. D'aquest vast projecte, de 119 km, només va arribar a funcionar el tram de 21 km que anava de Jerez fins a la fàbrica sucrera de Jédula. Es van construir les vies fins a Arcos de la Frontera, però per elles no van passar més que els trens de prova.

La Via Verda de la Sierra transita per l'antic traçat ferroviari Jerez-Almargen. En l'actualitat, es troben transitables 36 kms unint les localitats de Puerto Serrano i Olvera. Al llarg d'aquest recorregut, es pot gaudir d'una gran varietat paisatgística observant-se la transició entre un paisatge agrícola, a un altra de serrà, alternant amb masses de bosc mediterrani. En aquests paisatges l'aigua constitueix un element bàsic seguint els cursos dels rius Guadalete i Guadalporcun.

El recorregut té una longitud total de 36 km. Comença a l'antiga estació de Puer-

to Serrano, tal i com podem veure en la imatge número 23, i finalitza també en una altra estació com és la de Olvera. El traçat està replet d'elements interessants pel visitant:

il·lustració 23: Mapa esquemàtic que ens permet situar dintre el recorregut natural de la Via Verda de la Sierra. Font: <http://www.viasverdes.com/>

des de múltiples viaductes, túnels – Azares- i Estacions – Navalagrulla, Coripe, etc.-, passant per una gran cultura de l'aigua amb multitud de rius– Guadalete, Guadalporcun, Guadamanil- i fins arribar a llocs fascinants com ara la penya de Zaframagón, que és una de les reserves de voltors més poblades d'Europa.

Un total de 30 túnels trobem en el recorregut de la Via Verda de la Sierra, sent el de major longitud el túnel del Castillo amb 990 m. Entre els 4 viaductes existents, podem destacar el de Coripe amb 237 m de longitud.

Tal i com podem veure molt bé en la imatge número 24, dintre la Via Verda de la Sierra trobem 5 estacions de ferrocarril, 3 d'elles (Puerto Serrano, Coripe i Olvera) obertes com allotjament turístic i restaurant. L'estació de Zaframagón s'obrirà en breu com aula de natura i l'estació de Navalagrulla està pendent de restauració.

il·lustració 24: Recorregut virtual per la Via Verda de la Sierra amb tots els punts destacats ubicats al llarg del trajecte. Font: <http://viasverdes.com/>

Pel que fa a la Via Verda del Carrilet aquesta l'analitzarem detingudament en el següent apartat, el qual està dedicat exclusivament a ella.

2.4.3.- A nivell comarcal (el cas concret de les Vies Verdes de Girona)

Abans d'entrar directament en matèria tractant el cas de les Vies Verdes de Girona, seria interessant realitzar una petita radiografia sobre la situació de les Vies Verdes a la resta del territori català. Dic “petita radiografia” perquè tal i com es pot veure a simple vista, les Vies Verdes a Catalunya és un tema que està poc desenvolupat com així ho acredita el fet que al marge de les Vies Verdes de Girona, tant sols trobem quatre manifestacions més de Vies Verdes en territori català: la **V.V. del Baix Ebre** (en-

Font: <http://viasverdes.com>

tre l'estació de El Pinell de Brai i Roquetes –Tarragona- 26 kms); la **V.V. del Llobregat** (entre Colònia Rosal i La Baells –Barcelona- 6 kms); la **V.V. de la Terra Alta** (entre les estacions de Arnes-Lledó i El Pinell de Brai –Tarragona- 23 kms); i la **V.V. de la Vall Fosca** (entre Estany - Gento i Espui –Lleida- 5 kms).

A simple vista es pot veure doncs que el panorama en matèria de vies verdes és bastant pobre i trist en sòl català. I és que a diferència de regions poderoses com Astúries i el País Basc amb vuit vies respectivament, València amb nou, però sobretot Andalusia amb disset, a Catalunya només trobem cinc. Ara bé cal dir que entre aquestes n'hi ha unes de molt importants, ja que junt amb la Via Verda de la Sierra van ser les

dues primeres actuacions del programa Vies Verdes a Espanya, com són les Vies Verdes de Girona ([http:// www.viesverdes.org/](http://www.viesverdes.org/)).

Els antecedents històrics concrets de les Vies Verdes de Girona cal anar-los a buscar a la xarxa de carrilets que configurava la comunicació entre pobles de les comarques gironines (*De Via Fèrria a Via Verda –Documental-. 2006*). A finals del segle XIX, la iniciativa privada de la burgesia industrial, amb el suport de la ciutadania i el suport tècnic d'enginyers civils, va anar implantant els anomenats trens econòmics per tal d'incrementar la circulació de mercaderies i l'accés a les zones portuàries. Això va suposar un avenç important en la industrialització i la comunicació entre pobles.

il·lustració 25: Mapa esquemàtic que ens permet observar l'extensió territorial que avarquen les Vies Verdes de Girona: dels Pirineus a la Costa Brava. Font: <http://www.viesverdes.org/>

La recuperació d'aquestes vies de tren, que anys enrere eren la garantia de la bona relació entre les poblacions, avui ofereixen l'oportunitat de descobrir la riquesa cultural, històrica i paisatgística d'aquestes terres, a peu o a cop de pedal.

Les Vies Verdes de Girona, guardonades amb el 2n Premi de les vies verdes europees 2003, permeten anar des dels Pirineus gironins fins a la Costa Brava a cop de pedal o en una grata caminada (Consorti de les Vies Verdes de Girona.; 2006). El trajecte transcorre a través de cinc de les vuit comarques gironines: el Baix Empordà, el Gironès, la Selva, la Garrotxa i el Ripollès.

El recorregut, de 106 quilòmetres, està estructurat en tres trams (**il·lustració 25**) la Ruta del Ferro i del Carbó, la Ruta del Carrilet Olot-Girona i la Ruta del Carrilet Girona-Sant Feliu de Guíxols.

En quant a la Ruta del Ferro i del Carbó (**il·lustració 26**), aquesta va de Ripoll a Ogassa passant per Sant Joan de les Abadesses.

Font: <http://viesverdes.org/>

Aquesta via verda actualment té 12 quilòmetres de recorregut amb un desnivell de poc més de l'1%. El punt més alt el trobem a Sant Joan de les Abadesses, a 777 metres i el punt més baix és a Ripoll, a 682 metres. L'ampliació que s'està fent actualment, que portarà fins a Ogassa, permetrà allargar el recorregut en 5 quilòmetres i situarà el punt més alt a la vora dels 1.000 metres.

Aquest recorregut, en els seus orígens, era l'extrem de més al nord d'una llarga via ferroviària que provenia de Barcelona. Aquest tren transportava el carbó que s'extreia als vessants de la serra Cavallera, a Ogassa, a pocs quilòmetres de la històrica localitat de Sant Joan de les Abadesses, fins a la zona industrial de Barcelona i el port.

De fet va ser una empresa minera, "Ferrocarril y Minas de San Juan de las Abadesas", l'encarregada de construir aquesta difícil línia que ascendia al costat del riu Ter (Fundación de los Ferrocarriles Españoles.; 2005 -Vol. 2-: 71-80). Inaugurat en el 1880, el servei de viatgers es va limitar fins a Sant Juan. Després d'actuar uns anys com empresa independent, aquesta finalment va ser absorbida en el 1887 per la poderosa "Compañía de los Ferrocarriles del Norte España", coneguda popularment com la "Compañía del Norte", la qual es feia amb aquesta línia i l'integrava dintre de la seva àmplia xarxa catalana.

En els anys vint es va electrificar tot el traçat, cosa que va ajudar a millorar l'explotació d'aquest ferrocarril. Precisament va ser en aquesta dècada quan el seu tram final es va veure animat pel tràfic que generava la nova línia del Ferrocarril Transpirinaic, construït per l'Estat des de Ripoll fins la frontera hispano-francesa entre Puigcerdà i La Tour de Querol.

La crisi de la mineria en aquesta comarca va provocar que el tram final d'aquest ferrocarril, entre Ripoll i Ogassa, entres en declivi. Si bé en un principi això només va afectar al tràfic de mercaderies, la falta de manteniment i la progressiva pèrdua de qua-

litat de la via es va traduir físicament en un descens continu de viatgers. Finalment, a principis de la dècada dels vuitanta, es va produir una suspensió temporal del tràfic per motiu de seguretat que a la llarga, en el 1985, va derivar en una clausura definitiva.

El tram de via verda que porta de Sant Joan de les Abadesses a la vall de Bianya no està acabat. Des del Consorci de les Vies Verdes de Girona s'han plantejat dues alternatives de recorregut (**il·lustració 27**), per tal de superar aquest handicap temporal. La primera porta directament a Olot, passant pels colls de Santigosa i Coubet i aprofitant l'antiga carretera GI-521, i la segona va fins a la Vall de Bianya passant per Santa Llúcia de Puigmal.

Font: <http://viesverdes.org/>

Cal dir que ambdues alternatives de recorregut són perfectament vàlides i àmpliament recomanades pel Consorci de les Vies Verdes de Girona. Tanmateix no ens

entretindrem a esmentar detingudament els llocs per on passen cadascuna, ja que no s'hi escau. Dir tant sols que ambdós recorreguts combinen a la perfecció el paisatge natural de boscos i valls amb l'entorn urbà de la ciutat i la seva finalitat, en definitiva, es permetre, als usuaris de les vies verdes de Girona, salvar aquest obstacle de manca de via verda física que connecti Sant Joan de les Abadesses amb Olot.

Pel que fa a la Ruta del Carrilet Girona – Sant Feliu de Guíxols (**il·lustració 28**), aquesta té com a inici Girona i travessa pel marge oriental la depressió de la Selva fins a Llagostera i des d'allà segueix la vall de Riudaura i arriba a la Mediterrània per la població de Sant Feliu de Guíxols.

Font: <http://viesverdes.org>

Aquesta via verda comença a la ciutat de Girona i va fins als peus del mar Mediterrani a Sant Feliu de Guíxols. El recorregut, amb un total de 39,7 quilòmetres, és un passeig agradable amb un lleuger desnivell descendent de tan sols 0,5%. El punt alt del recorregut el trobem a Cassà de la Selva, situat a 130 m d'altitud, i el punt més baix

és a Sant Feliu de Guíxols, a tan sols 10 metres d'altitud.

Aquest petit carrilet va tenir entre els seus trets distintius la seva peculiar amplada: va ser el primer ferrocarril espanyol amb una amplada de via de 75 centímetres. Després de moltes discussions sobre la seva amplada i el seu traçat definitiu, l'empeny dels veïns de Sant Feliu va aconseguir que, en el 1892, s'iniciés el servei d'aquest carrilet, conegut popularment en la zona com el "Feliuet" (Fundación de los Ferrocarriles Españoles.; 2005 -Vol. 2-: 81-90). Per aquella època la província de Girona va assistir a un esplendor dels carrilets que, amb centre a la capital, arribaven fins a Olot, Banyoles Palamós i Sant Feliu.

La seva modesta existència va tenir moments de gran auge, especialment en la postguerra, quan, degut a la manca de transports per carretera, va experimentar les seves millors xifres de viatgers i mercaderies. Entre les càrregues del ferrocarril cal citar especialment el tràfic de planxes de suro i taps, que en les fàbriques de Cassà i Llagostera tenien uns importants centres de transformació.

La pèrdua de tràfic va fer que la companyia ferroviària es veiés en l'obligació de cedir la seva concessió a l'Estat en el 1963. Tot i els esforços dels gestors de la línia, els quals van apostar fortament pel seu desenvolupament i per la seva connexió amb el carrilet d'Olot, amb un engrandiment de l'amplada mètrica d'aquest ferrocarril i una gran modernització del material mòbil, en el 1969 va ser definitivament tancat aquest entranyable carrilet. En un dia tant simbòlic com aquest, tota la comarca es va bolcar en l'acte de comiat i es va acostar a les andanes per tal de despedir-se de l'últim tren.

Per acabar tenim la Ruta del Carrilet Olot – Girona (**il·lustració 29**). Aquesta ruta, que va d'Olot a Girona travessant els poblets de les valls dels rius Ter, Brugent i Fluvià és la que ens afecta directament en la realització del nostre projecte.

Es tracta d'un traçat de 57 quilòmetres que travessa tres comarques i dotze muni-

cipis recorrent les valls dels rius Fluvià, Brugent i Ter (AAVV.; 2004). La Ruta del Carrilet té un suau pendent des d'Olot (440 m) fins a Girona (70 m). El punt més alt se situa al coll d'en Bas, a 558 metres sobre el nivell del mar. El recorregut, apte per a vianants i bicicletes, es troba en molt bon estat i ha estat equipat amb nous ponts, baranes i senyalització.

Font: <http://viesverdes.org>

La Ruta del Carrilet travessa paratges de gran importància paisatgística, ecològica i cultural. S'inicia a la Zona Volcànica de la Garrotxa i, sempre seguint el recorregut de l'antic tren de via estreta, arriba fins a la vall del Ter i les deveses de Salt i Girona.

La via que unia la Garrotxa i el Gironès permet ara conèixer els recursos naturals de la Zona Volcànica de la Garrotxa, el castell d'Hostoles i els nuclis urbans d'Anglès, Sant Feliu de Pallerols i Girona, entre altres (*Vies Verdes: un eix de comunicació per a molts usos -Exposició itinerant-*. 2007). Espais com les deveses de Salt o de Girona

s'integren en aquesta ruta que corre pròxima al riu Ter en el seu darrer tram. Allà es poden observar els aprofitaments que s'han fet dels recursos hidràulics.

Tot i que els primers projectes de portar un ferrocarril a Olot daten de mitjans del segle XIX (anteriorment inclús al Barcelona-Mataró), aquest ferrocarril va ser definitivament inaugurat en el 1911, després d'un dilatat procés constructiu.

Els primers projectes plantejaven unir Olot, capital de la Garrotxa, amb Sant Joan de les Abadesses i les seves riques mines de carbó, i amb el port de Roses. Més endavant, els plans es van cenyir a l'enllaç d'Olot amb Sant Joan quan aquesta última localitat es va unir per ferrocarril amb Barcelona (Consorti de les Vies Verdes de Girona.; 2006). Altres projectes més tardans plantejaven un enllaç amb la localitat de Torelló, on es connectaria amb el ferrocarril de via ampla ja construït. Finalment, es va escollir el camí de la vall del Ter, enllaçant Girona amb la resta de la xarxa nacional.

Després d'uns anys de brillants exercicis econòmics, amb importants projectes de prolongació cap a l'interior cap a Barcelona, la Guerra Civil va provocar grans pèrdues al carrilet. En la fugida de les tropes republicanes es van dinamitar gran part dels ponts i es van perdre locomotores, cotxes i vagons (Tremys i Caamaño, S.; 2005). Les riuades de l'any 1940 es van emportar també les vies, cosa que va provocar que la reconstrucció fos encara més penosa.

Els trens de vapor van anar cedint progressivament pas a les automotores, alleugerint així la gestió del ferrocarril. Malgrat tot, la situació econòmica del ferrocarril era desfavorable, cosa que va provocar que fos integrat en la FEVE l'any 1963 (Fundación de los Ferrocarriles Españoles.; 2005 -Vol. 1-: 206-216). Aquesta companyia no va ser capaç de remuntar la crisi del ferrocarril i, tot i l'elevat nombre de passatgers i d'uns prometedors projectes d'unió amb el carrilet de Girona a Sant Feliu de Guíxols, es va procedir a la seva clausura el juliol de 1969.

Va ser a principis dels anys 90 del segle passat que es va començar a explotar com a ruta per a bicicletes.

il·lustració 30: Estat actual de la locomotora OG 8. Font: CVVG (Consorci de les Vies Verdes de Girona).

Entre les vàries locomotores que van fer el recorregut cal destacar la “OG 8” la qual es troba en procés de recuperació i restauració per tal de ser exposada en un dels dotze municipis, encara sense determinar, per on passava el tren. El Consorci de les Vies Verdes en una acció coordinada entre totes les parts implicades, com són els

il·lustració 31: Estat actual de la locomotora OG 8. Font: CVVG (Consorci de les Vies Verdes de Girona).

actuals propietaris de la màquina i els municipis i associacions interessades en la seva conservació, ha engegat un pla de recuperació i restauració de la locomotora.

L'objectiu final d'aquest pla d'acció és que la locomotora sigui àmpliament restaurada i ubicada en un dels municipis, el que mostri un major interès, per on antigament passava repleta de passatgers.

El cas de la locomotora OG 8 ens permet veure a simple vista la gran tasca multidisciplinar que executa diàriament el Consorci de les Vies Verdes de Girona. Aquest és l'òrgan encarregat de gestionar els diferents trams de Vies Verdes de Girona i va aprovar els seus estatuts en l'Assemblea General del Consorci de les Vies Verdes del dia 15/09/2003.

Actualment formen part del Consorci els vint-i-tres municipis per on passen els diferents trams de via verda més la Diputació de Girona. Els Estatuts s'encarreguen de regular el funcionament del Consorci.

L'objecte i finalitat del Consorci, el qual està dirigit de manera molt eficient per dos grans professionals com són el Gerent Emili Mató i el Tècnic Àngel Planas, és: la planificació, l'execució i la gestió de les vies verdes de les comarques de Girona. La coordinació de totes aquelles actuacions encaminades a la viabilitat d'aquest projecte. El manteniment i la millora del traçat i les connexions entre els diferents traçats. L'ampliació i extensió de la xarxa de vies verdes de les comarques gironines. El suport a les iniciatives socioculturals relacionades amb el traçat (AAVV.; 2006). La promoció

de l'ús de la bicicleta com a mitjà de transport. La promoció de l'ús pels vianants de les vies verdes. La coordinació de les institucions, federacions i administracions relacionades amb els objectius del Consorci i la promoció de les Vies Verdes. I finalment destacar l'ajut, el suport i l'assistència a d'altres iniciatives semblants (AAVV.; 1997) i l'impuls per a l'obtenció de totes les subvencions que sigui possible.

3- ANGLÈS I EL SEU EMBLEMÀTIC BARRI ANTIC

3.1.- El municipi d'Anglès: localització geogràfica i evolució històrico-cronològica

El terme municipal d'Anglès ocupa una extensió de 16,06 km quadrats i està situat al vessant nord-est de la comarca de la Selva. (Rams i Riera, E.; 2002: 2-3). La vila s'aixeca al mig d'una extensa vall que dista 17 quilòmetres de Girona, 12 de Santa Coloma de Farners, 100 de Barcelona i 40 de la Costa Brava.

il·lustració 32: Ortofotomapa fotogràfic que ens permet copsar tant la ubicació física com l'extensió territorial del municipi. Font: Hipermapa, Atles electrònic de Catalunya <http://www.gencat.net/>.

La vila vella s'enlaira sobre un petit turó situat al mig d'una plana fèrtil que hi ha al costat sud de la desembocadura de la riera d'Osor en el riu Ter, cabals d'aigua que marquen la frontera amb la vila veïna de la Celler de Ter i amb el municipi de Sant Julià del Llor-Bonmatí respectivament. El poble modern s'ha anat estenent vers aquesta

plana i damunt d'alguns petits turons que l'encerclen. El massís de les Guillaries tanca la vall per l'oest (<http://www.angles.cat/turisme/>).

El municipi comprèn el nucli urbà, els veïnats del Pla d'Amunt i Pla d'Avall, ambdós establerts al mig de la plana, i el veïnat de Sant Amanç, enclavat damunt d'una zona muntanyosa que cau des del contraforts de les Guillaries fins arribar al Pla d'Avall.

La vila està comunicada amb Girona mitjançant la carretera N-141. Per la seva banda la C-63 comunica amb Olot i Santa Coloma de Farners i la Gi-542 amb Osor i Sant Hilari Sacalm. L'eix transversal passa a uns 9 quilòmetres de la població.

Deixem de banda la localització geogràfica del terme i encetem un apartat més interessant com és el de l'evolució històrica. La primera referència explícita del municipi la trobem l'any 860 i correspon a un precepte signat pel rei Carles el Calb, concedit a instància de l'abat Teodosi del monestir dels sants Medir i Genís. Aquest document es refereix a l'església parroquial de Santa Maria de Sales de la Celler de Ter, i s'hi esmenta la vall d'Anglès com *valle Anglesio*, que significa “la vall de les esglésies”.

il·lustració 33: Restes vivents, que trobem avui en dia, de l'antiga església de Sant Amanç. Autor: Xavier Caparrós.

L'any 1019 apareix esmentada per primer cop l'església de Sant Amanç com *Sancti Amancii Anglensis*. Berenguer d'Anglès és el primer feudatari del vescomte de

Girona, Guerau Ponç, esmentat l'any 1116. Per primer cop, en un document signat l'any 1200 per Guerau, vescomte de Cabrera, s'esmenta a la vegada el castell i la capella de la fortalesa, avui església parroquial de Sant Miquel.

il·lustració 34: Aspecte anterior que oferia l'església parroquial de Sant Miquel amb l'antic cloquer o campanar destruït l'any 1936. Font: El pòsit del temps. Fotografies de la col·lecció Ricard Pol.; 2004.

L'any 1242 Ramon de Cabrera, rebia en testament el castell. Posteriorment, ell i la seva muller Alamanda, el 1279 es vengueren les seves possessions a Berenguer de Gornal, ciutadà de Girona, que traspassà els drets de compra al clergue Guillem Gaufred, tresorer del capítol de la Seu de Girona (Teixidor i Palau, R.; 2006: 154). Uns anys després, Ramon de Cabrera tornaria a recuperar les seves possessions.

Progressivament s'anaren conformant dos nuclis importants de població. El barri de la Celleria i el barri del nucli del castell. El domini religiós parroquial s'impartia des de l'església de Santa Maria de Sales i el domini civil des del castell.

El dia 18 de febrer de l'any 1294, el rei Jaume II concedia a Ramon de Cabrera permís per celebrar mercat (Freixas, C. i Rams, E.; 1996) . Posteriorment, el 23 d'agost de 1321, el mateix monarca concedia a Bernat de Cabrera, fill de Ramon, permís per a la celebració de fira anyal.

A finals del segle XV, dins les muralles no hi havia més espai per edificar. Dos fets importants ajudaren a l'eixamplament del clos emmurallat: els terratrèmols dels 1427-28-29, que destruïren part del castell i muralles, i l'enderrocament de la torre de l'homenatge i d'algun mur que l'any 1485 va ordenar enderrocar el cap remença Joan Sala, després de conquerir la vila. A finals del segle XVI començaren a agafar forma els nous carrers construïts fora muralla.

il·lustració 35: D'entre els varis carrers que es van conformar a extramurs cal destacar el carrer del Raval, que és el que podem contemplar a la dreta de la fotografia. Font: El pòsit del temps. Fotografies de la col·lecció Ricard Pol.; 2004.

Les conseqüències de les llargues guerres entre França i Espanya, que van tenir lloc al llarg del segle XVII, les patiren enormement el poble i el castell. El dia 25 de juliol de 1696, després que els francesos resultessin vencedors en la batalla del Ter, que els va permetre posar setge a la ciutat de Girona, entraren violentament a la vila

anglesenca, on sojornaren fins al dia 12 d'agost. Durant aquella estada, els soldats, que mataven tots els qui arreplegaven, saquejaren, cremaren i destruïren nombroses cases de la vila, l'església, el castell i les muralles. El castell ja no tornaria a refer-se.

El municipi experimentà un procés progressiu de canvi de propietari, tendint cap a la titularitat pública, ja que en el 1603 set membres del consistori de l'Ajuntament van comprar al marquès d'Aitona, propietari dels drets de la vila, alguns dels drets que posseïa – ja que la gran part se'ls havia venut la família Olmera-, i d'aquesta manera l'Ajuntament controlava bona part de la sobirania de la vila. Tanmateix després de 19 anys en que els privilegis foren de domini exclusiu del comú, el Sr. Feudal Ramon Olmera i Çarrovira tornava a recuperar la possessió exclusiva de la vila i en conseqüència la senyoria del castell.

Ara bé, arran de l'endeutament progressiu que havia experimentat la nissaga dels Olmera, l'hereu corresponent de la nissaga, Josep Olmera i de Rajadell, es va veure obligat a vendre, en aquest cas a Fèlix de Senmenat marquès de Castellldosrius, tots els drets, propietats i privilegis, que els Olmera tenien, pel preu de 16.650 lliures barcelonines.

L'any 1788 Anglès i la Celleria signaven un pacte de fet pel qual es reconeix la separació d'ambdues poblacions, que fins aleshores havien format un sol municipi i parròquia. No obstant això, la separació definitiva, la de dret, no es va portar a terme fins a l'any 1823.

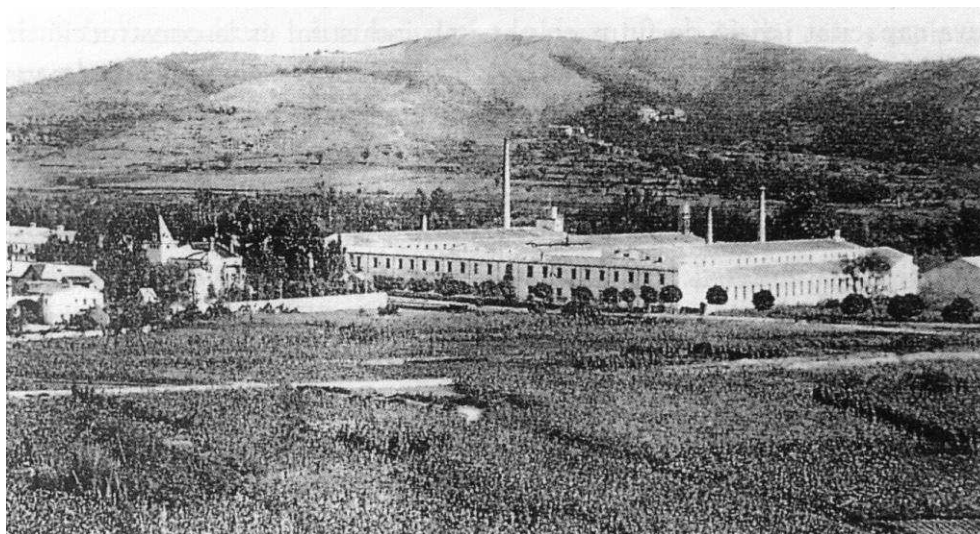
Els continus conflictes entre Espanya i França, van tornar a sacsejar i colpir la vila. En aquest cas, en el context de la Guerra del Francès, l'any 1809, l'exèrcit de Napoleó tornà a destruir, saquejar i cremar nombroses cases, l'església i la notaria.

Un canvi radical en la vila tingué lloc l'any 1881. En aquest any la raó social

Burés Germans apareix a Anglès, on comencen tots els preparatius per edificar un gran complex tèxtil que posteriorment serà la joia de la companyia (Rams i Riera, E.; 1998: 59-69).

La raó social Burés Germans, coneguda des de l'any 1875, va durar fins al 1889. Aleshores la nova societat va denominar-se Burés i Salvadó.

Els artífexs de la construcció d'aquesta obra “faraònica” van ser els senyors Antoni Salvadó i Safont, Frederic Homs i Cabanas –casats amb dues germanes Burés- i el nebot d'aquests, Francesc Burés i Borràs, els quals van acabar edificant un gran complex tèxtil i fabril a tocar del riu Ter (Molina i Figueres, J.; 1990). A la primera nau, li'n seguien dues d'altres. A la llarga, aquella indústria, coneguda com a Indústries Burés, canviaria radicalment la vida de la població.

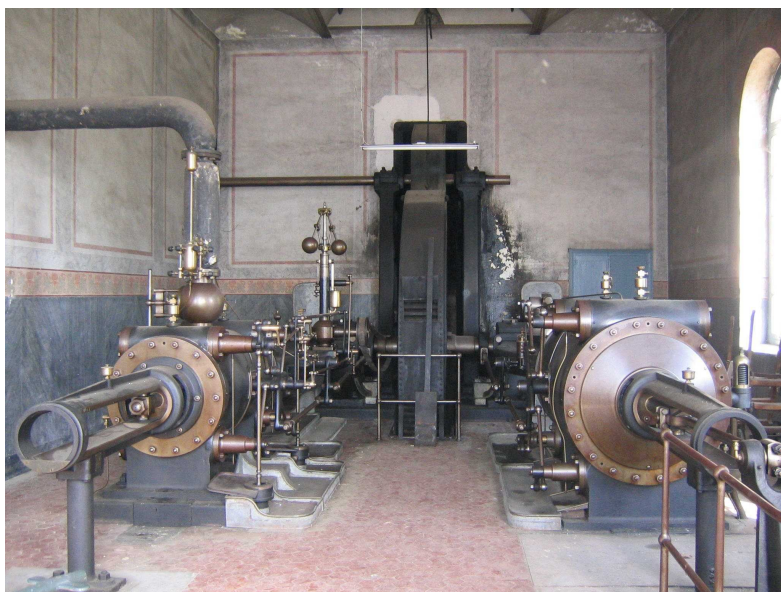

il·lustració 36: La fotografia ofereix una perspectiva frontal de la factoria d'Indústries Burés a principis del segle XX. Autor: Àngel Toldrà. Font: Rams i Riera, E.; 1998.

El tèxtil ràpidament portaria el progrés a la vall. De seguida el moviment obrer s'aglutinaria en un associacionisme destacat que va crear sindicats, cooperatives, mutualitats laborals, associacions culturals i recreatives, que donaren una vitalitat

impressionant a la vila (Llinàs, J. i Merino, J.; 2001). La població augmentaria extraordinàriament: l'any 1900 hi havia 1.626 persones i 2.677 l'any 1930.

Després de vèncer innumbrables problemes i retardar algunes vegades la posada en marxa de la nova construcció, finalment, el diumenge dia 13 de novembre de 1887, s'inaugurava esplèndidament la fàbrica tèxtil. La nau principal de la fàbrica que s'inaugurava albergava al seu interior una magnífica turbina, que en aquells moments era la joia de l'empresa (Tarrés, J.; 1995: 32-40). L'aparell va ser construït a Girona, als tallers de la renombrada empresa Planes i Flaquer, i era l'orgull dels propietaris de la nova indústria.

il·lustració 37: Moltes van ser les turbines i màquines que es van emprar en la factoria Burés, però només una, la que veiem en la imatge, ha perviscut fins als nostres temps. Construïda per la companyia “La Maquinista Terrestre i Marítima, Barcelona num. 542” entre els anys 1899-1900, aquesta màquina de vapor és, en l'actualitat, la peça estrella del futur museu del vapor o complex cultural que està planificant construir l'Ajuntament. Autor: Xavier Caparrós.

El mateix dia que es va inaugurar la fàbrica –el 13 de novembre de 1887–, es va poder veure funcionar el primer llum elèctric, que s'instal·là a la plaça de la Vila, posat expressament per donar rellevància a la festa d'inauguració (Rams i Riera, E.; 1998:

103-111). Pel juny de 1890, entre el carrer Major i la plaça de la Vila, ja funcionaven quatre punts de llum. Anglès, gràcies a Indústries Burés, va ser doncs un dels primers poble de tot l'Estat espanyol en gaudir del preuat enllumenat públic elèctric.

il·lustració 38: Fotografia de principis de segle, la qual és un testimoni directe de la primera vegada que es va veure enllumenat elèctric a la vila d'Anglès. Font: Rams i Riera, E.; 1998.

A finals de segle, en les fàbriques d'Anglès ja hi treballaven 250 obrers. La nova empresa estava dirigida per Francesc Burés i Borràs i el seu oncle Antoni Salvadó i Safont. Posteriorment la raó social Burés i Salvador va durar fins l'any 1905. Aleshores es transformà en la de Francesc Burés i Borràs.

De l'any 1920 fins al 1933, les empreses dels Burés agafaren el nom de Manufacturas del Llobret i Ter, S.A. Abans de la Guerra Civil treballaven a la factoria d'Anglès 880 persones. Durant la Guerra Civil, les indústries Burés d'Anglès van ser expropiades per part de l'exèrcit republicà. En aquelles naus es construiria material bèl·lic. La raó social d'aquella empresa va ser "Material Ejército Español". L'ocupació es va mantenir fins al dia 5 de febrer de 1939, data en que les tropes nacionals entraren a la vila. Un mes després de l'arribada dels nacionals, les fàbriques tèxtils d'Anglès

tornaven a funcionar, sota la raó social Burés, S.A. Aquell any hi treballaven 810 treballadors.

il·lustració 39: Etiqueta de l'antiga raó social Burés i Salvadó. Anys 1890, 1905.
Font: Rams i Riera, E.; 1998.

Des de l'any 1939 fins al 1990, la raó social de les fàbriques Burés fou Industrias Burés, S.A, si bé el cognom Burés va desaparèixer de l'empresa.

L'any 1958 s'arribà a la xifra màxima de persones que treballaven a Industrias Burés: 1.125. Tanmateix a partir de l'any següent, el nombre de treballadors començà a decreïxer; l'any 1976 eren 822; l'any 1990 eren 686 i després va tenir una forta crisi que anà reduint encara més la plantilla. L'any 1995 hi havia només 258 treballadors. En l'actualitat només una part molt petita de la factoria continua funcionant. La resta està fragmentada en disputes judicials o bé l'han adquirit altres empreses, com ara Indústries Àntex la qual, recentment ha comprat una de les naus de la part nova de la factoria. En el context d'aquest procés de progressiva fragmentació i adquisició de les infraestructures de la factoria per terceres persones, hem d'esmentar l'ajuntament el qual està en procés de negociació per adquirir una de les naus de la part vella, la qual alber-

garà el futur museu del vapor d'Anglès.

Reprenent el discurs cronològic, el progrés que va significar la instal·lació de la factoria d'Indústries Burés a la vila es va veure amplificat per l'arribada del tren a la vall. Així el 1895 s'iniciaven les obres del tren petit tot i que no fou fins l'any 1911 que s'enllestí tota la ruta Olot-Girona.

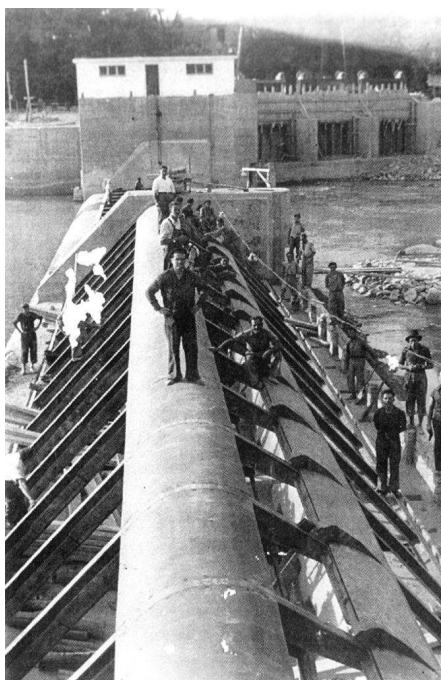
il·lustració 40: El tren que feia el recorregut Girona-Olot en el seu pas per l'interior d'Anglès. Com a testimoni directe i únic supervivent trobem la Farga d'Anglès, presidida pel Ninot, en un segon pla. Font: Rams i Riera, E.; 1998.

En els inicis del segle XX la vila va ser un testimoni directe de les tensions que es van produir entre amos i obrers. Unes tensions que es van materialitzar en vagues i aldarulls i que esclataren obertament en el context de la Setmana Tràgica, quan es cremà el quarter de la Guàrdia Civil. Mentre el tèxtil associatiu anglesenc creixia i apareixien germandats de socors mutus i cooperatives com “Liberà Popolo” o “La Economia Anglesense” que el 1933 es fusionarien en “La Union Anglesense”. Els pagesos creaven “l'Alianza Agrícola” i els paletes “l'Antena”.

Durant els primers anys del franquisme es vivia sota un control repressiu permanent: d'una banda, l'ensenyament del català estava prohibit i, de l'altra, per

aconseguir els productes bàsics per a l'alimentació diària la gent necessitava les cartilles de racionament. De la mà de la sardana, que fou de les primeres manifestacions tradicionals folklòriques permeses pel règim, sorgiria **l'Agrupació Sardanista i Cultural Floricel**, que seria l'entitat cultural més dinàmica de la població i la que més va fer per tornar la nostra llengua i la democràcia a una situació de normalitat.

A finals dels seixanta la població arribava als 4.700 habitants i el dinamisme econòmic era molt gran. El tèxtil era la banca industrial que més gent ocupava: a Indústries Burés treballaven més de mil persones i la fàbrica dels Bosc seria líder en la producció d'un article que feia furor entre la joventut, els texans.

il·lustració 41: Obrers que van participar en la construcció de la presa ubicada prop del mas Carreres del Pasteral, la qual tenia com a funció principal subministrar aigua a Indústries Burés. Font: Rams i Riera, E.; 1998.

La bonança econòmica portaria una allau migratòria prou important. Els nouvinguts solien arribar per treballar a les mines d'Osor o a les obres de construcció de l'embassament de Susqueda i a la conducció de les aigües cap a Barcelona. A l'entorn d'aquest progrés sorgiria un gran esclat del comerç, i els caps de setmana aquesta vila es

convertia en un important centre d'oci, on funcionaven quatre cinemes i dues sales de ball.

L'any 1978, per manca de quòrum, es dissolgué el consistori i fou substituït per una gestora. Un fort moviment social reclamava canvis al poble i al país. L'Assemblea Democràtica d'Anglès, formada per un grup nombrós de gent, d'ideologia política diversa, impulsava conferències on hi participaren els líders dels principals partits.

La democràcia municipal arribaria l'any 1979. Aleshores, Anglès comptava amb 5.186 habitants. En les primeres eleccions municipals democràtiques sortí guanyadora la candidatura Assemblea d'Independents i Socialistes (Rams i Riera, E.; 2002: 5-10). A partir d'aquell moment neix un binomi polític –socialistes i convergents– que és el que governarà la vila durant els anys que portem de democràcia. Trencarà aquesta dinàmica el parèntesi d'esquerres. Ara bé, aquest parèntesis serà breu ja que tant sols comandaran l'ajuntament durant dos anys – 2004/2006– produint-se immediatament un retorn a les propostes convergents.

Les recents eleccions, celebrades el 25 de maig, han tornat a corroborar la igualtat existent entre convergents i socialistes, produint-se un empat tècnic ja que les dues candidatures han obtingut quatre regidors respectivament. Aquest factor ha provocat que les dues formacions pactin i es reparteixen les diverses regidories si volen governar el municipi.

3.2.- De la Via Verda al Barri Antic

Per accedir al Barri Antic si el punt de partida o d'origen és la Via Verda del Carrilet tenim dues possibilitats: la primera és venint de Girona i ofereix dues alternatives. Venint de Girona per la N-141 en direcció cap a Olot agafem el primer trencall a l'esquerra que ens condueix físicament a l'interior del poble. Posteriorment ens aturem en el pertinent Stop i agafem el trencall a la dreta, el qual ens permet incor-

il·lustració 42: Primera alternativa de recorregut per tal d'accedir al casc antic d'Anglès venint de Girona i en direcció a Olot. Font: Cartografia Sr. Associats srmapes@srmapes.com/ (Nota informativa: fer cas omís als punts vermells ja que no estan relacionats amb el discurs. Els punts importants a tenir en compte són els punts de color groc).

porar a l'Avinguda Antoni Gaudí. Al final del carrer tenim dues opcions: Alternativa 1: trencar a l'esquerra i enfilar-nos cap amunt pel carrer de l'Empedrat, el qual es tradueix

suau pujada i ja ens trobem en el carrer del Molí. Sense desviar-nos, seguim tot recte i anem vorejant tot el perímetre de l'antiga vila medieval fortificada. El carrer del Molí acaba desembocant en el carrer del Canigó. Al final del carrer del Canigó ens incorporem al carrer del Comerç i finalment arribem al carrer de Santa Magdalena, preludi del Barri Antic. Com podem veure a simple vista, el terç final d'aquest trajecte coincideix amb la segona alternativa de recorregut.

3.3.- El Casc Antic

3.3.1.- Evolució històrico-urbanística

El Casc Antic, que en origen era el nucli urbà del municipi, s'enlaira sobre un petit turó o promontori d'uns quaranta metres d'alçada, el qual està situat al mig d'una extensa plana.

il·lustració 45: Al fons de la imatge, lleument enlairat respecta la resta del nucli urbà, trobem el Barri Antic presidit per la església parroquial de Sant Miquel. Font: El pòsit del temps. Fotografies de la col·lecció Ricard Pol.; 2004.

L'antiga "popula" va començar a créixer a redós del castell dels Cabrera, documentat almenys des de l'any 1200. Durant el segle XIII, l'indret més poblat de la vall d'Anglès era precisament el nucli proper a l'església de Santa Maria de Sales, és a dir, on avui hi ha la Celleria de Ter (Freixas, C. i Rams, E.; 1996: 8). Per contra, a la part vella de l'actual vila d'Anglès només existia el castell, i poques edificacions més construïdes dins el seu clos murat.

Les velles muralles, amb els pas dels anys, anaren agafant llargària, i dintre el seu perímetre s'anaren construint edificacions fins a formar una pobla, és a dir, un poble emmurallat.

Aprofitant la seguretat que ofería el recinte fortificat, hi construïren la seva resi-

dència nombrosos comerciants i artesans, que s'establiren al voltant de seus i institucions com la notaria i la batllia, o de botigues com la gabella, la carnisseria i la fleca, que depenien del senyor del castell.

Sembla que hi podrien haver existit dos recintes emmurallats: un de primitiu, que voltaria estrictament l'edificació del castell; i un de posterior, que inclouria ja tota una sèrie d'habitatges que s'havien anat construint sota la protecció del castell. En una reconstrucció hipotètica, el segon clos emmurallat envoltaria el que avui és la plaça de la Vila, i els carrers del Castell, Major i d'Avall.

il·lustració 46: El carrer d'Avall, sens dubte, és el carrer més singular de la població. I és que la multitud d'elements arquitectònics importants que en ell s'hi apleguen, com ara Can Camps a la dreta o l'arcada de Can Verdaguer al davant- així ho corroboren. Font: El pòsit del temps. Fotografies de la col·lecció Ricard Pol.; 2004.

L'accés al nucli antic a través de la muralla es feia pels portals, que eren estrictament guardats de dia, i rigorosament tancats durant la nit. A Anglès, els portals

podrien estar situats de la manera següent: el primer era la porta de Girona pel carrer empedrat (Fuses, J. i Viader, J.M^a.; 1984). El segon era la porta d'Olot pel carrer Raval, prop del baluard de Sant Miquel. Aquest portal està documentat. D'ell sabem que es trobava emplaçat al final de l'actual carrer Major, a l'alçada del núm. 16 i que entrà en desús a partir del segle XVI. El tercer era la porta de Santa Magdalena cap a Sant Martí i Blanes. Des del 1385 hi ha coneixement de l'existència d'aquest camí que entrava per la creu de la rutlla. A prop d'aquesta porta, fora muralles, s'hi trobava la capella de Santa Magdalena.

il·lustració 47: Fotografia de la façana de l'antiga capella, avui desapareguda, ubicada en el Barri de Santa Magdalena. Aquesta imatge fou presa poc abans de l'enderrocament d'aquest simbòlic edifici. Font: Llinàs, J. i Merino, J.; 2000.

Al segle XVI ja estaven formats perfectament els carrers d'Avall, carrer d'Amont –l'actual carrer Major- i el barri del castell. Fora muralles, es té coneixement de l'existència de la capella –avui església parroquial- de Sant Miquel, construïda damunt un baluard que era la capella del castell; de la barriada de Santa Magdalena, que

acollia una petita capella i l'hospital dels pobres; i del molí del castell, situat sota les muralles, en l'indret conegut com el molí d'en Siscot.

il·lustració 48: Fotografia de les serradores de Can Siscot, i darrere seu, el nucli antic. Font: El pòsit del temps. Fotografies de la col·lecció Ricard Pol.; 2004.

A principis del segle XVII, va començar a edificar-se el carrer del Raval, i el carrer del Molí, que, si bé restaven fora muralles, almenys estaven arrapats a la fortificació. No serà fins aquest segle que el creixement poblacional provocarà l'expansió urbana fora muralles, que des de llavors quedarà més o menys invariable fins el segle XIX.

El segle XIX marca un punt d'inflexió en la història urbanística d'Anglès en dos sentits: per una banda, és en aquesta època que la zona de la plana creix espectacularment i com a conseqüència naixerà la dicotomia poble vell/nou, que encara avui es deixa sentir. Mentre que per l'altra, al llarg del segle XIX i gran part del XX es va practicar en el si del Barri Antic tot un paquet d'obres en matèria urbanística les quals es van traduir físicament en una transformació significativa de tot el teixit urbà del casc antic. Així a mitjans de segle es comencen a construir vies d'accés amples que permetien als carruatges accedir fàcilment sense gaires problemes dins la "popula". Les

autoritats locals varen entendre que era inútil seguir mantenint unes muralles que pels temps que corrien no oferien cap avantatge a la població i sí molts d'inconvenients. Aquest fet va ser el detonant que va impulsar la modernització que es va practicar en els vells carrers del Casc Antic, com ara el carrer d'Avall.

il·lustració 49: Aquesta fotografia és molt valuosa ja que atrapa en una mateixa instantània les dues arcades que travessen de banda a banda el carrer d'Avall, com són la de Can Verdaguer –en un primer pla- i la de Can Mans –al fons-. Font: El pòsit del temps. Fotografies de la col·lecció Ricard Pol.; 2004.

Per accedir fàcilment dalt la Plaça de la Vila, es varen ampliar camins com el que anava des de la plaça de la rutlla fins a Santa Magdalena, avui carrer del Comerç (Rams i Riera, E.; 1998: 177-194). També es va eixamplar convertint-la en carrer la pujada de can Grau, avui retolada com carrer d'Avall, i es va obrir la penya que cloïa la part nord-est del castell per construir-hi el carrer de l'Empedrat.

Es tiraren a terra per inútils trossos de muralla que impedièn un bon pas per alguns dels carrers, com és el cas del murs que cloïen el carrer d'Avall, a l'altura de l'actual hort del sr. Rector, on existia un petit portal d'entrada que s'utilitzava per acudir al barri de Santa Magdalena. També es varen enderrocar els murs i un petit portal que, des del carrer Major, donava al baluard de Sant Miquel, on, a part de l'església –antiga doma- també hi havia el cementiri de la vila, adossat a l'església i emmurallat.

Amb la construcció dels nous accessos dalt la Plaça de la Vila es va abandonar la primitiva carretera que passava pel carrer del Molí, i pujava vers el carrer Major, on, a l'alçada del número 16, es va bastir una nova construcció que va tapar i amagar l'antic portal de Sant Miquel, que durant centúries havia estat la portalada d'accés principal al recinte emmurallat.

il·lustració 50: En la imatge podem veure l'aspecte primitiu que ofería la plaça de la vila i la presència de varis elements com Cal Roig, o l'antic cloquer de l'església.
Font: El pòsit del temps. Fotografies de la col·lecció Ricard Pol.; 2004.

A finals del segle XIX i principis del XX es varen construir els nous accessos que donaven al nucli antic, i es feren diferents obres en alguns dels carrers del sector vell, que li donaren l'aspecte que avui té.

A principis del segle XX, es va procedir a arreglar la pujada que des del carrer del Raval porta al carrer Major, coneguda popularment com la pujada de can Cinto. Fins l'any 1901, aquell era un caminet de terra amb una forta pendent. El consistori anglesenc va decidir arreglar aquella pujada i col·locar-hi escalons.

El carrer de l'Empedrat, que en el moment de la seva obertura va significar un accés directe important entre el nucli vell del poble i l'antiga carretera que anava a Girona, va ser empedrat per primera vegada l'any 1922.

L'any 1928, el consistori anglesenc va decidir portar a terme l'arranjament i millora de l'empedrat del carrer d'Avall, que estava en força mal estat, i construir-hi una petita vorera a cada costat de carrer, que van haver de fer els veïns.

il·lustració 51: Aquest és l'aspecte que oferia l'empedrat del carrer d'Avall just abans que es duguessin a terme les obres d'arranjament. Al fons podem veure l'arcada de Can Verdaguer. Font: Rams i Riera, E.; 1998.

El carrer del Comerç –actualment un dels més importants del barri antic- es formar als marges de la nova via de comunicació que a mitjan segle XIX es va obrir entre la capella de Santa Magdalena i la Rutlla. En aquest carrer, des d'un primer

moment s'instal·laren nombroses botigues, tot aprofitant que era pas obligat per a les persones que acudien al sector vell des del nou carrers que s'edificaven a la plana. El nom de Comerç li va ser posat l'any 1930.

A principis del segle XX, es varen efectuar en el barri antic de la població dues actuacions urbanístiques prou importants com per modificar i millorar enormement aquell sector: ens referim a la construcció i urbanització dels carrers i plaça del barri de Santa Magdalena –per a més informació sobre el Barri de Santa Magdalena cal mirar la fitxa de Ca la Silvana- i a l'enderrocament de l'antic cementiri de la vila, situat al costat de l'església de Sant Miquel. Aquell fossar, que tenia poques condicions higièniques i manca d'espai per engrandir-lo, va ser clausurat a mitjan segle XIX. L'any 1867, l'ajuntament i la parròquia aprovaven els estatuts per al funcionament del nou cementiri municipal, que es construiria en l'indret conegut com el camp d'en Ferro. Aleshores, tota aquella zona del que és avui el carrer de la Vernerda i carrer d'Alfred Nobel era un despoblat.

il·lustració 52: El carrer Major, antigament denominat carrer de Dalt, i al fons l'església parroquial, la qual tenia adossada l'antic cementiri de la vila. Font: El pòsit del temps. Fotografies de la col·lecció Ricard Pol.; 2004.

La comunicació directa entre el carrer Major i el barri de Santa Magdalena mitjançant l'actual carrer de Mn. Jacint Verdaguer, va ser possible a partir de l'any 1925. Aleshores, l'ajuntament va comprar a la diòcesi gironina, pel preu de 500 pessetes, el terreny situat davant la porta d'entrada a l'església parroquial, amb la condició que urbanitzaria aquella zona.

Actuacions més recents en l'eixamplament de vells carrers es feren l'any 1960. Aquell any es va comprar la casa núm. 12 de la Plaça Nacional i la núm. 1 del carrer de J. Verdaguer. Aquestes dues cases serien enderrocades amb l'objectiu d'ampliar i millorar els accessos a la plaça de la Vila i al carrer Comerç respectivament.

3.3.2.- Planificació física

Entre els carrers i carrerons del nucli antic pot visitar-se un magnífic **museu a l'aire lliure** que presenta nombrosos estils que li donen unes característiques de ben singulars i espectaculars. El barri vell, malgrat ésser un gran desconegut, és un dels més antics i importants de Catalunya (Rams i Riera, E.; 2002). Passejant pel sector més enlairat de la vila hom pot gaudir tot contemplant magnífics edificis que ens permeten observar en directe l'evolució que ha sofert l'arquitectura rural catalana des de l'època medieval fins al noucentisme.

Aquest conjunt monumental presenta diferents estils arquitectònics. Entre els més importants podem mencionar el romànic, el gòtic i el noucentista. De tots tres, el que més sobresurt, per la gran quantitat d'edificis que tenen característiques gòtiques, és el segon, que podríem catalogar-lo com a gòtic final-primer renaixement.

Fent un recorregut per aquesta zona podrem observar que els edificis presenten tres tipologies que tenen el seu origen a l'època medieval: **cases medievals**, que són edificis d'una o dues plantes, a les quals sovint s'han afegit unes golfes i que destaquen per tenir unes finestres molt petites emmarcades amb pedra; **casals gòtics**, que solen tenir planta baixa i dos pisos i que presenten una composició simètrica, amb portals adovellats espectaculars, finestrals amb arcs lobulats i llindes gravades amb inscripcions o ornaments i **cases medievals transformades**, edificis que han sofert una transformació i reordenació de la façana per tal d'obtenir més llum tot ampliant les finestres antigues o obrint balcons. Moltes de les cases i casals que poden admirar-se actualment, en un principi eren cases unifamiliars que responien a un ús agrícola i que solien tenir un portal de grans dimensions, una o dues plantes d'habitatge i unes golfes que servien de graner.

Es pot dir que el Barri Antic està estructurat en dues parts importants, com són

els elements intramurs i els de fora muralles.

En quant a la configuració interna trobem els següents elements destacats: en primer lloc tenim la **Plaça Major o Plaça de la Vila** la qual està situada en la part més

il·lustració 53: Aspecte actual de la Plaça de la Vila. Autor: Xavier Caparrós.

alta de la població, en un extrem del barri antic. Presideix aquest espai públic la Casa de la Vila. Al llarg del temps ha estat designada com a plaça de la Constitució, de la República, Plaza Nacional i, finalment, ha tornat a agafar el seu nom original. Temps enrere havia estat la plaça d'armes del castell i era allí on fins al mes d'octubre de 1995 es celebrava tots els diumenges el tradicional mercat setmanal instituït pel rei Jaume II el dia 18 de febrer de 1294 – Per a més informació consultar la fitxa de la Pl. de la Vila-.

Seguidament tenim el **carrer d'Avall** que és sens dubte el carrer més singular de la població. Les dues arcades que travessen de banda a banda el carrer – la de Can Verdager i la de Can Mans- l'han fet famosos. Aquest carrer és paral·lel al carrer Major i es troba a un nivell molt més baix. Disposa d'unes dimensions de 240 m de llarg per 4,5 m d'ample. És el carrer més típic i més ben conservat del poble. Guarda un caràcter

medieval, com així ho acredita per exemple el paviment format a base de l'aglomeració i aglutinació de còdols de cantons rodons.

il·lustració 54: Imatge presa des del començament del carrer d'Avall. Font: Rams i Riera, E.; 2002.

En tercer lloc trobem el **carrer Major**, antigament denominat com carrer de Dalt. Un carrer, que junt amb el carrer d'Avall, acapara tot el protagonisme del Barri Antic. Les seves dimensions són de 130 m de llarg per 5 m d'ample.

il·lustració 55: Instantània del carrer Major captada des de la Doma. Autor: Xavier Caparrós.

La connexió entre el carrer d'Avall i la plaça de la Vila es produeix mitjançant el **carrer de l'Empedrat**. Es tracta d'un carrer de grans dimensions ja que inicia el seu recorregut al peu de l'Avinguda Antoni Gaudí i l'acaba a la Plaça de la Vila. Això traduït en metres equival a uns 300 metres aproximadament.

il·lustració 56: Part final del recorregut natural del carrer de l'Empedrat, en la seva connexió amb la Plaça de la Vila. Autor: Xavier Caparrós.

El carrer de l'Empedrat, a part d'enllaçar el carrer d'Avall amb la Plaça de la Vila, també actua com un accés natural al barri antic. Unes funcions similars compleix **l'antiga pujada de Can Grau**, avui retolada com carrer d'Avall. Físicament el carrer es tradueix en una pujada inclinada i empedrada, d'uns 80 m de llarg aproximadament, que arrenca des del peu del carrer Girona i que condueix a l'inici del carrer d'Avall.

il·lustració 57: L'antiga pujada de Can Grau en l'actualitat. Autor: X. Caparrós.

Finalment trobem dos carrers de petites dimensions que trenquen amb la dinàmica de carrers amples i llargs que hem vist fins ara. Els dos carrers esmentats són: per una banda, el **carrer del Castell** de morfologia enrevessada i complexa, gens nítida i clara com en els altres carrers, fins al punt que no té sortida física.

il·lustració 58: El carrer del Castell presidit pel fantàstic immoble de Can Peix. Autor: Xavier Caparrós.

El carrer del Castell rodeja el turó sobre el qual s'assenta la vil·la Medieval. Es tracta d'un carrer de transició dels segles XVIII i XIX. En ell predominen les cases senzilles, alternant rajola i pedra en paraments i obertures. Trenca aquest ritme convencional la casa construïda per l'arquitecte Rafael Masó, coneguda com Can Peix o Casa Miralpeix, que és la que podem contemplar en la fotografia.

Mentre que per l'altra tenim el **carrer Mn. Jacint Verdaguer** el qual és una prolongació del carrer Major de 35 m de llarg per 3 d'ample. Comença després de l'església i acaba en un altra dels antics portals d'entrada a la vila. Tot i que no disposa

de la importància del carrer Major i d'altres, l'alçada dels seus edificis i la seva naturalesa estreta li confereixen un valor especial.

il·lustració 59: Instantània del carrer Mn. Jacint Verdaguer presa des de la façana lateral de l'església. Autor: Xavier Caparrós.

Menció a part mereixen tres elements interessants com són: per una banda les dues travesseres d'Avall. La primera connecta el carrer Major a l'alçada simètrica de Ca

il·lustració 60: La primera travessera d'Avall amb la façana de Ca l'Esparter al centre. Autor: Xavier Caparrós.

l'Esparter, amb el carrer d'Avall a l'alçada de l'arcada de Can Verdaguer. Es tradueix a la pràctica en un estret carreró empedrat, d'uns 30 m de llarg per uns 3 m d'ample.

La segona connecta la Plaça de la Vila a l'alçada de Cal Noi, amb el carrer d'Avall, a l'alçada de Can Mans. Comparteix les mateixes característiques físiques que la seva homònima. Tanmateix difereixen en la funcionalitat, i és que la primera travessera, tot i ser estreta permet la circumval·lació de vehicles, mentre que la segona al estar composta per escalons, només permet el trànsit de vianants.

il·lustració 61: Imatge de la segona travessera presa des de la Plaça de la Vila. Autor: Xavier Caparrós.

Per tancar aquest espai inicial a intramurs, l'últim element a destacar és el **Call Jueu o corredor d'Avall**. Es tracta d'un llarg i estret carreró que discorre paral·lela-

il·lustració 62 i 63: Aspecte actual del corredor d'Avall. Autor: Xavier Caparrós.

ment al carrer d'Avall i a la Plaça de la Vila. Es tracta d'un espai mític que ha estat batejat des de sempre com el Call Jueu, tot i que no s'ha pogut demostrar documentalment que a Anglès hi hagués hagut un call jueu.

Fins aquí hem tractat els elements que constitueixen el Barri Antic i que estan ubicats a intramurs. A continuació passarem a tractar els que estan emplaçats fora muralles. Dintre d'aquest grup cal destacar en primer lloc, el barri de Santa Magdalena que es materialitza a la pràctica en el carrer i plaça de Santa Magdalena. Aquest barri d'origen extramurs, acull encara l'antic edifici del que havia estat l'Hospital de Pobres de Jesucrist, fundat l'any 1401 pel noble gironí Guillem Vengut.

il·lustració 64: Plaça de Santa Magdalena amb l'actual oficina de correus –antiga escola de nenes-. Autor: Xavier Caparrós.

Al seu costat hi havia la capella de Santa Magdalena avui desapareguda, i també la primera escola parroquial de la població, de la qual es tenen notícies a partir de l'any 1598. Posteriorment, l'any 1922, s'inaugurava una nova escola, que és l'edifici que actualment acull l'oficina de correus i la sala d'exposicions de Santa Magdalena.

En segon lloc tenim tres carrers, molt interessants per la seva ubicació, que constitueixen un conjunt a extramurs. Aquests tres són: el carrer del Canigó, el carrer del Molí i el carrer del Raval.

il·lustració 65, 66 i 67: A dalt el carrer del Canigó, a l'esquerra el carrer del Molí i a la dreta el carrer del Raval. Autor: Xavier Caparrós.

Antigament pel carrer del Molí passava el camí ral que conduïa a Girona, conegut a l'edat medieval com a Via moneria. En aquest entorn trobem el molí de Can Siscot que antigament havia estat el molí del castell i que és datat del s. XIII.

Sota el baluard de Sant Miquel, on era l'antiga capella del castell, avui església

3.3.3.- Antecedents en mesures de protecció, conservació i difusió del Barri Antic

En aquest apartat exposarem les quatre actuacions principals en matèria de protecció, conservació i difusió que s'han practicat en el si del Casc Antic d'Anglès. Aquestes quatre, les quals estan ordenades cronològicament, són: l'expedient de declaració, el P.E.R.I., el Pla General i la ruta elaborada per l'Ajuntament. A mode d'apunt subratllar que en l'apartat d'annexos adjuntem còpies dels tres primers documents oficials.

Abans d'entrar en matèria és important remarcar que en aquest apartat ens limitarem a presentar aquestes quatre actuacions. L'exercici d'analitzar-les, assenyalant tant els punts forts com els febles el durem a terme en el capítol núm. 5 reservat a l'interpretació. En aquest capítol a part de tractar aquests antecedents en matèria de protecció i conservació del Barri Antic, també proposarem una alternativa viable que es desmarca dels plantejaments que ha practicat fins al moment la Casa Consistorial en aquest indret.

Així la primera d'aquesta sèrie d'actuacions és **L'expedient de declaració del Casc Antic com a conjunt històric-artístic (1979)**. L'expedient és realitzat per Carme Domènech Puig i Ramon Climent Bataller en data d'entrada al registre de la Comissió Provincial del Patrimoni històric artístic de l'1 de febrer de 1979 i entrat en el registre de l'Ajuntament d'Anglès en data de 14 de maig del mateix any.

L'expedient de declaració està estructurat formalment en varies parts: la primera correspon a la introducció en la qual se'ns presenta als artífexs del document i seguidament se'ns explica que el municipi disposa d'un recinte gòtic el qual va ser visitat pel Director General del Patrimoni Artístic i Cultural Antonio Largo i Carballo i pels consellers provincials del Patrimoni de Barcelona – Eduard Ripoll Perelló- i de

Girona – Pere Freixes Camps-. Aquests es van adonar de la importància artística i arquitectònica que aglutinava el conjunt, i és per això que totes les parts implicades van acordar la realització d'un expedient per a la declaració de conjunt històric artístic de caràcter nacional.

Un cop s'han tractat els aspectes més diplomàtics i formals, el document entra directament en matèria, deixant de banda els preàmbuls, i construeix el context en que s'inscriu el Barri Antic. Per fer-ho es val de la memòria històrica artística de la vila, en la qual s'explica la localització del municipi, la seva situació geogràfica i l'àmbit socio-econòmic imperant. Posteriorment construeix tot un panorama artístic afirmant que Anglès no és una vila aïllada sinó que es troba envoltada d'elements artístics importants com ara les coves del Pasteral, el pont i l'ermita de St. Julià de Llor, el monestir benedictí d'Amer...

En el tercer apartat es passa a descriure, pròpiament, el recinte medieval, el qual es troba situat en el cim d'un petit turó d'uns 40 m d'alçada, i les parts que el componen: la Plaça Nacional (Plaça de la Vila), el carrer Major, el carrer Jacint Verdaguer, la Plaça i el carrer de Sta. Magdalena, el carrer d'Avall, la travessia d'Avall, els accessos al carrer d'Avall, al carrer Major i a la Plaça Nacional formant l'antic call jueu i finalment el carrer del Castell.

Tanca definitivament l'expedient el certificat expedit per la Comissió Provincial del Patrimoni Històric Artístic, la qual falla favorablement a favor de l'expedient presentat, informant que a continuació el remetrà a la Direcció General del Patrimoni Artístic, Arxius i Museus per tal de que sigui aprovat. Això va ser en el 1979; estem en el 2007 i l'expedient, tot i que ha estat incoat amb les mesures de protecció que això ja comporta, no ha estat aprovat definitivament (**Veure annexos**).

Tot seguit trobem el **P.E.R.I. -Pla especial de conservació i de reforma**

interior del Barri antic- (1984). Aquest pla especial va ser redactat per dos arquitectes de renom important en la província de Girona en matèria de restauracions i intervencions, com per exemple el castell de Blanes, com són Josep Fuses i Joan Maria Viader.

El pla especial està compost físicament per dues parts estrictament diferenciades; estan relacionades ja que el punt en comú és el Barri Antic, però es tracta de dues realitats completament diferents.

La primera part es titula “informació” i en ella es compila tot el material informatiu necessari per tal de redactar la pertinent memòria – la segona part- que és la que determina i fixa, estrictament, quines intervencions es poden dur a terme en el Barri Antic i quines no. Aquesta primera part tot i tractar temes importants la podríem definir com la part secundària si la comparem amb la memòria, que és on es concentra tot allò important i que és el que realment ens interessa. Tanmateix al marge d'aspectes bastant repetitius, que alguns ja veiem en l'expedient de declaració, i que se solen recollir en la majoria d'estudis d'aquestes característiques, això si molt ben desenvolupats i estudiats com per exemple el quart bloc titulat la circulació i els serveis desglossat en tres subapartats com són les xarxes actuals, el sistema d'espais lliures i l'enllumenat públic i privat; el cinquè bloc amb l'anàlisi de la població estructurat en la densitat de població, estructura de la població i estructura socio-econòmica de la població; el sisè bloc amb l'anàlisi dels usos i les funcions urbanes diferenciant entre us residencial i us terciari.

Com dèiem anteriorment, al marge d'aquests apartats repetitius, però tanmateix necessaris, trobem un de molt important com és el tercer bloc titulat anàlisi de l'estructura física del barri, organitzat en cinc subapartats. En el primer, denominat la formació del barri, se'ns adverteix que no existeixen estudis monogràfics d'història urbana local que permetin analitzar amb profunditat quina ha estat l'evolució de la

forma de la vila d'Anglès i quins són els seus antecedents. Això va provocar que els dos arquitectes extraguessin la informació de la bibliografia general sobre Anglès i de l'observació directa sobre el terreny. Tot i no disposar de dades físiques i de bibliografia específica, els dos arquitectes elaboren uns esquemes de creixement interessants. Així defensen que el poble d'Anglès va experimentar poques transformacions en el període medieval, restant dins del perímetre emmurallat del castell, on s'hi trobava el call jueu, els barris menestrals i artesans, l'església, la plaça-mercat i el propi castell. Durant els segles XVII-XVIII es consolidarien els barris fora muralles corresponents als carrers del Molí, Canigó, Empedrat, Raval i Santa Magdalena (aquest darrer probablement el més antic). L'eixampla al voltant de la plaça de la Rutlla és més tardana, amb la majoria d'edificacions del s. XIX i principis del segle XX.

En el següent subapartat titulat "els edificis" Fuses i Viader, després d'un estudi molt exhaustiu del conjunt i dels elements immobles que el componen, realitzen una extracció molt interessant defensant que en el Barri Antic prima cinc tipologies diferents d'edificis com són: Casa medieval, Casal, Casa medieval transformada, Casa del s. XIX i noves edificacions. Cada grup té unes característiques pròpies que el diferencien de la resta. Tanmateix les tres primeres agrupacions tenen en comú: el seu origen de cases unifamiliars, el sistema de mur de càrrega amb paredat comú i cairats de fusta, la coberta unitària a dues vessants amb cairats i llates de fusta amb pronunciat ràfec i la profusa utilització de la pedra en portals i finestres.

En el tercer subapartat, dedicat a l'estat de conservació de l'edificació, els dos especialistes efectuen un escaneig profund de tot el conjunt i simultàniament estableixen un recompte dels edificis en estat dolent de conservació, en estat acceptable i en bon estat. Per finalitzar aquest punt, esmenten quines són les parts més vulnerables i deteriorades dels immobles.

En definitiva ens trobem davant d'un document molt complert i meticolós fruit de dos bons professionals del ram. Aquest caràcter de rigurositat i excepcionalitat del document ve recolzat i acreditat pel quart capítol, titulat "Drets i deures de conservació del patrimoni arquitectònic i del medi ambiental". Mitjançant quatre subapartats es fixa escrupolosament quines són les obligacions de conservació dels edificis, quines són les obligacions de conservació dels elements, quines són les obligacions i ajudes econòmiques per a la conservació i finalment quins són els drets i ajudes econòmiques per a la rehabilitació de l'habitatge. En cada subapartat s'especifica i desenvolupa àmpliament quins són els drets i deures, respectivament, de totes i cadascuna de les parts implicades en aquesta delicada realitat (**Veure annexos**).

L'últim dels documents oficials que analitzarem és el **Pla General d'Ordenació Urbana –Text refós- (1990)**. El text refós va ser aprovat oficialment el 21 de febrer de 1990.

En la secció C, dedicada als edificis catalogats, s'incorpora un llistat d'elements protegits entre els quals trobem els següents: Carrer de l'Empedrat (conjunt), Carrer del Molí i del Castell (conjunt), Carrer Major, d'Avall i Jacint Verdaguer (conjunt), Església de la Verge dels Remeis, Casa Rectoria, Cal Rellotger, Can Roig, Can l'Esparter, Can Verdaguer, Can Seyes, Casa de l'Espardanyer, Can Noi, Can Vidal, Can Tayeda, Can Barnadas, Can Camps, Can Marieta, Can Ramoneta, Can Soldat, Can Sisteller, Can Siscot, Can Cendra, Can Silvana, Can Serra, Molí i Can Cuc, Can Vilaró, Mas Perarnau, Can Biel i Can Planas.

Com es pot veure a simple vista es barregen tant elements del Barri Antic amb elements exteriors com ara els masos de Perarnau, Cuc i Can Planas. A part d'especificar immobles determinats i concrets es fixen conjunts integrals i sencers de carrers.

En el títol tres, capítol segon dedicat al centre històric apareix citat varies vegades el **P.E.R.I.** Segons les paraules que es desprenen en aquest apartat, el Pla Especial juga un paper vital en la conservació i preservació del Barri Antic (**Veure annexos**).

A continuació ens desmarcarem bastant dels documents anteriors basats en la conservació i protecció del Barri Antic, ja que ara tocarem aspectes més de difusió, centralitzats en la **ruta que va elaborar l'Ajuntament l'estiu del 2005**.

L'entrada d'un A.O.D.L. a la regidoria de Comerç i Turisme de l'Ajuntament d'Anglès va significar un reforç important d'aquesta secció. Com tots els Agents d'ocupació i desenvolupament local, aquest senyor va posar sobre la taula una sèrie d'actuacions interessants relacionades amb el desenvolupament i promoció local. Entre les varies propostes que va presentar hi havia l'elaboració d'una ruta pel Barri Antic.

il·lustració 69 i 70: Plaques que pengen en l'actualitat en les respectives façanes dels edificis fixats en el si de la ruta elaborada per l'Ajuntament l'estiu del 2005. Autor: Xavier Caparrós.

La proposta és lloable i d'admirar tenint en compte les limitacions i febleses de la Casa Consistorial del municipi, en matèria econòmica i de personal. El resultat final, doncs, va ser la confecció d'una ruta (<http://www.angles.cat/turisme/>) que transcorre pel Barri Antic, la qual està complementada amb visites guiades, organitzades des de l'Ajuntament i que va tenir el seu punt culminant en una proposta de senyalètica. Una senyalització, la qual després de varis problemes relacionats amb la impressió es va acabar instal·lant parcialment – dic parcialment perquè en el despatx de l'A.O.D.L. encara avui dia resten plaques per instal·lar- el gener del 2006 en motiu de la festa local de Sant Antoni. Aquesta senyalètica està basada en uns plafons informatius molt simples i esquemàtics i alhora confusos.

Com dèiem anteriorment, es tracta d'una proposta admirable i interessant ja que és pionera, no en el tema de les rutes, ja que aquest és un tema bastant explotat, però si que és pionera en el sentit de donar una difusió externa i pública a un conjunt monumental tan interessant com és el Barri Antic d'Anglès.

4- INVENTARI DELS ELEMENTS PATRIMONIALS DEL BARRI ANTIC D'ANGLÈS

Abans d'entrar en matèria és important aclarir una sèrie d'aspectes relacionats directament amb la naturalesa física i el corpus estructural d'aquest inventari. Per una banda dir que l'inventari s'organitza en base la conformació de dos grans fronts o blocs temàtics com són els elements tangibles – entenem per aquests els bens immobles i els edificis de caire arquitectònic- i els elements intangibles – aquests els associem amb el material oral basat en les llegendes i tradicions populars-.

Això per una banda, mentre que per l'altra dir que aquest inventari no és quelcom gratuït i banal que sorgeix de forma espontània, sinó tot al contrari ja que està molt premeditat i estudiat. Amb això el que volem dir és que l'inventari no parteix de zero, ja que s'assenta sobre una sòlida base d'experiències anteriors en matèria tant de protecció i conservació com d'estudi i documentació del Barri Antic. Entre aquestes experiències cal citar les següents: l'expedient de declaració del Barri Antic com a conjunt històric-artístic (1979); el P.E.R.I. (1984); el P.G. (1990); la ruta turística elaborada per l'Ajuntament (2005) – aquests quatre elements han estat tractats en l'apartat anterior, però els tornarem a reprendre més endavant -; i posteriorment els tres inventaris del Servei del Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat de Catalunya efectuats respectivament en el 1982, 1990 i 2005. Vista la llarga experiència del Servei de Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat en matèria d'inventaris vam decidir que per a la realització d'aquest inventari prendríem com a model a seguir la fitxa actual del Servei. Això significa per tant que a l'adoptar el model de fitxa del Servei de Patrimoni el que estem fent implícitament és acceptar la metodologia de treball d'aquest ens i això comporta directament que el nostre inventari estigui estructurat i organitzat segons els criteris actuals d'aquest organisme. Un organisme, per cert com ja apuntàvem abans, amb una llarga i dilatada trajectòria en aquest àmbit.

Ja per tancar definitivament aquest apartat introductori i anar per feina, dir simplement que en la part d'inventari relacionada amb els bens tangibles s'ha seleccionat un total de 25 elements que corresponen a l'itinerari marcat al final del capítol de l'inventari de bens tangibles.

4.1.- Elements tangibles

DENOMINACIÓ: CAN CAMPS

SITUACIÓ / UBICACIÓ: (Veure il·lustració 71: ortofotomapa topogràfic).

ELEMENTS D'IDENTIFICACIÓ GRÀFICA I FOTOGRÀFICA

NÚM. CORRESPONENT A LA RUTA: 1

COORDENADES U.T.M.: X; 470212 / Y; 4645197

COMARCA: La Selva

MUNICIPI: Anglès

ADREÇA: C/ d'Avall, 41

BARRI / LLOC: Barri Antic

ACCÉS: FÀCIL   X   V.T.T.   DIFÍCIL

ÈPOCA (ÈPOQUES): XIV/ f. XVI (1595) / f. XIX (1970) / pp. XXI

ESTIL: Gòtic / Obra popular

AUTOR(S): ---

MATERIALS: MURS-> Pedra

COBERTES-> Teula

REVESTIMENT-> Arrebossat i pintat de blanc

UTILITZACIÓ: ORIGINAL-> Lleure / Hostal

ALTRES-> ---

ACTUAL-> Habitatge / Habitatge unifamiliar

PROTECCIÓ EXISTENT: PG 21/02/1990

INTERVENCIONS:

Com molt bé s'observa a simple vista, l'immoble ofereix un bon estat de conservació el qual es deuria a unes obres de rehabilitació, que es van practicar en l'immoble a principis d'aquest segle, aproximadament.

ESTAT DE CONSERVACIÓ: ENTORN IMMEDIAT-> Bo

ENTORN PROPER-> Bo

ESTAT DE CONSERVACIÓ GLOBAL: BO X

MITJÀ

DOLENT

RUÏNA

ESTAT DE CONSERVACIÓ SECTORS: ESTRUCTURES PORTANTS Bo

FORJATS / VOLTES Bo

COBERTES Bo

FAÇANES Bo

PAVIMENT ---

OBERTURES Bo

ACABATS INTERIORS ---

INSTALACIONS ---

HUMITAT O ALTRES No

REGIM JURÍDIC: Propietat privada

DOCUMENTACIÓ:

GRÀFICA

Fotografies de la col·lecció de Ricard Pol. Exposició "El pòsit del temps", de 2004.
Ajuntament d'Anglès.

FOTOGRAFICA

ALTRES

Fitxa de l'Arxiu Històric del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya (Demarcació de Girona) núm. 3.622.

Fitxa del Servei del Patrimoni Arquitectònic del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, núm. 20 / 26.611.

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA:

Can Camps es tracta d'un casal de grans dimensions que consta de dues plantes i golfes, entre mitgeres, cobert amb una teulada a dues aigües de vessants a façana. Pel que fa al seu emplaçament, aquest el trobem ubicat al costat esquerre del carrer d'Avall.

La façana principal és la que dóna al carrer d'Avall i està estructurada internament en tres crugies.

La planta baixa destaca pel gran portal adovellat d'arc de mig punt amb unes dovelles de gran tamany molt ben treballades i escairades. Aquest es troba flanquejat per dues finestres quadrangulars, amb llinda, muntants de pedra i cobertes amb una estructura d'enreixat de ferro forjat imitant les tiges d'una planta. En la finestra de l'esquerra el dintell recull la data gravada de 1595. A sobre d'aquesta finestra, com element peculiar, cal destacar l'existència d'una làpida que conté una inscripció singular, projectada pel vicari Ramon Carles, als anys quaranta del segle XX, que diu:

DES · DE · PUIG · DE · FROU
DE · CARA · A · LA · NOSTRA · VALL
DIGUE · CARLES MANY 724-814
SEMBLA · LA · VALL · DELS · ANGELS

Pel que fa al primer pis, aquest es tracta de la planta noble com molt bé ho acrediten les tres obertures majestuoses que aquí es concentren. En el centre tenim una gran finestra d'arc conopial amb decoració lobulada i ondulada, amb muntants de pedra i ampit treballat. En ella destaca el treball de les impostes de l'arc, amb uns minúsculs motius – rosetons- de tall vegetal, com el de l'emmarcament resolt amb un guardapols. A l'esquerra trobem una finestra d'idèntica tipologia i proporcions que l'anterior. Ara bé, es diferencia de la del centre en tres sentits. En primer lloc, la finestra és d'arc conopial amb decoració lobulada però no conté el complement de la ondulació. En segon lloc, els motius de les impostes -rosetons- aquí són de tamany sensiblement major. I en tercer lloc, sota de l'ampit treballat trobem la solució arquetípica que consisteix en disposar dues o tres pedres com a mesura de reforç i recolzament en la sustentació de la pesant finestra. A la dreta, trobem una gran finestra rectangular, amb llinda monolítica,

munts de pedra ben escairats i ampit treballat sota del qual es repeteix la mateixa solució que veiem en la finestra de l'esquerra i que consisteix en disposar tres pedres sota l'ampit com a mesura de reforç.

Finalment, trobem el segon pis, el qual exerciria les tasques de golfes, projectat en la façana a través de dues petites obertures una de quadrada i l'altra de rectangular, emmarcades ambdues amb muntants de pedra.

Tanca la façana en la part superior un ràfec format per tres fileres: la primera de rajola plana i la segona i la tercera de teula.

Es tracta en definitiva d'un casal de gran volum que ostenta unes grans dimensions físiques, el qual es troba inserit entre dos edificis molt menors i de poca entitat. Això provoca que la façana sobresurti en profunditat.

Pel que fa als materials, tota la façana està completament arrebossada i pintada. Tanmateix la pedra també juga un paper protagonista en la façana, ja que es troba present, en format de pedra sorrenca, en l'emmarcament i composició de totes les obertures.

Comparant fotografies antigues, com ara la de la fitxa del Servei del Patrimoni Arquitectònic núm. 20/26611 realitzada per Joan Molina en l'any 1990, amb actuals ens adonem ràpidament que l'immoble no ha experimentat cap canvi dràstic a nivell tant compositiu com morfològic, ja que des del punt de vista extern segueix pràcticament igual.

Tal i com s'observa a simple vista, l'estat actual de l'immoble és plenament satisfactori fins al punt que res fa perillar ni qüestiona la seva integritat física.

A mode de resum, Can Camps es tracta d'un immoble que respon a la tipologia de casal gòtic. Els casals són les peces arquitectòniques que per la seva qualitat arquitectònica i la seva dimensió sobresurten clarament de la resta d'edificis. Són cases de planta baixa i dues plantes pis, normalment de composició simètrica, on els portals adovellats i finestrals amb arcs lobulats i llindes gravades caracteritzen fortament la façana. Normalment són tres els eixos de composició i l'amplada de la parcel·la sobrepassa els 9'00 metres. Quan la casa forma cantonada sovint apareix en aquesta un finestral deslligat de la composició de la resta.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES:

En origen Can Camps havia estat un antic hostel, situat com és lògic, a peu de camí, en el que llavors era l'entrada del poble.

Seria en aquest indret, al final del carrer d'Avall, conegut com "la pujada d'en Grau",

on probablement se situaria el portal de Santa Magdalena, és a dir el segon portal que ens permetria accedir al castell.

La masia de can Camps surt esmentada en el fogatge de 1497.

NOTES COMPLEMENTÀRIES: ---

BIBLIOGRAFIA:

AAVV.; (1990): *Pla General d'Ordenació Urbana d'Anglès –Text refós-*.

CAPARRÓS i MORENO, X. i SERRANO i JIMÉNEZ, M.; (2005-07): *Revisió i actualització de l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de la Comarca de la Selva per a l'Àrea de Coneixement i Recerca del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Municipi d'Anglès.*

CLIMENT, R. i DOMÈNECH, C.; (1979): *Expedient de declaració/incoació del barri antic d'Anglès com a Conjunt Històric Artístic.*

FUSES, J i VIADER, J.M^a.; (1984): *Pla especial de conservació i de reforma interior del Barri Antic d'Anglès.*

LLINÀS, J. i MERINO, J.; (2000): *El patrimoni de la Selva. Inventari històric, artístic i arqueològic dels municipis de la comarca.* Fitxer núm. 4. Ed. Consell Comarcal de la Selva, Santa Coloma de Farners.

LLINÀS, J. i MERINO, J.; (2001): *El patrimoni de la Selva. Inventari històric, artístic i arqueològic dels municipis de la comarca.* Fitxer núm. 5. Suplement 2001. Ed. Consell Comarcal de la Selva, Santa Coloma de Farners.

MOLINA i FIGUERES, J.; (1990): *Fitxes del Servei del Patrimoni Arquitectònic del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Secció d'Inventari.*

RAMS i RIERA, E.; (1998): *Anglès: de la Pagesia a la Industrialització.* Vol. I. Ed. Ajuntament d'Anglès i Diputació de Girona, Anglès.

DENOMINACIÓ: CAN DÉU NOSTRO SENYOR

SITUACIÓ / UBICACIÓ: (Veure il·lustració 71: ortofotomapa topogràfic).

ELEMENTS D'IDENTIFICACIÓ GRÀFICA I FOTOGRÀFICA

NÚM. CORRESPONENT A LA RUTA: 2

COORDENADES U.T.M.: X; 470210 / Y; 4645209

COMARCA: Selva

MUNICIPI: Anglès

ADREÇA: C/ d'Avall, 44

BARRI / LLOC: Barri Antic

ACCÉS: FÀCIL X V.T.T. DIFÍCIL

ÈPOCA (ÈPOQUES): s. XVII (1638) / XIX (1890) / pp. XXI

ESTIL: Gòtic / Obra popular

AUTOR(S): ---

MATERIALS: MURS-> Pedra

COBERTES-> Teula

REVESTIMENT-> Arrebossat

UTILITZACIÓ: **ORIGINAL->** Habitatge / Habitatge unifamiliar

ALTRES-> ---

ACTUAL-> Habitatge / Habitatge unifamiliar

PROTECCIÓ EXISTENT: PG 21/02/1990

INTERVENCIONS:

La façana indica, a simple vista, que s'ha practicat en l'immoble una reforma parcial que ha afectat a l'arrebossat. Una intervenció que tot fa pensar que es va dur a terme a principis del segle present, aproximadament.

ESTAT DE CONSERVACIÓ: **ENTORN IMMEDIAT->** Bo

ENTORN PROPER-> Bo

ESTAT DE CONSERVACIÓ GLOBAL: **BO**   **X**

MITJÀ

DOLENT

RUÏNA

ESTAT DE CONSERVACIÓ SECTORS: **ESTRUCTURES PORTANTS** Bo

FORJATS / VOLTES Bo

COBERTES Bo

FAÇANES Mitjà

PAVIMENT ---

OBERTURES Bo

ACABATS INTERIORS ---

INSTALACIONS ---

HUMITAT O ALTRES No

REGIM JURÍDIC: Propietat privada

DOCUMENTACIÓ:

GRÀFICA

FOTOGRÀFICA

ALTRES

Fitxa de l'Arxiu Històric del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya (Demarcació de Girona) núm. 3.597.

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA:

Can Déu Nostro Senyor es tracta d'una casa medieval de tres plantes entre mitgeres, coberta amb una teulada a dues aigües de vessants a façana i situada al costat dret del carrer d'Avall.

La façana principal és la que dona al carrer d'Avall i està estructurada internament en una sola crugia.

La planta baixa té dues obertures, una finestra rectangular reformada i amb reixat de ferro i la porta principal. Aquesta està emmarcada amb un arc de mig punt de grans dovelles i conserva, a la dovella clau, un baix relleu deteriorat on s'aprecia la data de 1638 i la figura d'una au rapaç (potser una àliga) amb les ales desplegadas i en acció de menjar.

El primer pis consta de dues finestres, una més gran que l'altra. La més gran està emmarcada amb ampit, muntants i llinda de pedra, la qual està gravada amb la inscripció següent:

“16 PETRVS IHS BECH DEV 40”

(en nom de Déu, Pere Bech Déu, 1640)

El segon pis té una galeria o badiu de tres finestres en forma d'arcs de mig punt amb pilars i impostes de rajola. La finestra central és més gran que les laterals.

Tanca la façana en la part superior un ràfec format per quatre fileres: la primera de rajola plana, la segona de teula, la tercera de rajola plana i la quarta de teula.

La façana va rebre, a finals del segle XIX, un arrebossat pintat d'un color ocre ataronjat amb motius rectangulars vermellorsos.

Pel que fa al tema dels materials la façana està pintada i arrebossada. La pedra, en aquest cas té poc protagonisme i la trobem concentrada, únicament, en les dovelles del portal d'accés i en la llinda, muntants i ampit de la finestra del primer pis. En ambdós casos, es tracta de pedra nummulítica o pedra calcària de Girona.

L'estat actual de l'immoble no és extremadament bo, però tanmateix no hi ha motius per preocupar-nos per la salut de l'edifici.

En definitiva Can Déu Nostro Senyor és un immoble que respon a la tipologia de casa medieval. Aquestes es caracteritzen perquè són cases de planta baixa i una o dues plantes pis, normalment molt baixes a les que sovint s'hi ha afegit unes golfes. La composició de la façana varia amb l'amplada de la parcel·la, evidenciant sempre un predomini clar del ple sobre el buit amb finestres petites, emmarcades amb pedra i una porta, normalment de mig punt i construïda amb pedres planes de riu.

En amplades de 4 a 5'5 metres, es repeteix sempre el mateix esquema: un sol eix de finestres centrades i una porta de mig punt. Es cobreix entre mitgeres o amb murs de càrrega disposats paral·lelament al carrer.

En amplades superiors a 5'50 m i inferiors a 9'00, és a dir amb dues o més crugies, la façana s'ordena amb dos eixos de finestres, no necessàriament a plom, el que fa que aquesta acusi un cert desordre compositiu. Si bé la planta baixa originàriament tenia una sola portalada i una petita finestra, aquesta sovint es converteix en porta. Les golfes es solucionen normalment amb uns badius amb arcs rebaixats o de mig punt, sovint amb motius de maó.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES: ---

NOTES COMPLEMENTÀRIES:

A la part superior de les finestres del segon pis es conserva una inscripció pintada amb la data de 1890, segurament recordant el moment en què s'arrebossà per últim cop tota la façana.

BIBLIOGRAFIA:

AAVV.; (1990): *Pla General d'Ordenació Urbana d'Anglès –Text refós-*.

CAPARRÓS i MORENO, X. i SERRANO i JIMÉNEZ, M.; (2005-07): *Revisió i actualització de l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de la Comarca de la Selva per a l'Àrea de Coneixement i Recerca del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Municipi d'Anglès*.

CLIMENT, R. i DOMÈNECH, C.; (1979): *Expedient de declaració/incoació del barri antic d'Anglès com a Conjunt Històric Artístic*.

FUSES, J i VIADER, J.M^a.; (1984): *Pla especial de conservació i de reforma interior del Barri Antic d'Anglès*.

LANAO i REVERTER, P.; (1986): *Anglès*. Quaderns de la Revista de Girona, núm. 6. Monografies locals núm. 3. Ed. Diputació de Girona i Caixa de Girona. Girona.

LLINÀS, J. i MERINO, J.; (2000): *El patrimoni de la Selva. Inventari històric, artístic i arqueològic dels municipis de la comarca*. Fitxer núm. 4. Ed. Consell Comarcal de la Selva, Santa Coloma de Farners.

RAMS i RIERA, E.; (1998): *Anglès: de la Pagesia a la Industrialització*. Vol. I. Ed. Ajuntament d'Anglès i Diputació de Girona, Anglès.

RAMS i RIERA, E.; (2002): *Anglès. Els Pobles de la Selva*. Ed. Ajuntament d'Anglès, Anglès.

DENOMINACIÓ: CAL SABATER BORNÍ (Cal Soldat)

SITUACIÓ / UBICACIÓ: (Veure il·lustració 71: ortofotomapa topogràfic).

ELEMENTS D'IDENTIFICACIÓ GRÀFICA I FOTOGRÀFICA

NÚM. CORRESPONENT A LA RUTA: 3

COORDENADES U.T.M.: X; 470216 / Y; 4645217

COMARCA: Selva

MUNICIPI: Anglès

ADREÇA: C/ d'Avall, 40

BARRI / LLOC: Barri Antic

ACCÉS: FÀCIL   X   V.T.T.   DIFÍCIL

ÈPOCA (ÈPOQUES): XVI / f. XX

ESTIL: Gòtic / Obra popular

AUTOR(S): ---

MATERIALS: MURS-> Pedra

COBERTES-> Teula

REVESTIMENT-> Arrebossat i pintat

UTILITZACIÓ: **ORIGINAL->** Habitatge / Habitatge unifamiliar

ALTRES-> ---

ACTUAL-> Habitatge / Habitatge unifamiliar

PROTECCIÓ EXISTENT: PG 21/02/1990

INTERVENCIONS:

Exteriorment l'immoble ofereix un magnífic estat de conservació que es deuria a unes obres parcials de restauració les quals es van practicar en l'immoble, a finals del segle XX, aproximadament, i que van tenir com a escenari la façana.

ESTAT DE CONSERVACIÓ: **ENTORN IMMEDIAT->** Bo

ENTORN PROPER-> Bo

ESTAT DE CONSERVACIÓ GLOBAL: **BO X**

MITJÀ

DOLENT

RUÏNA

ESTAT DE CONSERVACIÓ SECTORS: **ESTRUCTURES PORTANTS Bo**

FORJATS / VOLTES Bo

COBERTES Bo

FAÇANES Bo

PAVIMENT ---

OBERTURES Bo

ACABATS INTERIORS ---

INSTALACIONS ---

HUMITAT O ALTRES No

REGIM JURÍDIC: Propietat privada

DOCUMENTACIÓ:

GRÀFICA

Fotografies de la col·lecció de Ricard Pol. Exposició "El pòsit del temps", de 2004. Ed. Ajuntament d'Anglès.

FOTOGRAFICA

ALTRES

Fitxa de l'Arxiu Històric del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya (Demarcació de Girona) núm. 3.625.

Fitxa del Servei del Patrimoni Arquitectònic del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, núm. 19 / 26.610.

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA:

Cal Sabater Borni es tracta d'una casa medieval de dues plantes i golfes del costat dret del carrer d'Avall que fa angle amb la travessera d'Avall i que està coberta amb una teulada a dues aigües de vessants a façana.

La façana principal és la que dóna al carrer d'Avall i està estructurada internament en dues crugies.

La planta baixa destaca per les dues petites obertures enreixades, una d'elles emmarcada de pedra i, sobretot, per la porta principal d'entrada, adovellada i de mig punt, amb unes dovelles de gran tamany molt ben escairades i treballades. Entre la porta d'accés i l'arc hi ha una petita entrada d'uns 40 cm.

El primer pis té dues finestres emmarcades de pedra, una de les quals té un arc conopial lobulat amb traceries gòtiques com a llinda. Les impostes tenen baixos relleus i els carcanyols, decoració geomètrica. El guardapols està motllurat i el bloc de pedra de la imposta esquerra conté un baix relleu figurat amb un lleó rampant. L'altra finestra té l'ampit motllurat i la llinda monolítica i horitzontal. Sota l'ampit resten dos blocs de suport de la finestra entre els quals hi ha una obertura que recorda una espitllera.

Les golfes presenten una galeria o badiu de tres finestres senzilles de mig punt i separades per petits pilars amb impostes de rajola.

Tanca la façana en la part superior un ràfec format per quatre fileres: la primera de rajola plana, la segona de teula, la tercera de rajola plana i la quarta de teula.

La façana està totalment arrebossada i pintada, amb una tonalitat blanca lluminosa, a excepció dels marcs de pedra, en aquest cas pedra nummulítica o pedra calcària de Girona, de la majoria d'obertures i de les pedres cantoneres des de tres metres del sòl.

Pel que fa a la façana de la travessera d'Avall, també té tres cossos o plantes amb una porta i dues finestres, dues finestres amb balcó i petites finestres per a les golfes.

Tal i com s'observa a simple vista, l'estat actual de conservació de l'edifici és molt bo. Tanmateix però no s'han de deixar de banda les obres periòdiques en matèria de manteniment i consolidació.

Cal Sabater Borni és un immoble que respon a la tipologia de casal gòtic. Els casals són les peces arquitectòniques que per la seva qualitat arquitectònica i la seva dimensió sobresurten clarament de la resta d'edificis. Són cases de planta baixa i dues plantes pis, normalment de composició simètrica, on els portals adovellats i finestrals amb arcs lobulats i llindes gravades caracteritzen fortament la façana. Normalment són tres els eixos de composició i l'amplada de la parcel·la sobrepassa els 9'00 metres. Quan la casa

forma cantonada sovint apareix en aquesta un finestral deslligat de la composició de la resta.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES: ---

NOTES COMPLEMENTÀRIES:

Part de les dovelles del costat dret estan sensiblement desgastades i erosionades. Això es deu al fet que antigament els nostres avantpassats acostumaven a esmolar els ganivets en les dovelles de les portes. A primera vista sembla una acció molt insignificant, ara bé la repetició constant i periòdica al llarg dels temps ha provocat que la morfologia de les dovelles es vegi sensiblement modificada i alterada.

A part de Cal Sabater Borni, l'immoble també és conegut com Cal Soldat.

BIBLIOGRAFIA:

AAVV.; (1990): *Pla General d'Ordenació Urbana d'Anglès –Text refós–*.

CAPARRÓS i MORENO, X. i SERRANO i JIMÉNEZ, M.; (2005-07): *Revisió i actualització de l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de la Comarca de la Selva per a l'Àrea de Coneixement i Recerca del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Municipi d'Anglès*.

CLIMENT, R. i DOMÈNECH, C.; (1979): *Expedient de declaració/incoació del barri antic d'Anglès com a Conjunt Històric Artístic*.

FUSES, J i VIADER, J.M^a.; (1984): *Pla especial de conservació i de reforma interior del Barri Antic d'Anglès*.

LLINÀS, J. i MERINO, J.; (2000): *El patrimoni de la Selva. Inventari històric, artístic i arqueològic dels municipis de la comarca*. Fitxer núm. 4. Ed. Consell Comarcal de la Selva, Santa Coloma de Farners.

MOLINA i FIGUERES, J.; (1990): *Fitxes del Servei del Patrimoni Arquitectònic del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Secció d'Inventari*.

RAMS i RIERA, E.; (1998): *Anglès: de la Pagesia a la Industrialització*. Vol. I. Ed. Ajuntament d'Anglès i Diputació de Girona, Anglès.

DENOMINACIÓ: CAN VERDAGUER (Cal Sabater)

SITUACIÓ / UBICACIÓ: (Veure il·lustració 71: ortofotomapa topogràfic).

ELEMENTS D'IDENTIFICACIÓ GRÀFICA I FOTOGRÀFICA

NÚM. CORRESPONENT A LA RUTA: 4

COORDENADES U.T.M.: X; 470226 / Y; 4645223

COMARCA: Selva

MUNICIPI: Anglès

ADREÇA: C/ d'Avall, 33

BARRI / LLOC: Barri Antic

ACCÉS: FÀCIL X V.T.T. DIFÍCIL

ÈPOCA (ÈPOQUES): XIV / f. XVI – pp. XVII / XIX / XX

ESTIL: Gòtic / Obra popular

AUTOR(S): ---

MATERIALS: MURS-> Pedra

COBERTES-> Teula

REVESTIMENT-> Arrebossat

UTILITZACIÓ: **ORIGINAL->**   Habitatge / Habitatge unifamiliar

ALTRES-> ---

ACTUAL->   En desús / En desús

PROTECCIÓ EXISTENT: PG 21/02/1990

INTERVENCIONS: ---

ESTAT DE CONSERVACIÓ: **ENTORN IMMEDIAT->**   Bo

ENTORN PROPER->   Bo

ESTAT DE CONSERVACIÓ GLOBAL: **BO**

MITJÀ

DOLENT   X

RUÏNA

ESTAT DE CONSERVACIÓ SECTORS: **ESTRUT. PORTANTS   MITJÀ**

FORJATS / VOLTES   MITJÀ

COBERTES   MITJÀ

FAÇANES   MITJÀ

PAVIMENT   ---

OBERTURES   MITJÀ

ACAB. INTERIORS   DOLENT

INSTAL·LACIONS   DOLENT

HUMITAT O ALTRES   SI

REGIM JURÍDIC: Propietat Municipal

DOCUMENTACIÓ:

GRÀFICA

Fotografies de la col·lecció de Ricard Pol. Exposició "El pòsit del temps", de 2004, Ed. Ajuntament d'Anglès.

FOTOGRAFICA

ALTRES

Fitxa de l'Arxiu Històric del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya (Demarcació de Girona) núm. 3.608.

Fitxa del Servei del Patrimoni Arquitectònic del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, núm. 16 / 26.607.

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA:

Can Verdaguer es tracta d'una casa de dues plantes i golfes entre mitgeres amb tres arcades i un primer pis superior sobre el carrer d'Avall. Està coberta a un sol vessant i el solar original és del costat esquerre del carrer.

La planta baixa consta d'un seguit de tres arcades i dos trams, cobertes d'un embigat de fusta que fa de base al primer pis sobre el carrer. La porta d'accés, sota les arcades, té els muntants de pedra i una biga de fusta deteriorada com a llinda. A l'interior hi ha un pati i els accessos superiors de la casa.

El primer pis, situat sobre el carrer, destaca per les seves finestres, una a cada costat del primer pis perpendicular sobre el carrer. Les finestres són geminades, amb els ampits i muntants de pedra, les impostes decorades i una columneta divisòria. La llinda, també doble, està formada per dos blocs amb un petit arc de mig punt. Del centre de l'ampit arrenca la base, el fust prim i el capitell de la columneta. Les finestres tenen una decoració reticular als vidres.

Es tracta de dues magnífiques finestres romàniques del segle XIII, que esdevenen un element insòlit, ja que es troben inserides dins d'un conjunt gòtic-renaixentista. Tot apunta i fa pensar que el més probable és que les dues finestres procedissin d'una edificació antiga i que fossin reaprofitades en la construcció de la casa.

El segon pis té dues obertures amb forma d'arc de rajol i una finestra rectangular amb muntants de pedra i rajola.

En quant als materials hem de dir que ambdues arcades tenen com a matèria prima la pedra, mentre que en la resta de superfície física de l'immoble es combina una solució de pedra vista i arrebossat de textura granulada, densa i espessa.

Fent una simple ullada a l'edifici ens adonem, ràpidament, que aquest es troba immers en una situació penosa de conservació a nivell integral: des de l'esquelet de l'edifici el qual està molt deteriorat; passant per l'arrebossat de les dues façanes – part del qual s'ha desprès en zones puntuals- i fins arribar a les cobertes les quals estan molt deteriorades.

Can Verdaguer es tracta de la segona casa pont del carrer d'Avall, la qual diafragma tot el seu espai urbà, però molt superior des del punt de vista ornamental, estètic i qualitatiu en comparació amb l'arcada de Can Mans (**Veure fitxa de Can Mans**).

Can Verdaguer respon a la tipologia de casa medieval. Aquestes cases es caracteritzen perquè són cases de planta baixa i una o dues plantes pis, normalment molt baixes a les que sovint s'hi ha afegit unes golfes. La composició de la façana varia amb l'amplada de la parcel·la, evidenciant sempre un predomini clar del ple sobre el buit amb finestres

petites, emmarcades amb pedra i una porta, normalment de mig punt i construïda amb pedres planes de riu.

En amplades de 4 a 5'5 metres, es repeteix sempre el mateix esquema: un sol eix de finestres centrades i una porta de mig punt. Es cobreix entre mitgeres o amb murs de càrrega disposats paral·lelament al carrer.

En amplades superiors a 5'50 m i inferiors a 9'00, és a dir amb dues o més crugies, la façana s'ordena amb dos eixos de finestres, no necessàriament a plom, el que fa que aquesta acusi un cert desordre compositiu. Si bé la planta baixa originàriament tenia una sola portalada i una petita finestra, aquesta sovint es converteix en porta. Les golfes es solucionen normalment amb uns badius amb arcs rebaixats o de mig punt, sovint amb motius de maó.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES:

La família Fontbernat Verdaguer, originaris d'Estanyol, a finals del segle XIX, s'instal·là a Can Verdaguer, casa natal de Lluïsa Verdaguer esposa d'Aleix Fontbernat i pares de l'Esteve, en Josep i l'Enric Fontbernat.

És entorn dels fills d'aquesta família que es desenvolupen moltes de les activitats culturals de l'Anglès de principis del segle XX, sobretot amb els nous moviments de l'època, el modernisme i després el noucentisme.

A Can Verdaguer, sempre hi havia convidats importants, Rafael Masó (**Veure fitxa de Can Cendra**) i (**Veure fitxa de Can Peix**), el fotògraf Adolf Fragnoli, l'escriptor Prudenci Bertrana, que els Fontbernat convidaven al dinar del diumenge de les Gales gairebé cada any, i d'altres personatges lligats al món de la cultura, la música i la política que a Anglès, es relacionaven amb els fills del metge Roig, amb la família Miralpeix Cairo (**Veure fitxa de Can Peix**), amb els Cendra (**Veure fitxa de Can Cendra**) i també amb un personatge extravertit i molt popular com era l'enginyer Rodrigo Varo, pare de la famosa pintora Remedios Varo (**Veure fitxa dels Pisos de Can Verdaguer**). Aquest andalús, un cordovès que s'autodefinia com a lliurepensador, dirigia les obres hidràuliques que la companyia Saltos del Ter, feia entre Susqueda i el Pasteral, i vivia al costat de Can Verdaguer en un pis llogat, propietat dels Fontbernat.

En aquelles reunions tampoc hi faltaven músics com en Bet, mestre de músics que fou el primer professor de Josep Fontbernat, i també de Pere Masats i Vilata.

NOTES COMPLEMENTÀRIES:

Sobre el centre de l'arcada, a la part que toca amb la travessera d'Avall, hi ha un element que es repeteix també en altres cases del carrer i que possiblement té un sentit

processional o religiós, relacionat amb el “Via Crucis”. És una creu llatina de ferro forjat clavada a la paret. D'aquestes creus n'hi ha algunes més al llarg del carrer d'Avall, com a mínim als números 29 i 11.

La porta d'accés ha anat variant amb el temps, com demostren les diferents modificacions i restes de portes tapiades de la planta baixa sota les arcades. També hi ha una de les finestres amb arc de rajola que està tapiada.

L'Ajuntament ha aconseguit una subvenció de 30.000 € per tal de dur a terme les pertinents obres de restauració i rehabilitació integrals de l'immoble, ja que aquest es troba immers en un estat preocupant de conservació.

A part de Can Verdaguer, l'immoble també és conegut popularment com Cal Sabater.

BIBLIOGRAFIA:

AAVV.; (1990): *Pla General d'Ordenació Urbana d'Anglès –Text refós–*.

BOADAS i VILLORIA, I.; (1982): *Fitxes del Servei del Patrimoni Arquitectònic del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Secció d'Inventari*.

CAPARRÓS i MORENO, X. i SERRANO i JIMÉNEZ, M.; (2005-07): *Revisió i actualització de l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de la Comarca de la Selva per a l'Àrea de Coneixement i Recerca del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Municipi d'Anglès*.

CLIMENT, R. i DOMÈNECH, C.; (1979): *Expedient de declaració/incoació del barri antic d'Anglès com a Conjunt Històric Artístic*.

FUSES, J i VIADER, J.M^a.; (1984): *Pla especial de conservació i de reforma interior del Barri Antic d'Anglès*.

LANAO i REVERTER, P.; (1986): *Anglès*. Quaderns de la Revista de Girona, núm. 6. Monografies locals núm. 3. Ed. Diputació de Girona i Caixa de Girona. Girona.

MOLINA i FIGUERES, J.; (1990): *Fitxes del Servei del Patrimoni Arquitectònic del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Secció d'Inventari*.

RAMS i RIERA, E.; (1998): *Anglès: de la Pagesia a la Industrialització*. Vol. I. Ed. Ajuntament d'Anglès i Diputació de Girona, Anglès.

RAMS i RIERA, E.; (2002): *Anglès. Els Pobles de la Selva*. Ed. Ajuntament d'Anglès, Anglès.

RAMS i RIERA, E.; (2006): *L'arquitecte Rafael Masó, el modernisme i el noucentisme i el poble d'Anglès*. Programa de les Gales d'Anglès de l'any 2006. Ed. Ajuntament d'Anglès, Anglès.

DENOMINACIÓ: CAN CENDRA

SITUACIÓ / UBICACIÓ: (Veure il·lustració 71: ortofotomapa topogràfic).

ELEMENTS D'IDENTIFICACIÓ GRÀFICA I FOTOGRÀFICA

NÚM. CORRESPONENT A LA RUTA: 5

COORDENADES U.T.M.: X; 470238 / Y; 4645233

COMARCA: Selva

MUNICIPI: Anglès

ADREÇA: C/ d'Avall, 31

BARRI / LLOC: Barri Antic

ACCÉS: FÀCIL X V.T.T. DIFÍCIL

ÈPOCA (ÈPOQUES): pp. XX (1913-1915)

ESTIL: Noucentisme / Modernisme

AUTOR(S): Rafael Masó i Valentí

MATERIALS: MURS-> Pedra / Rajola

COBERTES-> Teula

REVESTIMENT-> Arrebossat / Esgrafiat

UTILITZACIÓ: **ORIGINAL**-> Habitatge / Habitatge plurifamiliar

ALTRES-> Serveis - sanitat / Dispensari

ACTUAL-> En Desús / En Desús

PROTECCIÓ EXISTENT: PG 21/02/1990

INTERVENCIONS:

El casal de Can Cendra va ser àmpliament restaurat a finals del segle passat, concretament entre 1993-1995, per l'arquitecte Ramon Maria Castells i Llavanera. El projecte va comptar amb la participació del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, la Diputació de Girona, l'Ajuntament d'Anglès i l'Escola Politècnica de la Universitat de Girona. El projecte va ser dirigit per Ramon M. Castells, en qualitat d'arquitecte, i Elisa Llenas Torrent i Josep Simon Motjé, en qualitat d'arquitecte tècnic – la primera va treballar en les fase inicial, mentre que Josep Simon va participar en la segona fase de les obres-. Les obres van ser realitzades per l'empresa Guardiola S.L., de Besalú.

En una primera fase, les actuacions per a la rehabilitació del conjunt de Can Cendra es van centrar en la recuperació dels cossos i terrasses annexos a la casa principal, que oferien un estat de conservació deplorable. Moltes patologies constructives afectaven sobretot el conjunt de les teulades. La major part d'escates de ceràmica vidriada estaven trencades i això provocava nombroses humitats a l'interior. També estaven molt malmesos els sostres. L'efecte de les filtracions de l'aigua havia causat el deteriorament progressiu dels embigats de ferro, que, en rovellar-se havien provocat l'aparició de gran quantitat d'esquerdes.

Els interiors eren obsolets, i els acabats i les instal·lacions generals estaven inservibles. L'actuació realitzada va consistir a renovar els sostres interiors, les cobertes i tots els tancaments, acabats interiors i instal·lacions necessaris per deixar utilitzables aquelles sales. També es va renovar l'acabat dels paraments de l'escala, amb un estucat llis tradicional.

Es va procurar mantenir els nivells, gruixos i volums dels diferents cossos que conformen aquell àmbit, substituint les peces ceràmiques de les teulades i dotant-les dels aïllaments i impermeabilització necessaris per garantir-ne la seva estanqueïtat. Es va deixar el teulat lateral més petit, cobert amb les poques peces ceràmiques originals que eren aprofitables, permetent d'aquesta manera la comparació visual entre les parts totalment renovades i aquesta original.

ESTAT DE CONSERVACIÓ: **ENTORN IMMEDIAT->** Bo

ENTORN PROPER-> Bo

ESTAT DE CONSERVACIÓ GLOBAL: **BO**   **X**

MITJÀ

DOLENT

RUÏNA

ESTAT DE CONSERVACIÓ SECTORS: **ESTRUCTURES PORTANTS** Bo

FORJATS / VOLTES Bo

COBERTES Mitjà

FAÇANES Bo

PAVIMENT ---

OBERTURES Bo

ACABATS INTERIORS Bo

INSTAL·LACIONS Bo

HUMITAT O ALTRES No

REGIM JURÍDIC: Propietat Municipal

DOCUMENTACIÓ:

GRÀFICA

FOTOGRÀFICA

ALTRES

Fitxa de l'Arxiu Històric del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya (Demarcació de Girona) núm. 3.605.

Fitxa del Servei del Patrimoni Arquitectònic del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, núm. 15 / 26.606.

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA:

Amb Can Cendra ens trobem davant d'un casal de grans dimensions que consta de planta baixa i dos pisos, entre mitgeres, cobert amb una teulada a dues aigües de vessants a laterals. Pel que fa al seu emplaçament, aquest el trobem ubicat al costat esquerre del carrer d'Avall.

La façana principal és la que dona al carrer d'Avall i està estructurada internament en base a tres crugies.

La planta baixa consta de quatre obertures de tamany significativament dispar, ja que les dues centrals, és a dir el portal d'accés i la finestra de l'esquerra, són sensiblement

majors en comparació amb les dues dels extrems. Ara bé, les quatre recullen les mateixes característiques compositives, ja que les quatre estan equipades amb llinda monolítica i muntants de pedra. Afegir, a mode d'apunt, que les finestres són cobertes amb una estructura d'enreixat de ferro forjat, molt accentuada en la finestra de l'esquerra del portal.

Paral·lelament, aquesta planta baixa consta de dues faixes o franges de pedra que la divideixen en dos sectors constituïts per materials dispars creant un contrast visual eficaç. Per una banda, trobem el cos de pedra original. Mentre que per l'altra, a sobre de l'anterior el fals aparell imitant l'encoixinat de pedra.

Pel que fa al primer i segon pis, aquests dos han estat resolts en base a la reproducció del mateix plantejament formal, que consisteix en disposar quatre grans obertures rectangulars per pis, respectivament, equipades amb llinda monolítica i muntants de pedra.

D'aquestes quatre finestres, les tres centrals són projectades com a balconades amb les seves respectives baranes de ferro forjat i amb la disposició d'uns basaments motllurats - els del primer pis en concordança amb la faixa de pedra- que contemplen no només finalitats estètiques i ornamentals sinó també pràctiques i funcionals.

L'únic aspecte en que es diferencien és en el tamany, ja que les finestres del primer pis són sensiblement majors. Per contra les finestres de l'extrem esquerre, d'ambdós pisos, són més petites i no contemplen la funció de balconada.

Tota la façana està àmpliament imbuïda i impregnada d'una atmosfera estètica noucentista, que es deixa sentir en parts puntuals molt clares: des de les baranes de ferro forjat que contemplen un repertori ornamental i decoratiu molt ampli. Passant per els esgrafiats que inunden i acaparen gran part de l'espai físic de la façana, amb unes formes i motius florals molt atractius i captivadors. Fins arribar al cromatisme tant càlid amb aquestes tonalitats sèpia o pastel tant encisadores o l'espectacular ràfec amb ceràmica esmaltada de diferents colors i amb una original composició ondulant, que tanca la façana en la part superior.

Això provoca un contrast visual molt eficaç i enorme en el carrer d'Avall, en el qual impacten i colisionen no només dos lèxics arquitectònics, sinó dues esferes completament dispars, com són el món medieval i el món noucentista.

Els espais i acabats interiors són molt nítids i clars, però alhora elegants i solemnes, en concordança amb el lèxic noucentista.

Comparant fotografies antigues, com ara la de la fitxa del Servei del Patrimoni Arqui-

tectònic núm. 15/26606 realitzades respectivament per Imma Boadas en el 1982 i Joan Molina en l'any 1990, amb actuals ens adonem ràpidament que l'immoble no ha experimentat cap canvi significatiu a nivell formal ja que segueix pràcticament igual.

Tal i com s'observa a simple vista, l'estat actual de conservació de l'immoble és bo. Aquesta situació l'hem d'atribuir a les obres de rehabilitació i restauració integrals que es van practicar en l'edifici entre 1993 i 1995, tal i com hem explicat amb més detall anteriorment.

Can Cendra és un immoble que respon a la tipologia de casa del segle XIX. Aquestes cases són edificis amb una composició clara amb eixos, proporcionats a l'amplada de la parcel·la, amb balcons emmarcats amb pedra i balconades amb baranes de dibuix i llosanes de pedra motllurada. Els emmarcats a vegades es substitueixen per un gruix de morter que sobresurt uns 2 cms. del pla de la façana. Són especialment interessants algunes solucions constructives de ràfec en els quals s'utilitza la ceràmica decorada i l'enllatat de fusta. En d'altres casos es remata l'edifici amb baranes per damunt del teulat.

En les cases de nova planta els murs de càrrega són, alhora que més esvelts, disposats de forma que defineixen una distribució més clara i racional de la planta.

A la dreta del casal trobem adossada la masoveria de Can Cendra (Can Ciscot). Es tracta d'un immoble format per dos habitatges, el número 27 i el 29, unificats en la façana pel ràfec. Està situada entre mitgeres té dues plantes i golfes i teulada de dues aigües amb vessant a façana.

La planta baixa està formada per dos portals i una finestra. El portal de la casa del número 27 és un arc de mig punt adovellat de pedres mitjanes de granit i muntants de pedra sorrenca. Al costat hi ha una finestra de pedra amb la llinda monolítica. El portal de la casa del número 29 és de llinda horitzontal i monolítica amb motlures i impostes corbades.

El primer pis té tres finestres. Les de la crugia del número 27 s'ha retirat la més gran, ja que s'estan fent obres a l'interior. Aquesta és, per documentació fotogràfica, d'ampit motllurat, muntants i llinda de pedra, la més gran de l'edifici. La llinda té tres arquets de mig punt sense suports columnats i decoració geomètrica a sobre, formada per tres rosetons. La finestra petita és emmarcada de pedra i de llinda monolítica. La finestra de la crugia del número 29 té una finestra amb ampit, muntants, impostes i llinda horitzontal monolítica. Les impostes estan avançades i tenen un dels angles interiors tallat en forma de quart de cercle.

El segon pis té també dues finestres rectangulars. La de la crugia del número 29 és una finestra de pedra amb dintell en forma d'arc de mig punt amb decoració central triangular.

El ràfec, un pèl avançat, deixa entreveure un seguit de sis bigues de fusta i rajoles pintades amb motius reticulars marrons i blancs.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES:

L'actual edificació de Can Cendra és el resultat de les obres de reforma i ampliació d'un antic casal, efectuades per l'arquitecte Rafael Masó Valentí als anys 1913-15, amb un llenguatge arquitectònic noucentista de referències a arquitectures centroeuropees.

L'ampliació consisteix en uns cossos que salven el desnivell existent entre el jardí i el casal i que constitueixen la nova façana del darrere.

La construcció es va dur a terme des de mitjans del 1913 fins al maig del 1914, això pel que fa a l'ampliació. La reforma del casal – l'entrada pel carrer i l'escala- són del 1915. La façana del carrer del 1930, no sembla projectada per Masó.

Rafael Masó i Valentí va ser un arquitecte del primer terç del segle XX, nascut a Girona en el 1881 i mort en la mateixa ciutat en el 1935.

Va cursar els seus estudis professionals en la barcelonina Escola d'Arquitectura, obtenint el seu títol el dia set d'abril de 1906.

La seva obra va ser desenvolupada per enter en la seva ciutat natal i en les comarques gironines. La primera que va realitzar va ser la façana de la farmàcia del seu germà Joan - en el carrer de les Plateries-, que en el 1908 va ser construïda a base de ferros i ceràmiques, obra en la qual es pot dir que va concentrar tot el seu geni juvenil. En la mateixa ciutat són a citar, entre moltes altres, els següents edificis: casa Batlle amb marcades influències gaudinians (1909-1910); la farinera Teixidor també de marcat regust gaudinià (1911); l'edifici de la societat "Athenea" (1913); casa Ensesa (1915); casa Ribas, Banc Urquijo, Caixa de Pensions, casa Colomer, casa Cots, casa Gavaldà, la clínica del doctor Coll, etc.

Va restaurar i reformar diverses antigues cases de ciutadans gironins, entre les que són de mencionar les cases Salleti, Masó, Pérez Xifra, etc.

Va projectar en el 1918 la tàpia que limita el cementiri gironí, realitzada en part, i el passeig Arqueològic de Girona, així com un nou baptisteri per a l'excolegiata de St. Feliu i una Casa de Correus d'estètiques línies i monumental aspecte.

De 1929 a 1932 va intervenir entusiastament en la restauració dels Banys Àrabs de Girona, així com també li va ser encarregada la direcció de les pintures de la volta de la

capella de St. Narcís, en l'excolegiata de St. Feliu.

Obres seves - cases, viles, torres- es troben també en les poblacions veïnes de Caldes de Malavella, Anglès, Vilanna, Bonmatí, Reimat, Torroella de Montgrí, St. Hilari Sacalm, Pedret, Bescanó, St. Salvador de Bianya, Tossa de Mar, Blanes, Calella, Llafranc, Tamariu, Vidreres, Sta. Coloma de Farners, la Bisbal, etc. Una obra però a destacar en la qual va posar tot el seu empeny i entusiasme és la vila estiuenca de S'Agaró, en el cor de la Costa Brava, la qual va concebre, projectar i construir per encàrrec directe de l'industrial gironí Josep Ensesa.

A part d'arquitecte, Rafael Masó també va destacar com arqueòleg, historiador de l'art, siguent nombroses les conferències pronunciades per ell, així com també els debats i controvèrsies que va efectuar per escrit.

Rafael Masó, que comença a dissenyar els seus edificis amb clares influències gaudinianes – era un gran admirador de Gaudí- de seguida es decantà per acollir-se al Noucentisme tot creant un estil molt personal que l'identifica com arquitecte de seguida. Precisament és ell, un dels creadors del primer noucentisme que arrela de seguida entre la burgesia gironina.

Els seus projectes rarament són acabats completament, l'alt cost de les obres i especialment de la ceràmica fa desdir molts clients d'acabar l'obra segons el projecte inicial.

Alguns dels primers clients que té Rafael Masó, són d'Anglès. El primer encàrrec que aconsegueix un cop acabada la carrera li fa Tomàs de Cendra i és per reformar la pairalia del Soler de Montsoriu de Sant Hilari Sacalm que aquest propietari rural acabava de comprar. I la primera casa de nova planta que construeix – Can Peix (**Veure fitxa de Can Peix**)-, li és encarregada per la senyora Faustina Cairo, el dia 5 de març de 1907.

Tomàs de Cendra i Terrades, propietari rural i hereu d'una antiga nissaga procedent d'Estanyol, que s'havia establert a Anglès, es casà amb la pubilla Dolors Homs i Burés, filla de Frederic Homs i Cabanes i de Carme Burés i Arderiu, que a més de la Dolors, tenien una altra filla que es deia Montserrat.

El matrimoni de Cendra-Homs va tenir dues filles: la Lluïsa que es casa amb Joan Feliu Sureda que va heretar la pairalia de Can Cendra d'Anglès, i les propietats d'Anglès, Masllunès i Estanyol i la Pilar que es va casar amb Pere Pibernat i va heretar la masia i propietats del Soler de Montsoriu de Sant Hilari Sacalm. Després, les propietats del Soler de Montsoriu passaren a mans de Josep Maria Pibernat hereu del matrimoni

contret entre Pere Pibernat i Pilar de Cendra. Can Cendra d'Anglès, i algunes propietats d'Estanyol i Anglès, passaren a mans del hereu del matrimoni contret entre Joan Feliu i Sureda i Lluïsa de Cendra i Homs, el senyor Manel Feliu de Cendra, qui l'any 1986, ven a l'Ajuntament d'Anglès la casa, jardins i horta de Can Cendra.

La família Cendra – dos germans- Tomàs de Cendra Terrades – l'hereu- i Carles de Cendra i Terrades – metge de professió-, tenien cases a la plaça de la Vila i al carrer d'Avall.

NOTES COMPLEMENTÀRIES:

Des de 1986, la casa Cendra, els jardins i la horta pentanyen a l'Ajuntament d'Anglès. Durant aquest temps, aquest edifici s'ha fet servir com a dispensari mèdic i encara actualment com a hotel de entitats del poble. També, es va construir el C.A.P. en un dels camps de conreu d'aquesta finca, i el Club de Petanca d'Anglès fa servir un antic camp com a pista de joc.

Des de la compra de l'edifici per part de l'Ajuntament fins a l'actualitat, només s'han fet obres de remodelació en les antigues quadres que s'han convertit en la sala de conferències i exposicions Fontbernat i actualment s'està acabant d'arranjar com a sala d'exposicions un local annex a la sala Fontbernat.

De Can Cendra hi ha plànols i dibuixos força complets que conserva la família Feliu de Cendra. També hi ha croquis a l'AHG. Hi ha deu fotografies del 1916, encarregades per Masó a l'Arxiu Mas. Hi ha fotografies i diapositives del 1971 fetes per Actini i altres.

La Masoveria de Can Cendra, altrament dita Can Ciscot, formava part de l'antiga propietat de Can Cendra, la casa del costat molt reformada durant la primera meitat del segle XX.

Actualment, en el context de les obres de reforma, s'ha retirat el marc de pedra original de la finestra del primer pis que, en acabat, es tornarà a col·locar al seu lloc.

Com altres cases del mateix carrer -com ara Can Verdaguer o Can Tino-, el número 29 té clavada a la façana, a l'alçada del primer pis, una creu de ferro de possible ús processional o religiós relacionat amb el "Via Crucis".

BIBLIOGRAFIA:

AAVV.; (1990): *Pla General d'Ordenació Urbana d'Anglès –Text refós-*.

AAVV.; (1995): *Bella pedra vella. 15 anys de restauracions del patrimoni cultural de les Comarques de Girona*. Ed. Diputació de Girona i Generalitat de Catalunya, Girona.

BOADAS i VILLORIA, I.; (1982): *Fitxes del Servei del Patrimoni Arquitectònic del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Secció d'Inventari*.

CAPARRÓS i MORENO, X. i SERRANO i JIMÉNEZ, M.; (2005-07): *Revisió i actualització de l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de la Comarca de la Selva per a l'Àrea de Coneixement i Recerca del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Municipi d'Anglès.*

FUSES, J i VIADER, J.M^a.; (1984): *Pla especial de conservació i de reforma interior del Barri Antic d'Anglès.*

GIL i TORT, R.M. (2006): *Geografia de Masó. L'arquitecte de les Comarques Gironines.* Catàleg de l'exposició. Ed. Diputació de Girona, Girona.

LACUESTA, R., CUSPINERA, Ll. i BALANÀ, F.; (2006): *Rafael Masó i Valentí, arquitecte (1880-1935).* Catàleg de l'exposició. Ed. Diba (Diputació de Barcelona), Barcelona.

LANAO i REVERTER, P.; (1986): *Anglès.* Quaderns de la Revista de Girona, núm. 6. Monografies locals núm. 3. Ed. Diputació de Girona i Caixa de Girona. Girona.

LLINÀS, J. i MERINO, J.; (2000): *El patrimoni de la Selva. Inventari històric, artístic i arqueològic dels municipis de la comarca.* Fitxer núm. 4. Ed. Consell Comarcal de la Selva, Santa Coloma de Farners.

MOLINA i FIGUERES, J.; (1990): *Fitxes del Servei del Patrimoni Arquitectònic del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Secció d'Inventari.*

NOGUER, M.; (2003): *Es farà obres de reforma a la casa pairal de Can Cendra.* Diari de Girona (2003, 3 de octubre).

RÀFOLS, J. F.; (1979): *Diccionario Ràfols de Artistas de Catalunya, Baleares y Valencia.* Ediciones Catalanas, S.A. i la Gran Enciclopedia Vasca Barcelona- Bilbao (1980).

RAMS i RIERA, E.; (1998): *Anglès: de la Pagesia a la Industrialització.* Vol. I. Ed. Ajuntament d'Anglès i Diputació de Girona, Anglès.

RAMS i RIERA, E.; (2006): *L'arquitecte Rafael Masó, el modernisme, el noucentisme i el poble Anglès.* Programa de les Gales d'Anglès de l'any 2006. Ed. Ajuntament d'Anglès, Anglès.

TARRÚS, J i COMADIRA, N.; (1996): *Rafael Masó. Arquitecte noucentista.* Ed. COAC (Col·legi Oficial d'Arquitectes de Catalunya) Demarcació de Girona. Girona.

VINYES i TRIADÓ, R.; (1973): *Anglès. Notes Històriques.* Col·lecció de Monografies Locals núm. 7-B Història. Editorial Montblanc-Martin, Barcelona.

DENOMINACIÓ: CAN MANS (Can Pistolero)

SITUACIÓ / UBICACIÓ: (Veure il·lustració 71: ortofotomapa topogràfic).

ELEMENTS D'IDENTIFICACIÓ GRÀFICA I FOTOGRÀFICA

NÚM. CORRESPONENT A LA RUTA: 6

COORDENADES U.T.M.: X; 470266 / Y; 4645267

COMARCA: Selva

MUNICIPI: Anglès

ADREÇA: C/ d'Avall, 16

BARRI / LLOC: Barri Antic

ACCÉS: FÀCIL   X   V.T.T.   DIFÍCIL

ÈPOCA (ÈPOQUES): XV-XVI / XIX / XX

ESTIL: Obra popular

AUTOR(S): ---

MATERIALS: MURS-> Pedra / Rajola

COBERTES-> Teula

REVESTIMENT-> Arrebossat

UTILITZACIÓ: **ORIGINAL->** Habitatge / Habitatge unifamiliar

ALTRES-> ---

ACTUAL-> Habitatge / Habitatge unifamiliar

PROTECCIÓ EXISTENT: PG 21/02/1990

INTERVENCIÓ: ---

ESTAT DE CONSERVACIÓ: **ENTORN IMMEDIAT->** Bo

ENTORN PROPER-> Bo

ESTAT DE CONSERVACIÓ GLOBAL: **BO**

MITJÀ

DOLENT X

RUÏNA

ESTAT DE CONSERVACIÓ SECTORS: **ESTRUCTURES PORTANTS** Bo

FORJATS / VOLTES Dolent

COBERTES Dolent

FAÇANES Dolent

PAVIMENT ---

OBERTURES Dolent

ACABATS INTERIORS ---

INSTAL·LACIONS ---

HUMITAT O ALTRES No

REGIM JURÍDIC: Propietat privada

DOCUMENTACIÓ:

GRÀFICA

FOTOGRAFICA

ALTRES

Fitxa de l'Arxiu Històric del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya (Demarcació de Girona) núm. 3.598.

Fitxes del Servei del Patrimoni Arquitectònic del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, núm. 11 / 26.602 i 12 / 26.603.

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA:

Amb Can Mans ens enfrontem a un immoble d'una morfologia bastant complexa i polièdrica com així ho acredita la seva resolució formal, és a dir: un immoble de tres plantes i golfes cobert amb una teulada a dues aigües de vessants a façana i situat al cim d'una arcada apuntada.

D'altra banda aquesta arcada, orientada i ubicada perpendicularment i per tant travessant el carrer d'Avall de banda a banda, esdevé un solemne i majestuós arc de pas de mig punt, lleument apuntat, amb la sageta -alçada- més accentuada que no pas la llum -amplada-.

Al bell mig de sota l'arcada, es pot contemplar clarament que aquesta està constituïda per un sostre format per un entramat de cairats i bigues de fusta.

L'immoble està dotat de tres finestres rectangulars, una per pis respectivament, totalment irrellevants ja que no han rebut cap tipus de treball a destacar.

Tanca la façana en la part superior un ràfec format per quatre fileres: la primera de rajola plana, la segona de rajola acabada en punta de diamant, la tercera de rajola plana i la quarta de teula.

Can Mans es tracta de la segona casa pont del carrer d'Avall, la qual diafragmenta tot el seu espai urbà, però molt més inferior des del punt de vista ornamental i estètic en comparació amb l'arcada de Can Verdager (**Veure fitxa de Can Verdager**).

Pel que fa al tema dels materials hem de dir que ambdues arcades tenen com a matèria prima la pedra, mentre que la resta de la superfície física de l'immoble està arrebossada. Comparant fotografies antigues, com ara les de les fitxes del Servei del Patrimoni Arquitectònic núm. 12/26603 i núm. 11/26602 realitzades respectivament per Imma Boadas en el 1982 i Joan Molina en l'any 1990, amb actuals ens adonem ràpidament que l'immoble, al marge de canvis epidèrmics de caràcter puntual i superficial, no ha experimentat cap canvi dràstic ni significatiu a nivell morfològic, fins al punt que segueix pràcticament igual.

L'estat actual de conservació i preservació de l'immoble és bastant lamentable, cosa que ha provocat que la casa es trobi submergida en un procés de degradació inexorable com així ho demostren diversos elements puntuals de la façana: des dels amplis forats en tot l'espai físic de l'edifici, passant pel despreniment de la pedra i l'arrebossat i fins arribar al deteriorament avançat de les obertures.

Can Mans és un immoble que respon a la tipologia de casa medieval. Les cases medievals són cases de planta baixa i una o dues plantes pis, normalment molt baixes a les que sovint s'hi ha afegit unes golfes. La composició de la façana varia amb l'amplada de la parcel·la, evidenciant sempre un predomini clar del ple sobre el buit amb finestres petites, emmarcades amb pedra i una porta, normalment de mig punt i construïda amb pedres planes de riu.

En amplades de 4 a 5'5 metres, es repeteix sempre el mateix esquema: un sol eix de finestres centrades i una porta de mig punt. Es cobreix entre mitgeres o amb murs de càrrega disposats paral·lelament al carrer.

En amplades superiors a 5'50 m i inferiors a 9'00, és a dir amb dues o més crugies, la façana s'ordena amb dos eixos de finestres, no necessàriament a plom, el que fa que aquesta acusi un cert desordre compositiu. Si bé la planta baixa originàriament tenia una sola portalada i una petita finestra, aquesta sovint es converteix en porta. Les golfes es solucionen normalment amb uns badius amb arcs rebaixats o de mig punt, sovint amb motius de maó.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES: ---

NOTES COMPLEMENTÀRIES:

A part de Can Mans, aquest immoble també és conegut com "Can Pistolero".

L'accés principal s'efectua pel carrer d'Avall, però tanmateix s'hi pot accedir per la part posterior corresponent amb l'indret conegut popularment com "el carreró o el call jueu", malgrat que no s'ha trobat cap document que certifiqui l'existència a Anglès d'un call jueu.

BIBLIOGRAFIA:

AAVV.; (1990): *Pla General d'Ordenació Urbana d'Anglès –Text refós–*.

BOADAS i VILLORIA, I.; (1982): *Fitxes del Servei del Patrimoni Arquitectònic del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Secció d'Inventari*.

CAPARRÓS i MORENO, X. i SERRANO i JIMÉNEZ, M.; (2005-07): *Revisió i actualització de l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de la Comarca de la Selva per a l'Àrea de Coneixement i Recerca del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Municipi d'Anglès*.

CLIMENT, R. i DOMÈNECH, C.; (1979): *Expedient de declaració/incoació del barri antic d'Anglès com a Conjunt Històric Artístic*.

FUSES, J i VIADER, J.M^a.; (1984): *Pla especial de conservació i de reforma interior del Barri Antic d'Anglès*.

LANAO i REVERTER, P.; (1986): *Anglès*. Quaderns de la Revista de Girona, núm. 6. Monografies locals núm. 3. Ed. Diputació de Girona i Caixa de Girona. Girona.

MOLINA i FIGUERES, J.; (1990): *Fitxes del Servei del Patrimoni Arquitectònic del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Secció d'Inventari*.

RAMS i RIERA, E.; (1998): *Anglès: de la Pagesia a la Industrialització*. Vol. I. Ed. Ajuntament d'Anglès i Diputació de Girona, Anglès.

DENOMINACIÓ: CAN TINO

SITUACIÓ / UBICACIÓ: (Veure il·lustració 71: ortofotomapa topogràfic).

ELEMENTS D'IDENTIFICACIÓ GRÀFICA I FOTOGRÀFICA

M. CORRESPONENT A LA RUTA: 7

COORDENADES U.T.M.: X; 470287 / Y; 4645284

COMARCA: Selva

MUNICIPI: Anglès

ADREÇA: C/ d'Avall, 11-13

BARRI / LLOC: Barri Antic

ACCÉS: FÀCIL X V.T.T. DIFÍCIL

ÈPOCA (ÈPOQUES): XVI / XX / pp. XXI

ESTIL: Gòtic / Obra popular

AUTOR(S): ---

MATERIALS: MURS-> Pedra

COBERTES-> Teules

REVESTIMENT-> Arrebossat / Pintat

UTILITZACIÓ: **ORIGINAL->** Habitatge / Habitatge unifamiliar

ALTRES-> ---

ACTUAL-> Habitatge / Habitatge unifamiliar

PROTECCIÓ EXISTENT: PG 21/02/1990

INTERVENCIONS:

A simple vista l'immoble ofereix un magnífic estat de conservació, que es deuria a les obres de restauració i rehabilitació que es van practicar en l'immoble a principis del present segle, aproximadament.

ESTAT DE CONSERVACIÓ: **ENTORN IMMEDIAT->** Bo

ENTORN PROPER-> Bo

ESTAT DE CONSERVACIÓ GLOBAL: **BO**   **X**

MITJÀ

DOLENT

RUÏNA

ESTAT DE CONSERVACIÓ SECTORS: **ESTRUCTURES PORTANTS** Bo

FORJATS / VOLTES Bo

COBERTES Bo

FAÇANES Bo

PAVIMENT ---

OBERTURES Bo

ACABATS INTERIORS ---

INSTALACIONS ---

HUMITAT O ALTRES No

REGIM JURÍDIC: Propietat privada

DOCUMENTACIÓ:

GRÀFICA

FOTOGRÀFICA

ALTRES

Fitxa de l'Arxiu Històric del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya (Demarcació de Girona) núm. 3.630.

Fitxa del Servei del Patrimoni Arquitectònic del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, núm. 09 / 26.600.

DESCRIPCIÓ TIPOLOÈGICA:

Can Tino es tracta d'un casal de tres plantes i golfes, entre mitgeres, cobert amb una teulada a dues aigües de vessants a façana. Pel que fa al seu emplaçament aquest el trobem ubicat al costat esquerre del carrer d'Avall.

La façana principal és la que dona al carrer d'Avall i està estructurada internament en base a dues crugies.

La planta baixa destaca per el majestuós i solemne portal d'accés, adovellat, d'arc de mig punt amb unes dovelles de grans dimensions molt ben escairades i treballades.

Sobresurt especialment el primer pis amb les dues obertures majestàtiques que li atorguen el qualificatiu de planta noble. Es tracta de dues finestres d'estil clàssic equipades amb guardapols, els quals estan rematats amb sengles petxines a les impostes, muntants de pedra i ampit treballat. D'aquestes dues, la que està ubicada a l'extrem dret contempla sota de l'ampit, la solució arquetípica que consisteix en disposar dues o tres pedres com a mesura de reforç i recolzament en la sustentació de la pesant finestra.

Entremig d'aquestes dues finestres, trobem una creu de ferro forjat la qual és paral·lela amb altres casals del mateix carrer d'Avall – **(Veure fitxa de Can Verdager) i (Veure fitxa de Can Cendra)**-. Aquestes creus servien per marcar el lloc on antigament es feia aturada, durant la celebració del "Via crucis".

Pel que fa al segon i tercer pis, els quals s'han traduït en la façana en dues obertures minúscules i irrellevants que no han rebut cap tractament en especial -segon pis- i en l'obertura d'uns badius en format de quatre obertures contigües d'arc de mig punt -tercer pis-, aquests dos responen a reformes més tardanes del segle XIX.

Tanca la façana en la part superior un ràfec format per cinc fileres: les quatre primeres de rajola plana i la cinquena de teula.

En quant als materials tota la façana està completament arrebossada i pintada. La pedra té poc acta de protagonisme i la trobem concentrada únicament en les dovelles del portal i en el guardapols, llanda, muntants i ampit de les dues finestres del segon pis. En els tres elements es tracta de pedra nummulítica o pedra calcària de Girona.

Comparant fotografies antigues, com ara la de la fitxa del Servei del Patrimoni núm. 09/26600 realitzada per Imma Boadas en el 1982, amb actuals ens adonem de les obres importants que ens van practicar en l'edifici. Unes obres integrals de restauració i rehabilitació de l'immoble que van tenir com a escenari protagonista la façana.

Tal i com s'observa a simple vista, l'estat actual de l'immoble és plenament satisfactori fins al punt que res fa perillar ni qüestiona la seva integritat física.

Can Tino és un immoble que respon a la tipologia de casa medieval. Aquestes construccions es caracteritzen perquè són cases de planta baixa i una o dues plantes pis, normalment molt baixes a les que sovint s'hi ha afegit unes golfes. La composició de la façana varia amb l'amplada de la parcel·la, evidenciant sempre un predomini clar del ple sobre el buit amb finestres petites, emmarcades amb pedra i una porta, normalment de mig punt i construïda amb pedres planes de riu.

En amplades de 4 a 5'5 metres, es repeteix sempre el mateix esquema: un sol eix de finestres centrades i una porta de mig punt. Es cobreix entre mitgeres o amb murs de càrrega disposats paral·lelament al carrer.

En amplades superiors a 5'50 m i inferiors a 9'00, és a dir amb dues o més crugies, la façana s'ordena amb dos eixos de finestres, no necessàriament a plom, el que fa que aquesta acusi un cert desordre compositiu. Si bé la planta baixa originàriament tenia una sola portalada i una petita finestra, aquesta sovint es converteix en porta. Les golfes es solucionen normalment amb uns badius amb arcs rebaixats o de mig punt, sovint amb motius de maó.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES: ---

NOTES COMPLEMENTÀRIES: ---

BIBLIOGRAFIA:

AAVV.; (1990): *Pla General d'Ordenació Urbana d'Anglès –Text refós–*.

BOADAS i VILLORIA, I.; (1982): *Fitxes del Servei del Patrimoni Arquitectònic del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Secció d'Inventari*.

CAPARRÓS i MORENO, X. i SERRANO i JIMÉNEZ, M.; (2005-07): *Revisió i actualització de l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de la Comarca de la Selva per a l'Àrea de Coneixement i Recerca del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Municipi d'Anglès*.

CLIMENT, R. i DOMÈNECH, C.; (1979): *Expedient de declaració/incoació del barri antic d'Anglès com a Conjunt Històric Artístic*.

FUSES, J i VIADER, J.M^a.; (1984): *Pla especial de conservació i de reforma interior del Barri Antic d'Anglès*.

LLINÀS, J. i MERINO, J.; (2000): *El patrimoni de la Selva. Inventari històric, artístic i arqueològic dels municipis de la comarca*. Fitxer núm. 4. Ed. Consell Comarcal de la Selva, Santa Coloma de Farners.

RAMS i RIERA, E.; (1998): *Anglès: de la Pagesia a la Industrialització*. Vol. I. Ed. Ajuntament d'Anglès i Diputació de Girona, Anglès.

DENOMINACIÓ: CAN TALLEDA

SITUACIÓ / UBICACIÓ: (Veure il·lustració 71: ortofotomapa topogràfic).

ELEMENTS D'IDENTIFICACIÓ GRÀFICA I FOTOGRÀFICA

NÚM. CORRESPONENT A LA RUTA: 8

COORDENADES U.T.M.: X; 470291 / Y; 4645287

COMARCA: Selva

MUNICIPI: Anglès

ADREÇA: C/ d'Avall, 9

BARRI / LLOC: Barri Antic

ACCÉS: FÀCIL X V.T.T. DIFÍCIL

ÈPOCA (ÈPOQUES): XV / XIX

ESTIL: Gòtic / Obra popular

AUTOR(S): ---

MATERIALS: MURS-> Pedra

COBERTES-> Teula

REVESTIMENT-> Arrebossat

UTILITZACIÓ: **ORIGINAL-**> Habitatge / Habitatge unifamiliar

ALTRES-> ---

ACTUAL-> Habitatge / Habitatge unifamiliar

PROTECCIÓ EXISTENT: PG 21/02/1990

INTERVENCIONS: ---

ESTAT DE CONSERVACIÓ: **ENTORN IMMEDIAT-**> Bo

ENTORN PROPER-> Bo

ESTAT DE CONSERVACIÓ GLOBAL: **BO**

MITJÀ X

DOLENT

RUÏNA

ESTAT DE CONSERVACIÓ SECTORS: **ESTRUCTURES PORTANTS** Bo

FORJATS / VOLTES Mitjà

COBERTES Bo

FAÇANES Dolent

PAVIMENT ---

OBERTURES Mitjà

ACABATS INTERIORS ---

INSTAL·LACIONS ---

HUMITAT O ALTRES No

REGIM JURÍDIC: Propietat privada

DOCUMENTACIÓ:

GRÀFICA

FOTOGRAFICA

ALTRES

Fitxa de l'Arxiu Històric del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya (Demarcació de Girona) núm. 3.606.

Fitxa del Servei del Patrimoni Arquitectònic del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, núm. 08 / 26.599.

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA:

Can Talleda es tracta d'un immoble que consta de quatre plantes, entre mitgeres, cobert amb una teulada a dues aigües de vessants a façana. Pel que fa al seu emplaçament aquest el trobem ubicat al costat esquerre del carrer d'Avall.

La façana principal és la que dona al carrer d'Avall i està estructurada internament en

base a una sola crugia.

La planta baixa té un portal adovellat amb forma d'arc de mig punt. A diferència del que veiem a Can Tino (**Veure fitxa de Can Tino**) o Cal Sabater Borni (**Veure fitxa de Cal Sabater Borni**), les dovelles de Can Talleda són de tamany minúscul, tot i que estan molt ben desbastades i treballades.

En el primer pis hi ha un gran finestral gòtic amb l'ampit motllurat i suportat o sustentat amb tres blocs en disposició triangular. Els muntants són de pedra escairada i la gran llinda està formada per un arc conopial de decoració lobulada i traceria gòtica. Les impostes tenen uns baix relleus on apareixen quatre escuts o senyals heràldics sense identificació precisa, seriats.

El segon pis té una finestra de pedra més petita amb un arc rebaixat i monolític com a llinda.

El tercer pis o golfes, de construcció més moderna, té tres obertures o arcades de mig punt la central de les quals és més ampla. Aquestes estan recobertes de pintura per a simular la pedra.

Tanca la façana un ràfec format per quatre fileres: la primera de rajola plana, la segona de teula, la tercera de rajola plana i la quarta de teula.

La façana està arrebossada i, a la planta baixa, hi ha un sòcol d'arrebossat més nou. La pedra la trobem localitzada en la composició de les respectives obertures.

L'estat actual de conservació de l'edifici no és extremadament bo, però tanmateix al marge d'elements puntuals, com ara el sorgiment de clapes en que s'ha després l'arrebossat quedant a la vista la composició interna de l'edifici, no hi ha motius suficients que posin en perill la integritat de l'immoble.

Can Talleda és un immoble que respon a la tipologia de casa medieval. Aquestes construccions es caracteritzen perquè són cases de planta baixa i una o dues plantes pis, normalment molt baixes a les que sovint s'hi ha afegit unes golfes. La composició de la façana varia amb l'amplada de la parcel·la, evidenciant sempre un predomini clar del ple sobre el buit amb finestres petites, emmarcades amb pedra i una porta, normalment de mig punt i construïda amb pedres planes de riu.

En amplades de 4 a 5'5 metres, es repeteix sempre el mateix esquema: un sol eix de finestres centrades i una porta de mig punt. Es cobreix entre mitgeres o amb murs de càrrega disposats paral·lelament al carrer.

En amplades superiors a 5'50 m i inferiors a 9'00, és a dir amb dues o més crugies, la façana s'ordena amb dos eixos de finestres, no necessàriament a plom, el que fa que

aquesta acusi un cert desordre compositiu. Si bé la planta baixa originàriament tenia una sola portalada i una petita finestra, aquesta sovint es converteix en porta. Les golfes es solucionen normalment amb uns badius amb arcs rebaixats o de mig punt, sovint amb motius de maó.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES: ---

NOTES COMPLEMENTÀRIES: ---

BIBLIOGRAFIA:

AAVV.; (1990): *Pla General d'Ordenació Urbana d'Anglès –Text refós-*.

BOADAS i VILLORIA, I.; (1982): *Fitxes del Servei del Patrimoni Arquitectònic del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Secció d'Inventari*.

CAPARRÓS i MORENO, X. i SERRANO i JIMÉNEZ, M.; (2005-07): *Revisió i actualització de l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de la Comarca de la Selva per a l'Àrea de Coneixement i Recerca del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Municipi d'Anglès*.

CLIMENT, R. i DOMÈNECH, C.; (1979): *Expedient de declaració/incoació del barri antic d'Anglès com a Conjunt Històric Artístic*.

FUSES, J i VIADER, J.M^a.; (1984): *Pla especial de conservació i de reforma interior del Barri Antic d'Anglès*.

LANAO i REVERTER, P.; (1986): *Anglès*. Quaderns de la Revista de Girona, núm. 6. Monografies locals núm. 3. Ed. Diputació de Girona i Caixa de Girona. Girona.

LLINÀS, J. i MERINO, J.; (2000): *El patrimoni de la Selva. Inventari històric, artístic i arqueològic dels municipis de la comarca*. Fitxer núm. 4. Ed. Consell Comarcal de la Selva, Santa Coloma de Farners.

MOLINA i FIGUERES, J.; (1990): *Fitxes del Servei del Patrimoni Arquitectònic del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Secció d'Inventari*.

RAMS i RIERA, E.; (1998): *Anglès: de la Pagesia a la Industrialització*. Vol. I. Ed. Ajuntament d'Anglès i Diputació de Girona, Anglès.

RAMS i RIERA, E.; (2002): *Anglès. Els Pobles de la Selva*. Ed. Ajuntament d'Anglès, Anglès.

VINYES i TRIADÓ, R.; (1973): *Anglès. Notes Històriques*. Col·lecció de Monografies Locals núm. 7-B Història. Editorial Montblanc-Martin, Barcelona.

DENOMINACIÓ: CAN BERNADES (Can Mau de l'Aguidó)

SITUACIÓ / UBICACIÓ: (Veure il·lustració 71: ortofotomapa topogràfic).

ELEMENTS D'IDENTIFICACIÓ GRÀFICA I FOTOGRÀFICA

NÚM. CORRESPONENT A LA RUTA: 9

COORDENADES U.T.M.: X; 470294 / Y; 4645289

COMARCA: Selva

MUNICIPI: Anglès

ADREÇA: C/ d'Avall, 7

BARRI / LLOC: Barri Antic

ACCÉS: FÀCIL   X   V.T.T.   DIFÍCIL

ÈPOCA (ÈPOQUES): XV / XX

ESTIL: Gòtic / Obra popular

AUTOR(S): ---

MATERIALS: MURS-> Pedra

COBERTES-> Teula

REVESTIMENT-> ---

UTILITZACIÓ: **ORIGINAL->** Habitatge / Habitatge unifamiliar

ALTRES-> ---

ACTUAL-> Habitatge / Habitatge unifamiliar

PROTECCIÓ EXISTENT: PG 21/02/1990

INTERVENCIONS: ---

ESTAT DE CONSERVACIÓ: **ENTORN IMMEDIAT->** Bo

ENTORN PROPER-> Bo

ESTAT DE CONSERVACIÓ GLOBAL: **BO** X

MITJÀ

DOLENT

RUÏNA

ESTAT DE CONSERVACIÓ SECTORS: **ESTRUCTURES PORTANTS** Bo

FORJATS / VOLTES Bo

COBERTES Bo

FAÇANES Bo

PAVIMENT ---

OBERTURES Bo

ACABATS INTERIORS ---

INSTAL·LACIONS ---

HUMITAT O ALTRES No

REGIM JURÍDIC: Propietat privada

DOCUMENTACIÓ:

GRÀFICA

FOTOGRAFICA

ALTRES

Fitxa de l'Arxiu Històric del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya (Demarcació de Girona) núm. 3.632.

Fitxa del Servei del Patrimoni Arquitectònic del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, núm. 06 / 26.597.

DESCRIPCIÓ TIPOLOÈGICA:

Can Bernades es tracta d'un edifici que consta de tres plantes, entre mitgeres, cobert amb una teulada a dues aigües de vessants a façana. Pel que fa al seu emplaçament, aquest el trobem ubicat al costat esquerra del carrer d'Avall.

La façana principal és la que dona al carrer d'Avall i està estructurada internament en

base a una sola crugia.

La planta baixa té una gran portada adovellada de mig punt feta amb grans dovelles. La dovella clau conté una inscripció buidada, de lletres minúscules i majúscules i de difícil lectura i interpretació, amb un nom propi (PETRUS), el cognom i un “me fesit”, al·ludint al constructor o encomanador de l'obra.

El primer pis té una gran finestra gòtica d'arc conopial i decoració lobulada. Formen part d'aquesta decoració la creu gravada a la part central i superior de la llinda i les diferents traceries gòtiques, mancades de la decoració d'un dels lòbuls per trencament. A les impostes hi ha gravats escuts arquetipus o plans i quatre flors decoratives intercalades. També hi ha, entre la part alta de l'arc d'entrada i l'ampit motllurat de la finestra, els tres blocs escairats en forma triangular de suport de la finestra que, en aquest cas, es sumen als quatre que els envolten i separen de la maçoneria general de la façana.

El segon pis té una finestra petita d'ampit motllurat i emergent i amb una llinda formada per un arc rebaixat i una petita decoració a la part central.

El ràfec del teulat és de fusta. Sobresurten mig metre vuit bigues o permòduls i planxes de fusta molt deteriorades que sostenen les teules.

La façana és de pedra vista per sostracció de l'antic arrebossat, cosa que evidencia el contrast entre els carreus que emmarquen les obertures i la maçoneria més petita de la major part de la façana.

Tal i com s'observa a simple vista, l'estat actual de l'immoble és plenament satisfactori fins al punt que res fa perillar ni qüestiona la seva integritat física.

Can Bernades és un immoble que respon a la tipologia de casa medieval. Aquestes construccions es caracteritzen perquè són cases de planta baixa i una o dues plantes pis, normalment molt baixes a les que sovint s'hi ha afegit unes golfes. La composició de la façana varia amb l'amplada de la parcel·la, evidenciant sempre un predomini clar del ple sobre el buit amb finestres petites, emmarcades amb pedra i una porta, normalment de mig punt i construïda amb pedres planes de riu.

En amplades de 4 a 5'5 metres, es repeteix sempre el mateix esquema: un sol eix de finestres centrades i una porta de mig punt. Es cobreix entre mitgeres o amb murs de càrrega disposats paral·lelament al carrer.

En amplades superiors a 5'50 m i inferiors a 9'00, és a dir amb dues o més crugies, la façana s'ordena amb dos eixos de finestres, no necessàriament a plom, el que fa que aquesta acusi un cert desordre compositiu. Si bé la planta baixa originàriament tenia una

sola portalada i una petita finestra, aquesta sovint es converteix en porta. Les golfes es solucionen normalment amb uns badius amb arcs rebaixats o de mig punt, sovint amb motius de maó.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES:

Es tracta d'una casa medieval reformada i renovada a l'interior i a l'exterior l'any 1977.

NOTES COMPLEMENTÀRIES:

La finestra gòtica és similar a la de la casa veïna del número 9 - Can Talleda (**Veure fitxa de Can Talleda**)-, encara que aquesta té més relleus i una part deteriorada de la traceria i l'ampit esquerdat.

Conserva, pintada a les dovelles del portal, la numeració antiga del carrer d'Avall, (Nº 25).

A part de Can Bernades, l'immoble també és conegut popularment com Can Mau de l'Aguidó.

BIBLIOGRAFIA:

AAVV.; (1990): *Pla General d'Ordenació Urbana d'Anglès –Text refós-*.

CAPARRÓS i MORENO, X. i SERRANO i JIMÉNEZ, M.; (2005-07): *Revisió i actualització de l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de la Comarca de la Selva per a l'Àrea de Coneixement i Recerca del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Municipi d'Anglès*.

CLIMENT, R. i DOMÈNECH, C.; (1979): *Expedient de declaració/incoació del barri antic d'Anglès com a Conjunt Històric Artístic*.

FUSES, J i VIADER, J.Mª.; (1984): *Pla especial de conservació i de reforma interior del Barri Antic d'Anglès*.

LANAO i REVERTER, P.; (1986): *Anglès*. Quaderns de la Revista de Girona, núm. 6. Monografies locals núm. 3. Ed. Diputació de Girona i Caixa de Girona. Girona.

LLINÀS, J. i MERINO, J.; (2000): *El patrimoni de la Selva. Inventari històric, artístic i arqueològic dels municipis de la comarca*. Fitxer núm. 4. Ed. Consell Comarcal de la Selva, Santa Coloma de Farners.

MOLINA i FIGUERES, J.; (1990): *Fitxes del Servei del Patrimoni Arquitectònic del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Secció d'Inventari*.

RAMS i RIERA, E.; (1998): *Anglès: de la Pagesia a la Industrialització*. Vol. I. Ed. Ajuntament d'Anglès i Diputació de Girona, Anglès.

RAMS i RIERA, E.; (2002): *Anglès. Els Pobles de la Selva*. Ed. Ajuntament d'Anglès, Anglès.

DENOMINACIÓ: CAN VILARÓ

SITUACIÓ / UBICACIÓ: (Veure il·lustració 71: ortofotomapa topogràfic).

ELEMENTS D'IDENTIFICACIÓ GRÀFICA I FOTOGRÀFICA

NÚM. CORRESPONENT A LA RUTA: 10

COORDENADES U.T.M.: X; 470302 / Y; 4645313

COMARCA: Selva

MUNICIPI: Anglès

ADREÇA: C/ de l'Empedrat, 9

BARRI / LLOC: Barri Antic

ACCÉS: FÀCIL X V.T.T. DIFÍCIL

ÈPOCA (ÈPOQUES): XVII / f. XX – pp. XXI

ESTIL: Obra popular

AUTOR(S): ---

MATERIALS: MURS-> Pedra

COBERTES-> Teula

REVESTIMENT-> Arrebossat

UTILITZACIÓ: **ORIGINAL-**> Habitatge / Habitatge unifamiliar

ALTRES-> Comercial / Botiga

ACTUAL-> Habitatge / Habitatge unifamiliar

PROTECCIÓ EXISTENT: PG 21/02/1990

INTERVENCIONS:

A simple vista l'immoble ofereix un magnífic estat de conservació, que es deuria a les obres de restauració i rehabilitació que es van practicar en l'immoble entre finals del segle passat i principis del present segle, aproximadament.

ESTAT DE CONSERVACIÓ: **ENTORN IMMEDIAT-**> Bo

ENTORN PROPER-> Bo

ESTAT DE CONSERVACIÓ GLOBAL: **BO**   **X**

MITJÀ

DOLENT

RUÏNA

ESTAT DE CONSERVACIÓ SECTORS: **ESTRUCTURES PORTANTS** Bo

FORJATS / VOLTES Bo

COBERTES Bo

FAÇANES Bo

PAVIMENT ---

OBERTURES Bo

ACABATS INTERIORS Bo

INSTALACIONS Bo

HUMITAT O ALTRES No

REGIM JURÍDIC: Propietat privada

DOCUMENTACIÓ:

GRÀFICA

FOTOGRÀFICA

ALTRES

Fitxa del Servei del Patrimoni Arquitectònic del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, núm. 26 / 26.617.

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA:

Can Vilaró es tracta d'un immoble de dues plantes i golfes, que fa cantonada amb el carrer del castell i que està ubicat a l'esquerra del carrer de l'Empedrat. L'immoble està cobert amb una teulada a dues aigües de vessants a façana.

La façana principal és la que dona al carrer de l'Empedrat i està estructurada internament en base a tres crugies.

La planta baixa destaca pel gran portal d'accés adovellat d'arc de mig punt amb unes dovelles de gran tamany molt ben escairades i treballades. El portal al mateix temps es troba flanquejat per dues obertures: a la dreta tenim una gran obertura rectangular, que actua com a portal secundari i que consta de llinda monolítica i muntants de pedra. A l'esquerra tenim una minúscula obertura rectangular amb muntants de pedra, que actua com a finestra.

Pel que fa al primer pis, aquest consta de tres obertures de similar tipologia, és a dir, tres finestres rectangulars, equipades amb llinda monolítica, muntants de pedra ben escairats i ampit treballat. Sota de l'ampit trobem la solució arquetípica que consisteix en disposar dues o tres pedres com a mesura de reforç i recolzament en la sustentació de la pesant finestra. De les tres destaca especialment la finestra central molt més accentuada ja que consta d'un tamany major i completament simètrica al gran portal adovellat amb el qual comunica a través de les dues pedres de reforç. La llinda d'aquesta finestra recull una inscripció que al·ludeix al constructor o encomanador de l'obra i diu així:

“FRANCISCUS GUNDAY PR Ê 1680”

Finalment, el segon pis exerciria les tasques de golfes i reproduceix la mateixa solució o plantejament formal aplicat en el pis anterior. L'única diferència la trobem en les tres finestres d'aquest segon pis les quals tenen un tamany sensiblement menor i no disposen d'ampit en comparació em les de la planta noble.

Tanca la façana en la part superior, un ràfec format per quatre fileres: la primera de rajola plana, la segona de teula, la tercera de rajola plana i la quarta de teula.

A mode d'apunt destacar la pervivència, en la façana que dona al carrer de l'Empedrat, d'un antic banc de pedra adossat en el mur.

La façana que dona al carrer de l'Empedrat està totalment arrebossada a l'igual que la que dona al carrer del Castell. Ara bé aquesta última a part d'estar arrebossada també està pintada amb una tonalitat sèpia tènue. La pedra la trobem present en la composició de les obertures, és a dir en les dovelles del portal de la planta baixa i en la llinda, muntants i ampit de les respectives obertures.

Contemplant fotografies antigues, com ara la de la fitxa del Servei del Patrimoni Arquitectònic núm. 26/26617 realitzades respectivament per Imma Boadas en el 1982 i Joan Molina en l'any 1990, ens adonem ràpidament de les obres integrals que es van practicar en l'immoble, entre finals del segle passat i principis de segle, en matèria de

restauració i rehabilitació.

L'immoble es troba en un immillorable estat de conservació i a simple vista no hi ha cap element que faci perillar la seva integritat física.

Can Vilaró és un immoble que respon a la tipologia de casal. Els casals Són les peces arquitectòniques que per la seva qualitat arquitectònica i la seva dimensió sobresurten clarament de la resta d'edificis. Són cases de planta baixa i dues plantes pis, normalment de composició simètrica, on els portals dovellats i finestrals amb arcs lobulats i llindes gravades caracteritzen fortament la façana. Normalment són tres els eixos de composició i l'amplada de la parcel·la sobrepasa els 9'00 metres. Quan la casa forma cantonada sovint apareix en aquesta un finestral deslligat de la composició de la resta.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES: ---

NOTES COMPLEMENTÀRIES: ---

BIBLIOGRAFIA:

AAVV.; (1990): *Pla General d'Ordenació Urbana d'Anglès –Text refós-*.

BOADAS i VILLORIA, I.; (1982): *Fitxes del Servei del Patrimoni Arquitectònic del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Secció d'Inventari*.

CAPARRÓS i MORENO, X. i SERRANO i JIMÉNEZ, M.; (2005-07): *Revisió i actualització de l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de la Comarca de la Selva per a l'Àrea de Coneixement i Recerca del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Municipi d'Anglès*.

CLIMENT, R. i DOMÈNECH, C.; (1979): *Expedient de declaració/incoació del barri antic d'Anglès com a Conjunt Històric Artístic*.

FUSES, J i VIADER, J.M^a.; (1984): *Pla especial de conservació i de reforma interior del Barri Antic d'Anglès*.

LANAO i REVERTER, P.; (1986): *Anglès*. Quaderns de la Revista de Girona, núm. 6. Monografies locals núm. 3. Ed. Diputació de Girona i Caixa de Girona. Girona.

LLINÀS, J. i MERINO, J.; (2000): *El patrimoni de la Selva. Inventari històric, artístic i arqueològic dels municipis de la comarca*. Fitxer núm. 4. Ed. Consell Comarcal de la Selva, Santa Coloma de Farners.

MOLINA i FIGUERES, J.; (1990): *Fitxes del Servei del Patrimoni Arquitectònic del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Secció d'Inventari*.

RAMS i RIERA, E.; (1998): *Anglès: de la Pagesia a la Industrialització*. Vol. I. Ed. Ajuntament d'Anglès i Diputació de Girona, Anglès.

DENOMINACIÓ: CAN PEIX (Casa Miralpeix)

SITUACIÓ / UBICACIÓ: (Veure il·lustració 71: ortofotomapa topogràfic).

ELEMENTS D'IDENTIFICACIÓ GRÀFICA I FOTOGRÀFICA

NÚM. CORRESPONENT A LA RUTA: 11

COORDENADES U.T.M.: X; 470317 / Y; 4645346

COMARCA: Selva

MUNICIPI: Anglès

ADREÇA: C/ del Castell, s/n

BARRI / LLOC: Barri Antic

ACCÉS: FÀCIL   X   V.T.T.   DIFÍCIL

ÈPOCA (ÈPOQUES): pp. XX (1907-08)

ESTIL: Noucentisme / Modernisme

AUTOR(S): Rafael Masó i Valentí

MATERIALS: MURS-> Pedra / Rajola

COBERTES-> Teula

REVESTIMENT-> Arrebossat / Pintat

UTILITZACIÓ: ORIGINAL-> Habitatge / Habitatge unifamiliar

ALTRES-> ---

ACTUAL-> Habitatge / Habitatge unifamiliar

PROTECCIÓ EXISTENT: PG 21/02/1990

INTERVENCIONS:

L'immoble ha experimentat un profund procés de restauració i rehabilitació en un període de temps relativament modern, entorn d'un any i escaig. Unes obres de restauració les quals s'han concentrat especialment en els espais i acabats exteriors de l'edifici.

ESTAT DE CONSERVACIÓ: **IMMEDIAT-> Bo**

ENTORN PROPER-> Bo

ESTAT DE CONSERVACIÓ GLOBAL: **BO X**

MITJÀ

DOLENT

RUÏNA

ESTAT DE CONSERVACIÓ SECTORS: **ESTRUCTURES PORTANTS Bo**

FORJATS / VOLTES Bo

COBERTES Bo

FAÇANES Bo

PAVIMENT ---

OBERTURES Bo

ACABATS INTERIORS ---

INSTALACIONS ---

HUMITAT O ALTRES No

REGIM JURÍDIC: Propietat privada

DOCUMENTACIÓ:

GRÀFICA

Fotografies de la col·lecció de Ricard Pol. Exposició "El pòsit del temps", de 2004, Ed. Ajuntament d'Anglès.

FOTOGRAFICA

ALTRES

Fitxa de l'Arxiu Històric del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya (Demarcació de Girona) núm. 5.223.

Fitxa del Servei del Patrimoni Arquitectònic del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, núm. 22 / 26.613.

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA:

Can Peix consta de planta baixa, primer pis i altell. Tot i que s'observen diversos ni-

vells de cobertes, en essència, l'immoble està cobert amb una teulada a dues aigües de vessants a façana.

Es tracta d'un edifici de planta irregular i es deu al fet que part de la seva estructura física s'assenta sobre un marge, cosa que comporta un desnivell accentuat, que repercuteix immediatament en la morfologia i naturalesa física de la construcció.

En els tres pisos prima les obertures de mig punt, molt austeres i discretes ja que estan totalment despullades de qualsevol element o registre ornamental.

Tanca la façana en la part superior un ràfec prominent de fusta format per llates i tapajunes.

L'immoble es troba clarament associat als postulats noucentistes com així ho acrediten diverses solucions formals i ornamentals repartides especialment per tota la façana principal: des de les mènsules de pedra les quals sobresurten del mur i que contenen tant el nom de l'edifici com motius pisciformes; passant per la creació de nombrosos jocs estético-visuals -mitjançant la combinació de diversos elements com ara l'impacte directa de la llum del sol en l'edifici en diverses hores del dia provoca que l'edifici canviï de color inexorablement; fins a arribar al gust per les formes ondulades i corbades presents en el coronament i en les respectives finestres.

Tot l'immoble està arrebossat i pintat amb una tonalitat que oscil·la entre el blanc, l'ocre i un groc pàl·lid – d'aquí prové la afirmació que segons l'impacte de la llum en determinades hores del dia sembla que l'edifici canviï de color-. La pedra té molt poc protagonisme, fins al punt que podem parlar d'una presència puntual o residual, ja que apareix únicament en les mènsules de pedra de la façana o com a suport dels testos.

Contemplant fotografies antigues, com ara la de la fitxa del Servei del Patrimoni Arquitectònic núm. 26/26613 realitzada per Joan Molina en el 1990 o bé la fotografia de la fitxa núm. 746 elaborada per Llinàs i Merino en el 2000, ens adonem ràpidament de les obres importants que s'han practicat en l'immoble, en un espai de temps relativament recent – 1 any i escaig-, en matèria de restauració i rehabilitació dels espais exteriors. Això per una banda, mentre que per l'altra, veient fotografies antigues podem assabentar-nos de la resolució primitiva dels exteriors prèvia a la restauració.

Gràcies a aquestes obres recents l'immoble, avui en dia, evidencia un immillorable estat de conservació.

Can Peix l'inclouríem dins la tipologia de noves edificacions. S'inclouen aquí les cases que s'han construït de nou aprofitant el buidat d'un edifici, les que tot aprofitant aquests

l'han transformat notablement o les de nova planta que junt amb les cases del s. XIX han configurat els camins de sortida del recinte històric.

Molts d'ells no tenen especial significació arquitectònica sinó que sovint entren en contradicció amb els anteriors.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES:

Can Peix està aixecat sobre l'antic Mas Miralpeix, esmentat en el fogatge de 1497.

Rafael Masó i Valentí va ser un arquitecte del primer terç del segle XX, nascut a Girona en el 1881 i mort en la mateixa ciutat en el 1935.

Va cursar els seus estudis professionals en la barcelonina Escola d'Arquitectura, obtenint el seu títol el dia 7 d'abril de 1906.

La seva obra va ser desenvolupada per enter en la seva ciutat natal i en les comarques gironines. La primera que va realitzar va ser la façana de la farmàcia del seu germà Joan - en el carrer de les Plateries, que en el 1908 va ser construïda a base de ferros i ceràmiques, obra en la qual es pot dir que va concentrar tot el seu geni juvenil. En la mateixa ciutat són a citar, entre moltes altres, els següents edificis: casa Batlle amb marcades influències gaudinians (1909-1910); la farinera Teixidor també de marcat regust gaudinià (1911); l'edifici de la societat "Athenea" (1913); casa Ensesa (1915); casa Ribas, Banc Urquijo, Caixa de Pensions, casa Colomer, casa Cots, casa Gavalrà, la clínica del doctor Coll, etc.

Va restaurar i reformar diverses antigues cases de ciutadans gironins, entre les que són de mencionar les cases Salleti, Masó, Pérez Xifra, etc.

Va projectar en el 1918 la tàpia que limita el cementiri gironí, realitzada en part, i el passeig Arqueològic de Girona, així com un nou baptisteri per a l'excolegiata de St. Feliu i una Casa de Correus d'estètiques línies i monumental aspecte.

De 1929 a 1932 va intervenir entusiastament en la restauració dels Banys Àrabs de Girona, així com també li va ser encarregada la direcció de les pintures de la volta de la capella de St. Narcís, en l'excolegiata de St. Feliu.

Obres seves - cases, viles, torres- es troben també en les poblacions veïnes de Caldes de Malavella, Anglès, Vilanna, Bonmatí, Reimat, Torroella de Montgrí, St. Hilari Sacalm, Pedret, Bescanó, St. Salvador de Bianya, Tossa de Mar, Blanes, Calella, Llafranc, Tamariu, Vidreres, Sta. Coloma de Farners, la Bisbal, etc. Una obra però a destacar en la qual va posar tot el seu empeny i entusiasme és la vila estiuenca de S'Agaró, en el cor de la Costa Brava, la qual va concebre, projectar i construir per encàrrec directe de l'industrial gironí Josep Ensesa.

A part d'arquitecte, Rafael Masó també va destacar com arqueòleg, historiador de l'art, siguent nombroses les conferències pronunciades per ell així com també els debats i controvèrsies que va efectuar per escrit.

Rafael Masó, que comença a dissenyar els seus edificis amb clares influències gaudinianes – era un gran admirador de Gaudi- de seguida es decantà per acollir-se al Noucentisme tot creant un estil molt personal que l'identifica com arquitecte de seguida. Precisament és ell, un dels creadors del primer noucentisme que arrela de seguida entre la burgesia gironina.

Els seus projectes rarament són acabats completament, l'alt cost de les obres i especialment de la ceràmica fa desdir molts clients d'acabar l'obra segons el projecte inicial.

Alguns dels primers clients que té Rafael Masó, són d'Anglès. El primer encàrrec que aconsegueix un cop acabada la carrera li fa Tomàs de Cendra (**Veure fitxa de Can Cendra**) i és per reformar la pairalia del Soler de Montsoriu de Sant Hilari Sacalm que aquest propietari rural acabava de comprar. I la primera casa de nova planta que construeix és Can Peix, encarregada per la senyora Faustina Cairo, vídua i usufructuària d'Àngel Miralpeix Carreras, el dia 5 de març de 1907.

Les obres es realitzaren possiblement de l'estiu del 1907, a l'estiu del 1908.

Per les fotografies d'època conservades, cal suposar que l'obra no s'arribà a acabar del tot d'acord amb el projecte de Masó. Es conserva amb alteracions importants, com és l'enderrocament del frontó de la façana principal, reconstruït sense seguir la forma original.

Els Miralpeix era una família arrelada a Anglès, des de fa centúries, que vivia en una casa situada dalt la plaça de la vila, no pas lluny d'on s'edificaria la nova estada. Àngel Miralpeix, moria l'any 1903, afectat de tuberculosi, deixant esposa i tres filles, molt petites la Dolors, la Teodora i la Josefina. La vídua Faustina Cairo, un cop acabat l'edifici s'hi traslladà a viure amb les seves filles. L'any 1915, la pubilla, Dolors Miralpeix Cairo es casa amb el Doctor Ramon Vinyes Triadó i tot seguit van anar a viure en aquest mateix edifici. L'any 1919 mort Dolors Miralpeix Cairo, quatre anys després del casament; deixa dos fills, l'Àngel i en Joan. El Doctor Ramon Vinyes, ja no es tornaria a casar. La seva sogra Faustina Cairo i les seves cunyades Teodora i Josefina, van a viure a la casa modernista construïda per Frederic Homs, que havia estat la casa de Dolors Homs Burés, casada amb Tomàs de Cendra, la qual estava situada en el carrer major.

El doctor Ramon Vinyes, que va morir l'any 1978, va engrandir i conservar aquell edifici. En veure que aquella era una herència de la família Miralpeix i que aquest cognom es perdia, va aconseguir, després de molts esforços que les autoritats governatives acceptessin oficialment posar el cognom Miralpeix darrera el de Vinyes, fórmula que fan servir els seus nets. El seu hereu, el també doctor Àngel Vinyes i Miralpeix, casat amb Montserrat Gassó, va conservar l'edifici, que també passà a l'hereu, el propietari actual Ramon Vinyes-Miralpeix i Gassó, casat amb Maria Mercè Solà Franquesa. Aquesta família acaba de restaurar l'edifici d'una forma molt acurada, respectant tot el que ha estat possible l'estil original de la casa.

NOTES COMPLEMENTÀRIES:

Can Peix és un diminutiu de Miralpeix, que és la forma més comuna i usual que la gent d'Anglès designa i ha designat la casa i la família.

BIBLIOGRAFIA:

- AAVV.; (1990): *Pla General d'Ordenació Urbana d'Anglès –Text refós-*.
- AAVV.; (1995): *Bella pedra vella. 15 anys de restauracions del patrimoni cultural de les Comarques de Girona*. Ed. Diputació de Girona i Generalitat de Catalunya, Girona.
- CAPARRÓS i MORENO, X. i SERRANO i JIMÉNEZ, M.; (2005-07): *Revisió i actualització de l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de la Comarca de la Selva per a l'Àrea de Coneixement i Recerca del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Municipi d'Anglès*.
- FUSES, J i VIADER, J.M^a.; (1984): *Pla especial de conservació i de reforma interior del Barri Antic d'Anglès*.
- GIL i TORT, R.M. (2006): *Geografia de Masó. L'arquitecte de les Comarques Gironines*. Catàleg de l'exposició. Ed. Diputació de Girona, Girona.
- LACUESTA, R., CUSPINERA, LI. i BALANÀ, F.; (2006): *Rafael Masó i Valentí, arquitecte (1880-1935)*. Catàleg de l'exposició. Ed. Diba (Diputació de Barcelona), Barcelona.
- LANAO i REVERTER, P.; (1986): *Anglès*. Quaderns de la Revista de Girona, núm. 6. Monografies locals núm. 3. Ed. Diputació de Girona i Caixa de Girona. Girona.
- LLINÀS, J. i MERINO, J.; (2000): *El patrimoni de la Selva. Inventari històric, artístic i arqueològic dels municipis de la comarca*. Fitxer núm. 4. Ed. Consell Comarcal de la Selva, Santa Coloma de Farners.
- MOLINA i FIGUERES, J.; (1990): *Fitxes del Servei del Patrimoni Arquitectònic del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Secció d'Inventari*.

RÀFOLS, J. F.; (1979): *Diccionario Ràfols de Artistas de Catalunya, Baleares y Valencia*. Ediciones Catalanas, S.A. i la Gran Enciclopedia Vasca Barcelona- Bilbao (1980).

RAMS i RIERA, E.; (1998): *Anglès: de la Pagesia a la Industrialització*. Vol. I. Ed. Ajuntament d'Anglès i Diputació de Girona, Anglès.

RAMS i RIERA, E.; (2006): *L'arquitecte Rafael Masó, el modernisme, el noucentisme i el poble Anglès*. Programa de les Gales d'Anglès de l'any 2006. Ed. Ajuntament d'Anglès, Anglès.

TARRÚS, J i COMADIRA, N.; (1996): *Rafael Masó. Arquitecte noucentista*. Ed. COAC (Col·legi Oficial d'Arquitectes de Catalunya) Demarcació de Girona. Girona.

VINYES i TRIADÓ, R.; (1973): *Anglès. Notes Històriques*. Col·lecció de Monografies Locals núm. 7-B Història. Editorial Montblanc-Martin, Barcelona.

DENOMINACIÓ: EL TRANSFORMADOR (Mirador modernista)

SITUACIÓ / UBICACIÓ: (Veure il·lustració 71: ortofotomapa topogràfic).

ELEMENTS D'IDENTIFICACIÓ GRÀFICA I FOTOGRÀFICA

NÚM. CORRESPONENT A LA RUTA: 12

COORDENADES U.T.M.: X; 470273 ; Y; 4645360

COMARCA: Selva

MUNICIPI: Anglès

ADREÇA: Pl. de la Vila (La Trona)

BARRI / LLOC: Barri Antic

ACCÉS: FÀCIL   X   V.T.T.   DIFÍCIL

ÈPOCA (ÈPOQUES): pp. XX

ESTIL: Modernisme

AUTOR(S): ---

MATERIALS: MURS-> Rajola

COBERTES-> Rajola

REVESTIMENT-> Arrebossat

UTILITZACIÓ: ORIGINAL-> Industrial / Altres

ALTRES-> ---

ACTUAL-> Abandonat / Abandonat

PROTECCIÓ EXISTENT: ---

INTERVENCIONS: ---

ESTAT DE CONSERVACIÓ: ENTORN IMMEDIAT-> Dolent

ENTORN PROPER-> Dolent

ESTAT DE CONSERVACIÓ GLOBAL: BO
MITJÀ
DOLENT X
RUÏNA

ESTAT DE CONSERVACIÓ SECTORS: ESTRUCT PORTANTS Dolent
FORJATS / VOLTES Dolent
COBERTES Dolent
FAÇANES Dolent
PAVIMENT Dolent
OBERTURES Dolent
ACAB INTERIORS Dolent
INSTALACIONS Dolent
HUMITAT O ALTRES Si

REGIM JURÍDIC: Propietat privada

DOCUMENTACIÓ:

GRÀFICA

FOTOGRÀFICA

ALTRES

Fitxa del Servei del Patrimoni Arquitectònic del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, núm. 02 / 1.427.

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA:

El transformador està estructurat físicament en dues parts: per una banda tenim una galeria composta per quatre arcades d'arc carpanell rebaixat, que tenen com a matèria prima la rajola la qual està arrebossada. Aquesta galeria manca de qualsevol tipus de cobertura i es troba en molt mal estat de conservació com així ho acredita tan les múltiples clapes d'arrebossat, deixant a la vista tota la composició interna com l'espessa vegetació que cobreix dos terços de la seva superfície física.

Mentre que per l'altra, adossada a la galeria tenim una petita construcció de planta quadrada, que té com a matèria prima el maó.

Al tractar-se d'una construcció de planta quadrada, un dels quatre costats és cec, precisament el que es troba adossat a la galeria.

Aquesta construcció està coberta amb una teulada plana i esdevé un magnífic mirador,

ja que des d'aquí es poden obtenir unes vistes privilegiades del que havia set antigament la vila medieval.

Ara bé en l'actualitat els accessos estan tapiats, ja que a l'interior encara es conserva material industrial, de manera que no es pot exercir el dret d'entrada a les instal·lacions. Tal i com s'observa a simple vista, aquesta construcció sembla estar adscrita als postulats estètico-formals del lèxic modernista, com així ho acredita el registre ornamental i decoratiu aplicat en ell, en el qual s'experimenta una àmplia proliferació per sobre de tot de dos elements com són el gust per la decoració de tall vegetal, present tant ens els basaments, com en els capitells i finalment en les mènsules, com el predomini per les formes ondulades i corbades presents en les arcuacions.

Comparant fotografies antigues, com ara la de la fitxa del Servei del Patrimoni Arquitectònic núm. 02/1.427 elaborada per Joan Molina en l'any 1990, amb actuals salta a la vista que aquesta construcció singular no ha experimentat cap transformació significativa tot hi haver passat més de 17 anys des de que es va prendre la instantània.

Actualment aquesta construcció forma part dels patis posteriors d'una de les cases que donen a la plaça de la Vila. Està en un estat de conservació bastant dolent, tot ple de bardisses i amb molta humitat.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES:

L'any 1907, Ramon Pujol fa reformes al seu habitatge, situat a la plaça de la vila, l'antiga casa Monjo (**Veure fitxa de Can Pujol**), i el converteix en un original edifici modernista. Posteriorment, encara, fa construir un altra edifici molt més singular: un transformador de corrent per a la companyia la Electro-Popular que va fer fallida econòmica.

Per tant el transformador no va a desenvolupar mai la tasca amb que havia estat projectat, quedant-se per tant el projecte a mitges.

NOTES COMPLEMENTÀRIES:

Aquesta construcció està ubicada en l'indret anomenat la Trona.

Seria molt aconsellable que tant l'entorn com la construcció fossin àmpliament netejats, restaurats i al mateix temps habilitats, permetent així la circulació de persones ja que des d'aquí es pot gaudir d'unes magnífiques vistes del que seria l'antiga vila medieval.

BIBLIOGRAFIA:

CAPARRÓS i MORENO, X. i SERRANO i JIMÉNEZ, M.; (2005-07): *Revisió i actualització de l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de la Comarca de la Selva per a l'Àrea de Coneixement i Recerca del Departament de Cultura de la Generalitat de*

Catalunya. Municipi d'Anglès.

CLIMENT, R. i DOMÈNECH, C.; (1979): *Expedient de declaració/incoació del barri antic d'Anglès com a Conjunt Històric Artístic.*

FUSES, J i VIADER, J.M^a; (1984): *Pla especial de conservació i de reforma interior del Barri Antic d'Anglès.*

LANAO i REVERTER, P.; (1986): *Anglès.* Quaderns de la Revista de Girona, núm. 6. Monografies locals núm. 3. Ed. Diputació de Girona i Caixa de Girona. Girona.

MOLINA i FIGUERES, J.; (1990): *Fitxes del Servei del Patrimoni Arquitectònic del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Secció d'Inventari.*

RAMS i RIERA, E.; (1998): *Anglès: de la Pagesia a la Industrialització.* Vol. I. Ed. Ajuntament d'Anglès i Diputació de Girona, Anglès.

RAMS i RIERA, E.; (2002): *Anglès. Els Pobles de la Selva.* Ed. Ajuntament d'Anglès, Anglès.

RAMS i RIERA, E.; (2006): *L'arquitecte Rafael Masó, el modernisme, el noucentisme i el poble Anglès.* Programa de les Gales d'Anglès de l'any 2006. Ed. Ajuntament d'Anglès, Anglès.

DENOMINACIÓ: CAN PUJOL

SITUACIÓ / UBICACIÓ: (Veure il·lustració 71: ortofotomapa topogràfic).

ELEMENTS D'IDENTIFICACIÓ GRÀFICA I FOTOGRÀFICA

NÚM. CORRESPONENT A LA RUTA: 13

COORDENADES U.T.M.: X; 470250 / Y; 4645329

COMARCA: Selva

MUNICIPI: Anglès

ADREÇA: Pl. de la Vila, 15

BARRI / LLOC: Barri Antic

ACCÉS: FÀCIL X V.T.T. DIFÍCIL

ÈPOCA (ÈPOQUES): pp. XX (1907)

ESTIL: Modernisme

AUTOR(S): ---

MATERIALS: MURS-> Pedra / Rajola

COBERTES-> Teula

REVESTIMENT-> Arrebossat / Pintat

UTILITZACIÓ: **ORIGINAL-**> Habitatge / Habitatge plurifamiliar

ALTRES-> ---

ACTUAL-> Habitatge / Habitatge plurifamiliar

PROTECCIÓ EXISTENT: PG 21/02/1990

INTERVENCIONS: ---

ESTAT DE CONSERVACIÓ: **ENTORN IMMEDIAT-**> Bo

ENTORN PROPER-> Bo

ESTAT DE CONSERVACIÓ GLOBAL: **BO**   X

MITJÀ

DOLENT

RUÏNA

ESTAT DE CONSERVACIÓ SECTORS: **ESTRUCTURES PORTANTS** Bo

FORJATS / VOLTES Bo

COBERTES Bo

FAÇANES Mitjà

PAVIMENT ---

OBERTURES Bo

ACABATS INTERIORS ---

INSTAL·LACIONS ---

HUMITAT O ALTRES No

REGIM JURÍDIC: Propietat privada

DOCUMENTACIÓ:

GRÀFICA

FOTOGRAFICA

ALTRES

Fitxa de l'Arxiu Històric del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya (Demarcació de Girona) núm. 3.600.

Fitxa del Servei del Patrimoni Arquitectònic del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, núm. 39 / 26.630.

DESCRIPCIÓ TIPOLOÈGICA:

Can Pujol es tracta d'un immoble de planta rectangular que consta de planta baixa i tres pisos superiors, entre mitgeres, i que està cobert amb una teulada plana i terrassada. Pel que fa al seu emplaçament, aquest el trobem ubicat al costat dret de la plaça de la vila.

La façana principal és la que dona a la plaça de la Vila i està estructurada internament

en base a dues crugies.

El portal d'accés és d'arc rebaixat i totes les obertures -tant el portal d'accés com les set finestres- experimenten l'aplicació d'un emmarcament rectangular a base de rajola que acaba generant un contrast visual.

Els quatre pisos han estat resoltos en base a la reproducció del mateix plantejament formal, que consisteix en disposar dues grans obertures rectangulars per pis complementades amb un emmarcament de rajola. Ara bé aquesta solució està estructurada o plantejada segons un ordre decreixent de més a menys. Així les obertures de la planta baixa són les més grans i a mesura que es va ascendent el tamany de les finestres va decreixent progressivament fent-se cada vegada més petites i reduïdes.

Com elements més significatius i destacats trobem, per una banda el treball de ferro forjat aplicat a les balconades. La planta noble és una balconada contínua i correguda, que acapara i monopolitza tot l'espai físic del primer pis, mentre que les dels dos pisos superiors són individuals i estan ornades amb formes geomètriques. Mentre que per l'altra, el treball de la cornisa amb aquesta falsa balconada composta per un ritme o interval entre baranes de ferro forjat i envans mitgers o panys de mur en forma circular o lobulada presidits per dos medallons circulars que contenen una inicial - R - i la data de 1907.

Tota la façana està arrebossada i pintada amb una tonalitat estrident que combina el blau i porpra amb el vermell de les franges transversals . Tanmateix hi ha zones puntuals i determinades en que la capa d'arrebossat i pintura s'ha deteriorat extremadament, produint-se el sorgiment de clapes les quals deixen veure la composició interna de l'edifici.

Comparant fotografies antigues, com ara la de la fitxa del Servei del Patrimoni Arquitectònic núm. 39/26.630 elaborada per Joan Molina en l'any 1990 o bé la fotografia de la fitxa núm. 749 elaborada per Llinàs i Merino en el 2000, amb actuals salta a la vista que aquest immoble no ha experimentat cap transformació significativa ni dràstica a nivell formal, sinó que segueix absolutament igual.

Actualment l'estat de conservació de l'immoble no és dolent però tampoc és extremadament optimista. I és que el pas successiu del temps que s'ha manifestat en la façana en el sorgiment de múltiples clapes on s'ha després la capa d'arrebossat i pintura, convida a practicar en l'immoble les pertinents obres de manteniment i millora que ajudin a consolidar l'edifici.

Can Pujol respon a la tipologia de casa del segle XIX. Aquestes construccions es carac-

teritzen perquè són edificis amb una composició clara amb eixos, proporcionats a l'amplada de la parcel·la, amb balcons emmarcats amb pedra i balconades amb baranes de dibuix i llosanes de pedra motllurada. Els emmarcats a vegades es substitueixen per un gruix de morter que sobresurt uns 2 cms. del pla de la façana. Són especialment interessants algunes solucions constructives de ràfecs en els quals s'utilitza la ceràmica decorada i l'enllatat de fusta. En d'altres casos es remata l'edifici amb baranes per damunt del teulat.

En les cases de nova planta els murs de càrrega són, alhora que més esvelts, disposats de forma que defineixen una distribució més clara i racional de la planta.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES:

L'any 1907, Ramon Pujol fa reformes al seu habitatge, situat a la plaça de la vila, l'antiga casa Monjo, i el converteix en un original edifici modernista, posteriorment, encara, fa construir un edifici molt singular un transformador (**Veure fitxa del Transformador**) de corrent per a la companyia la Electro-Popular que va fer fallida econòmica.

NOTES COMPLEMENTÀRIES:

Can Pujol antigament era conegut com "Cal Monjo".

BIBLIOGRAFIA:

CAPARRÓS i MORENO, X. i SERRANO i JIMÉNEZ, M.; (2005-07): *Revisió i actualització de l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de la Comarca de la Selva per a l'Àrea de Coneixement i Recerca del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Municipi d'Anglès.*

FREIXAS, C. i RAMS, E.; (1996): *Anglès. 700 Anys de Mercat.* Ed. Ajuntament d'Anglès i Diputació de Girona, Girona.

LLINÀS, J. i MERINO, J.; (2000): *El patrimoni de la Selva. Inventari històric, artístic i arqueològic dels municipis de la comarca.* Fitxer núm. 4. Ed. Consell Comarcal de la Selva, Santa Coloma de Farners.

MOLINA i FIGUERES, J.; (1990): *Fitxes del Servei del Patrimoni Arquitectònic del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Secció d'Inventari.*

RAMS i RIERA, E.; (2006): *L'arquitecte Rafael Masó, el modernisme, el noucentisme i el poble Anglès.* Programa de les Gales d'Anglès de l'any 2006. Ed. Ajuntament d'Anglès, Anglès.

DENOMINACIÓ: PLAÇA DE LA VILA

SITUACIÓ / UBICACIÓ: (Veure il·lustració 71: ortofotomapa topogràfic).

ELEMENTS D'IDENTIFICACIÓ GRÀFICA I FOTOGRÀFICA

NÚM. CORRESPONENT A LA RUTA: 14

COORDENADES U.T.M.: X; 470258 / Y; 4645309

COMARCA: Selva

MUNICIPI: Anglès

ADREÇA: Pl. de la Vila

BARRI / LLOC: Barri Antic

ACCÉS: FÀCIL X V.T.T. DIFÍCIL

ÈPOCA (ÈPOQUES): XIII / XIX

ESTIL: Gòtic / Modernismo / Obra popular

AUTOR(S): ---

MATERIALS: MURS-> Pedra

COBERTES-> Teula

REVESTIMENT-> Arrebossat / Pintat

UTILITZACIÓ: ORIGINAL-> Espais de comunicació / Plaça

ALTRES-> ---

ACTUAL-> Espais de comunicació / Plaça

PROTECCIÓ EXISTENT: PG 21/02/1990

INTERVENCIONS:

La Plaça de la Vila ha experimentat diverses reformes en un període de temps relativament modern. Així des de 1990 fins a l'actualitat s'ha procedit a la construcció de l'aparcament subterrani, i a la pavimentació i empedrat de la Plaça, entre d'altres.

ESTAT DE CONSERVACIÓ: **ENTORN IMMEDIAT->** Bo

ENTORN PROPER-> Bo

ESTAT DE CONSERVACIÓ GLOBAL: **BO** X

MITJÀ

DOLENT

RUÏNA

ESTAT DE CONSERVACIÓ SECTORS: **ESTRUCTURES PORTANTS** Bo

FORJATS / VOLTES Bo

COBERTES Bo

FAÇANES Bo

PAVIMENT Bo

OBERTURES Bo

ACABATS INTERIORS ---

INSTAL·LACIONS Bo

HUMITAT O ALTRES No

REGIM JURÍDIC: Propietat pública

DOCUMENTACIÓ:

GRÀFICA

Fotografies de la col·lecció de Ricard Pol. Exposició "El pòsit del temps", de 2004, Ed. Ajuntament d'Anglès.

FOTOGRÀFICA

ALTRES

Fitxa del Servei del Patrimoni Arquitectònic del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, núm. 38 / 26.629.

DESCRIPCIÓ TIPOLOÈGICA:

L'actual Plaça Major o de la Vila està situada en la part més alta de la població, en un extrem del barri antic. L'espai és presidit per la Casa de la Vila o Ajuntament.

La Plaça de la Vila és l'espai més ampli del barri vell. Té una planta irregular i allargassada en pendent cap al Carrer Major. A la Plaça hi convergeixen els antics eixos principals de l'antiga pobla, és a dir, el Carrer Major i les travesseres del Carrer d'Avall.

La seva fisonomia actual és fruit sobretot de les reformes dels edificis que la conformen durant el segle XIX. Són edificis de dues o tres plantes de tipologia popular, historicista, neoclàssica i modernista. Destaquen en aquest marc Can Pujol (**Veure fitxa de Can Pujol**) i l'Ajuntament.

S'ha intentat respectar al màxim el paviment original de la plaça. És per això que aquest ha estat formulat amb l'empedrat característic.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES:

Fins a finals del segle XIX, la vila d'Anglès no va començar a canviar radicalment la seva estructura urbanística. Els canvis tenen a veure sobretot, encara que no afectin especialment al barri vell, amb la instal·lació de la indústria tèxtil.

L'antiga Pobla va començar a créixer a redós del castell dels Cabrera, documentat almenys des de principis del segle XIII. Aprofitant la seguretat que ofería el recinte fortificat, hi construïren la seva residència nombrosos artesans i comerciants, que s'establiren al voltant de seus i institucions com la notaria i la batllia, o de botigues com la gabella, la carnisseria i la fleca, que depenien del senyor del castell.

Durant el segle XVI ja estaven formats els carrers d'Avall, el carrer d'Amunt (actual Carrer Major) i el barri del castell.

Al llarg del temps la plaça ha rebut varis noms, com Plaça de la Constitució, de la República, Plaza Nacional i Plaça de la Vila.

Originàriament havia estat la plaça d'armes del castell d'Anglès i, fins el 1995, s'hi celebrava cada diumenge el tradicional mercat setmanal instituït pel Rei Jaume II el 1294. El 18 de Febrer de 1294, Jaume II va signar una disposició a favor de Ramon de Cabrera, concedint a la vila d'Anglès el privilegi de celebrar un mercat setmanal (concretament el dissabte). Al document de concessió també s'hi establien les garanties de seguretat per a tots els concurrents i amb la finalitat d'evitar els robatoris. Al mercat d'Anglès hi assistia bàsicament gent de la rodalia i, a més de l'intercanvi de productes, també era un lloc de trobada per a fer negocis o per a resoldre problemes. D'altra banda, a la plaça s'hi concentraven serveis com la carnisseria, la gabella o la taverna, monopolis del senyor del castell que explotaven en règim de concessió.

Pocs anys després de la concessió del mercat, el 1321, Bernat I de Cabrera (fill de Ramon de Cabrera), aconseguia del mateix Jaume II la concessió d'una fira "mundana" (mesura superficial agrària). Es tractava d'una fira anual, celebrada a partir de l'1 de juliol i que tenia una durada de 8 dies. En aquesta ocasió també es feia referència ala seguretat que s'havia de garantir als que hi anessin. Mentre que els mercats eren

setmanals, les fires eren anuals o bianuals, i servien també per a fer tractes, fixar terminis de pagament, etc.

El 1887, la Plaça d'Anglès fou la primera de l'Estat Espanyol a disposar d'enllumenat elèctric, a l'hora que s'inaugurava la fàbrica tèxtil dels germans Burés. El dia 13 de novembre de 1887 s'inaugurava esplèndidament la fàbrica tèxtil. Després de la multitud d'activitats realitzades durant el dia, al capvespre, tot el poble d'Anglès en pes, i nombrosos forasters, provinents dels pobles veïns, pujaren a la plaça de la vila, on es va efectuar l'acte més espectacular i esperat de la diada.

Indústries Burés havia fet col·locar un llum d'arc voltaic, davant l'Ajuntament, connectat a la turbina de la fàbrica. A l'hora indicada, els músics de Santa Coloma de Farners, dirigits pel mestre Sr. Collboni, començaren a tocar una sardana, al temps que s'encenia el primer llum elèctric que es veia al poble d'Anglès. La sorpresa dels assistents, que omplien de gom a gom la plaça, va ser majúscula fins que la llum i la música es varen extingir sincronitzadament. La plaça va tornar a quedar-se a les fosques, i els músics, sense llum, no podien llegir la solfa. Posteriorment, el focus va fer algunes pampallugues i ja no es tornà a encendre. L'audició de sardanes es va haver de suspendre, però, malgrat tot, el record de l'encesa d'aquell primer focus elèctric a la vila d'Anglès va perdurar en la memòria de molta gent, que per tradició oral ho va explicar als seus fills. L'audició de sardanes del dia 13 de novembre de 1887 va ser segurament la primera de la història que es va efectuar en una plaça pública sota el focus d'un llum elèctric.

A finals del segle XX, al lloc on hi havia restes de l'antiga cisterna del castell, s'hi va construir un aparcament subterrani.

NOTES COMPLEMENTÀRIES: ---

BIBLIOGRAFIA:

AAVV.; (1990): *Pla General d'Ordenació Urbana d'Anglès –Text refós–*.

CAPARRÓS i MORENO, X. i SERRANO i JIMÉNEZ, M.; (2005-07): *Revisió i actualització de l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de la Comarca de la Selva per a l'Àrea de Coneixement i Recerca del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Municipi d'Anglès*.

CLIMENT, R. i DOMÈNECH, C.; (1979): *Expedient de declaració/incoació del barri antic d'Anglès com a Conjunt Històric Artístic*.

COLLELLDEMONT, P.; (1992): *Del Montseny a la Vall d'Hostoles*. Col·lecció les Guies d'El Punt, núm. 12. Ed. Edicions Periòdiques de les Comarques, S.A. p. 48-51

Girona.

FREIXAS, C. i RAMS, E.; (1996): *Anglès. 700 Anys de Mercat*. Ed. Ajuntament d'Anglès i Diputació de Girona, Girona.

FUSES, J i VIADER, J.M^a.; (1984): *Pla especial de conservació i de reforma interior del Barri Antic d'Anglès*.

LANAO i REVERTER, P.; (1986): *Anglès*. Quaderns de la Revista de Girona, núm. 6. Monografies locals núm. 3. Ed. Diputació de Girona i Caixa de Girona. Girona.

OLAVARRIETA, J.; (1989): *El nostre Patrimoni. La Selva*. Ed. Caixa de Girona.

PLA i CARGOL, J.; (1953): *Plazas fuertes y castillos en tierras gerundenses*. Girona.

RAMS i RIERA, E.; (1998): *Anglès: de la Pagesia a la Industrialització*. Vol. I. Ed. Ajuntament d'Anglès i Diputació de Girona, Anglès.

RAMS i RIERA, E.; (2000): *Anglès: La Vall de les Esglésies*. Programa de les Gales d'Anglès de l'any 2000. Ed. Ajuntament d'Anglès, Anglès.

TEIXIDOR i PALAU, R.; (2006): *Brunyola de Castell a Poble i de baronia a municipi*. Edicions la Trona. Ed. Ajuntament de Brunyola i Diputació de Girona, Girona.

VINYES i TRIADÓ, R.; (1973): *Anglès. Notes Històriques*. Col·lecció de Monografies Locals núm. 7-B Història. Editorial Montblanc-Martin, Barcelona.

DENOMINACIÓ: CA L'AULET

SITUACIÓ / UBICACIÓ: (Veure il·lustració 71: ortofotomapa topogràfic).

ELEMENTS D'IDENTIFICACIÓ GRÀFICA I FOTOGRÀFICA

NÚM. CORRESPONENT A LA RUTA: 15

COORDENADES U.T.M.: X; 470246 / Y; 4645278

COMARCA: Selva

MUNICIPI: Anglès

ADREÇA: Pl. de la Vila, 5

BARRI / LLOC: Barri Antic

ACCÉS: FÀCIL   X   V.T.T.   DIFÍCIL

ÈPOCA (ÈPOQUES): f. XVII (1696) / XX / pp. XXI

ESTIL: Obra popular

AUTOR(S): ---

MATERIALS: MURS-> Pedra

COBERTES-> Teula

REVESTIMENT-> Arrebossat / Pintat

UTILITZACIÓ: **ORIGINAL->** Habitatge / Habitatge unifamiliar

ALTRES-> Comercial / Botiga

ACTUAL-> En Desús / En desús

PROTECCIÓ EXISTENT: PG 21/02/1990

INTERVENCIONS:

En l'actualitat l'immoble està experimentant unes obres importants de restauració i rehabilitació, que tenen com a escenari principal els espais interiors.

ESTAT DE CONSERVACIÓ: **ENTORN IMMEDIAT->** Bo

ENTORN PROPER-> Bo

ESTAT DE CONSERVACIÓ GLOBAL: **BO**

MITJÀ

DOLENT X

RUÏNA

ESTAT DE CONSERVACIÓ SECTORS: **ESTRUCTURES PORTANTS** Bo

FORJATS / VOLTES Bo

COBERTES Bo

FAÇANES Mitjà

PAVIMENT ---

OBERTURES Dolent

ACABATS INTERIORS ---

INSTAL·LACIONS ---

HUMITAT O ALTRES No

REGIM JURÍDIC: Propietat privada

DOCUMENTACIÓ:

GRÀFICA

Fotografies de la col·lecció de Ricard Pol. Exposició "El pòsit del temps", de 2004, Ed. Ajuntament d'Anglès.

FOTOGRAFICA

ALTRES

DESCRIPCIÓ TIPOLOÈGICA:

Ca l'Aulet es tracta d'una casa de tres plantes, coberta amb una teulada a dues aigües de vessants a façana, que fa cantonada amb una de les dues travesseres del carrer d'Avall.

La façana principal és la que dona a la Plaça de la Vila i està estructurada internament en base a dues crugies.

La planta baixa està ocupada per un establiment comercial, actualment en desús, decorat amb placats de marbre fosc. També hi ha l'accés al primer pis per mitjà d'unes escales exteriors laterals amb barana i teuladet de la portella ceràmica.

El primer pis té una porta d'accés, després de les escales, que dona a la travessera d'Avall, i, a la façana de la plaça, dues finestres rectangulars, una de les quals té una gran llinda monolítica inscrita, a part de l'emmarcament de pedra. La llinda, en qüestió, conté la llegenda IHS, una creu i la data de 1634.

Aquesta finestra d'estil renaixentista presenta rellevants motllures, uns muntants fets de grans blocs escairats i un guardapols a la llinda amb dues bases mensulars destacables.

El segon pis conté dues obertures, una de les quals és de pedra i té l'ampit treballat emergent i la llinda motllurada, conté una decoració floral triangular i finalment porta inscrita la data de 1690 (o 1696).

Tanca la façana en la part superior un ràfec format per quatre fileres: la primera de rajola plana, la segona de rajola acabada en punta de diamant, la tercera de rajola plana i la quarta de teula.

La façana està completament arrebossada, tot i que aquesta capa està bastant deteriorada. La pedra, en aquest cas estem parlant de pedra sorrenca, té molt poc protagonisme, fins al punt que podem parlar d'una presència puntual o residual. Aquesta pedra la trobem localitzada únicament en la composició de les quatre finestres, concretament en les respectives llindes, muntants i ampits.

La part lateral que dona a la travessera d'Avall és feta sobretot de rajol i d'obra. Consta d'un cobert i uns baixos. Al segon pis hi ha una obertura amb arc de mig punt, feta d'obra i amb impostes de rajola.

Pel que fa a l'estat actual de conservació de l'immoble, cal dir que aquest és bastant dolent, tant pel que fa als acabats interiors com als espais exteriors. Esperem que en el context de les obres que s'estan practicant en l'actualitat es procedeixi a una restauració i rehabilitació adequada dels dos àmbits, respectant això si l'aspecte original de l'edifici. Ca l'Aulet respon a la tipologia de casa medieval transformada. S'inclouen aquí les cases que tot aprofitant una estructura existent l'han modificat per exemple amb la reordenació de la façana cercant més il·luminació (substitució de finestres per balcons) o s'han unit amb l'adjacent conformant una unitat més gran i menys clara.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES:

Almenys des de principis del segle XX els baixos estaven ocupats, fins els anys noranta del mateix segle, per una carnisseria. En el programa de les Gales Grosses (Festa Major)

d'Anglès de l'any 1920 s'anunciava com a "Carnisseria y Tocineria d'en Agustí Aulet".

NOTES COMPLEMENTÀRIES: ---

BIBLIOGRAFIA:

AAVV.; (1990): *Pla General d'Ordenació Urbana d'Anglès –Text refós-*.

CAPARRÓS i MORENO, X. i SERRANO i JIMÉNEZ, M.; (2005-07): *Revisió i actualització de l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de la Comarca de la Selva per a l'Àrea de Coneixement i Recerca del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Municipi d'Anglès.*

CLIMENT, R. i DOMÈNECH, C.; (1979): *Expedient de declaració/incoació del barri antic d'Anglès com a Conjunt Històric Artístic.*

FREIXAS, C. i RAMS, E.; (1996): *Anglès. 700 Anys de Mercat.* Ed. Ajuntament d'Anglès i Diputació de Girona, Girona.

FUSES, J i VIADER, J.M^a.; (1984): *Pla especial de conservació i de reforma interior del Barri Antic d'Anglès.*

LANAO i REVERTER, P.; (1986): *Anglès.* Quaderns de la Revista de Girona, núm. 6. Monografies locals núm. 3. Ed. Diputació de Girona i Caixa de Girona. Girona.

LLINÀS, J. i MERINO, J.; (2000): *El patrimoni de la Selva. Inventari històric, artístic i arqueològic dels municipis de la comarca.* Fitxer núm. 4. Ed. Consell Comarcal de la Selva, Santa Coloma de Farners.

PLA i CARGOL, J.; (1953): *Plazas fuertes y castillos en tierras gerundenses.* Girona.

RAMS i RIERA, E.; (1998): *Anglès: de la Pagesia a la Industrialització.* Vol. I. Ed. Ajuntament d'Anglès i Diputació de Girona, Anglès.

RAMS i RIERA, E.; (2002): *Anglès. Els Pobles de la Selva.* Ed. Ajuntament d'Anglès, Anglès.

DENOMINACIÓ: CAL NOI

SITUACIÓ / UBICACIÓ: (Veure il·lustració 71: ortofotomapa topogràfic).

ELEMENTS D'IDENTIFICACIÓ GRÀFICA I FOTOGRÀFICA

NÚM. CORRESPONENT A LA RUTA: 16

COORDENADES U.T.M.: X; 470237 / Y; 4645275

COMARCA: Selva

MUNICIPI: Anglès

ADREÇA: C/ Major, 1

BARRI / LLOC: Barri Antic

ACCÉS: FÀCIL X V.T.T. DIFÍCIL

ÈPOCA (ÈPOQUES): XVI / XVII / XX

ESTIL: Gòtic / Renaixentista / Obra popular

AUTOR(S): ---

MATERIALS: MURS-> Pedra

COBERTES-> Teula

REVESTIMENT-> Arrebossat

UTILITZACIÓ: **ORIGINAL-**> Habitatge / Casa senyorial

ALTRES-> ---

ACTUAL-> Ensenyament / Acadèmia musical

PROTECCIÓ EXISTENT: PG 21/02/1990

INTERVENCIONS: ---

ESTAT DE CONSERVACIÓ: **ENTORN IMMEDIAT-**> Bo

ENTORN PROPER-> Bo

ESTAT DE CONSERVACIÓ GLOBAL: **BO** X

MITJÀ

DOLENT

RUÏNA

ESTAT DE CONSERVACIÓ SECTORS: **ESTRUCT PORTANTS** Mitjà

FORJATS / VOLTES Mitjà

COBERTES Mitjà

FAÇANES Dolent

PAVIMENT ---

OBERTURES Mitjà

ACABATS INTERIORS ---

INSTAL·LACIONS ---

HUMITAT O ALTRES No

REGIM JURÍDIC: Propietat privada

DOCUMENTACIÓ:

GRÀFICA

Fotografies de la col·lecció de Ricard Pol. Exposició "El pòsit del temps", de 2004, Ed. Ajuntament d'Anglès.

FOTOGRAFICA

ALTRES

Fitxa de l'Arxiu Històric del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya (Demarcació de Girona) núm. 3.602.

Fitxa del Servei del Patrimoni Arquitectònic del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, núm. 30 / 26.621.

DESCRIPCIÓ TIPOLOGICA:

Cal Noi es tracta d'una casa de tres plantes, coberta amb una teulada a dues aigües de vessants a façana, que fa cantonada amb una de les dues travesseres del carrer d'Avall.

L'edifici té planta rectangular i una façana amb l'arrebossat en molt mal estat. Es pot dividir en dos parts, la façana del carrer Major i la de la travessera del carrer d'Avall.

La façana principal és la que dona al carrer Major i està estructurada internament en base a dues crugies.

La planta baixa té, a la façana principal, dos portals. Un és de forma rectangular i l'altre amb forma de mig punt. L'obertura rectangular té una gran llinda monolítica amb decoració floral i triangular a la part inferior central. I la porta d'arc de mig punt està formada per grans dovelles que toquen amb la finestra del primer pis. A la façana lateral hi ha una porta rectangular, emmarcada de pedra, però més petita, que presenta una llinda alçada de forma d'arc de mig punt peraltat. Actualment, aquesta és l'entrada d'una Escola de música.

El primer pis té quatre obertures rectangulars, totes emmarcades de pedra, amb muntants de grans blocs i llindes i ampits molt treballats. Dues de les finestres són d'estil gòtic, de pedra sorrenca, i dues són d'estil renaixentista, de pedra de Girona. Les gòtiques presenten llindes d'arc conopial lobulades, formades per dos blocs units, una amb caps humans decoratius al final del guardapols – semblants als que trobem a Cal Rellotger (**Veure fitxa de Cal Rellotger**) i a Ca l'Esparter (**Veure fitxa de Ca l'Esparter**)- i l'altre sense aquesta figuració. També tenen les impostes decorades amb motius florals i heràldics. Les renaixentistes són geminades i situades a la cantonada. Tenen llindes monolítiques, guardapols, motllures i petxines decoratives a les quatre impostes.

El segon pis té quatre obertures, dues de les quals són a la façana del carrer Major. Una d'aquestes és emmarcada de pedra i amb llinda d'arc conopial lobulada amb caps antropomòrfics com a la finestra central del primer pis. L'altra finestra i les de la part lateral són més senzilles i sense emmarcament de pedra, a excepció d'una petita finestra de permòdols.

Pel que fa al tema dels materials hem de dir que tots els espais i acabats exteriors estan coberts amb una gruixuda capa d'arrebossat. Tanmateix aquesta capa presenta en zones puntuals i específiques un estat preocupant de conservació, com així ho acredita l'aflorament de múltiples clapes localitzades especialment en la zona baixa de l'immoble en les quals s'ha desprès l'arrebossat, deixant a la vista la composició interna de l'edifici. Tot i això hem de remarcar que al marge d'aquest handicap, de caràcter més puntual, hem de dir que no hi ha motius físics suficients que posin en entredit o bé qüestionin la integritat física de l'immoble.

Per la seva banda la pedra, en aquest cas juga un paper de caràcter secundari, però tanmateix molt important, concretament en la definició física de les diverses obertures dels respectius pisos.

Cal Noi és un immoble que respon a la tipologia de casa medieval amb elements renaixentistes. Aquestes construccions es caracteritzen perquè són cases de planta baixa i una o dues plantes pis, normalment molt baixes a les que sovint s'hi ha afegit unes golfes. La composició de la façana varia amb l'amplada de la parcel·la, evidenciant sempre un predomini clar del ple sobre el buit amb finestres petites, emmarcades amb pedra i una porta, normalment de mig punt i construïda amb pedres planes de riu.

En amplades de 4 a 5'5 metres, es repeteix sempre el mateix esquema: un sol eix de finestres centrades i una porta de mig punt. Es cobreix entre mitgeres o amb murs de càrrega disposats paral·lelament al carrer.

En amplades superiors a 5'50 m i inferiors a 9'00, és a dir amb dues o més crugies, la façana s'ordena amb dos eixos de finestres, no necessàriament a plom, el que fa que aquesta acusi un cert desordre compositiu. Si bé la planta baixa originàriament tenia una sola portalada i una petita finestra, aquesta sovint es converteix en porta.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES:

La planta superior presenta reformes parcials i recents (segle XX) a les obertures, així com els interiors d'una part de la casa.

NOTES COMPLEMENTÀRIES:

El tipus de finestra lobulada és prou corrent i característic de l'entorn arquitectònic del barri vell d'Anglès i d'algunes masies de la zona.

Les finestres treballades pels picapedrers, ja siguin d'un estil o altre, donaven a l'edifici un caràcter senyorial i una distinció social, sobretot, en aquest cas, la finestra geminada que presidia els carrers principals del barri antic.

BIBLIOGRAFIA:

CAPARRÓS i MORENO, X. i SERRANO i JIMÉNEZ, M.; (2005-07): *Revisió i actualització de l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de la Comarca de la Selva per a l'Àrea de Coneixement i Recerca del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Municipi d'Anglès.*

LLINÀS, J. i MERINO, J.; (2000): *El patrimoni de la Selva. Inventari històric, artístic i arqueològic dels municipis de la comarca.* Fitxer núm. 4. Ed. Consell Comarcal de la Selva, Santa Coloma de Farners.

DENOMINACIÓ: CAL ROIG (Casa Pérez / La Torratge)

SITUACIÓ / UBICACIÓ: (Veure il·lustració 71: ortofotomapa topogràfic).

ELEMENTS D'IDENTIFICACIÓ GRÀFICA I FOTOGRÀFICA

NÚM. CORRESPONENT A LA RUTA: 17

COORDENADES U.T.M.: X; 470227 / Y; 4645273

COMARCA: Selva

MUNICIPI: Anglès

ADREÇA: C/ Major, 2-4

BARRI / LLOC: Barri Antic

ACCÉS: FÀCIL   X   V.T.T.   DIFÍCIL

ÈPOCA (ÈPOQUES): XIX (1889-1891)

ESTIL: Modernisme / Obra popular

AUTOR(S): ---

MATERIALS: MURS-> Pedra / Rajola

COBERTES-> Teula

REVESTIMENT-> Arrebossat / Pintat

UTILITZACIÓ: **ORIGINAL-**> Habitatge / Habitatge unifamiliar

ALTRES-> ---

ACTUAL-> Habitatge / Habitatge unifamiliar

PROTECCIÓ EXISTENT: PG 21/02/1990

INTERVENCIONS: ---

ESTAT DE CONSERVACIÓ: **ENTORN IMMEDIAT-**> Bo

ENTORN PROPER-> Bo

ESTAT DE CONSERVACIÓ GLOBAL: **BO X**

MITJÀ

DOLENT

RUÏNA

ESTAT DE CONSERVACIÓ SECTORS: **ESTRUCTURES PORTANTS** Bo

FORJATS / VOLTES Bo

COBERTES Bo

FAÇANES Bo

PAVIMENT ---

OBERTURES Bo

ACABATS INTERIORS ---

INSTAL·LACIONS ---

HUMITAT O ALTRES No

REGIM JURÍDIC: Propietat privada

DOCUMENTACIÓ:

GRÀFICA

Fotografies de la col·lecció de Ricard Pol. Exposició "El pòsit del temps", de 2004, Ed. Ajuntament d'Anglès.

FOTOGRAFICA

ALTRES

Fitxa de l'Arxiu Històric del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya (Demarcació de Girona) núm. 3.613.

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA:

Casa de tres plantes i golfes (torre) entre mitgeres i coberta a doble vessant cap a façana i en varis nivells. Està situada al costat dret del principi del carrer Major (antic carrer de Dalt) i respon a la tipologia de casa totalment reformada durant el segle XIX. De l'edifici es poden distingir dues façanes, la principal, que dóna al carrer Major i que està

estructurada internament en base a tres crugies i la posterior, que dona al carrer del Molí.

Pel que fa a la façana principal, la planta baixa té un encoixinat rectangular fet d'argamassa, dues finestres amb reixa de ferro forjat i dues portes, una principal i una de secundària i més petita. La porta principal és de fusta amb gravats i emmarcada de pedra amb impostes motllurades i avançades. La llinda d'aquesta és feta de varis blocs de pedra a mode d'arc pla.

El primer pis té tres balcons amb finestra individuals amb reixa de ferro, ampit monolític i emmarcaments de pedra motllurada.

El segon pis també té balcons i obertures rectangulars individuals emmarcats de pedra, però amb l'ampit més petit i una decoració de ferro diferent. Tant el primer com el segon pis són pintats de color vermell-ocre i gris-ocre seguint els tres cossos verticals o crugies de l'edifici.

L'entaulament està format per una cornisa motllurada, un fris corregut i disset mènsules d'estil classicista decorades ricament. A sobre del teulat s'alça la torre quadrada que fa de golfes mig obertes i de mirador. Té dos nivells, el superior dels quals és una balconada que circumval·la la torre. Corona la torre un entaulament de quatre vessants amb ràfec decorat amb rajoles i retícules pintades.

En quant a la façana posterior, que en el sentit de l'estructura i la solució arquitectònica és més interessant que la del carrer Major, hi ha tres nivells de terrassa emmarcats per dos cossos avançats. La terrassa central està sostinguda amb columnes de secció quadrangular. Cadascun dels cossos té una finestra geminada per planta de tipus distints: d'arc de mig punt i lluern a la planta baixa, d'arc trevolat al primer pis i d'arc de mig punt sense columneta al segon.

En quant a l'estat actual de conservació de l'immoble hem de dir que al marge d'elements puntuals, l'edifici presenta un bon aspecte de tal manera que no s'ha de patir per la seva integritat física.

Cal Roig respon a la tipologia de casa del segle XIX. Aquests són edificis amb una composició clara amb eixos, proporcionats a l'amplada de la parcel·la, amb balcons emmarcats amb pedra i balconades amb baranes de dibuix i llosanes de pedra motllurada. Els emmarcats a vegades es substitueixen per un gruix de morter que sobresurt uns 2 cms. del pla de la façana. Són especialment interessants algunes solucions constructives de ràfecs en els quals s'utilitza la ceràmica decorada i l'enllatat de fusta. En d'altres casos es remata l'edifici amb baranes per damunt del teulat.

En les cases de nova planta els murs de càrrega són, alhora que més esvelts, disposats de forma que defineixen una distribució més clara i racional de la planta.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES:

La casa va ser reformada entre 1889 i 1891 sobre una edificació anterior per encàrrec de Frederic Homs, espòs de Carme Burés, socis fundadors de les Indústries Burés.

Cal Roig, antiga casa Pérez, ara retolada com la casa de la Torratge, va ser el primer edifici modernista que s'edificà a Anglès.

NOTES COMPLEMENTÀRIES:

A la façana principal s'ha conservat, a l'esquerra de la porta principal, una anella per estacar el bestiar equí.

Aquesta casa era anomenada antigament amb el nom de "Casa Pérez" i en l'actualitat a part de Cal Roig, també se l'ha coneix com la "casa de la Torratge".

BIBLIOGRAFIA:

CAPARRÓS i MORENO, X. i SERRANO i JIMÉNEZ, M.; (2005-07): *Revisió i actualització de l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de la Comarca de la Selva per a l'Àrea de Coneixement i Recerca del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Municipi d'Anglès.*

CLIMENT, R. i DOMÈNECH, C.; (1979): *Expedient de declaració/incoació del barri antic d'Anglès com a Conjunt Històric Artístic.*

FUSES, J i VIADER, J.M^a.; (1984): *Pla especial de conservació i de reforma interior del Barri Antic d'Anglès.*

LLINÀS, J. i MERINO, J.; (2000): *El patrimoni de la Selva. Inventari històric, artístic i arqueològic dels municipis de la comarca.* Fitxer núm. 4. Ed. Consell Comarcal de la Selva, Santa Coloma de Farners.

LLINÀS, J. i MERINO, J.; (2001): *El patrimoni de la Selva. Inventari històric, artístic i arqueològic dels municipis de la comarca.* Fitxer núm. 5. Suplement 2001. Ed. Consell Comarcal de la Selva, Santa Coloma de Farners.

RAMS i RIERA, E.; (1998): *Anglès: de la Pagesia a la Industrialització.* Vol. I. Ed. Ajuntament d'Anglès i Diputació de Girona, Anglès.

RAMS i RIERA, E.; (2002): *Anglès. Els Pobles de la Selva.* Ed. Ajuntament d'Anglès, Anglès.

RAMS i RIERA, E.; (2006): *L'arquitecte Rafael Masó, el modernisme, el noucentisme i el poble Anglès.* Programa de les Gales d'Anglès de l'any 2006. Ed. Ajuntament d'Anglès, Anglès.

DENOMINACIÓ: CAL RELLOTGER

SITUACIÓ / UBICACIÓ: (Veure il·lustració 71: ortofotomapa topogràfic).

ELEMENTS D'IDENTIFICACIÓ GRÀFICA I FOTOGRÀFICA

NÚM. CORRESPONENT A LA RUTA: 18

COORDENADES U.T.M.: X; 470219 / Y; 4645263

COMARCA: Selva

MUNICIPI: Anglès

ADREÇA: C/ Major, 6-8

BARRI / LLOC: Barri Antic

ACCÉS: FÀCIL X V.T.T. DIFÍCIL

ÈPOCA (ÈPOQUES): XVII / pp. XXI

ESTIL: Gòtic / Obra popular

AUTOR(S): ---

MATERIALS: MURS-> Pedra

COBERTES-> Teula

REVESTIMENT-> Arrebossat / Pintat

UTILITZACIÓ: **ORIGINAL-**> Serveis administració / Habitatge

ALTRES-> ---

ACTUAL-> Habitatge / Habitatge plurifamiliar

PROTECCIÓ EXISTENT: PG 21/02/1990

INTERVENCIONS:

Cal Rellotger ofereix un magnífic estat de conservació, el qual s'ha d'atribuir a les obres de restauració i rehabilitació integrals que es van practicar en l'immoble a principis de segle aproximadament. Unes obres, en el context de les quals es va procedir a partir l'immoble original en dos habitatge completament diferents i independents.

ESTAT DE CONSERVACIÓ: **ENTORN IMMEDIAT-**> Bo

ENTORN PROPER-> Bo

ESTAT DE CONSERVACIÓ GLOBAL: **BO**   **X**

MITJÀ

DOLENT

RUÏNA

ESTAT DE CONSERVACIÓ SECTORS:

ESTRUCTURES PORTANTS Bo

FORJATS / VOLTES Bo

COBERTES Bo

FAÇANES Bo

PAVIMENT ---

OBERTURES Bo

ACABATS INTERIORS ---

INSTALACIONS ---

HUMITAT O ALTRES Bo

REGIM JURÍDIC: Propietat privada

DOCUMENTACIÓ:

GRÀFICA

FOTOGRÀFICA

ALTRES

Fitxa de l'Arxiu Històric del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya (Demarcació de Girona) núm. 3.631.

Fitxa del Servei del Patrimoni Arquitectònic del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, núm. 33 / 26.624.

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA:

Cal Rellotger es tracta d'un gran immoble que consta de planta baixa i dos pisos superiors, entre mitgeres, el qual està cobert amb una teulada a dues aigües de vessants a façana. Pel que fa al seu emplaçament, aquest el trobem ubicat al costat dret del carrer Major.

La façana principal és la que dona al carrer Major i està estructurada internament en base a tres crugies.

Tot i que en origen constituïa un sol immoble, en l'actualitat ha estat dividit o fragmentat en dues parts, originant i confeccionant, així, dos immobles totalment independents. Aquesta disgregació queda perfectament demostrada amb la resolució del cromatisme de les respectives façanes, amb dos colors completament dispars i contraris.

Al sector primigeni, la planta baixa destaca pel gran portal adovellat d'arc de mig punt amb unes dovelles de grans dimensions molt ben escairades i treballades.

El primer pis o planta noble consta de dues obertures: per una banda tenim una obertura rectangular, la qual és projectada com a balconada i equipada amb una barana de ferro forjat i amb una robusta penya volada sustentada per dues mènsules. La segona, que és la més important de tot el conjunt, consisteix en una finestra d'arc conopial amb decoració lobulada. Aquesta està dotada d'una línia d'imposta molt ben aconseguida plàsticament, ja que està ornada amb uns petits relleus en format de flors, de la qual arrenca el guardapols. La finestra està finalment completada amb uns muntants de pedra ben desbastats i amb un ampit treballat.

El segon pis és projectat com a golfes i està resolt en la façana en format de petita galeria amb tres arcades de mig punt, sustentades per unes columnes molt ben resoltes des del punt de vista plàstic, ja que tant el basament, com el fust i el capitell estant molt ben perfilats i definits. Aquesta galeria amb arcades, és fruit d'una intervenció molt recent -tenint en compte que al costat encara no s'han acabat les obres sinó que encara continuen actives- que cal contextualitzar en el marc general de les obres que estan afectant a tot l'edifici, tant a nivell interior com exterior.

Tanca la façana en la part superior un ràfec format per quatre fileres: la primera de rajola plana, la segona de rajola acabada en punta de diamant, la tercera de rajola plana i la quarta de teula.

La part més nova també consta de tres plantes. En la planta baixa destaca en especial el portal d'accés rectangular, el qual està equipat amb robusta llinda monolítica, muntants de pedra ben treballats i coronat, finalment, per un escut, de difícil interpretació ja que

està molt erosionat i deteriorat. El portal es troba acompanyat per una finestra que aplega les mateixes característiques formals.

Pel que fa a la planta noble i al segon pis, aquests dos han estat resolts en base a la reproducció del mateix plantejament formal, però a escala diferent, que consisteix en disposar dues finestres per pis, respectivament, que recullen les mateixes característiques físiques, és a dir rectangulars, amb llinda monolítica i muntants de pedra. Sobresurt especialment la balconada de la planta noble, tant per la barana de ferro forjat, com pels petits mascarons ubicats en les impostes, els quals mostren uns paral·lelismes importants amb els que també trobem a la finestra de Cal Noi (**Veure fitxa de Cal Noi**) i a la finestra de Ca l'Esparter (**Veure fitxa de Ca l'Esparter**) respectivament.

Tanca la façana en la part superior un ràfec format per quatre fileres: la primera de rajola plana, la segona de rajola acabada en punta de diamant, la tercera de rajola plana i la quarta de teula.

Les dues façanes estan arrebossades i pintades. Tanmateix la pedra té un paper protagonista, ja que la trobem present en la composició de totes les obertures, ja sigui en els dos portals – el rectangular i adovellat – com en les diverses finestres dels respectius pisos.

Comparant fotografies antigues, com ara la de la fitxa del Servei de Patrimoni núm. 33/26.624 elaborada per Joan Molina en el 1990 o bé la foto de la fitxa núm. 72 realitzada per Llinàs i Merino en el 2000, amb actuals ens adonem ràpidament de les transformacions i canvis dràstics que ha experimentat l'immoble arran de les obres que s'han practicat en ell. Uns canvis que salten ràpidament a la vista i que van des de la partició de l'immoble original en dos totalment independents; passant per la redefinició dels acabats exteriors i és que el contraplacat originari en format d'encoixinat rectangular que trobàvem en el primer i segon pis ha estat substituït per una solució d'arrebossat i pintat. I finalment la remodelació del pis superior el qual ha estat transformat en una galeria que es projecta a l'exterior en format de tres arcs de mig punt.

Tanmateix hem de remarcar que les obres que s'han practicat en l'immoble, les quals han set bastant respectuoses amb l'aspecte original de l'edifici ja que al marge de canvis que podríem qualificar de superficials no han alterat ni la morfologia ni els elements capitals, li han proporcionat un aspecte immillorable i atractiu de cara a l'espectador.

Cal Rellotger respon a la tipologia de casa medieval transformada. S'inclouen aquí les

cases que tot aprofitant una estructura existent l'han modificat per exemple amb la reordenació de la façana cercant més il·luminació (substitució de finestres per balcons) o s'han unit amb l'adjacent conformant una unitat més gran i menys clara.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES:

Les primeres notícies que es tenen d'aquest casal són del 1362.

Segons l'arxiver municipal, Emili Rams, en origen aquest gran casal fou la seu de l'antiga notaria del castell d'Anglès, la qual funcionava des de l'any 1362.

La vila va tenir notaria des del segle XIV fins prop del segle XX. Des del primer notari que es digué Raimond de Solano, fins el darrer que fou el senyor Miquel Puig i Aulet, fill d'Anglès, que en el 1880 encara regentava la Notaria, els documents de la vellúria treuen a la llum el nom de 63 notaris que exercien llur càrrec en nom del noble senyor del Castell, terme i Baronia, refermant-ho així en l'encapçalament dels documents. Se sap també que al títol de notari l'acompanyava gaudir del benefici anomenat de Sant Amanç, instituït per fer viador el càrrec de Notari públic en la Notaria i escrivania pública d'Anglès.

Primitivament el càrrec de Notari del castell d'Anglès era exercit pel sacerdot obtentor del benefici de Sant Amanç. Més endavant, el càrrec va raure a mans de notaris seglars, nomenats però per l'amo del castell.

El notari Josep Fernando Feliu, que fou el penúltim dels notaris d'Anglès, obtingué el benefici de Sant Amanç i lluí el càrrec de Notari, pagant la quantitat de tres mil rals de velló.

Segons l'historiador Ramon Vinyes i Triadó la Notaria d'Anglès va viure folgadamente durant uns 600 anys. A més defensa la teoria que la casa del notari també servia com a presó .

Els llibres de la Notaria d'Anglès es guarden a Barcelona, concretament als baixos de l'Arxiu de la Corona d'Aragó. Els anteriors al 1500 sembla que s'han perdut.

La part més nova és el resultat d'una sèrie d'intervencions que es van portar a terme en el casal primigeni a l'entorn del segle XIX.

Actualment és un immoble dividit en dos habitatges unifamiliars independents.

NOTES COMPLEMENTÀRIES:

Els mascarons originals de la part nova van ser suprimits durant les últimes obres de rehabilitació de l'immoble. Els obrers, al·legant que la pedra en que estaven fets era molt dèbil i efímera, van decidir acabar amb ells amb una mola. L'Ajuntament, en veure la negligència comesa, els va obligar a tornar-los a reconstruir. Finalment els dos

mascarons s'han refet amb un material més dur i consistent però que impacte visualment per la seva tonalitat pàl·lida.

BIBLIOGRAFIA:

AAVV.; (1990): *Pla General d'Ordenació Urbana d'Anglès –Text refós-*.

CAPARRÓS i MORENO, X. i SERRANO i JIMÉNEZ, M.; (2005-07): *Revisió i actualització de l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de la Comarca de la Selva per a l'Àrea de Coneixement i Recerca del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Municipi d'Anglès.*

CLIMENT, R. i DOMÈNECH, C.; (1979): *Expedient de declaració/incoació del barri antic d'Anglès com a Conjunt Històric Artístic.*

FUSES, J i VIADER, J.M^a.; (1984): *Pla especial de conservació i de reforma interior del Barri Antic d'Anglès.*

LANAO i REVERTER, P.; (1986): *Anglès. Quaderns de la Revista de Girona*, núm. 6. Monografies locals núm. 3. Ed. Diputació de Girona i Caixa de Girona. Girona.

LLINÀS, J. i MERINO, J.; (2000): *El patrimoni de la Selva. Inventari històric, artístic i arqueològic dels municipis de la comarca.* Fitxer núm. 4. Ed. Consell Comarcal de la Selva, Santa Coloma de Farners.

LLINÀS, J. i MERINO, J.; (2001): *El patrimoni de la Selva. Inventari històric, artístic i arqueològic dels municipis de la comarca.* Fitxer núm. 5. Suplement 2001. Ed. Consell Comarcal de la Selva, Santa Coloma de Farners.

MOLINA i FIGUERES, J.; (1990): *Fitxes del Servei del Patrimoni Arquitectònic del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Secció d'Inventari.*

RAMS i RIERA, E.; (1998): *Anglès: de la Pagesia a la Industrialització.* Vol. I. Ed. Ajuntament d'Anglès i Diputació de Girona, Anglès.

RAMS i RIERA, E.; (2002): *Anglès. Els Pobles de la Selva.* Ed. Ajuntament d'Anglès, Anglès.

VINYES i TRIADÓ, R.; (1973): *Anglès. Notes Històriques.* Col·lecció de Monografies Locals núm. 7-B Història. Editorial Montblanc-Martin, Barcelona.

DENOMINACIÓ: CA L'ESPARTER

SITUACIÓ / UBICACIÓ: (Veure il·lustració 71: ortofotomapa topogràfic).

ELEMENTS D'IDENTIFICACIÓ GRÀFICA I FOTOGRÀFICA

NÚM. CORRESPONENT A LA RUTA: 19

COORDENADES U.T.M.: X; 470200 / Y; 4645245

COMARCA: Selva

MUNICIPI: Anglès

ADREÇA: C/ Major, 16-18

BARRI / LLOC: Barri Antic

ACCÉS: FÀCIL   X   V.T.T.   DIFÍCIL

ÈPOCA (ÈPOQUES): XVI – pp. XVII / pp. XXI

ESTIL: Gòtic / Obra popular

AUTOR(S): ---

MATERIALS: MURS-> Pedra

COBERTES-> Teula

REVESTIMENT-> Arrebossat / Pintat

UTILITZACIÓ: **ORIGINAL-**> Habitatge / Habitatge unifamiliar

ALTRES-> ---

ACTUAL-> Habitatge / Habitatge unifamiliar

PROTECCIÓ EXISTENT: PG 21/02/1990

INTERVENCIONS:

L'immoble va experimentar un procés de rehabilitació i restauració entre finals del segle XX i principis del segle present. Unes obres les quals van tenir com escenari principal els acabats exteriors.

ESTAT DE CONSERVACIÓ: **ENTORN IMMEDIAT-**> Bo

ENTORN PROPER-> Bo

ESTAT DE CONSERVACIÓ GLOBAL: **BO**   **X**

MITJÀ

DOLENT

RUÏNA

ESTAT DE CONSERVACIÓ SECTORS:

ESTRUCTURES PORTANTS Bo

FORJATS / VOLTES Bo

COBERTES Bo

FAÇANES Bo

PAVIMENT ---

OBERTURES Bo

ACABATS INTERIORS ---

INSTALACIONS ---

HUMITAT O ALTRES No

REGIM JURÍDIC: Propietat privada

DOCUMENTACIÓ:

GRÀFICA

FOTOGRÀFICA

ALTRES

Fitxa de l'Arxiu Històric del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya (Demarcació de Girona) núm. 3.631.

Fitxa del Servei del Patrimoni Arquitectònic del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, núm. 36 / 26.627.

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA:

Amb Ca l'Esparter ens trobem davant d'un gran casal medieval que consta de tres plantes, entre mitgeres, i que està cobert amb una teulada a dues aigües de vessants a façana. Pel que fa al seu emplaçament, aquest el trobem ubicat al costat dret del carrer Major.

La façana principal és la que dona al carrer Major i està estructurada internament en base a tres crugies.

La planta baixa destaca pels dos grans portals adovellats d'arc de mig punt amb unes dovelles de grans proporcions molt ben escairades i treballades. El portal que equival al núm. 18 conté un gran escut perfilat en la clau de la volta i a més és sensiblement major en comparació a l'altre portal. Al marge d'aquests dos portals adovellats, trobem un tercer de quadrangular equipat amb llinda monolítica i muntants de pedra.

Pel que fa al primer pis o planta noble, aquest conté dues magnífiques finestres d'arc conopial amb decoració lobulada, equipades, respectivament amb guardapols, muntants de pedra i ampit treballat. Les dues difereixen en base als motius ornamentals que aglutinen. La finestra que correspon al núm. 18 conté una sèrie de motius antropomòrfics de caps humans en les impostes o arrancada de l'arc -semblants als que veiem a Cal Rellotger (**Veure fitxa de Cal Rellotger**) i a Cal Noi (**Veure fitxa de Cal Noi**), també ubicats al carrer Major d'Anglès-. La finestra del núm. 16 disposa d'uns petits motius a mode de rosetons o escuts, també a les impostes. En aquest mateix sector trobem una finestra rectangular amb llinda monolítica, muntants de pedra i ampit treballat, la llinda de la qual recull la data de 1565.

Finalment, en el segon pis, cal destacar tant la petita finestra de permòduls amb muntants de pedra ben escairats com les dues arcades de mig punt de tamany reduït. A l'extrem esquerra de la façana trobem una petita finestra amb les impostes retallades en forma de quart de cercle.

Tanca la façana en la part superior un ràfec format per quatre fileres: la primera de rajola plana, la segona de rajola acabada en punta de diamant, la tercera de rajola plana i la quarta de teula.

Tota la façana està arrebossada i pintada de blanc. Tanmateix la pedra, la trobem present en la constitució de les obertures. Predomina la pedra sorrenca, la qual la trobem localitzada en les dovelles dels dos portals de la planta baixa i en l'emmarcament de les dues finestres d'arc conopial.

Comparant fotografies antigues, com ara la de la fitxa del Servei del Patrimoni Arqui-

tectònic núm. 36 / 26.627 realitzada respectivament per Imma Boadas en el 1982 i Joan Molina en l'any 1990, amb actuals ens adonem ràpidament de les obres de rehabilitació que es van practicar en l'immoble a finals del segle XX i principis del segle present. I és que en les fotografies antigues la façana evidenciava un estat de conservació pèssim ja que la capa de l'arrebossat presentava unes clapes molt grosses les quals permetien veure la composició interna de les parets a base de còdols sense desbistar i treballar i pedruscall i tot lligat amb morter de calç. Tot el contrari del que trobem en l'actualitat, ja que ara l'immoble presenta un bon estat de conservació a nivell general

Ca l'Esparter respon a la tipologia de casal gòtic. Aquests són les peces arquitectòniques que per la seva qualitat arquitectònica i la seva dimensió sobresurten clarament de la resta d'edificis. Són cases de planta baixa i dues plantes pis, normalment de composició simètrica, on els portals adovellats i finestrals amb arcs lobulats i llindes gravades caracteritzen fortament la façana. Normalment són tres els eixos de composició i l'amplada de la parcel·la sobrepassa els 9'00 metres. Quan la casa forma cantonada sovint apareix en aquesta un finestral deslligat de la composició de la resta.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES:

Aquest casal era la residència de la família Olmera-Çarrovira. Els Olmera, família noble almenys des de mitjans segle XVI (1542), tingueren un destacat protagonisme a Anglès durant un parell de centúries. De fet, la representació de la família a l'altar major de l'església de Sant Miquel (**Veure fitxa de l'Església de St. Miquel**) (altar sufragat per la família) és una mostra de la importància dels antics habitants d'aquesta casa.

Els Olmera-Çarrovira ostentaren el títol de batlle natural (que en alguns casos es transmetia per herència) des de finals del segle XVI fins a mitjans del segle XVIII (1732).

L'actual Mas Perarnau, antigament era el mas Çarrovira, on habitava el batlle natural d'Anglès. L'any 1569, el bisbat donà llicència a Antic Olmera, donzell, per construir en aquest mas una capella. Novament l'any 1571, la Diòcesi donà permís a Joan Olmera i Çarrovira, batlle d'Anglès, per erigir un altar a la capella de St. Cosme i St. Damià, que hi ha dins la masia.

En aquest sector és on hi hauria un dels tres portals que permetien accedir al castell. Se'l coneixia com el portal de Sant Miquel i es troba perfectament documentat. El portal quedà en desús a partir del segle XVI.

NOTES COMPLEMENTÀRIES: ---

BIBLIOGRAFIA:

- AAVV.; (1990): *Pla General d'Ordenació Urbana d'Anglès –Text refós-*.
- BOADAS i VILLORIA, I.; (1982): *Fitxes del Servei del Patrimoni Arquitectònic del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Secció d'Inventari*.
- CAPARRÓS i MORENO, X. i SERRANO i JIMÉNEZ, M.; (2005-07): *Revisió i actualització de l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de la Comarca de la Selva per a l'Àrea de Coneixement i Recerca del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Municipi d'Anglès*.
- CLIMENT, R. i DOMÈNECH, C.; (1979): *Expedient de declaració/incoació del barri antic d'Anglès com a Conjunt Històric Artístic*.
- FUSES, J i VIADER, J.M^a.; (1984): *Pla especial de conservació i de reforma interior del Barri Antic d'Anglès*.
- LANAO i REVERTER, P.; (1986): *Anglès*. Quaderns de la Revista de Girona, núm. 6. Monografies locals núm. 3. Ed. Diputació de Girona i Caixa de Girona. Girona.
- LLINÀS, J. i MERINO, J.; (2000): *El patrimoni de la Selva. Inventari històric, artístic i arqueològic dels municipis de la comarca*. Fitxer núm. 4. Ed. Consell Comarcal de la Selva, Santa Coloma de Farners.
- MOLINA i FIGUERES, J.; (1990): *Fitxes del Servei del Patrimoni Arquitectònic del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Secció d'Inventari*.
- RAMS i RIERA, E.; (1998): *Anglès: de la Pagesia a la Industrialització*. Vol. I. Ed. Ajuntament d'Anglès i Diputació de Girona, Anglès.
- RAMS i RIERA, E.; (2000): *Anglès: La Vall de les Esglésies*. Programa de les Gales d'Anglès de l'any 2000. Ed. Ajuntament d'Anglès, Anglès.
- VINYES i TRIADÓ, R.; (1973): *Anglès. Notes Històriques*. Col·lecció de Monografies Locals núm. 7-B Història. Editorial Montblanc-Martin, Barcelona.

DENOMINACIÓ: PISOS DE CAN VERDAGUER

SITUACIÓ / UBICACIÓ: (Veure il·lustració 71: ortofotomapa topogràfic).

ELEMENTS D'IDENTIFICACIÓ GRÀFICA I FOTOGRÀFICA

NÚM. CORRESPONENT A LA RUTA: 20

COORDENADES U.T.M.: X; 470207 / Y; 4645240

COMARCA: Selva

MUNICIPI: Anglès

ADREÇA: C/ Major, 13

BARRI / LLOC: Barri Antic

ACCÉS: FÀCIL X V.T.T. DIFÍCIL

ÈPOCA (ÈPOQUES): f. XIX

ESTIL: Obra popular

AUTOR(S): ---

MATERIALS: MURS-> Pedra / Rajola

COBERTES-> Teula

REVESTIMENT-> Arrebossat

UTILITZACIÓ: **ORIGINAL->** Habitatge / Habitatge plurifamiliar

ALTRES-> Industrial / Impremta

ACTUAL-> En desús / En desús

PROTECCIÓ EXISTENT: PG 21/02/1990

INTERVENCIONS: ---

ESTAT DE CONSERVACIÓ: **ENTORN IMMEDIAT->** Bo

ENTORN PROPER-> Bo

ESTAT DE CONSERVACIÓ GLOBAL: **BO**

MITJÀ

DOLENT X

RUÏNA

ESTAT DE CONSERVACIÓ SECTORS: **ESTRUCTURES PORTANTS Bo**

FORJATS / VOLTES Dolent

COBERTES Dolent

FAÇANES Dolent

PAVIMENT ---

OBERTURES Mitjà

ACABATS INTERIORS ---

INSTALACIONS ---

HUMITAT O ALTRES No

REGIM JURÍDIC: Propietat privada

DOCUMENTACIÓ:

GRÀFICA

FOTOGRAFICA

ALTRES

Fitxa de l'Arxiu Històric del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya (Demarcació de Girona) núm. 3.614.

Fitxa del Servei del Patrimoni Arquitectònic del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, núm. 34 / 26.625.

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA:

Es tracta d'un edifici que consta de planta baixa i dos pisos superiors, cobert amb una teulada plana i aterassada que fa cantonada, comunicant immediatament amb el carrer d'Avall gràcies a la travessera que porta el mateix nom. Pel que fa al seu emplaçament, aquest el trobem ubicat al costat esquerra del carrer Major.

La façana principal és la que dona al carrer Major i està estructurada internament en base a dues crugies.

La façana principal està estructurada en tres parts. Tot i això, en els tres sectors s'ha reproduït el mateix efecte és a dir un fals contraplacat o aparell encoixinat imitant els carreus de pedra regulars.

En la planta baixa trobem dues obertures, de les quals destaca el portal d'accés rectangular. Aquest està cobert per una estructura d'enreixat en la part superior, en la qual es perfilen unes inicials -FP- i la data de 1882.

El primer i segon pis, separats per una franja o faixa motllurada que marca la divisió entre ambdós, han estat resolts en base a la reproducció del mateix plantejament formal, que consisteix en disposar dues obertures rectangulars per pis, respectivament, les quals estan emmarcades amb pedra, projectades com a balconades i equipades amb una robusta penya volada i amb la pertinent barana de ferro forjat.

Ara bé, difereixen en diversos elements i aspectes: per una banda, les obertures del primer pis són sensiblement majors - que les del segon pis- i estan coronades per dues mènsules les quals sustenten les dues grans balconades del pis superior. Entremig d'aquestes mènsules s'ha reproduït uns relleus de guix o terra cota on hi apareixen motius vegetals envoltant bustos humans -a la dreta un noi i a l'esquerra una noia, la qual queda denotada per la llarga cabellera-. Mentre que per l'altra, les baranes de ferro forjat del primer pis han estat més ben aconseguides i treballades en comparació amb les del pis superior, les quals són més senzilles i austeres. Els cantons rodons, els motius esvelts i graciosos i les formes ben perfilades així ho acrediten.

Finalment l'edifici està coronat per una cornisa, la qual avarca un fris corregut, però només en la façana, que dona al carrer major mentre que en la part de la cantonada queda tallat i interromput. Un fris, d'altra banda, que aglutina tota una sèrie de motius circulars en baix relleu. Per sobre trobem una balustrada, en els extrems de la qual s'han ubicat uns motius en forma de gerres decoratives.

Pel que fa al tema dels materials hem de dir que a excepció de la façana principal la qual està resolta bàsicament a través de la reproducció d'un fals aparell encoixinat imitant els carreus regulars, la resta de l'immoble està arrebossat amb una capa granulada, densa i porosa i sense pintar. Per la seva banda la pedra en aquest cas té un paper secundari i la trobem localitzada en parts molt puntuals i específiques com l'emmarcament de les obertures o les penyes volades de les balconades.

Comparant fotografies antigues, com ara la de la fitxa del Servei del Patrimoni Arqui-

tectònic núm. 34 / 26.625 realitzada per Joan Molina en el 1990, amb actuals ens adonem que l'edifici no ha experimentat cap canvi dràstic ni a nivell formal ni compositiu, ja que segueix pràcticament igual.

En l'actualitat l'immoble ofereix un pèssim estat de conservació com així ho acrediten diversos factors: des de l'estat d'abandonament en que es troba immers; passant per la capa d'arrebossat la qual està molt erosionada i fins arribar al fris del coronament el qual està bastant deteriorat i fragmentat. La suma d'aquests elements no permet ser gaire optimista sobre la pervivència d'aquesta construcció.

Aquest edifici respon a la tipologia de casa del segle XIX. Aquestes construccions es caracteritzen perquè són edificis amb una composició clara amb eixos, proporcionats a l'amplada de la parcel·la, amb balcons emmarcats amb pedra i balconades amb baranes de dibuix i llosanes de pedra motllurada. Els emmarcats a vegades es substitueixen per un gruix de morter que sobresurt uns 2 cms. del pla de la façana. Són especialment interessants algunes solucions constructives de ràfecs en els quals s'utilitza la ceràmica decorada i l'enllatat de fusta. En d'altres casos es remata l'edifici amb baranes per damunt del teulat.

En les cases de nova planta els murs de càrrega són, alhora que més esvelts, disposats de forma que defineixen una distribució més clara i racional de la planta.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES:

Aquest immoble és realment important no tant per les seves propietats arquitectòniques, de les quals cal destacar les balconades i les decoracions de ferro forjat, sinó sobretot per la seva història.

En aquesta residència va passar la seva infància Remedios Varo, que posteriorment acabarà convertint-se en una gran pintora surrealista. Tot i no gaudir de la gran difusió d'artistes com Dalí, molts experts en art contemporani, després d'analitzar profundament la seva obra, han arribat a la conclusió que el seu art és d'una notable qualitat i interès, equiparable i superable, inclús, al de l'artista empordanès.

L'artista, que va néixer a l'habitatge del carrer de la Indústria núm. 9, va passar la seva infància en la vila ja que el seu pare, Rodrigo de Varo, un personatge extrovertit i molt popular, era un important enginyer que va treballar en la vila d'Anglès. Aquest andalús, un cordovès que s'autodefinia com a lliurepensador, dirigia les obres hidràuliques que la companyia Saltos del Ter, feia entre Susqueda i el Pasteral, i vivia al costat de Can Verdaguer en un pis llogat, propietat dels Fontbernat.

Remedios Varo va deixar plasmada en la seva pintura alguns dels llocs més representa-

tius i emblemàtics de la vila d'Anglès, com ara alguns punts de la fàbrica Burés.

En l'actualitat el govern espanyol es troba en disputes i litigis judicials amb el seu homònim mexicà, lloc on va emigrar durant la Guerra Civil, per la custòdia i tutela de la seva obra.

Remedios, que va néixer a Anglès per pura circumstància, mai no hagués sabut on era la vila sinó hi haguessin destinat professionalment al seu pare. A remolc de l'enginyer, que s'havia traslladat a la Selva per treballar en la canalització de l'aigua del Ter, des de la presa del Pasteral a les filatures Burés, van viatjar pel Marroc, Portugal, Andalusia i Madrid.

El matrimoni, compost per Rodrigo Varo, natural de Cabra, i d'Ignacia Uranga Bergareche, filla de Paraná, a la República Argentina, va veure el naixement del seu segon fill, una nena, el 16 de desembre del 1908, a l'actual número 9 del carrer de la Indústria.

Tot i ser batejada amb el nom de Maria del Remei en honor a la patrona de la vila, per decisió pròpia el va acabar transformant en Remedios, firma amb la qual es va donar a conèixer a la història i a l'art.

Encara que no se sap amb exactitud la data en què Rodrigo Varo, el pare de Remedios, es va traslladar a la vila selvatana, el que si podem constatar és que hi vivien a final del 1908, tal i com informa la seva partida de baptisme i registre, i que en el llibre d'empadronament apareixen per darrer cop l'any 1913, on a més de recollir-se els noms dels seus pares hi ha el de l'àvia paterna, Josefa Zejalvo Alcántara, de 68 anys, vídua.

El 1916 la família Varo fixa la seva residència a Madrid. La infància i l'adolescència de la futura artista ha transcorregut viatjant d'un punt a l'altra i aquest fet marcarà per sempre la seva obra.

En origen la planta baixa de l'immoble estava ocupada per un establiment comercial, com era l'Impremta Costa; mentre que les dues plantes superiors es destinaven a pisos de lloguer.

NOTES COMPLEMENTÀRIES:

BIBLIOGRAFIA:

AAVV.; (1990): *Pla General d'Ordenació Urbana d'Anglès –Text refós–*.

AAVV.; (1991): *Remedios Varo. Art i literatura*. Catàleg de l'exposició realitzada a la Casa de Cultura Tomàs de Lorenzana de Girona del 15 de gener i el 5 de febrer de 1991. Coordinador del Catàleg Sebastià Goday. Ed. Diputació de Girona, Girona.

CAPARRÓS i MORENO, X. i SERRANO i JIMÉNEZ, M.; (2005-07): *Revisió i actualització de l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de la Comarca de la Selva per a l'Àrea de Coneixement i Recerca del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Municipi d'Anglès.*

CLIMENT, R. i DOMÈNECH, C.; (1979): *Expedient de declaració/incoació del barri antic d'Anglès com a Conjunt Històric Artístic.*

FUSES, J i VIADER, J.M^a.; (1984): *Pla especial de conservació i de reforma interior del Barri Antic d'Anglès.*

LANAO i REVERTER, P.; (1986): *Anglès.* Quaderns de la Revista de Girona, núm. 6. Monografies locals núm. 3. Ed. Diputació de Girona i Caixa de Girona. Girona.

MOLINA i FIGUERES, J.; (1990): *Fitxes del Servei del Patrimoni Arquitectònic del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Secció d'Inventari.*

RAMS i RIERA, E.; (1998): *Anglès: de la Pagesia a la Industrialització.* Vol. I. Ed. Ajuntament d'Anglès i Diputació de Girona, Anglès.

RAMS i RIERA, E.; (2002): *Anglès. Els Pobles de la Selva.* Ed. Ajuntament d'Anglès, Anglès.

RAMS i RIERA, E.; (2006): *L'arquitecte Rafael Masó, el modernisme, el noucentisme i el poble Anglès.* Programa de les Gales d'Anglès de l'any 2006. Ed. Ajuntament d'Anglès, Anglès.

VINYES i TRIADÓ, R.; (1973): *Anglès. Notes Històriques.* Col·lecció de Monografies Locals núm. 7-B Història. Editorial Montblanc-Martin, Barcelona.

DENOMINACIÓ: LA DOMA (Rectoria)

SITUACIÓ / UBICACIÓ: (Veure il·lustració 71: ortofotomapa topogràfic).

ELEMENTS D'IDENTIFICACIÓ GRÀFICA I FOTOGRÀFICA

NÚM. CORRESPONENT A LA RUTA: 21

COORDENADES U.T.M.: X; 470181 / Y; 4645220

COMARCA: Selva

MUNICIPI: Anglès

ADREÇA: Pl. de l'Església

BARRI / LLOC: Barri Antic

ACCÉS: FÀCIL   X   V.T.T.   DIFÍCIL

ÈPOCA (ÈPOQUES): XVII / XX

ESTIL: Obra popular

AUTOR(S): ---

MATERIALS: MURS-> Pedra

COBERTES-> Teula

REVESTIMENT-> Arrebossat

UTILITZACIÓ: **ORIGINAL->**   Culte - Habitatge

ALTRES->   ---

ACTUAL->   Culte - Habitatge / Rectoria

PROTECCIÓ EXISTENT: PG 21/02/1990

INTERVENCIONS:

Aquesta construcció presenta un bon estat de conservació i tot fa pensar que aquest va ser objecte d'unes obres importants a nivell de manteniment i millora dels acabats i espais exteriors.

ESTAT DE CONSERVACIÓ: **ENTORN IMMEDIAT->**   Bo

ENTORN PROPER->   Bo

ESTAT DE CONSERVACIÓ GLOBAL: **BO**   X

MITJÀ

DOLENT

RUÏNA

ESTAT DE CONSERVACIÓ SECTORS: **ESTRUCTURES PORTANTS**   Bo

FORJATS / VOLTES   Bo

COBERTES   Bo

FAÇANES   Bo

PAVIMENT   Bo

OBERTURES   Bo

ACABATS INTERIORS   Bo

INSTALACIONS   Bo

HUMITAT O ALTRES   No

REGIM JURÍDIC: Propietat eclesiàstica (Bisbat de Girona)

DOCUMENTACIÓ:

GRÀFICA

Fotografies de la col·lecció de Ricard Pol. Exposició "El pòsit del temps", de 2004, Ed. Ajuntament d'Anglès.

FOTOGRAFICA

ALTRES

Fitxa de l'Arxiu Històric del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya (Demarcació de Girona) núm. 3.607.

Fitxa del Servei del Patrimoni Arquitectònic del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, núm. 47 / 30.396.

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA:

Edifici de tres plantes i coberta de dues aigües a laterals adossada a l'església parroquial de Sant Miquel. Està formada per dos cossos, la rectoria i un edifici adossat.

L'edifici està estructurat internament en base a tres crugies.

La planta baixa presenta dues obertures, un banc corregut a la part esquerra i un pou amb boca de pedra de Girona. Una de les dues obertures és una finestra rectangular i emmarcada de pedra. Té l'ampit emergent i treballat format per tres peces. L'altra obertura és la porta principal, emmarcada de pedra i de forma d'arc de mig punt amb grans dovelles. Té un esglaó d'entrada. Al marge dret, a tocar el pou, hi ha dues finestres llargues i primes amb protecció de ferro forjat amb decoració reticular i de motius florals.

El primer pis té tres finestres rectangulars, dues de les quals són emmarcades de pedra. Entre el primer pis i la planta baixa hi ha una pedra llarga, semblant a una llinda però situada dins el mur, amb una inscripció.

El segon pis té dues finestres d'obra i fusta rectangulars i de petit tamany. Entre el primer i el segon pis hi ha les restes de la part de dalt d'un marc de finestra de pedra integrat en el mur, cosa que indica possibles moviments de sòls o sostres del primer i segon pis interiors de la Rectoria.

Pel que fa al tema dels materials cal dir que tots els exteriors de l'edifici estan arrebossats i pintats amb una tonalitat blanca intensa. La pedra la trobem localitzada en parts específiques i puntuals, especialment en la definició de l'emmarcament de les diferents obertures, ja siguin els portals o finestres.

En quant a l'estat actual de conservació de l'edifici hem de dir que aquest és molt bo tal i com s'observa a simple vista, fins al punt que no hi ha cap handicap que qüestioni o posi en perill la integritat física de l'edifici.

Davant de la rectoria hi ha un pati exterior amb mur de quatre metres, porta emmarcada de pedra, reixa de ferro forjat i d'accés esglaonat. El portal presenta una llinda monolítica i impostes avançades de permòdul.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES:

Casa construïda el segle XVII, quan es va reformar l'antiga capella del castell d'Anglès. Resten molts elements originals, però ha sofert diverses reformes, sobretot interiors, durant el segle XX.

A principis del segle XVIII es va fer el pati que tanca la Doma, ja que es conserva una inscripció a la llinda de la porta d'entrada al pati que diu: VERDAGUER 1707.

Aquesta llinda recorda el domer Pere Verdaguer, que de ben segur fou qui encomanà bastir el portal.

A la dovella clau de la porta principal d'accés a la Doma hi ha la data de 1622, època en què es treballà en la construcció de la rectoria i la nova església. Sota d'aquesta data hi ha inscrita la data de 1941, època en què es feren algunes reformes.

La llinda integrada a la façana, a l'alçada del primer pis i sobre l'arc de mig punt d'entrada, conté la inscripció, potser reaprofitada d'un altre lloc, porta o finestra, següent:

“IHS

DO° BARO S. T. D. ME FECIT”

L'inscripció recorda el nom del domer i rector Domènec Baró, reformador de la Doma durant l'època en què la Doma d'Anglès s'independitzà legalment de la parròquia de la Cellera (Santa Maria de Sales), entre 1620 i 1627. La segregació de fet es dugué a terme el 1788 i, de dret, el 1859.

Una de les llindes de les finestres del primer pis conté una inscripció amb un nom, una data i una figura, encara que és pràcticament il·legible.

NOTES COMPLEMENTÀRIES:

L'edifici de la Rectoria és també conegut amb el nom de la Doma d'Anglès, en record del càrrec eclesiàstic original i de la categoria secundària (en relació a la parròquia de La Cellera) de la seva església fins a època contemporània.

BIBLIOGRAFIA:

CAPARRÓS i MORENO, X. i SERRANO i JIMÉNEZ, M.; (2005-07): *Revisió i actualització de l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de la Comarca de la Selva per a l'Àrea de Coneixement i Recerca del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Municipi d'Anglès.*

LANAO i REVERTER, P.; (1986): *Anglès*. Quaderns de la Revista de Girona, núm. 6. Monografies locals núm. 3. Ed. Diputació de Girona i Caixa de Girona. Girona.

LLINÀS, J. i MERINO, J.; (2000): *El patrimoni de la Selva. Inventari històric, artístic i arqueològic dels municipis de la comarca*. Fitxer núm. 4. Ed. Consell Comarcal de la Selva, Santa Coloma de Farners.

RAMS i RIERA, E.; (1998): *Anglès: de la Pagesia a la Industrialització*. Vol. I. Ed. Ajuntament d'Anglès i Diputació de Girona, Anglès.

RAMS i RIERA, E.; (2000): *Anglès: La Vall de les Esglésies*. Programa de les Gales d'Anglès de l'any 2000. Ed. Ajuntament d'Anglès, Anglès.

DENOMINACIÓ: ESGLÉSIA PARROQUIAL DE SANT MIQUEL

SITUACIÓ / UBICACIÓ: (Veure il·lustració 71: ortofotomapa topogràfic).

ELEMENTS D'IDENTIFICACIÓ GRÀFICA I FOTOGRÀFICA

NÚM. CORRESPONENT A LA RUTA: 22

COORDENADES U.T.M.: X; 470161 / Y; 4645216

COMARCA: Selva

MUNICIPI: Anglès

ADREÇA: Pl. de l'Església

BARRI / LLOC: Barri Antic

ACCÉS: FÀCIL   X   V.T.T.   DIFÍCIL

ÈPOCA (ÈPOQUES): XIII / XVII – XVIII / XX

ESTIL: Renaixement / Barroc

AUTOR(S): ---

MATERIALS: MURS-> Pedra

COBERTES-> Teula

REVESTIMENT-> Arrebossat / Pintat

UTILITZACIÓ: **ORIGINAL-**>   Culte / Capella

ALTRES->   ---

ACTUAL->   Culte / Església parroquial

PROTECCIÓ EXISTENT   PG 21/02/1990

INTERVENCIONS:

Reforma del presbiteri, repicat, arrebossat i pintat de les façanes de l'església i el campanar / Arquitecte: Joan Maria de Ribot i de Balle / Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Diputació de Girona i Parròquia d'Anglès / 1975-1985.

Fa escassament cinc mesos, entorn del mes de febrer-març, es va procedir a pintar tots els espais interiors de l'església.

ESTAT DE CONSERVACIÓ: **ENTORN IMMEDIAT-**>   Bo

ENTORN PROPER->   Bo

ESTAT DE CONSERVACIÓ GLOBAL: **BO**   X

MITJÀ

DOLENT

RUÏNA

ESTAT DE CONSERVACIÓ SECTORS: **ESTRUCTURES PORTANTS**   Bo

FORJATS / VOLTES   Bo

COBERTES   Bo

FAÇANES   Bo

PAVIMENT   Bo

OBERTURES   Bo

ACABATS INTERIORS   Bo

INSTAL·LACIONS   Bo

HUMITAT O ALTRES   No

REGIM JURÍDIC: Propietat eclesiàstica (Bisbat de Girona).

DOCUMENTACIÓ:

GRÀFICA

Fotografies de la col·lecció de Ricard Pol. Exposició "El pòsit del temps", de 2004, Ed. Ajuntament d'Anglès.

FOTOGRAFICA

ALTRES

Fitxa de l'Arxiu Històric del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya (Demarcació de Girona) núm. 3.588.

Fitxa del Servei del Patrimoni Arquitectònic del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, núm. 37 / 26.628.

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA:

Edifici de planta rectangular amb cossos annexos, com l'absis semicircular i la porta de Sant Miquel, amb coberta a doble vessant a diferents nivells i situat a un extrem de l'antiga Pobla d'Anglès. La construcció està adossada a la Rectoria i està composta per una nau i tres capelles laterals a cada costat. El temple dona culte principalment a Sant Miquel i també a la Mare de Déu del Remei. Les parts destacables són la nau i les capelles, les façanes i el campanar.

La nau interior està formada per una entrada amb un cor al primer pis i un baptisteri a l'esquerra. Seguidament tenim la nau central i les capelles laterals. Els accessos a les capelles laterals, intercomunicades les de la part dreta, està format per grans arcs de mig punt amb impostes motllurades. Les dovelles clau d'aquests arcs i la zona de la capella de la Sagrada Família contenen escuts nobiliaris esculpits i d'altres relacionats amb antics oficis.

A la línia del segon tram existeixen dues balconades al primer pis superior a les capelles. Són finestres rectangulars de fusta amb decoració reticulada de gelosies i barrots que tenen una gran llinda motllurada amb les dates de 1637 i 1638 respectivament. La seva funció era l'accés privilegiat i ocult als oficis des de la Rectoria i des d'una de les capelles laterals. La coberta de la nau és de volta de canó amb llunetes i la del presbiteri és de quart de cercle amb decoració de petxina. Per sobre de les capelles hi ha una cornisa de motlures i mènsules de guix i d'obra amb decoració floral. Algunes de les capelles tenen una coberta plana i altres la tenen estrellada o amb les llunetes interiors multiplicades. La decoració d'aquestes són motlures arquitectòniques i petxines renaixentistes.

Pel que fa a la façana principal, adaptació de models post-tridentins, està feta sobre un aterassament i està formada per tres elements bàsics, el portal, les finestres i l'òcul. Primer hi ha un sòcol pintat i arrebossat. La porta de fusta amb esglaons d'accés està emmarcada de pedra i té motlures als angles interiors i una gran llinda monolítica amb una inscripció de finals del segle XVI, segurament reaprofitada i originària d'un altre sector de l'església, ja que la façana no és tant antiga. Les finestres són de pedra i una d'elles té una llinda amb la data de 1602. L'òcul circular, centralitzat al primer pis sobre el portal d'accés i datat de 1885, també està emmarcat de grans blocs de pedra motllurada i conté vitralls acolorits amb decoració geomètrica, floral i amb l'escut papal

de Roma. A sobre hi ha un altre òcul petit sense marc de pedra. Finalment, la línia del teulat i dues motlures còncaues a sota d'aquest, a banda i banda de la nau central, emmarquen la façana principal.

La façana de Sant Miquel, a tocar de la Rectoria, té una entrada emmarcada de pedra motllurada -amb una inscripció datada de 1632- sobre la qual hi ha una fornícula pintada de blau amb una imatge de Sant Miquel. Aquest sector es va reforçar arquitectònicament per què, fins la Guerra Civil, sostenia l'antic campanar de l'església. També hi ha una finestra de pedra amb una reixa de ferro forjat.

Quant al campanar, està situat sobre el baptisteri, als peus de la nau. Té la base quadrangular i el pis octogonal separat en dos cossos -la zona de les campanes i la del rellotge i l'entaulament- per motlures emergents, també octogonals. El primer cos té quatre obertures per a les quatre campanes i el segon, quatre òculs per a quatre rellotges d'agulles i l'acabament de l'estructura en punta. L'actual campanar substitueix l'anterior, fet caure durant la Guerra Civil, situat sobre la porta de Sant Miquel.

Entre els béns artístics més destacables de la parròquia hi ha una creu gòtica de plata, però també cal esmentar el retaule barroc (1620-40) de l'altar major que fou destruït durant la Guerra Civil.

Dins el temple parroquial de Sant Miquel, encara avui s'hi poden veure les tombes dels capellans a l'entrada del portal gran; la tomba de la casa d'Olmera (**Veure fitxa de Ca l'Esparter**) al peu de l'altar major i la de les cases Cuc i Cors als altars del Roser i de Sant Josep respectivament. Aquests altars foren sufragats per dites cases, i encara alguns altres sepulcres (com un de molt antic del qual hi ha rastres a la paret de l'altar de la Sagrada Família).

A nivell general l'església presenta un magnífic estat de conservació. I és que les obres periòdiques que es practiquen en ella, com ara les tasques de repintar tots els espais i acabats interiors les quals s'han dut a terme fa escassament tres mesos, en matèria de manteniment i millora ajuden de forma substancial a la seva preservació futura.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES:

Les primeres notícies que es tenen de l'església de Sant Miquel daten del segle XIII, quan aquesta era la capella del castell d'Anglès, propietat dels vescomtes de Cabrera. La documentació ens parla de la situació, damunt el baluard de Sant Miquel, a l'exterior del clos emmurallat.

Tot i que no hi ha cap constància, cal suposar l'existència d'una primitiva capella de Sant Miquel d'estil romànic (tenint en compte la data d'assentament dels Cabrera a la

vall). Aquesta primitiva capella no tindria res a veure formalment amb el que avui veiem: l'únic que se sap és que era un d'un sol altar, dedicat a Sant Miquel. El patró, un sant guerrer, fou triat per la casa dels Cabrera en agraïment pel suport en la lluita contra els àrabs. Era a l'interior d'aquesta capella on s'enterraven els nobles de la vila.

A principis del segle XIV, Leonor (esposa del vescomte Bernat de Cabrera), fundà a la capella un benefici dedicat a Sant Amanç. Amb part de les rendes assignades a la fundació, s'havia de mantenir un prevere, que hi havia de residir, i que també havia de fer les funcions de notari del castell.

A mitjans del segle XIV es té constància que a la capella hi havia tres altars: el principal, dedicat a Sant Miquel, el de Sant Amanç i un altra dedicat a Sant Narcís. D'altra banda, també es té notícies que en aquest moment (1368) es demana des de la diòcesi de Girona que es reedifiqui el temple de Sant Miquel, encara que es desconeix quin tipus d'obra s'hi dugué a terme.

Del segle següent, el XV, no se sap gaire res, tot i que la capella podria haver resultat afectada per la sèrie de terratrèmols que tingueren lloc el 1427.

A principis del segle XVI (1506) s'uneixen els beneficis de Sant Amanç i Sant Miquel. Durant aquest segle s'iniciaren una sèrie de remodelacions que al llarg de tot el segle XVII i bona part del XVIII canviarien significativament l'aspecte de l'edifici. En efecte, l'any 1623 el domer Doménech Baró inicia les obres d'ampliació, que es consoliden el 1699, quan substituint l'antiga estructura romànica l'hi donarien l'actual, d'estil renaixentista tardà, amb elements decoratius barrocs. L'antic retaule de Sant Miquel fou traslladat a l'església de Sant Amanç, i al seu lloc se'n va posar un de dimensions més grans.

El segle XVII també fou un segle d'obres: l'any 1605 la diòcesi de Girona concedí llicència a Jaume Cuc (pagès hereu del mas Cuc) per edificar la capella del Roser. El 1613 es construï un cloquer nou.

El 1748 es comença a construir el Cambril de Nostra Senyora del Remei, on hi havia una imatge (de finals del XVI, principis del XVII) molt venerada. Aquesta verge ja es venerava al segle XVI, però no serà fins a mitjans del XVII que prendrà vertadera rellevància. La imatge fou destruïda durant la Guerra Civil espanyola, i l'actual és de l'escultor olotí Salguera, adquirida mitjançant subscripció popular (3.000 ptes). Com és sabut, s'associen a aquesta verge dos fets "miraculosos": per una banda, durant els setges a la ciutat de Girona dels francesos va protegir la vila d'Anglès amb una espessa boira. Mentre que per l'altra, preservant als vilatans de la pesta del 1653.

A finals del segle XIX es varen fer les escales de pedra d'accés al portal de Sant Miquel. A principis del XX (1921) s'allarga la nau, que havia quedat petita. Amb la Guerra Civil es destrueix el campanar (l'actual és del 1942), part del tresor i la imatge de la Verge del Remei. Entre 1975-85 es va refer el terra i es va tornar a arrebossar i pintar la façana. Actualment, la parròquia d'Anglès és la seu de l'arxiprestat del Ter-Brugent.

Fins el 1859, l'Església de Sant Miquel, legalment, formà part de la parròquia de Santa Maria de Sales de la Celler de Ter. Anglès era, doncs, una Doma en què un prevere tenia cura de la capella de Sant Miquel i depenia del rector de la Celler. Malgrat això, ja des de finals de segle XVI van existir diversos intents de segregació que no es feren efectius, de fet, fins 1788 i, de dret, fins 1859. Pel que fa a les desavinences entre Anglès i la Celler, cal veure l'obra d'Emili Rams sobre la vila d'Anglès (De la pagesia a la Industrialització, p. 223-234) i l'obra del Doctor Ramon Vinyes (Anglès notícies històriques p. 89-92).

És en aquest marc de desavinences i disputes entre la Celler de Ter i Anglès on contextualitzem la llinda de la porta principal de l'església la qual té una gran inscripció que diu: "INSTANT GÁLGERAND OLMERA, AB SON GERMÀ LO PRIOR; CONCEDÍ LA (sobirania) – La paraula sobirania és il·legible, ja que fou, en algun moment, repicada i borrada parcialment- VUY LO BISBE CASSADOR 1595". La cita està relacionada amb els intents d'independència parroquial de la Celler, que, malgrat fer-se efectius des de 1620, en temps del rector-domer Domènec Baró, tornà a dependre de la Celler el 1627.

La primera capella, entrant a la dreta, dedicada actualment a la Sagrada Família, fou instituïda el 1633 pel rector-domer Domènec Baró.

NOTES COMPLEMENTÀRIES:

L'interior, pintat bàsicament de color blanc, té els marcs de les obertures de pedra de Girona.

A finals dels anys 70 del segle XX es van reformar les motlures dels arcs de mig punt que donen entrada a les capelles laterals, cosa que ha tapat alguns dels escuts gravats i algunes de les inscripcions amb dates del segle XVII. D'aquests escuts, el més recurrent és el format per tres parts, una mà que sosté una bandera, dos cors units i dues esglésies. Al terra de l'església existeixen tres sepultures a ressaltar. Dins la capella de la Sagrada Família hi ha restes nobiliàries dels Baró i dels Masferrer i Bechdejú, de 1633, i a la nau, dos grups de sepultures agrupades fa trenta anys. Una és dedicada als preveres i l'altra als senyors del castell enterrats a l'església.

A la part inferior esquerra de la façana principal hi ha un monòlit commemoratiu de les víctimes de la Guerra Civil.

L'antiga imatge de la Mare de Déu del Remei fou destruïda l'any 1936 i substituïda després per una rèplica.

A l'estiu del 2006 es va produir un litigi administratiu entre el capellà de l'església i la companyia de telecomunicacions Retevisión. El motiu era que la companyia volia instal·lar una aparatosa antena en el campanar de l'església. Finalment el litigi va ser guanyat pel capellà el qual va evitar d'aquesta manera que un edifici de caràcter patrimonial fos degradat.

BIBLIOGRAFIA:

AAVV.; (1995): *Bella pedra vella. 15 anys de restauracions del patrimoni cultural de les Comarques de Girona*. Ed. Diputació de Girona i Generalitat de Catalunya, Girona.

CAPARRÓS i MORENO, X. i SERRANO i JIMÉNEZ, M.; (2005-07): *Revisió i actualització de l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de la Comarca de la Selva per a l'Àrea de Coneixement i Recerca del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Municipi d'Anglès*.

LANAO i REVERTER, P.; (1986): *Anglès*. Quaderns de la Revista de Girona, núm. 6. Monografies locals núm. 3. Ed. Diputació de Girona i Caixa de Girona. Girona.

LLINÀS, J. i MERINO, J.; (2000): *El patrimoni de la Selva. Inventari històric, artístic i arqueològic dels municipis de la comarca*. Fitxer núm. 4. Ed. Consell Comarcal de la Selva, Santa Coloma de Farners.

LLINÀS, J. i MERINO, J.; (2001): *El patrimoni de la Selva. Inventari històric, artístic i arqueològic dels municipis de la comarca*. Fitxer núm. 5. Suplement 2001. Ed. Consell Comarcal de la Selva, Santa Coloma de Farners.

PUJOL, D. i LLAGOSTERA, Ll.; (1990): *La Cellera de Ter*. Quaderns de la Revista de Girona, núm. 28, Sèrie Monografies locals núm. 16. Ed. Diputació de Girona i Caixa de Girona, Girona.

RAMS i RIERA, E.; (1998): *Anglès: de la Pagesia a la Industrialització*. Vol. I. Ed. Ajuntament d'Anglès i Diputació de Girona, Anglès.

RAMS i RIERA, E.; (2000): *Anglès: La Vall de les Esglésies*. Programa de les Gales d'Anglès de l'any 2000. Ed. Ajuntament d'Anglès, Anglès.

VINYES i TRIADÓ, R.; (1973): *Anglès. Notes Històriques*. Col·lecció de Monografies Locals núm. 7-B Història. Editorial Montblanc-Martin, Barcelona.

DENOMINACIÓ: RESTAURANT L'ALIANÇA

SITUACIÓ / UBICACIÓ: (Veure il·lustració 71: ortofotomapa topogràfic).

ELEMENTS D'IDENTIFICACIÓ GRÀFICA I FOTOGRÀFICA

NÚM. CORRESPONENT A LA RUTA: 23

COORDENADES U.T.M.: X; 470171 / Y; 4645168

COMARCA: Selva

MUNICIPI: Anglès

ADREÇA: C/ Mossèn Jacint Verdaguer, 9

BARRI / LLOC: Barri Antic

ACCÉS: FÀCIL X V.T.T. DIFÍCIL

ÈPOCA (ÈPOQUES): XX (1919 / 1995)

ESTIL: Obra popular

AUTOR(S): ---

MATERIALS: MURS-> Pedra

COBERTES-> Teula

REVESTIMENT-> Arrebossat / Pintat

UTILITZACIÓ: **ORIGINAL->**   Associacions / Seu social

ALTRES->   ---

ACTUAL->   Lleure / Restaurant

PROTECCIÓ EXISTENT:

INTERVENCIONS:

Entre finals del segle XX i principis del present, es va dur a terme una sèrie de reformes interiors i exteriors per tal d'adaptar les instal·lacions de bar-restaurant a tant sols restaurant.

ESTAT DE CONSERVACIÓ: **ENTORN IMMEDIAT->**   Bo

ENTORN PROPER->   Bo

ESTAT DE CONSERVACIÓ GLOBAL: **BO**   X

MITJÀ

DOLENT

RUÏNA

ESTAT DE CONSERVACIÓ SECTORS: **ESTRUCTURES PORTANTS**   Bo

FORJATS / VOLTES   Bo

COBERTES   Bo

FAÇANES   Bo

PAVIMENT   Bo

OBERTURES   Bo

ACABATS INTERIORS   Bo

INSTAL·LACIONS   Bo

HUMITAT O ALTRES   No

REGIM JURÍDIC: Propietat privada

DOCUMENTACIÓ:

GRÀFICA

FOTOGRAFICA

ALTRES

Fitxa de l'Arxiu Històric del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya (Demarcació de Girona) núm. 3.587.

Fitxa del Servei del Patrimoni Arquitectònic del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, núm. 24 / 26.615.

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA:

Edifici rectangular que consta de dues plantes i que està cobert amb una teulada a quatre aigües que fa cantonada amb el carrer Canigó i el carrer Comerç. Consta de tres façanes visibles, com són: l'entrada principal, el lateral i l'entrada posterior.

La façana principal és la que dona al carrer Mn. Jacint Verdaguer i està estructurada internament en base a tres crugies.

La planta baixa de la façana principal té dues finestres als costats i una porta al centre, totes amb forma d'arc carpanell. La porta té una decoració de ferro forjat a la part superior. La façana del carrer Comerç té un sòcol de pedra vista i tres finestres d'arc carpanell, similars als de la façana principal. La façana posterior té una terrassa amb una escala d'accés, dues finestres, també d'arc carpanell, però amb vidres de colors no transparents, i una porta, també amb decoració de ferro forjat. La terrassa està coberta amb una estructura metàl·lica i toldos per fer ombra i tancar un xic la terrassa.

El primer pis de la façana principal conté dues finestres rectangulars fetes d'obra amb ampits motllurats i poc emergents i un balcó amb barana de ferro forjat, de base monolítica i decoració forjada de cargols i ondulacions, en la tercera de les finestres. A la façana lateral existeixen tres finestres i a la façana posterior hi ha una terrasseta o balconada correguda i tres obertures fetes d'obra i estructura de ferro.

El ràfec emergeix mig metre suportat per un seguit de mènsules o caps de biga (13 per la façana principal, 17 a la lateral i 10 a la posterior). Està decorat amb una doble filera de rajoles bicolor blanques i marrons. Aquest tipus de decoració dels ràfecs és comuna a varies cases del carrer Comerç i algunes del nucli antic d'Anglès. Finalment, cada façana conté dues canaleres de llautó.

Pel que fa al tema dels materials tots els espais i acabats exteriors estan completament arrebossats i pintats amb una tonalitat ocre molt intensa.

L'estat actual de conservació de l'edifici és molt bo. Aquest fet s'ha d'atribuir en gran part a les obres de remodelació que es van dur a terme a finals del segle XX i principis del segle present. En el context d'aquestes obres es va procedir a pintar tots els espais exteriors i a consolidar les parts febles i deteriorades de l'edifici tant a nivell interior com exterior.

Aquest immoble respon a la tipologia de Noves edificacions. S'inclouen aquí les cases que s'han construït de nou aprofitant el buidat d'un edifici, les que tot aprofitant aquests l'han transformat notablement o les de nova planta que junt amb les cases del s. XIX han configurat els camins de sortida del recinte històric.

Molts d'ells no tenen especial significació arquitectònica sinó que sovint entren en contradicció amb els anteriors – casa del s. XIX-.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES:

El cafè l'Aliança era el local social de la societat mútua de crèdit i assegurances agrícoles de bestiar “La Alianza Agrícola”, que es va convertir en un dels punts de reunió dels ramaders de la vila d'Anglès i d'algunes poblacions veïnes. Posteriorment, després de la Guerra Civil, quan va desaparèixer el sindicat de pagesos d'Anglès, la societat “Alianza Agrícola” va englobar els dos sectors de la pagesia local: els conreadors de la terra i els ramaders.

Aquest espaiós local, avui convertit en un restaurant de gran anomenada, fou inaugurat l'any 1919.

La porta d'accés principal porta la inscripció següent feta en ferro forjat i en forma d'arcada: SINDICATO / ALIANZA AGRICOLA / AÑO 1919. La porta d'accés posterior porta la inscripció, similar a l'anterior: SEGUROS MUTUOS / CAJA DE AHORROS. Actualment, i sobretot des de 1998-2001, el Restaurant l'Aliança és reconegut àmpliament i ha estat dotat de varis premis, recomanacions i condecoracions.

NOTES COMPLEMENTÀRIES:

Les façanes són pintades de color ocre i les cantonades i els marcs, de color blau grisós.

A l'alçada de la meitat de les finestres de la planta baixa existeix la llegenda “L'Aliança d'Anglès - Restaurant” al llarg de les façanes.

A la cantonada entre el carrer Verdaguer i Comerç es conserva una piona cantonera per protegir l'angle de l'edifici de l'antiga circulació rodada.

BIBLIOGRAFIA:

LANAO i REVERTER, P.; (1986): *Anglès*. Quaderns de la Revista de Girona, núm. 6. Monografies locals núm. 3. Ed. Diputació de Girona i Caixa de Girona. Girona.

CAPARRÓS i MORENO, X. i SERRANO i JIMÉNEZ, M.; (2005-07): *Revisió i actualització de l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de la Comarca de la Selva per a l'Àrea de Coneixement i Recerca del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Municipi d'Anglès*.

RAMS i RIERA, E.; (1998): *Anglès: de la Pagesia a la Industrialització*. Vol. I. Ed. Ajuntament d'Anglès i Diputació de Girona, Anglès.

RAMS i RIERA, E.; (2006): *L'arquitecte Rafael Masó, el modernisme, el noucentisme i el poble Anglès*. Programa de les Gales d'Anglès de l'any 2006. Ed. Ajuntament d'Anglès, Anglès.

DENOMINACIÓ: CA LA SILVANA

SITUACIÓ / UBICACIÓ: (Veure il·lustració 71: ortofotomapa topogràfic).

ELEMENTS D'IDENTIFICACIÓ GRÀFICA I FOTOGRÀFICA

NÚM. CORRESPONENT A LA RUTA: 24

COORDENADES U.T.M.: X; 470181 / Y; 4645149

COMARCA: Selva

MUNICIPI: Anglès

ADREÇA: C/ Sta. Magdalena, 3

BARRI / LLOC: Barri Antic

ACCÉS: FÀCIL X V.T.T. DIFÍCIL

ÈPOCA (ÈPOQUES): XVI / XX

ESTIL: Obra popular

AUTOR(S): ---

MATERIALS: MURS-> Pedra / Rajola

COBERTES-> Teula

REVESTIMENT-> Arrebossat / Pedra vista

UTILITZACIÓ: **ORIGINAL->** Serveis - sanitat / Hospital

ALTRES-> Industrial / Escorxador

ACTUAL-> En Desús / En desús

PROTECCIÓ EXISTENT: ---

INTERVENCIONS:

Com s'observa a simple vista contemplant la fotografia, a l'edifici original se li ha afegit una planta superior. Una nova construcció la qual no està culminada, ni molt menys, ja que es troba a mitges.

ESTAT DE CONSERVACIÓ: **ENTORN IMMEDIAT->** Bo

ENTORN PROPER-> Bo

ESTAT DE CONSERVACIÓ GLOBAL: **BO**

MITJÀ X

DOLENT

RUÏNA

ESTAT DE CONSERVACIÓ SECTORS:

ESTRUCTURES PORTANTS Bo

FORJATS / VOLTES Bo

COBERTES Bo

FAÇANES Mitjà

PAVIMENT ---

OBERTURES Mitjà

ACABATS INTERIORS ---

INSTAL·LACIONS ---

HUMITAT O ALTRES No

REGIM JURÍDIC: Propietat privada

DOCUMENTACIÓ:

GRÀFICA

FOTOGRAFICA

ALTRES

Fitxa de l'Arxiu Històric del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya (Demarcació de Girona) núm. 3.629.

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA:

Casa medieval que consta de tres plantes, entre mitgeres, i coberta amb una teulada a dues aigües de vessants a façana. Pel que fa al seu emplaçament aquest el trobem ubicat

al costat esquerra del carrer Santa Magdalena.

L'edifici està estructurat internament en base a una sola crugia.

L'edifici actual és fruit de dos moments constructius diferents. La primera etapa constructiva és del segle XVI i avarcaria la planta baixa i el primer pis. La planta baixa destaca sobretot pel gran portal adovellat d'arc de mig punt amb unes dovelles de dimensions importants i molt ben desbastades i escairades. Al primer pis trobem dues obertures. Una és petita, rectangular i emmarcada amb rajola. L'altra és molt interessant, tot i que es troba en un estat pèssim de conservació. Aquesta es caracteritza per ser rectangular, amb llinda monolítica horitzontal, muntants de pedra ben escairats i ampit treballat. Sota l'ampit trobem la solució arquetípica que consisteix en disposar dues o tres pedres com a mesura de reforç i recolzament en la sustentació de la pesant finestra. La llinda presenta gravats una sèrie de motius molt interessants, com ara una creu al centre envoltada per dos llaços a cada banda i a sota les inicials de Jesús (IHS) i la data de 1570. Aquesta finestra té com a matèria prima la pedra sorrenca.

La segona etapa constructiva és de finals del segle XX i s'ha traduït en la construcció d'un nou pis, augmentant per tant l'alçada total de l'edifici primigeni. Ara bé, cal dir que les pertinents obres no s'han culminat en la seva totalitat, ja que resta per resoldre la definició final de les obertures, així com també el recobriment de la superfície física, amb la pertinent capa d'arrebossat, ja que la rajola resta nua i sense cap tipus protecció.

Tanca la façana en la part superior un ràfec format per quatre fileres: la primera de rajola plana, la segona de teula, la tercera de rajola plana i la quarta de teula.

Pel que fa a l'estat de conservació de l'immoble aquest no és preocupant, però tampoc satisfactori. La capa d'arrebossat que cobria la planta baixa i el primer pis, ha saltat en la seva pràctica totalitat, quedant a la vista la composició interna de l'edifici a base de pedres fragmentades sense desbastar i treballar i còdols de riu manipulats a cops de martell i tot lligat amb morter de calç.

Ca la Silvana respon a la tipologia de casa medieval. Són cases de planta baixa i una o dues plantes pis, normalment molt baixes a les que sovint s'hi ha afegit unes golfes. La composició de la façana varia amb l'amplada de la parcel·la, evidenciant sempre un predomini clar del ple sobre el buit amb finestres petites, emmarcades amb pedra i una porta, normalment de mig punt i construïda amb pedres planes de riu.

En amplades de 4 a 5'5 metres, es repeteix sempre el mateix esquema: un sol eix de finestres centrades i una porta de mig punt. Es cobreix entre mitgeres o amb murs de càrrega disposats paral·lelament al carrer.

En amplades superiors a 5'50 m i inferiors a 9'00, és a dir amb dues o més crugies, la façana s'ordena amb dos eixos de finestres, no necessàriament a plom, el que fa que aquesta acusi un cert desordre compositiu. Si bé la planta baixa originàriament tenia una sola portalada i una petita finestra, aquesta sovint es converteix en porta. Les golfes es solucionen normalment amb uns badius amb arcs rebaixats o de mig punt, sovint amb motius de maó.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES:

Un dels barris més característics i històrics de la vila d'Anglès és i ha estat, sens dubte, el de Santa Magdalena. Inicialment estava situat fora muralles i a mig camí entre l'antiga Pobla i els camps de conreu de la plana. Format antigament per un hospital, una capella i una escola, era bàsicament una zona de serveis que amb el pas del temps s'anaren ampliant per tal de complir unes funcions socials.

Les primeres notícies que es tenen de Santa Magdalena són del segle XVI, si bé, per la seva estructura, la capella d'aquesta santa podria ésser una més de les capelles romàniques situades a la vall. A part de les funcions religioses habituals en un temple, es tenen notícies que a partir de l'any 1602, dins aquell recinte s'ensenyava gramàtica a alguns alumnes.

Santa Magdalena o la capella de l'hospital dels pobres de Jesucrist – ja que també així s'anomenava, ja que feia les funcions de capella de l'hospital, per estar situada al costat d'aquesta edificació- va acabar essent destruïda, després de molts anys d'abandó, en la dècada dels setanta del segle passat. Els seus murs s'aprofitaren per bastir-hi un garatge i un habitatge per al rector de la població, i es destruï el seu absis en eixamplar la pujada de Can Grau. La capella disposava d'un frontís triangular, absis, un imponent campanar d'espadanya i l'interior albergava un important retaule que contenia episodis de la vida de santa Magdalena, destruït durant la Guerra Civil.

L'hospital de pobres de la vila d'Anglès – Ca la Silvana- era una institució benèfica que caracteritzava i enorgullia els habitants d'aquesta vall. La casa de salut va néixer com a conseqüència del testament fet per Guillem Vengut a començaments del segle XV. La família Vengut havia estat una de les més importants famílies nobles gironines, i tenia àmplies propietats i explotacions agrícoles a la vall d'Anglès.

El ciutadà Guillem Vengut va fer hereu universal un hospital que s'hauria de construir a la parròquia de Santa Maria de Sales, al poble d'Anglès, amb prevere, comanador i hospitaler. Malgrat tot, el capital deixat pel noble resultà insuficient per complir la seva voluntat i la diòcesi gironina va comissionar un prevere i dos laics administrar i mante-

nir aquella obra.

Finalment, l'any 1882 es va desfer la junta del patronat que portava la gestió de l'hospital, i l'ajuntament va expropiar tots els béns d'aquella obra.

A finals del segle XIX, l'ajuntament d'Anglès va fer construir un nou escorxador municipal al pati de l'hospital, que va estar en servei fins que, entrada la dècada dels anys 70 del segle pasta, fou clausurat definitivament.

En un edifici adossat a l'escorxador municipal es construiria l'any 1922 la primera escola nacional graduada que tingué la vila, situada en l'actual edifici de correus. Durant cert temps, a mitjan segle XIX, el mercat setmanal d'Anglès es feia entre els actuals carrers Comerç i plaça de Sta. Magdalena, i ocupava també el pati de l'hospital. La peixateria s'instal·laria al costat de la capella de Santa Magdalena en la petita placeta que avui és ocupada pel monument a la poetessa Francesca Barnades, i que antigament era la plaça de Santa Magdalena.

El barri de Santa Magdalena, format en un principi per la capella i l'hospital dels pobres, va créixer espectacularment entre les dues últimes dècades del segle XIX i les dues primeres del segle XX, fins a formar els carrers del Comerç, carrer Mn. Jacint Verdaguer, el carrer Canigó, el carrer Estret, la pujada de Can Grau, la plaça de Sta. Magdalena i els dos carrerons que donen a l'esmentada plaça.

Contra el que molta gent creu, l'actual plaça de Sta. Magdalena és un espai públic que no té tanta antiguitat com a voltes se li atribueix. La primitiva plaça de Sta. Magdalena era un petita placeta situada al costat de la capella d'aquest nom, en l'indret on avui es pot veure el monument a la poetessa Francesca Barnades.

Fins l'any 1922, una bona part del terreny que ocupa l'actual plaça era encara propietat de D. Tomàs de Cendra i Terrades. L'indret era conegut com a l'era d'en Cendra. En aquest lloc, la família Cendra hi tenia un porxo, i cada any hi feien diverses feines agrícoles, com batre, trillar o aixecar palls.

Coneixedor de l'interès que la corporació municipal tenia per aquell lloc, el seu propietari, el senyor D. Tomàs de Cendra el va cedir a la vila d'Anglès. La casa consistorial va acceptar de bon grat aquesta cessió i va acordar en el 1928 la construcció de la plaça, la qual s'enllestiria definitivament el 1929.

NOTES COMPLEMENTÀRIES: ---

BIBLIOGRAFIA:

CAPARRÓS i MORENO, X. i SERRANO i JIMÉNEZ, M.; (2005-07): *Revisió i actualització de l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de la Comarca de la Selva per*

a l'Àrea de Coneixement i Recerca del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Municipi d'Anglès.

CLIMENT, R. i DOMÈNECH, C.; (1979): *Expedient de declaració/incoació del barri antic d'Anglès com a Conjunt Històric Artístic*.

FUSES, J i VIADER, J.M^a.; (1984): *Pla especial de conservació i de reforma interior del Barri Antic d'Anglès*.

LANAO i REVERTER, P.; (1986): *Anglès*. Quaderns de la Revista de Girona, núm. 6. Monografies locals núm. 3. Ed. Diputació de Girona i Caixa de Girona. Girona.

LLINÀS, J. i MERINO, J.; (2000): *El patrimoni de la Selva. Inventari històric, artístic i arqueològic dels municipis de la comarca*. Fitxer núm. 4. Ed. Consell Comarcal de la Selva, Santa Coloma de Farners.

LLINÀS, J. i MERINO, J.; (2001): *El patrimoni de la Selva. Inventari històric, artístic i arqueològic dels municipis de la comarca*. Fitxer núm. 5. Suplement 2001. Ed. Consell Comarcal de la Selva, Santa Coloma de Farners.

RAMS i RIERA, E.; (1998): *Anglès: de la Pagesia a la Industrialització*. Vol. I. Ed. Ajuntament d'Anglès i Diputació de Girona, Anglès.

RAMS i RIERA, E.; (2000): *Anglès: La Vall de les Esglésies*. Programa de les Gales d'Anglès de l'any 2000. Ed. Ajuntament d'Anglès, Anglès.

RAMS i RIERA, E.; (2002): *Anglès. Els Pobles de la Selva*. Ed. Ajuntament d'Anglès, Anglès.

VINYES i TRIADÓ, R.; (1973): *Anglès. Notes Històriques*. Col·lecció de Monografies Locals núm. 7-B Història. Editorial Montblanc-Martin, Barcelona.

DENOMINACIÓ: EL CASTELL

SITUACIÓ / UBICACIÓ: (Veure il·lustració 71: ortofotomapa topogràfic).

ELEMENTS D'IDENTIFICACIÓ GRÀFICA I FOTOGRÀFICA

NÚM. CORRESPONENT A LA RUTA: 25

COORDENADES U.T.M.: X; 470215 / Y; 4645314

COMARCA: Selva

MUNICIPI: Anglès

ADREÇA: Pl. de la Vila - C/ del Molí - C/ del Castell

BARRI / LLOC: Barri Antic

ACCÉS: FÀCIL   X   V.T.T.   DIFÍCIL

ÈPOCA (ÈPOQUES): XII / XIII / XV

ESTIL: Medieval

AUTOR(S): ---

MATERIALS: MURS-> Pedra

COBERTES-> ---

REVESTIMENT-> ---

UTILITZACIÓ: **ORIGINAL->** Defensiva - Habitatge / Castell

ALTRES

ACTUAL-> Desaparegut / Desaparegut

PROTECCIÓ EXISTENT: BCIN (Bé Cultural d'Interès Nacional).

INTERVENCIONS: ---

ESTAT DE CONSERVACIÓ: **ENTORN IMMEDIAT->** Bo

ENTORN PROPER-> Bo

ESTAT DE CONSERVACIÓ GLOBAL: **BO**

MITJÀ

DOLENT

RUÏNA   X

ESTAT DE CONSERVACIÓ SECTORS:

ESTRUCT. PORTANTS   Ruïna

FORJATS / VOLTES   Ruïna

COBERTES   Ruïna

FAÇANES   Ruïna

PAVIMENT   Ruïna

OBERTURES   Ruïna

ACABATS INTERIORS   Ruïna

INSTAL·LACIONS   Ruïna

HUMITAT O ALTRES   Si

REGIM JURÍDIC: Propietats privades i públiques

DOCUMENTACIÓ:

GRÀFICA

Fotografies de la col·lecció de Ricard Pol. Exposició "El pòsit del temps", de 2004, Ed.

Ajuntament d'Anglès

FOTOGRAFICA

ALTRES

Fitxa del Servei del Patrimoni Arquitectònic del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, núm. 1.427.

DESCRIPCIÓ TIPOLOÈGICA:

Avui en dia, del castell original d'Anglès tan sols en resten alguns vestigis molt aïllats com ara el pany de mur relativament petit, del que havia set antigament la gran muralla, que es conserva en el carrer del Molí.

Aquest pany de muralla està constituït per grans pedres fragmentades sense desbastar i

treballar i còdols de riu manipulats a cops de martell i tot lligat amb morter de calç.

En el mur es conserven incrustats dos medallons circulars; un en molt bon estat en el qual apareix una flor de quatre pètals, mentre que l'altra està totalment erosionat i deteriorat, cosa que ha provocat la desaparició del pertinent motiu ornamental que albergava en l'interior.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES:

El castell d'Anglès ja existia en època romana i en la dels gots.

Es troba documentat des de l'any 1200, segons una dotalia conservada a l'Arxiu Diocesà de Girona.

Arran de diversos estudis se sap que el castell era bastit damunt del tram més enlairat del clos emmurallat, des d'on es dominava la vall d'Anglès i la banda de la Celler, Sant Julià i Bonmatí. El que va ser el pati central del castell, descobreix la configuració quadrangular que tindria, als costats del qual s'alçarien les estances destinades a l'habitació. Al tram superior de l'edifici hi hauria un ample passadís, protegit en la part forana per un llenç de mur emmerletat, proveït d'espitlleres. També hi hauria l'estada senyorial de l'amo del castell. La porta del castell es trobava a l'angle superior de l'actual plaça de la vila, pujant-s'hi per una rampa. La façana lluia una torre de l'homenatge. Per l'altre cantó tindria una portalada més petita, comunicant amb l'era del mateix castell.

En base a aquestes premisses, el castell aplegava per tant les característiques típiques d'un castell medieval dels segles XI-XII, és a dir, de tamany reduït i fixat en un punt alt i estratègic, format per una torre de base circular i envoltat per un recinte emmurallat.

Del castell en sortia una galeria estratègica recoberta de volta, que comunicava amb el baluard de Sant Miquel.

Tot i la pèrdua d'aquest element emblemàtic de la vila, s'han conservat elements molt interessants relacionats directament amb el castell, com són, per una banda, un petit pany de muralla -petit tenint en compte el tamany i les dimensions que va arribar a assolir el castell- i les restes del primer clos emmurallat del castell i alguna arcada interior, avui en part conservades a dins d'algunes cases del barri vell. L'actual plaça de la vila (**Veure fitxa de la plaça de la Vila**) correspon a l'antic pati d'armes del castell. La seva forma trapezoïdal és la forma característica que solien tenir tots els patis d'armes dels castells medievals de l'època.

L'emplaçament original del castell correspondria amb el que avui és un grup de cases situat entre el carrer del Castell i el pas cobert vers a l'antic pou públic de la vila.

Cal tenir en compte que l'antic castell d'Anglès es va anar ampliant durant els segles XIII-XV fins a abraçar el que actualment és bona part del barri vell d'Anglès.

L'accés al nucli urbà a través de les muralles es feia a través de tres portals: el primer era conegut com el portal de sant Miquel. Aquest es troba documentat i estaria al final del carrer major a l'alçada de la casa número 16. Se sap que a partir del segle XVI va caure en desús. El segon es trobaria al principi del carrer de l'empedrat i el tercer es trobaria en el barri de santa Magdalena, a l'alçada de la "pujada d'en Grau" a tocar aproximadament a "Can Camps".

El castell d'Anglès apareix esmentat per primer cop en el testament de Guerau V de Cabrera (1242), que deixà en herència el vescomtat de Cabrera al seu fill Guerau VI, mentre que crea per a un altre fill, Ramon, un petit patrimoni format pels castells d'Anglès i Brunyola. La manca de descendència de Marquesa, la filla de Guerau VI, farà que el vescomtat de Cabrera sigui heretat per un fill de Ramon, Bernat I de Cabrera. El nucli antic d'Anglès es configurarà, doncs, al voltant d'aquesta antiga possessió dels Cabrera.

En el 1279, Ramon de Cabrera i la seva muller Alemanda, instituïren procurador a favor de Pere de Puiggalí, abad de Galligans, per vendre a Berenguer Gornau ciutadà de Girona el castell d'Anglès pel preu de 19 mil sous en moneda barcelonesa.

Per la seva banda Berenguer Gornau es va revendre el castell a Guillem Gaufredi (tresorer de la Seu de Girona i amo del castell de Brunyola. En aquesta operació de revenda intervingué el propi rei, manant al Veguer de Girona que obligués al Guillem Gaufredi de revendre el castell d'Anglès al noble Ramon de Cabrera en representació reial, i que es diposités el preu de la venda al convent de Predicadors.

Dels Cabrera, la propietat del Castell d'Anglès passà successivament a mans del Marquès d'Aitona, als germans Galzeran i Joan Olmera i després de tot a la Universitat de la vila en data de 25 d'Octubre de 1602.

Primitivament, l'amo del castell vivia tongades més o menys llargues al mateix edifici, però al passar a mans dels Olmera, aquests es bastaren una bonica casa al carrer Major (**Veure fitxa de Ca l'Esparter**), emplaçada dins el clos emmurallat de la vila, reservant el castell per residència exclusiva d'un destacament de tropa manada per un capità. En el 1535, es troba de capità del Castell a Antoni Custo i en el 1471 el capità del castell es deia Bernat de Vilanova.

A tall cronològic es té perfectament documentat que el castell d'Anglès va ser reconstruït el 1350, encara que no se sap quin tipus de reformes es van dur a terme.

Sembla que al segle XVI el castell va quedar absolutament arrasat per les tropes franceses. En quant a la torre de l'homenatge, se sap que aquesta va ser enderrocada en plena revolta remença del segle XV, per Pere Joan Sala. També se sap de l'existència de l'antiga era del castell, també situada prop de la plaça de la vila.

Fins fa pocs anys es conservava la cisterna de l'antic fort, en el lloc que avui ocupa el pàrquing de la Plaça de la Vila.

NOTES COMPLEMENTÀRIES: ---

BIBLIOGRAFIA:

AAVV.; (1992): *Els Castells Catalans*. Vol. III, 2^a. Edició. Edita Rafael Dalmau editor, Barcelona.

CAPARRÓS i MORENO, X. i SERRANO i JIMÉNEZ, M.; (2005-07): *Revisió i actualització de l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de la Comarca de la Selva per a l'Àrea de Coneixement i Recerca del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Municipi d'Anglès*.

COLLELLDEMONT, P.; (1992): *Del Montseny a la Vall d'Hostoles*. Col·lecció les Guies d'El Punt, núm. 12. Ed. Edicions Periòdiques de les Comarques, S.A. p. 48-51 Girona.

LANAO i REVERTER, P.; (1986): *Anglès*. Quaderns de la Revista de Girona, núm. 6. Monografies locals núm. 3. Ed. Diputació de Girona i Caixa de Girona. Girona.

LLINÀS, J. i MERINO, J.; (2000): *El patrimoni de la Selva. Inventari històric, artístic i arqueològic dels municipis de la comarca*. Fitxer núm. 4. Ed. Consell Comarcal de la Selva, Santa Coloma de Farners.

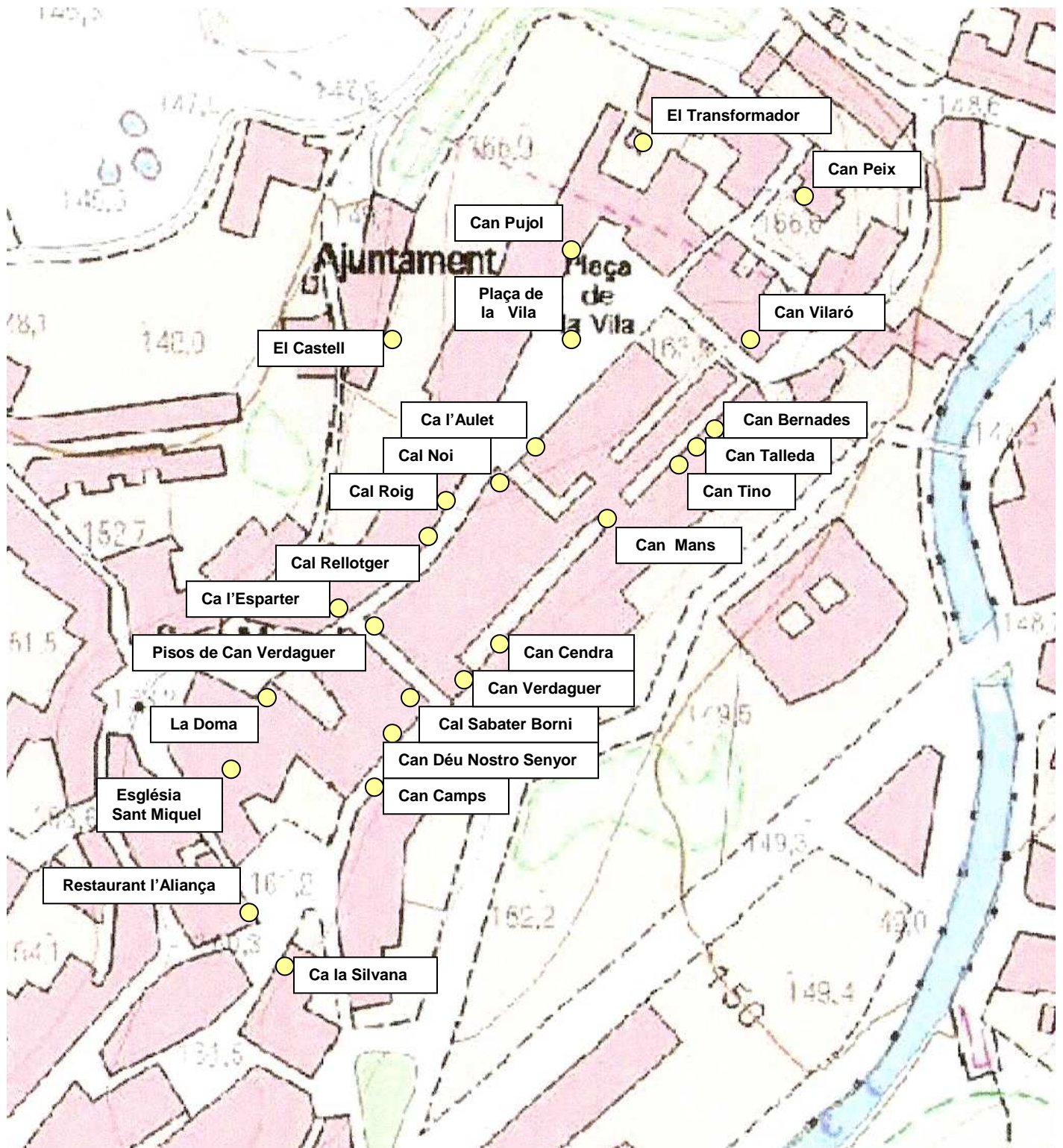
LLINÀS, J. i MERINO, J.; (2001): *El patrimoni de la Selva. Inventari històric, artístic i arqueològic dels municipis de la comarca*. Fitxer núm. 5. Suplement 2001. Ed. Consell Comarcal de la Selva, Santa Coloma de Farners.

PLA i CARGOL, J.; (1953): *Plazas fuertes y castillos en tierras gerundenses*. Girona.

RAMS i RIERA, E.; (1998): *Anglès: de la PAGESIA a la Industrialització*. Vol. I. Ed. Ajuntament d'Anglès i Diputació de Girona, Anglès.

TEIXIDOR i PALAU, R.; (2006): *Brunyola de Castell a Poble i de baronia a municipi*. Edicions la Trona. Ed. Ajuntament de Brunyola i Diputació de Girona. Girona.

VINYES i TRIADÓ, R.; (1973): *Anglès. Notes Històriques*. Col·lecció de Monografies Locals núm. 7-B Història. Editorial Montblanc-Martin, Barcelona.

il·lustració 71: Ortofotomapa topogràfic amb els 25 elements inventariats del Barri Antic d'Anglès, els quals estan fixats rigorosament en el mapa segons les coordenades UTM corresponents de cadascun. Font: Hipermapa, Atles electrònic de Catalunya <http://www.gencat.net/>

4.2.- Elements intangibles

4.2.1.- Carlemany i Can Camps

La tradició oral conta que a les darreries del segle vuitè, l'Emperador Carlemany es trobava per les contrades d'Anglès en plena guerra amb els sarraïns i, vet aquí, que en arribar al cim de la muntanya de Puig de Frou (des d'on es contempla magníficament la vila d'Anglès, al bell mig de la vall que va des del Pasteral fins a Trullàs), davant la gran bellesa que es mostrava als seus peus exclamà: "Quina Vall tant bonica, sembla la Vall dels Àngels". D'aquesta gesta se'n fa ressò el text esculpit en pedra a la façana de Can Camps, al carrer d'Avall (**Veure fitxa de Can Camps**).

il·lustració 72: Autor: Pere Figareda, Font: Llegendes de la Vall d'Anglès. Llegendes dintre Muralles.; 2001.

La llegenda de Carlemany, el qual fou un temps honorat com a sant es prolonga amb un altra episodi: Estant Carlemany assetjant la ciutat de Girona, va rebre la notícia

de l'arribada de grans companyies d'àrabs, que venien a socorre als assetjats (Vinyes i Triadó, R.; 1973: 15-16). Carlemany sense deixar el setge de Girona, sortí al pas dels moros que baixaven per la Vall d'Hostoles, i travessant la vall d'Anglès, acampà a tres llegües de Girona. Allà hi va romandre tota la nit i el dia següent. L'endemà al saber que els àrabs baixaven, es posà en marxa, arribant a un pla entre dues muntanyes. Al despuntar el dia es trobà amb els enemics, començant una lluita aferrissada que es mantingué incerta tot el dia, fins que al vespre es decantà la victòria de part dels cristians, retirant-se els àrabs, els quals van ser perseguits i gairebé exterminats.

4.2.2. – Fundació de la parròquia

Conta la tradició que Lluís el Piadós, fill de Carlemany, restà tan agraït als habitants d'Anglès, per l'ajut i valentia mostrada durant la campanya contra els alarbs, que, trobant-se hostatjat al mas Marlac (Palet) de la Cellera, va fer la promesa de bastir una església, al lloc precís on cauria la fletxa engegada des d'allí (Vinyes i Triadó, R.; 1973: 74). Per mala pega, diu que la fletxa va caure al mig del Ter, que en aquell temps passava molt a prop, però el Rei Lluís, fent honor a la paraula donada, manà construir un temple romànic al mateix indret on caigué la fletxa, després de canviar el curs del riu. L'església que es bastí va ser la parroquial d'Anglès (**Veure fitxa de l'Església Parroquial de Sant Miquel**), l'emplaçament de la qual correspon al mateix lloc on s'alça l'església parroquial de La Cellera.

4.2.3.- La Verge del Remei

De la Verge del Remei, patrona de la vila, es comença a tenir notícies a partir de finals del segle XVI. En un primer moment, estava situada en un dels altars de la capella de Sant Miquel, el que avui ocupa Sant Antoni. La devoció per la Verge cada dia anava en augment, i és a mitjans segle XVII quan la patrona d'Anglès comença a tenir una rellevància important en la vila. El dia 14 de juliol de l'any 1662, des del bisbat de Girona, es va donar llicència per beneir el nou retaule dedicat a ella i que pagaren els seus feligresos i que aniria ubicat a l'església de Sant Miquel (**Veure fitxa de l'Església parroquial de Sant Miquel**).

No se sap amb certesa la data concreta en què es tallà l'antiga imatge del Remei, ni l'escultor que va fer-la (Rams i Riera, E.; 1998: 242-245). La talla, destruïda durant la Guerra Civil, el dia 22 de juliol de 1936, era gòtica, i per tant es pot situar l'origen cap a les darreries del segle XVI o primers anys del segle XVII.

L'actual verge fou esculpida en fusta de faig per l'escultor olotí Salgera, i es posà al cambril de l'altar major el dia 5 d'octubre de 1940. El cost de la talla fou de 3.000 ptes, que foren recollides per subscripció popular.

La festa de la patrona de la vila d'Anglès, la Mare de Déu del Remei, se celebra el segon diumenge d'octubre, i rep també el nom de gales petites.

La patrona d'Anglès, com a tal, protegeix els anglesencs dels infortunis. No en va la Verge del Remei és sovint invocada pels fidels per demanar-li la gràcia de remei en tota mena de malalties i dolors.

Antigament, els anglesencs que ens precediren hagueren de retre gratitud a la patrona quan salvà el poble del pillatge dels francesos. Conta la tradició que, pels volts de la segona meitat del segle XVII, en una de les nombroses invasions dels francesos, tots els pobles veïns havien patit el pillatge i el saqueig de vitualles al pas de les tropes.

En tocar-li el torn a la vila d'Anglès, els vilatans, sota l'aixopluc de les defenses de l'antic castell, pogueren repel·lir l'agressió. Lluny quedaven els temps d'esplendor de la família dels Cabrera, com a vescomtes, que tantes vegades havien defensat amb els seus homes la vila. Ara, afincats en terres castellanques, arran de les seves unions matrimonials, s'havien ben desentès del seu antic domini anglesenc (Vinyes i Triadó, R.; 1973: 38-39). Així doncs, hagueren de ser els propis vilatans els que s'hagueren de treure les castanyes del foc, tot repel·lint l'agressió.

il·lustració 73: Autor: Pere Figareda, Font: Llegendes de la Vall d'Anglès. Llegendes fora Murallés.; 2002.

Les tropes franceses, enutjades, volgueren aprofitar per revenjar-se de camí cap a Olot. Per tal d'agafar per sorpresa els vilatans i que els sentinelles del castell no avisessin de la seva arribada al poble, a l'alçada del pla de Trullàs pujaren Ter amunt fins a Sant Julià on tombarien per sorprendre els habitants del poble. Però, al seu pas, una espessa capa de boira embolcallà de tal manera la vila, fins al punt de fer-la invisible. Els invasors no s'adonaren que passaven de llarg fins ben arribat al Pastoral,

uns quilòmetres més amunt, havent de seguir camí fins a Olot on els esperava el gruix de la tropa. No en va el comandant de les tropes preguntà quin patró tenien aquells vilatans i exclamà en saber que la patrona era la Verge del Remei: “Doncs que la conservin i venerin, perquè avui els ha guarit d’un perill molt greu”. En agraïment, el poble va fer ofrena a la Verge d’unes claus de finíssim argent com a símbol de la seva protecció. Unes claus que, malgrat la destrucció de l’antiga imatge el 20 de juliol de 1936, avui encara pengen del braç de la nova imatge, esculpida quatre anys més tard de la seva destrucció per l’escultor olotí Salguera.

Però si de la guerra deslliurà als habitants d’Anglès, també ho feu de la pesta, i així conta Mn. Lluís Constans que el 1653 la pesta assolava moltes viles del Principat de Catalunya i a Anglès començava a incrementar-se substancialment.

La gent d’Anglès s’arraulia dins el clos murallat. Així que fosquejava es tancava i barrava el portal de St. Miquel i després una a una totes les portelles obertes en el murallam.

Davant de tan greu perill s’organitzà una devota processó presidida per la Verge del Remei, que sortint de la capella de St. Miquel, anà en direcció a la riera d’Osor. La imatge fou posada de cara a la barriada de la Cellera, pregant-li ferventment el poble en pes, que no deixés passar la pesta de la riera cap allà (Rams i Riera, E.; 2007: 4-5). La pesta feia grans estralls a la rodalia i fins al barri de la Cellera, on ja s’havia cobrat 17 víctimes, essent castigades entre altres, les masies Fontanella i Ça Pardina; però al Castell d’Anglès només hi hagué 6 o 7 defuncions i encara tots guariren. Amb motiu d’aquest fet tan remarcable, el poble ofrenà una llàntia d’argent a la Verge del Remei, que encara avui crema a l’altar major, com a mostra d’agraïment. La llàntia porta gravada la data del 1653 i una inscripció que diu: “Presentalla feta a Ntra. Sra. del Remey per la vila de Anglès preservada de pesta”.

4.2.4.- La roca del Castell

Des de la roca del Castell d'Anglès (**Veure fitxa del Castell d'Anglès**), indret des del qual es gaudeix d'una bonica vista de tota la Vall d'Anglès i de les muntanyes que anuncien l'inici de les Guïlleries, es conta que a l'antigor al seus peus hi transcorria plàcidament el llit del Ter, riu que tan lligat ha anat al creixement de la Vila d'Anglès i que en el passat més d'un ensurt havia provocat als habitants de la població amb les seves fortes crescudes.

il·lustració 74: Autor: Pere Figareda, Font: Llegendes de la Vall d'Anglès. Llegendes dintre Muralles.; 2001.

Conta la tradició que en aquells temps llunyans, dels quals se'n sap ben poca cosa, va aparèixer a la Vall d'Anglès, un foraster ben plantat i misteriós, però que feia cara de bon jan (Vinyes i Triadó, R.; 1973: 81). Ningú no sabia d'on era, ni com es deia, ni què hi venia a fer. A la matinada, quan la claror del sol naixent tornava la vida de

cada dia amb el desvetllament de la plana i a les muntanyes veïnes tot just es començava a albirar el nou dia, el misteriós foraster s'estava assegut a la roca del Castell, d'on gairebé no s'allunyava fins que les ombres del crepuscle estenien llur mantell negre damunt la vall mig adormida. Tothom es preguntava què hi feia durant tantes hores palplantat damunt la roca del Castell, però ningú no ho sabia. Com que no es pot contenir la taffereria, la cosa començà a intrigar a la gent i la pregunta, que de primer no podia tenir resposta satisfactòria, la va trobar un veí saberut, al qual se li ocorregué de dir que el foraster de la roca es passava tot el sant dia mirant el peix. L'acudit va caure en gràcia, corrent tot seguit de boca en boca. Des de llavors quan els tafaners formulaven la concebuda pregunta se'ls responia tot seguit: doncs què vols que hi faci, home, mira el peix. I d'aquí vingué l'inici del cognom de Miralpeix (**Veure fitxa de Can Peix**) ben conegut per tothom i que ha donat nom a una de les nissagues més importants de la història de la Vila d'Anglès.

4.2.5- Les bruixes del Castell d'Anglès i la torre de les Bruixes

A l'antigor el castell d'Anglès (**Veure fitxa del Castell**) era el centre de reunió de totes les bruixes de la rodalia que hi anaven damunt la seva escombra.

il·lustració 75: Autor: Pere Figareda, Font: Llegendes de la Vall d'Anglès. Llegendes dintre Muralles.; 2001.

El cert però és que de bruixes n'hi havia de tota mena i condició. A mitjanit sortien de casa sense fer fressa, quan tothom ja dormia. Si eren casades, posaven un tió en el seu lloc del llit marital per despistar el marit si aquest es despertava. Si tenien mainada, escopien tres vegades a terra i les escopinyes responien per elles si els petits les cridaven. Abans de fer-se l'untet per poder volar posaven dues calderes al foc, una de brou per refer-se amb una bona escudella a la tornada, i una altra que feia bullir les herbes i bèsties emmetzinades que servien per llurs malifetes.

A dalt de tot del castell dels Cabrera, del que avui ben poca cosa en resta, hi

tenien el seu cau de reunió. Allí feien un ball rodó. Si el propòsit era desencadenar una pedregada, totes les bruixes orinaven dins d'un sot i, quan era ple, el picaven amb una vara de freixe de nou nusos, i tot seguit sortia una boira que feia un núvol de pedregada (Vinyes i Triadó, R.; 1973: 78-79). Els pagesos, enrabiats per haver-los portat la pedregada, les esperaven i les apallissaven amb els mànecs de les eines del camp i a cada cop els trencaven un os. Els cops de pal els feien molt de mal, majorment si tocaven ferro. Per això mateix, arraconen el bastó i munten en escombres de canya, perquè si piquen a la canya, a les bruixes no els fan mal. Un dia però en varen fer un gra massa que va fer vessar la paciència dels pagesos de la contrada. Ben enrabiats per una forta pedregada que els havia fet perdre les seves plantades a punt de ser collides, varen esperar a mitjanit i, amb les seves escopetes vinga engegar trets damunt les ombres de les bruixes, que els fa tant mal com si tiressin de dret al cos. No en varen deixar ni una dempeus i vet aquí que des d'aquella nit no se n'ha sabut res més de les bruixes del castell i si en sobrevisqué alguna de ben segur que deu campar-la ben lluny.

Malgrat que hi hagi indrets on han abundat més que en d'altres, a tot arreu n'hi ha hagut de bruixes. I si Llers és poble de bruixes, qui ho havia de dir, moltes d'aquestes bruixes triarien la vall d'Anglès per instal·lar-s'hi i així poder portar a terme els seus encanteris i malifetes.

Hi ha encara l'antic cloquer vell de la parròquia de la Celler d'Anglès, anomenat popularment "La torre de les bruixes", que resta dempeus, per tal de recordar que si bé ara no és època de bruixes en el passat n'hi havia per donar i per vendre. D'aquí que si molts cloquerons havien estat aparedats, segons sembla es deu al fet que s'havien convertit en un centre de reunió de bruixes. En el d'Anglès, se n'hi reunien de tota la contrada, fet que comportà que els vilatans de la Celler i d'Anglès fins i tot demanessin la intervenció del frare dominic Eimeric de Girona, cèlebre inquisidor de la

Corona d'Aragó, que dedicà la seva vida a la persecució de les bruixes, donant instruccions de com descobrir-les pels seus actes o les seves vestimentes.

il·lustració 76: Autor: Pere Figareda, Font: Llegendes de la Vall d'Anglès. Llegendes fora Muralles.; 2002.

El cert és que en alguns dels dies més freds de l'hivern, quan hom passa pel darrere de l'església de Santa Maria de Sales, davant del carrer on hi ha l'antic cloquer, si s'escolta bé, hi ha qui ha sentit els gemecs de les bruixes que s'hi acosten tot enyorant-se del seu antic cau.

I és que els avantpassats d'Anglès en devien tenir un tip entre les bruixes del Castell d'Anglès, muntant damunt un cabró, i les del cloquer vell de la parròquia de la Cellera, muntant damunt un marrà.

4.2.6.- La llàntia del Castell

Antigament entre Can Piferrer i la porta d'entrada al pati de la Doma (**Veure fitxa de la Doma**) s'hi trobava el Pou de Sant Miquel. Entre el pou i la muralla, hi havia un pilastró de pedra que interceptava el pas dels carruatges, per tal que no es contorbés la pau del cementiri. Per l'altra cantó s'hi havia d'entrar pujant dos escalons de pedra que la gent en deia la “trenca-passa”.

Damunt del Pou de Sant Miquel hi havia una bonica capelleta rematada per un teuladet artístic, al costat de la qual hi cremava nit i dia la llàntia del castell, destinada a fer llum a una devota imatge de Sant Miquel, el gloriós patró d'Anglès, que avui es pot veure reproduïda al damunt del portal petit de l'església (**Veure fitxa de l'Església de St. Miquel**).

il·lustració 77: Autor: Pere Figareda, Font: Llegendes de la Vall d'Anglès. Llegendes dintre Muralles.; 2001.

Conta la tradició que un francesot molt mal home, passant una vegada pel davant del pou de Sant Miquel, se li ocorregué mofar-se del sant, sense recordar-se que les

mofes fan com les processons, i a l'intentar encendre el caliquenyo a la llàntia la trobà apagada (Vinyes i Triadó, R.; 1973: 74-75). Tot allunyant-se mogut per la curiositat es va girar, restant admirat al veure la llàntia com cremava. Altra vegada s'hi acostà per encendre el caliquenyo, tornant a veure la llàntia sense llum com la primera vegada, repetint-se el fet miraculós tres vegades.

Es diu que fou tan gran l'astorament que va sentir que, mogut pel penediment, decidí tot d'una fer penitència la resta de la seva vida, portant vida d'anacoreta ficat dins d'una cova.

Gràcies a una deixa de l'amo del Castell, que porta la data de 1542, el Domer venia obligat a fer cremar nit i dia la llàntia del Castell. Mans barroeres van tapar el pou de Sant Miquel i arraconant aquesta llàntia. Un dels passats ajuntaments no permeté a l'Ecònom Mn. Geli que tornés a posar en el seu lloc els escalons de la "trenca-passa", que per conveniències de la Parròquia havien estat arrencats, cometent un atemptat contra els drets de la tradició i de l'Església.

Des d'aquell dia, el clos profanat del cementiri ha esdevingut un lloc destinat al tràfec com un carrer qualsevol.

4.2.7. – La campana de les ànimes

Prop de l'antic castell hi ha una de les cases pairals amb més tradició de la Vall d'Anglès, que guarda amb gran estima i veneració una vella campana centenària. Conta la tradició que l'hereu d'aquella casa sortia cada vesprada de la plaça de la Vila amb la campana al braç els veïns sortien al peu de les llindes de les seves cases per acompanyar el Parenostre que resava l'hereu en sufragi de les ànimes dels difunts i uns altres demanant a Sant Roc i a Sant Sebastià que els guardessin de la fam, la guerra i la pesta.

il·lustració 78: Autor: Pere Figareda, Font: Llegendes de la Vall d'Anglès. Llegendes dintre Muralles.; 2001.

Tot seguit, després de la resa, començava a fer dringar la campana amunt i avall, ganing-ganang. En el seu recorregut s'aturava per la nova resada a la cantonada del carrer d'Avall, prop del portal d'entrada a la Vila Vella; a l'alçada de Santa Magdalena; al davant de l'antic Pou de Sant Miquel, enfilant pel carrer d'Amunt (avui carrer Major) fins arribar novament a la plaça de la Vila (**Veure fitxa de la Plaça de la Vila**). Entre parada i parada el ganing-ganang de la campana anava acompanyant el seu pas ferm.

La profecia deia que el dia que es deixés de tocar la Campana de les Ànimes, aquell vell llinatge s'extingiria, i vet ací que així va ser (Vinyes i Triadó, R.; 1973: 80). Durant la darrera carlinada, entorn del 1870, l'hereu de la casa en sortir com cada vespre, fou aturat i atonyinat per uns soldats que se'n mofaven de la tradició. Seria la darrera vegada que sortiria la Campana de les Ànimes i heus aquí com aquell vell llinatge, sense aconseguir tenir descendència, va acabar extingint-se.

4.2.8.- A Anglès, el diable hi és

A Anglès sempre ha circulat una dita molt popular i famosa que diu així: “A Anglès el diable hi és. A la Celler hi era. A Sant Julià el diable hi va passar”.

Conta la tradició que una vegada per la diada de Sant Antoni, els pabordes no trobaven cobla per les ballades de la festa. El més petit d'ells, sortit de polleguera, va jurar als seus companys: “Jo trobaré músics, encara que hagi d'anar-los a cercar a l'infern”.

I vet aquí que marxà a la recerca d'una cobla per a la festa. El cas és que es topà amb uns desconeguts que li preguntaren on anava tan adelerat i què volia. Contat el cas, aquells homes li digueren que eren músics i que no tenien lloga. Tant en vull tant te'n daré, convingueren en el preu i a la fi, tracte fet.

Els músics varen fer tard a l'ofici, però a l'hora de les sardanes es portaren bé. Al indicar-los el paborde que toquessin el Contrapàs de la Passió s'hi van negar, però tant va insistir la gent que per fi el varen tocar (Vinyes i Triadó, R.; 1973: 77-78). En arribar als versos on la cançó diu que van escopir a Crist, els músics van gallejar. La gent va protestar per malencert fent-los repetir l'estrofa, però a cada volta ho feien pitjor, tant repetien tant gallejaven. S'entaulà un fort aldarull. Aleshores els vailets s'adonaren que tots els músics tenien els peus forcats, i que els sortia una cua negra, delatant el que eren. Ave Maria Puríssima!, tothom va exclamar. En sentir aquest crit, vet aquí que tots els dimonis van arrencar a córrer, i cames ajudeu-me cap a l'infern.

El relat però, té diferents versions, segons la font d'on raja. Una segona versió assenyala que amb les presses i l'esveramenta, un dimoni de la colla, va quedar enganxat de la cua, i si no el n'han tret encara hi deu ésser. Així fou que tothom deia i encara es diu: “A Anglès el diable hi és”.

Una tercera versió de la llegenda assenyala, que amb la fugida els diables no en-

certaven la sortida del poble. La gent espantada en veure que per més que els empaités no aconseguia fer-los fugir, acudí al rector, el qual els recomanà que demanessin ajut a la Mare de Déu. Així que començaren a resar, de cop i volta es va sentir un gran tro i, enmig d'espessa fumerola, els músics van fondre's, deixant en el seu lloc un gros munt de carbó i una forta olor de sofre.

il·lustració 79: Autor: Pere Figareda, Font: Llegendes de la Vall d'Anglès. Llegendes dintre Muralles.; 2001.

I encara n'existeix una quarta versió més culinària que diu així: mentre els empaitaven, aquests corre que correràs a la recerca de la sortida del poble fins que s'escoltà un gran tro i enmig de l'espessa fumarola els músics es van fondre. D'ací que a la festa que celebraren tot seguit els anglesencs per festivar-ho, l'embotit no hi faltà i entremig de les explicacions d'uns i altres, tot escenificant l'empaitada, enlairaren unes llangonissetes primetes i llargarudes com el Crist que pica per foragitar els dimonis. D'ací nasqué el "Picacristos".

4.2.9.- En Miquel de Sant Amanç

Conta la llegenda, que corria pels volts de les darreries del segle XIV, que N'Elionor de Cabrera, senyora del Castell d'Anglès (**Veure fitxa del Castell d'Anglès**), convidà els seus cortesans a un àpat on no faltaren les millors viandes de la contrada ni el vi novell de la darrera collita de les vinyes del Puig Vell, que aleshores hi havia.

Entre les viandes hi havia una carn magra que havia preparat gustosament un dels seus cuiners, d'origen pissà, que havia vingut de tornada d'una de les campanyes del rei Pere III, el del Punyalel o el Cerimoniós. El que no sabia N'Elionor era que aquest cuiner no era altre que un dimoni disfressat que, en veure's obligat a deixar el servei del rei abans de poder-lo emmetzinar, com havia fet amb Jaume d'Urgell, germà del rei Pere, havia decidit enginyar-se-les per venjar-se de tan ferma pubilla.

il·lustració 80: Autor: Pere Figareda, Font: Llegendes de la Vall d'Anglès. Llegendes fora Murallès.; 2002.

Com sia, entre les carns, el cuiner-dimoni preparà unes mandonguilles amb carn magra i bolets, on prèviament diposità una bona quantia de mataparents, i les embolcallà amb la mantellina. Vet ací, però, que el grum, que era fill de Sant Amanç,

tot espavilat ell, s'adonà de la trafolla i serví les mandonguilles, a les quals prèviament havia retirat la metzina substituïda per un savi amaniment de julivert amb un punt d'all tot afegint-hi uns ous i uns pinetells ben tendres en comptes dels mataparents. Vet ací que la preparació resultà del gust dels comensals. N'Elionor va atansar-se a la cuina per felicitar el cuiner i, abans de deixar anar paraula, aquest, que creia que l'anava a reprendre, li etzibà les culpes de la metzina al grum tot descobrint-se la tramoia. Abans que el dimoni s'adonés que s'havia ficat de peus i cua a la galleda, N'Elionor l'havia fet empresonar a la masmorra més fosca del castell, de la qual no sortiria mai més (Diuen els veïns del carrer del Castell que, durant alguna nit de Sant Joan, s'han sentit els sorolls del dimoni que es queixa de la seva dissortada fi), i nomenà nou cuiner el jove grum Miquel de Sant Amanç. D'ací que aquesta menja es conegui com les “mandonguilles amb mantellina de N'Elionor o de Sant Amanç”.

4.2.10.- Els portals de la travessera d'Avall i la Guerra de barricades en el Barri Antic d'Anglès

Conta la tradició oral que en una de les múltiples invasions de l'exèrcit francès a la Vila d'Anglès i en concret en el Barri Antic, es va desenvolupar una gran batalla entre els vilatans i els invasors francesos.

Els vilatans, especialistes en l'art de la guerra després de les múltiples invasions que havien experimentat al llarg del temps, no es varen rendir fàcilment, sinó tot el contrari. Van plantar cara a l'enemic estranger amb una resistència que es podria qualificar de “numantina”.

Els vilatans, conscients de les seves limitacions i mancances tant pel que feia al nombre de combatents com a l'armament, van enginyar una tàctica molt astuta, com és la següent: no es batrien en combat a obert contra les tropes franceses, ja que això seria un suïcidi immediat sinó que van planificar el combat com una guerra de barricades. Per fer-ho van utilitzar tres elements importantíssims: en primer lloc, l'organització de la defensa del Barri Antic es feia no mitjançant un exercit unitari, sinó a través d'escamots o de guerrilles poc nombroses, però que per contra els hi permetia una gran capacitat de mobilitat pels estrets carrers del Barri Antic. En segon lloc, per tancar i col·lapsar el nombrós enemic es van fer barricades amb l'objectiu de frenar-lo per tal de crear un coll d'ampolla i així que quedessin bloquejats. Finalment s'utilitzaven búnquers, els quals eren les pròpies cases del Barri Antic. Ara bé aquestes estaven dotades amb una particularitat: en totes les cases entre mitgeres es va obrir una porta de manera que es podia transcorre de baix a dalt del carrer, i viceversa, internament per les cases. Aquesta estratègia era molt efectiva per dos motius: per una banda, els vilatans mai delataven la seva posició estàtica, ja que quan eren atacats estaven en continu moviment. Mentre que per l'altra aquesta estratègia s'adaptava perfectament a l'estructura militar organitzativa

que s'havia enginyat com eren les guerrilles. D'aquesta manera al ser pocs membres que conformaven una guerrilla, es podien desplaçar molt fàcilment sense perill de col·lapsar el pas.

El mateix sistema de combat serà emprat pels soviètics en la batalla de Stalingrad, al defensar la ciutat de la invasió nazi. D'aquesta manera es pot parlar que els vilatans d'Anglès van ser els precursors d'una tècnica militar molt utilitzada posteriorment en els temps moderns i que ha donat grans resultats.

il·lustració 81: Autor: Xavier Caparrós.

Les resta d'aquesta llegenda han perviscut fins a l'actualitat. Així en la segona travessera d'Avall, la qual només es pot practicar a peu i no amb bicicleta ja que hi ha esgraons, trobem les restes vivents d'un d'aquests antics portals que permetia transcorre i circular interiorment per les cases del carrer d'Avall.

4.2.11.- La llegenda del gessamí del baluard de Sant Miquel**d'Anglès**

Diu una llegenda que, en aquell temps, corria pels carrers de la vila, una moixa jove, la qual era la filla del notari del districte del castell termenal d'Anglès, obtentor del benefici de Sant Amanç, que donava dret a exercir aquest càrrec, establert per Elionor de Cabrera.

Quinze anys tenia aquella xicota, que només es mirava amb simpatia un jove pastor dos anys més gran que ella, que veia tota els diumenges a casa seva parlant amb el seu pare de les novetats ocorregudes durant la setmana al ramat propietat del seu pare.

Posteriorment, la filla del notari veia aquell jove en el mercat setmanal, on comprava els queviures necessaris per passar la setmana, mentre l'altra pastor vigilava les ovelles.

Un dia, abans de passar la pesta, aquell jove va impressionar aquella xicota en tocar-li unes notes d'una cançó popular amb un flabiol de canya (Rams i Riera, E.; 2007: 6-7). Després començaren una petita conversa, la qual va esdevenir en amistat i finalment en amor.

Aquesta relació va ser descoberta pel pare de la noia, el qual immediatament va prohibir a la seva filla que tornés a sortir amb aquell pastor. Després, va despatxar al seu empleat.

Posteriorment va venir la maleïda pesta, i la vila d'Anglès va cloure amb forrellat totes les portes que donaven accés a la població. Però això no va impedir que la jove caigués malalta. Els millors especialistes, vinguts inclús de Girona, asseguraven al notari que la seva filla no havia agafat la pesta. Desgraciadament, no hi va haver solució, i un mal dia, a trenc d'alba la noia moria. El notari d'Anglès, desesperat, inculpà el pobre pastor de la desgràcia que l'afligia.

Després del funeral, oficiat per cinc sacerdots, la noia va ser enterrada en el cementiri de davant la capella de Sant Miquel. La fossa gairebé era a tocar el mur del baluard, en un extrem del recinte. Un cop el cos va ser dipositat dins el forat, aquest es va recobrir amb calç viva per evitar contagis. Eren les normes de l'època, malgrat que la noia no havia mort de pesta sinó de pena d'amor.

El jove pastor, que coneixia la desgràcia ocorreguda, no es va atrevir a presentar-se a l'enterrament, però un cop fosc acudí on descansava la seva estimada per plantar-hi un gessamí que ell mateix havia arrencat d'un paratge les Guillerries.

A primera hora del matí següent, el pare de la difunta anà al cementiri. Va ser aleshores quan va veure aquella planta clavada a tocar la tomba de la seva filla. L'arrencà a cops de peu, enfurismat, per entendre que havia estat plantada per la persona a qui ell atribuïa tots aquells mals.

Res més no es va saber d'aquell pastor. Es creu que va morir de pena.

Va passar el temps, i quan el record d'aquell succés ja començava a desaparèixer, un bon dia d'estiu un gessamí havia sortit d'entre les pedres del baluard de St. Miquel, i els seus ramells s'estenien paret avall, plens de flors blanques. La notícia arribà al notari que només de veure aquella flor que creixia fresca i joliua, just al costat del fossar on era enterrada la seva filla, començà a plorar i, dirigint-se al cel, demanava perdó per haver intentat destruir-la i sobretot per haver inculpat al pastor.

Des de llavors expliquen els més vells del poble, que durant les nits de lluna plena d'estiu, quan el gessamí és ben florit, les flors blanques es transformen en estels que en un vist i no vist pugen cel amunt vers la muntanya de Santa Bàrbara. Després, instantàniament, els esperits dels dos joves es troben dalt del Pla de Llances, paratge on aquell pastor solia fer pasturar el ramat.

4.2.12. – El Ram del Ciri

Es tracta d'una tradició anglesina molt típica i bonica, que no se n'ha de dir el ball del Ciri, sinó el Ram del Ciri, ja que els pabordes i pabordesses de Santa Magdalena (**Veure fitxa de Ca la Silvana**), usaven com a distintiu del càrrec un ram de flors més o menys naturals, juntament amb un ciri ornamentat, i un flascó d'essència.

Aquesta tradició es practicava durant la festivitat de Sant Miquel i especialment per la diada de Santa Magdalena, en la qual s'engalanava la capella com una pubilla casadora el dia de la festa grossa (Vinyes i Triadó.; 1973: 75-76). Els pabordes i pabordesses lluien les millors gales, emparats dignament per l'orquestra i acompanyats de les autoritats de la vila, feien solemne arribada a la plaça de Santa Magdalena, on ja els esperava tot el poble, i començava el majestuós ball on s'ajuntaven els pabordes i les autoritats, seguint el compàs de la música que la cobla executava.

El canvi dels pabordes, es feia al banc de capdavall de la capella, on eren asseguts al fer-se la donació ritual del Ram i el Ciri. Era consuetud que el paborde entrant dinés a casa de la pabordessa, i això ja se sabia el que moltes vegades volia dir.

Gloriosa Santa Magdalena, tan estimada dels nostres avantpassats, pregueu que no es perdi aquesta tradició tan anglesina, i feu el miracle que la vostra capella torni de mort a vida. Per a més obligar-vos, cantaré amb la tornada del vostres goigs:

“Siau la nostra advocada

Magdalena penitent”.

4.2.13.- La festa de Sant Antoni

Aquesta festa s'escau el dia 17 de gener, en plena setmana dels "Barbuts".

En temps passat, a l'era del castell (**Veure fitxa del Castell d'Anglès**) s'hi feien batudes, però el dia de les Gales de setembre també s'hi feien ballarugues, perquè s'hi deixava muntar l'envelat. Aleshores la finestra del menjador de la casa es tras mudava com per art d'encantament en llotja de preferència, des de la qual es gaudia de la vista de les coses lletges que feien i fan la majoria dels balladors. Tot això és de creure que a Sant Antoni no li plaïa gaire, i per fer la guitza a la gent i acabar amb això de l'envelat, va inspirar la idea de treure els rajols de l'era i plantar-hi flors. Tal dit, tal fet. Però qui la fa que la pagui devia dir Sant Antoni, i vinga bufar l'orella del senyor Rector, fins a fer-li donar el cop d'autoritat que disposava el trasllat de la festa tradicional a un altre indret de la vila.

Heus-aci el ritual de la festa, tal com era abans: A quarts de 10 del matí sortia la processó de la parròquia, amb acompanyament d'orquestra, i la imatge de Sant Antoni del porquet era passejada solemnement damunt del tabernacle, portat per quatre joves curosament escollits que tinguessin si fa no fa la mateixa alçada (Vinyes i Triadó, R.; 1973: 81-82). Arribant a l'era del castell ja s'hi veien tots els animals de cara a la feina, esperant la benedicció, guiats gallardament per llurs conductors, com si esperessin copsar una part de la benedicció del Capellà.

El poble en pes acudia a presenciar l'espectacle tan simple de la benedicció, admirant les penjarelles dels animals i el bon aire dels cavallers. Era tan gran l'atapeïment de públic, que sense la intervenció del compassiu Sant Antoni no es comprèn com mai no es produís una catàstrofe, amb l'enfonsament del terradet.

El centre de l'era estava rigorosament reservat pels concurrents a la processó. A la casa, les portes eren obertes de bat a bat, i tot era un continuat entrar i sortir de gent,

cercant un lloc per treure el nas a fora. Era com si diguéssim un dret lligat amb la tradició.

Llavors enmig d'una gran expectació arribava el tabernacle del Sant, precedit de la clerecia amb creu alçada, dignament acompanyats per la cobla, per tal de donar més solemnitat a l'acte. Mentrestant seguien els pabordes i dues llargues fileres de devots portant atxes enceses. Els quatre joves deixaven el tabernacle damunt d'una taula que hi tenien a punt les dones de la casa, i en aquell instant solemniel el representant de la casa entrava en funcions. Com no les tenia totes baixava emocionat els escalons de l'era portant un ramell de flors naturals lligat amb una cinta de color, i obrint-se pas sense gastar gaires compliments, conscient del gran relleu de l'acte que realitzava, fent el cor fort anava a posar el ramell a la mà de Sant Antoni. Aquell instant era el més transcendental de la cerimònia, la qual tenia la virtut d'atraure les mirades de tothom, que es concentraven alternativament en el posat de l'hereu, el ramell i la cara de Sant Antoni.

Tot seguit es feia la benedicció dels animals, i tan bon punt era acabada la llarga desfilada anomenada dels "tres tombs", sortia la processó als acords d'una airosa marxa, alternant amb el cant litúrgic de la clerecia. I tothom sortia satisfet de la festa.

Malauradament, aquesta tradició també s'ha deixat perdre com tantes d'altres (Amades, J.; 1985).

5- INTERPRETACIÓ

A l'encetar aquest capítol ens situem ja a la recta final d'aquest treball de recerca. Tot i els importants punts que han anat desfilant fins ara al llarg d'aquest projecte, estem en condicions de dir que aquest capítol és el més important de tots ja que significa la nostra aportació personal a la qüestió. D'aquí la rellevància i transcendència d'aquest apartat.

Fins ara el que hem fet ha set ordenar i desenvolupar tota una sèrie de materials – a grans trets les Vies Verdes, el municipi d'Anglès, el Barri Antic i l'inventari amb els seus bens tangibles i intangibles-. Ara el que es tracta és de donar sentit, travar i conjugar tots aquests elements per tal de que no semblin inconnexes sinó tot el contrari, fins al punt que desemboquin en un corpus ben cohesionat i unificat.

5.1.- ¿Què és i que entenem quan parlem d'interpretació?

Els principis i finalitats bàsiques que perseguim amb la interpretació són els següents: La finalitat principal és ajudar a que el visitant desenvolupi una profunda consciència, apreciació i enteniment del lloc que visita. La interpretació ha de fer que la visita sigui una experiència enriquidora i agradable. Complir finalitats de gestió, mostrant així al visitant a que utilitzi el recurs ja sigui cultural o natural de forma adequada, remarcant la idea de que es tracta d'un lloc especial que requereix també un comportament especial. Proporcionar a l'usuari una base o pòsit que l'ajudi a millorar l'enteniment i comprensió del patrimoni. Incrementar la comprensió i estima envers el patrimoni, el qual condueixi a un respecte i consciència de la necessitat de la seva conservació. Incrementar el gaudi del visitant, entenent que una comprensió sobre el lloc augmenta el plaer derivat de la visita mateixa. Proporcionar uns serveis d'informació adequats per tal d'ajudar al públic a utilitzar les ofertes recreatives de l'àrea de forma compatible amb la protecció de la mateixa. La interpretació ha de

motivar i estimular al visitant; A través d'ella s'ha d'intentar que el visitant s'emocioni, respongui, es plantegi dubtes al voltant del significat de l'element patrimonial, i utilitzi tots els seus sentits per tal de conèixer i construir conceptes nous. La interpretació persegueix la provocació i no la instrucció. La interpretació ha de provocar al visitant per tal de que aquest se senti involucrat, amb la finalitat de que aquest participi activament en el procés interpretatiu, i simultàniament desperti en ell un desig d'ampliar els seus coneixements envers l'element patrimonial, natural o cultural en qüestió. El propòsit del missatge interpretatiu és inspirar i provocar al visitant per tal de que aquest ampliï els seus coneixements i finalment, qualsevol presentació interpretativa ha de ser dissenyada com una història que informi, entretengui i il·lustri (Morales i Miranda, J.; 2001).

Fins aquí hem vist els principis bàsics i finalitats de la interpretació. Tanmateix l'acció d'interpretar comporta implícitament l'acceptació d'una sèrie de postulats. La interpretació del patrimoni ha de ser: considerada com un eficaç instrument de gestió. Dirigida al públic general (visitant del patrimoni). Ser una activitat lliure i voluntària. Mantenir el context recreatiu en que es troba el visitant. Ser motivadora, que provoqui als visitants. Estimular l'ús dels sentits. Ser suggerent i persuasiva. Estimular la participació activa. Orientar i informar al voltant de fets concrets. Estimular el sentit crític. Proporcionar un missatge clar i breu. Esdevenir comunicació atractiva. Revelar significats i interrelacions. Contribuir a la conscienciació ciutadana. Recaure en lo possible en activitats personalitzades (amb un guia) i mantenir com a objectiu primordial la conservació del patrimoni.

5.2.- Els antecedents

En el subapartat tres punt tres punt tres hem presentat les quatre actuacions principals que s'han practicat en el si del Casc Antic d'Anglès en matèria de protecció, conservació i difusió. Aquest punt ens ha set molt útil ja que l'hem utilitzat com avantsala per presentar-los ràpidament; així hem dit quins eren els seus respectius autors, com estaven estructurats, quin contingut tractaven, etc. Un cop han estat presentats el que farem a continuació serà interpretar-los, tot assenyalant tant els punts forts – virtuts- com els febles, és a dir allà on fallen.

Així de **l'expedient de declaració del Casc Antic com a conjunt històric-artístic (1979)** després d'haver-lo analitzat detingudament podem extreure una sèrie de conclusions: des del punt de vista positiu podem dir que es tracta d'un document, que tot i que a primera vista no ho pugui semblar, és molt valuós, ja que són els fonaments per a la conservació, protecció i pervivència del barri antic. Paral·lelament és el primer anàlisi rigorós dels edificis i immobles, tot i que les descripcions siguin bastant ràpides i sumàries. En tercer lloc és la “pedra de toc” utilitzada com a punt de partida o element referencial pels estudis i intervencions posteriors en matèria de protecció com són el Pla especial de conservació i el Pla General. Des del punt de vista negatiu podem dir que les descripcions que s'efectuen de cada carrer són molt ràpides i sumàries i estan totalment mancades de qualsevol material de suport ja sigui fotogràfic, esquemàtic, plànols... Els carrers que acaparen tot el protagonisme en l'estudi són el carrer d'Avall i el carrer Major. Són els únics que són estudiats de manera més profunda: des de les dimensions i mesures del carrer; passant pels edificis que els constitueixen, els quals són esmentats un a un i lleument descrita la façana de cadascun i fins arribar a la tipologia d'edificis que prima. La resta de carrers són esmentats bastant de passada i l'única atenció que reben és a tall de notes complementàries o notícies històriques. Això per una banda,

mentre que per l'altra recalcar en aquest expedient d'incoació l'absència d'un apartat molt important dedicat a les proteccions específiques del Barri Antic que es podia haver traduït, perfectament, mitjançant una gradació per zones que impliquessin un major o menor grau de protecció, especificant alhora quines intervencions es poden dur a terme i quines no en el Barri Antic. Aquest handicap important bé a reforçar per tant la naturalesa bàsicament informativa d'aquest expedient. Finalment remarcar l'absència d'un corpus bibliogràfic específic, molt important en un estudi d'aquestes característiques.

A continuació tenim el **P.E.R.I. -Pla especial de conservació i de reforma interior del Barri antic- (1984)**. Aquest document l'interpretem com un pas endavant i un salt qualitatiu enorme respecte el primitiu expedient d'incoació en tots els sentits i aspectes: des de l'aportació d'un valuós material gràfic en format de mapes i plànols tant del municipi com del Casc Antic, passant per la compilació d'un corpus bibliogràfic específic, i fins arribar a la contribució d'esquemes i croquis tant de les plantes de les diferents tipologies d'edificis com dels ràfecs cosa que fa més comprensible el discurs, sobretot en aquells punts en que aflora el complicat llenguatge tècnic. Aquesta convicció queda reiterada i corroborada per la presència d'un punt que en l'anterior expedient de declaració criticàvem per la seva absència com és un corpus específic de proteccions aplicades al Barri Antic, establint una gradació d'elements i simultàniament una classificació de les categories d'intervenció. Especialment valuosa és aquesta classificació ja que en ella es fixa rigorosament en quins immobles es pot intervenir i en quins no es pot actuar de cap de les maneres. Per fer-ho estableix una gradació basada en la restauració tipològica, la reestructuració parcial, la reestructuració total i la reestructuració urbanística. Finalment remarcar que tot hi haver passat vint-i-tres anys de la seva realització, amb els avantatges que reporten les noves tecnologies en

qüestions d'estudi arquitectònic, aquest document continua gaudint d'un pes important alhora de prendre decisions en tot allò que afecta al Barri Antic en matèria urbanística i arquitectònica.

L'únic aspecte a recalcar és que després de vint-i-tres anys de la seva realització el document que ha arribat fins els nostres dies està parcialment mutilat. I és que la còpia que ens va proporcionar l'Ajuntament, el juliol del 2005, d'aquest document no és integral sinó parcial. Aquest factor s'aprecia ràpidament perquè apareixen capítols saltats i apartats que no surten en l'índex. I és que de l'existència tant d'aquest document com de l'expedient d'incoació només en tenia constància l'arquitecte municipal fins al punt que alguns dels funcionaris de l'Ajuntament adreçats a l'atenció al ciutadà els desconeixien totalment.

Pel que fa a la revisió del **Pla General d'Ordenació Urbana –Text refós- (1990)** en derivo que es tracta d'un document molt esquemàtic i ràpid, res a veure amb els dos documents que hem analitzat anteriorment, els quals presenten un tractament monogràfic del tema. Aquest text refós està mancat de qualsevol tipus de rigurositat i deteniment en l'estudi i anàlisi dels edificis, fins al punt que tan sols es limita a esmentar-los de passada. Tot i que elabora un llistat dels elements protegits, no especifica ni comenta quin grau de protecció implica i comporta el fet que aquests elements físics estiguin recollits en aquest text refós. Això per una banda, mentre que per l'altra remarcar que aquest document no gaudeix de cap tipus d'autonomia física, sinó tot al contrari ja que es troba absolutament supeditat al **P.E.R.I.** en el qual delega tota la responsabilitat en matèria de conservació i protecció del Barri Antic. Amb paraules extretes del propi Pla General d'Ordenació Urbana: “el **P.E.R.I.** ha de resoldre la problemàtica urbanística del barri en dues vessants: per una banda ha d'establir els mecanismes encaminats a garantir i preservar els valors arquitectònics que encara hi

resten. Mentre que per l'altra ha de valorar les possibilitats d'una rehabilitació de tota l'àrea amb la proposta d'una sèrie de mesures diverses que permetin mantenir i revitalitzar aquesta part de la ciutat". A més a més estableix que qualsevol tipus d'intervenció o actuació estarà supeditada a les normes establertes en el **P.E.R.I.** Tot això demostra per tant que el Pla General d'Ordenació Urbana sinó fos pel llistat d'elements protegits que incorpora es tractaria d'un document bastant inútil i prescindible, ja que al marge d'aquest llistat no significa ni aporta cap avenç important, ja que es limita tant sols a remetre's al **P.E.R.I.**

Ja pera acabar trobem la **ruta que va elaborar l'Ajuntament l'estiu del 2005**. Després d'analitzar aquesta ruta detingudament, aquesta a simple vista evidencia una sèrie de punts febles que caldria rectificar o apuntalar. Fent una mica de crítica constructiva hi ha alguns aspectes que es podrien millorar sensiblement: en primer lloc, l'estudi i anàlisi dels edificis és molt ràpid i sumari, fins al punt que aquest aspecte es resol ràpidament limitant-se a la reproducció integral de les fitxes que els dos arqueòlegs Joan Llinàs i Jordi Merino, 2000 i 2001 van fer en el si de l'inventari històric, artístic i arqueològic dels municipis de la comarca pel Consell Comarcal de la Selva. A part de la reproducció integral i fidedigna de les fitxes dels dos arqueòlegs, el problema és molt més seriós ja que aquestes fitxes presenten varies errades importants, com ara la no catalogació de l'immoble més important del Barri Antic com és l'arcada de Can Verdaguer, entre moltes altres, com la manca de notícies històriques evidents, l'error en les dates, etc. En segon lloc aquesta ruta del 2005 és molt monòtona i repetitiva, ja que només inclou edificis, repetint així l'esquema prototípic tantes vegades copiat. A més a més no incorpora elements novedosos i amens, que estimulin i captin l'atenció i complicitat de l'espectador. En tercer lloc és una ruta molt rígida i estàtica, mancada de dinamisme i mobilitat, fins al punt que no apunta canvis o alteracions

possibles en el recorregut, ja que tan sols hi ha fixat un punt d'entrada i un punt de sortida.

En quart lloc aquesta ruta està completament aïllada i desmarcada de qualsevol via o tram relacionat amb l'oci i turisme, com per exemple la via verda del Carrilet. La ruta proposada des de l'Ajuntament transcorre per indrets on és impossible accedir-hi amb bicicleta, com per exemple les escales que des del carrer del Molí porten a la plaça de l'Església. En cinquè lloc pel que fa al material de difusió, aquest, fins fa relativament poc temps, s'ha limitat única i exclusivament al típic i avorrit tríptic, sense apostar per la gran quantitat d'oportunitats i avantatges que proporcionen les noves tecnologies. En sisè lloc els rètols en matèria de senyalització, penjats en la façana i que em vist en el subapartat tres punt tres punt tres, són molt senzills i esquemàtics i alhora molt confusos tant pel que fa a la barroca cal·ligrafia en minúscula que provoca que els textos siguin pràcticament il·legibles, com la fotografia, de la qual es pot prescindir perquè l'espectador ja es troba davant l'edifici i per tant no li cal. La fotografia per anar bé hauria de ser substituïda per un croquis o plànol que fes referència a la composició interna de l'edifici, això si molt comprensiu i entenedor per tots els públics. A part d'això, seria interessant que els rètols incorporessin també notícies històriques relacionades amb l'edifici o l'entorn, així com llegendes o tradicions.

I finalment és el poc recolzament que ha tingut la ruta per part de l'Ajuntament en matèria de difusió i de programació d'activitats o jornades interessants. Una xifra que ho diu tot és que des del setembre del 2005 que es va començar a programar les visites guiades, fins a dia d'avui tan sols se n'ha fet dues i d'activitats relacionades amb la ruta tan sols se n'ha realitzat en el marc de la fira de Sant Antoni, d'obligada realització. El que no és correcta quan s'ha creat un producte turístic, patrimonial i cultural o d'altre ordre, és per part dels agents implicats desentendre's completament. Aquesta actitud és

negligent ja que provoca que el producte que has creat es converteixi en un handicap contraproductiu. I és que tota activitat requereix unes tasques periòdiques de supervisió i manteniment. Crear un producte amb l'objectiu de quedar bé de cares a la galeria, per tal de demostrar que en el municipi es fan coses però després descuidar-ho totalment, això evidencia una actitud negligent. Abans de fer les coses hem d'estudiar tots els factors, possibilitats i condicionants que entren en joc al muntar i dissenyar una proposta d'aquestes característiques: primer de tot que volem fer? qui volem que vingui i quin és el nostre públic potencial? De quins recursos econòmics disposem? Tindrà èxit no tindrà èxit? Qui ho supervisarà? Quin temps real li hem i podem dedicar? Quins pols d'atracció complementaris puc utilitzar? etc. (Morales i Miranda, J.; 2001: 167). Moltes vegades els A.O.D.L.'s es veuen obligats a plantejar i enginyar moltes propostes per tal de justificar el seu lloc de treball. Unes propostes que es materialitzen a la pràctica i que valen diners i que llavors sovint es deixen inacabades amb la conseqüent despesa inútil de recursos econòmics i humans que això comporta! En base a aquest anunciat plantejem una qüestió retòrica: No seria molt millor planificar i materialitzar poques propostes que no pas moltes però que per contra les poques que es planegessin es desenvolupessin en la seva totalitat i reportessin quelcom beneficiós, que no pas deixar-les inacabades amb la despesa inútil que això significa?

La proposta que es planteja a continuació, parteix d'uns fonaments sòlids tot analitzant detingudament tant els pros i contras com els factors i condicionants que intervenen i influeixen en un producte d'aquestes característiques.

5.3.- La ruta patrimonial “Un salt en el temps: un petit tomb pel Barri

Antic d'anglès

5.3.1.- Objectius i premisses de la ruta

L'objectiu és configurar una ruta dinàmica que dongui molt de joc i que ofereixi la possibilitat de configurar múltiples combinacions de recorregut. Ens volem allunyar totalment dels recorreguts rígids i estàtics que tan sols plantegen un punt físic d'entrada i un de sortida, privant així de qualsevol tipus d'autonomia física possible als usuaris i públic visitant.

Amb la ruta “**Un salt en el temps: un petit tomb pel barri antic d'Anglès**” el que es pretén és atorgar plena capacitat de determinació al públic visitant. Oferint-li altres possibilitats de recorregut amb l'objectiu final de que aquest el pugui alterar en moments puntuals de la ruta, sense que aquesta operació no l'afecti. La finalitat és estimular la concentració del visitant, motivant-lo a seguir amb interès i a copsar els coneixements que es transmeten al llarg del recorregut.

Existeixen tres propostes bàsiques de recorregut i a cadascuna l'acompanya dues alternatives o combinacions del mateix. Poden ser moltes més, però amb dues variants n'hi ha més que suficient, sinó podríem arribar a confondre al públic visitant.

Creiem profundament que amb aquests tres plantejaments de recorregut i amb les seves respectives alternatives, estem atorgant una gran llibertat d'acció als usuaris, i els hi estem proporcionant una activitat que combina la cultura i el lleure; l'ensenyament i la distracció lúdica; el coneixement i l'esbarjo, de manera que una no exclou l'altra i que a més a més està enfocada a tot tipus de públic.

Tanmateix és important remarcar que en aquest projecte tant sols analitzarem una proposta bàsica de recorregut. Un bon context o escenari per desenvolupar altres propostes o alternatives de recorregut, seria per exemple, en el marc d'una proposta es-

pecífica de difusió.

La ruta que es presenta té com a eix central el Barri Antic d'Anglès i els carrers que el conformen com són: el carrer d'Avall, el carrer de l'Empedrat, la Plaça de la Vila, la travessera d'Avall, el carrer Major, la segona travessera d'Avall, el carrer Jacint Verdager i el carrer de Santa Magdalena.

Tanmateix transcorre per altres punts vitals i neuràlgics relacionats amb la constitució del Barri Antic com són per exemple el carrer del Molí, el carrer del Canigó i el carrer del Raval, és a dir els primers carrers formats a extramurs.

Com a punt final és important remarcar que tots els punts estipulats i senyalitzats en la ruta són perfectament accessibles amb la bicicleta. Aquest aspecte s'ha estudiat detingudament, fins al punt que no s'ha introduït cap element en la ruta que obligui a deixar o aparcar la bicicleta.

5.3.2.- La Diagnosi: l'anàlisi D.A.F.O.**Debilitats / Amenaces**

- Es tracta d'una proposta poc innovadora, ja que el tema de les rutes d'edificis està bastant exprimit.
- La ruta elaborada per l'Ajuntament el desembre del 2005.
- Com conjugar o resoldre el tema de les dues senyalitzacions.
- Ruta desconnectada de la resta del municipi.
- Poc èxit de públic i visitants que solen tenir aquestes propostes.
- Futur incert i poc clar d'aquestes rutes.
- Poca implicació i interès per part dels òrgans municipals.
- Perill de que la ruta quedi estancada i no vagi a més, limitant-se així les seves possibilitats.
- L'entorn no està adaptat ni condicionat a les visites ja que no disposa dels serveis bàsics que requereix qualsevol establiment cultural que estigui obert al públic, com ara lavabos o rampes o accessos condicionats i habilitats per a la gent minusvàlida.
- Sector de serveis deficient, en matèria de manca d'allotjament i poca oferta per part del sector de la restauració.
- Limitada oferta cultural i d'oci com cinema o teatre i, a més, altres activitats culturals són reduïdes.
- Poble industrial d'interior no encarat ni preparat per assumir un turisme massificat ni cultural el que representa una poca inversió econòmica adreçada al consum cultural.

Fortaleses / Oportunitats

- La ruta es pot convertir en un revulsiu com a ens revitalitzador per al Barri Antic i per al Municipi.
- El tema de les llegendes i tradicions és un apartat molt amè i interessant, el qual resta totalment per descobrir i explotar el seu potencial.
- Impacte socioeconòmic en el municipi.
- Bons eixos de comunicació.
- Ubicació privilegiada a mig camí entre el mar i la muntanya.
- Explotar el gran potencial que ofereixen les Vies Verdes.
- Proposta innovadora en el sentit de combinar les Vies Verdes amb el Barri Antic d'un municipi.
- La riquesa que aglutina el Barri Antic d'Anglès a nivell històric, patrimonial i representatiu.
- L'expedient d'incoació del Barri Antic com a conjunt historicoartístic (incoat com a BCIN –Bé cultural d'interès nacional- el 14 de febrer de 1979) recalca la importància d'aquest conjunt i el deure que tenim tots no només de protegir-lo i conservar-lo, sinó també de difondre'l i habilitar-lo per tal de que totes les persones que ho desitgin el puguin visitar, contemplar i admirar.
- El Barri Antic d'Anglès és un dels conjunts històrics més ben conservats i més representatius de tot l'Estat.
- La ruta pot contribuir enormement en la dinamització del municipi.
- Possibilitat de crear, en un futur a curt plac, una xarxa cultural en base al trinomi Barri Antic-Vies Verdes-Vapor de la Burés.
- Apostant fermament per aquesta proposta, l'Ajuntament té molt poc a perdre i per contra molt a guanyar.
- Donar reconeixement i funcionalitat a un conjunt històric tant important.

- Grans avantatges i beneficis que poden reportar les noves tecnologies en la difusió del Barri Antic.
- Certa conscienciació per part dels òrgans municipals de la importància que té la conservació, protecció i difusió del passat històric de la vila, com així ho acredita i evidencia l'adquisició del Vapor de la Burés i la seva futura conversió en Museu i la recuperació i rehabilitació de l'antiga estació de tren, en seu de l'Oficina de Turisme.
- La concretització física de la ruta, des del punt de vista econòmic és relativament moderada i per contra pot tenir un fort impacte en el municipi.
- Bon estat de conservació de l'entorn del Barri Antic i dels immobles que el constitueixen físicament.
- Grans condicions d'accessibilitat, com ara l'aparcament pròxim, l'accés fàcil amb qualsevol tipus de motor, bicicleta, a peu, etc i el carril bici que passa just per davant del Barri Antic.
- Bona connexió amb les principals vies de comunicació ja que està a peu de carretera.
- Ubicació cèntrica dins el municipi, ben cohesionat, sense quedar-se al marge ni a la perifèria.
- Properes i bones instal·lacions esportives com ara: gimnàs, camps de futbol de gespa artificial, pavelló poliesportiu, piscina coberta climatitzada, piscina descoberta, pistes poliesportives descobertes, etc.
- Possibilitat d'explotar a fons altres tipus de turisme incipient com el turisme verd encarat al senderisme, excursions per la muntanya, visites a l'entorn natural; esports d'aventura com rutes en BTT, quads, parapent, etc; excursions a cavall...

5.3.3.- El logotip de la ruta

Tota ruta o projecte o projecte amb entitat ha de tenir molta cura i estudiar amb deteniment la imatge que vol projectar exteriorment al seu públic i usuaris. És per això que un cop formalitzada físicament la proposta és important trobar una icona en format de logotip que reuneixi, centri i sintetitzi en una sola imatge tot el discurs, valors i conviccions que hem dipositat en aquesta proposta.

Per la nostra ruta patrimonial **“Un salt en el temps: un petit tomb pel Barri Antic d’Anglès”**, hem cregut que una imatge distintiva que pot actuar com a logotip i simultàniament com a estendard de la ruta és la finestra de Can Verdaguer.

il·lustració 82: Aspecte actual que ofereix la finestra de Can Verdaguer. Autor: Xavier Caparrós.

Les raons o motius per les quals hem escollit aquest element per tal de que esdevingui símbol, logotip o estandard de la ruta són varis: en primer lloc, perquè es tracta d'un element emblemàtic del Barri Antic potser el que més. En segon lloc, perquè ha esdevingut una icona, ja que tothom que la mira ja sigui en una fotografia, en un article o en un recull de premsa l'identifica immediatament com la finestra de Can Verdaguer contextualitzant-la en el Barri Antic. En tercer lloc, perquè pertany a uns dels edificis més valuosos i importants del Barri Antic com és Can Verdaguer, el qual junt amb Can Mans, són les dues úniques cases pont que travessen el carrer d'Avall, gràcies a les dues esplèndides arcades que atresoren els dos immobles respectivament. En quart lloc, perquè és una imatge la traducció plàstica de la qual en format de logotip és molt fàcil ja que no necessita de cap transformació; com a molt simples retocs superficials per adaptar-lo a logotip. En cinquè lloc, perquè és un element que esdevé misteriós i insòlit ja que es tracta d'una finestra d'estil romànic del segle XIII inserida dins d'un conjunt més tardà com és una construcció gòtic-renaixentista- Tot apunta i fa pensar que el més probable és que la finestra procedís d'una edificació antiga i que fos reaprofitada en la construcció de la casa-. En sisè lloc perquè és un element molt ric i interessant des del punt de vista plàstic - es tracta d'una finestra geminada, amb l'ampit i muntants de pedra, les impostes decorades i una columneta divisòria. La llinda, també doble, està formada per dos blocs amb un petit arc de mig punt. Del centre de l'ampit arrenca la base, el fust prim i el capitell de la columneta. La finestra té una decoració reticular als vidres -. Finalment, perquè és un **element únic i irrepetible**. En el Barri Antic proliferen les finestres d'arc conopial amb decoració lobulada. Aquestes les trobem presents per exemple a Can Camps, a Can Bernades, Cal Noi o Cal Rellotger, etc. Ara bé de finestres d'estil romànic només podem contemplar dues, les de Can Verdaguer.

5.3.4.- Proposta bàsica de recorregut

Venint d'Olot pel carrilet arribem a la gran rotonda ubicada al davant de Indústries Burés. El que hem de fer és agafar la rotonda i dirigir-nos cap a Girona. Ràpidament però ens incorporem en el carrilet el qual discorre paral·lelament a la carretera N-141. Un cop estem en el carrilet deixem el primer trencall a la dreta, que ens portaria al carrer St. Miquel i agafem el trencall immediatament següent que ens porta al carrer Raval. Passem per davant de les indústries càrniques de Ca l'Aulet i seguim tot recte pel carrer del Raval sense desviar-nos. Posteriorment abans d'arribar al final del carrer agafem un trencall a l'esquerra i seguim tot recte. El trajecte transcorre enmig de dos blocs d'aparcaments. Ascendim una suau pujada i ja ens trobem en el carrer del Molí. Pedalem cap a la dreta, sense aturar-nos, i ens endinsem en el carrer del Canigó i posteriorment en el carrer del Comerç, avantsala del Barri Antic.

Agafem aire o bé fem un petit glop d'aigua i tot seguit iniciem la ruta. L'inici pròpiament d'aquesta el trobem quan entrem en un dels carrers més emblemàtics del Barri Antic com és el carrer d'Avall. Només d'entrar ens veiem aclaparats per cinc grans construccions que es troben ubicades molt a prop com són Can Camps (**Num. 1 / Veure fitxa de Can Camps**) a la dreta i Can Déu Nostro Senyor (**Num. 2 / Veure fitxa de Can Déu Nostro Senyor**) i Cal Sabater Borni a l'esquerra (**Num. 3 / Veure fitxa de Cal Sabater Borni**). Can Verdager (**Num. 4 / Veure fitxa de Can Verdager**) diafragmenta el carrer i el segueix immediatament Can Cendra (**Num. 5 / Veure fitxa de Can Cendra**).

Posteriorment s'experimenta un parèntesi que ens permet agafar aire. Tot seguit trobem la segona casa pont del carrer d'Avall com és Can Mans (**Num. 6 / Veure fitxa de Can Mans**) la qual anuncia el final del carrer d'Avall preludiat en tres immobles adossats com són Can Tino (**Num. 7 / Veure fitxa de Can Tino**), Can Talleda (**Núm. 8**

/ **Veure fitxa de Can Talleda**) i Can Bernades (**Núm. 9 / Veure fitxa de Can Bernades**).

Al final del carrer d'Avall connectem amb el carrer de l'Empedrat i a la dreta trobem la fleca de Can Vilaró (**Num. 10 / Veure fitxa de Can Vilaró**). A continuació ens endinsem en el carrer del Castell i trobem Can Peix (**Num. 11 / Veure fitxa de Can Peix**). No tornem en darrera sinó que agafem el carrer que comunica directament a la Plaça de la Vila i que ens porta al Transformador (**Num. 12 / Veure fitxa del Transformador**). Per accedir-hi cal anar amb cura, ja que l'accés es practica a través d'una petita rampa. Tornem a la plaça de la Vila i el primer edifici significatiu que trobem és Can Pujol (**Num. 13 / Veure fitxa de Can Pujol**).

Al centre de la Plaça de la Vila (**Núm. 14 / Veure fitxa de la Plaça de la Vila**) observem les característiques físiques i morfològiques d'aquesta. Si estem cansats podem aparcar les bicicletes i descansar en un dels varis bancs ubicats en la plaça. Ara bé sinó estem fatigats continuem la marxa dirigint-nos cap al carrer Major, però abans de deixar la plaça trobem a l'esquerra l'immoble de Ca l'Aulet (**Núm. 15 / Veure fitxa de Ca l'Aulet**).

Deixem la Plaça de la Vila i ens endinsem en el carrer Major on ràpidament trobem aglutinades tres construccions de vital importància com són: Cal Noi (**Núm. 16 Veure fitxa de Cal Noi**) a l'esquerra i a la dreta Cal Roig (**Núm. 17 / Veure fitxa de Cal Roig**) i Cal Rellotger (**Núm. 18 / Veure fitxa de Cal Rellotger**).

Seguim recte avall i a l'alçada de la segona travessera d'Avall trobem dos immobles més com són Ca l'Esparter (**Núm. 19 / Veure fitxa de Ca l'Esparter**) a la dreta i a l'esquerra els Pisos de Can Verdaguer (**Núm. 20 / Veure fitxa dels Pisos de Can Verdaguer**).

Posteriorment trobem l'arquitectura religiosa representada en La Doma (**Núm.**

21 / Veure fitxa de la Doma) i l'Església parroquial de Sant Miquel (**Núm. 22 / Veure fitxa de l'Església de Sant Miquel**).

Passada l'Església connectem amb el carrer Mn. Jacint Verdaguer, al final del qual trobem el Restaurant l'Aliança (**Núm. 23 / Veure fitxa del Restaurant l'Aliança**). Aquest carrer acaba desembocant en el carrer de Santa Magdalena on podem contemplar l'edifici de Ca la Silvana (**Núm. 24 / Veure fitxa de Ca la Silvana**).

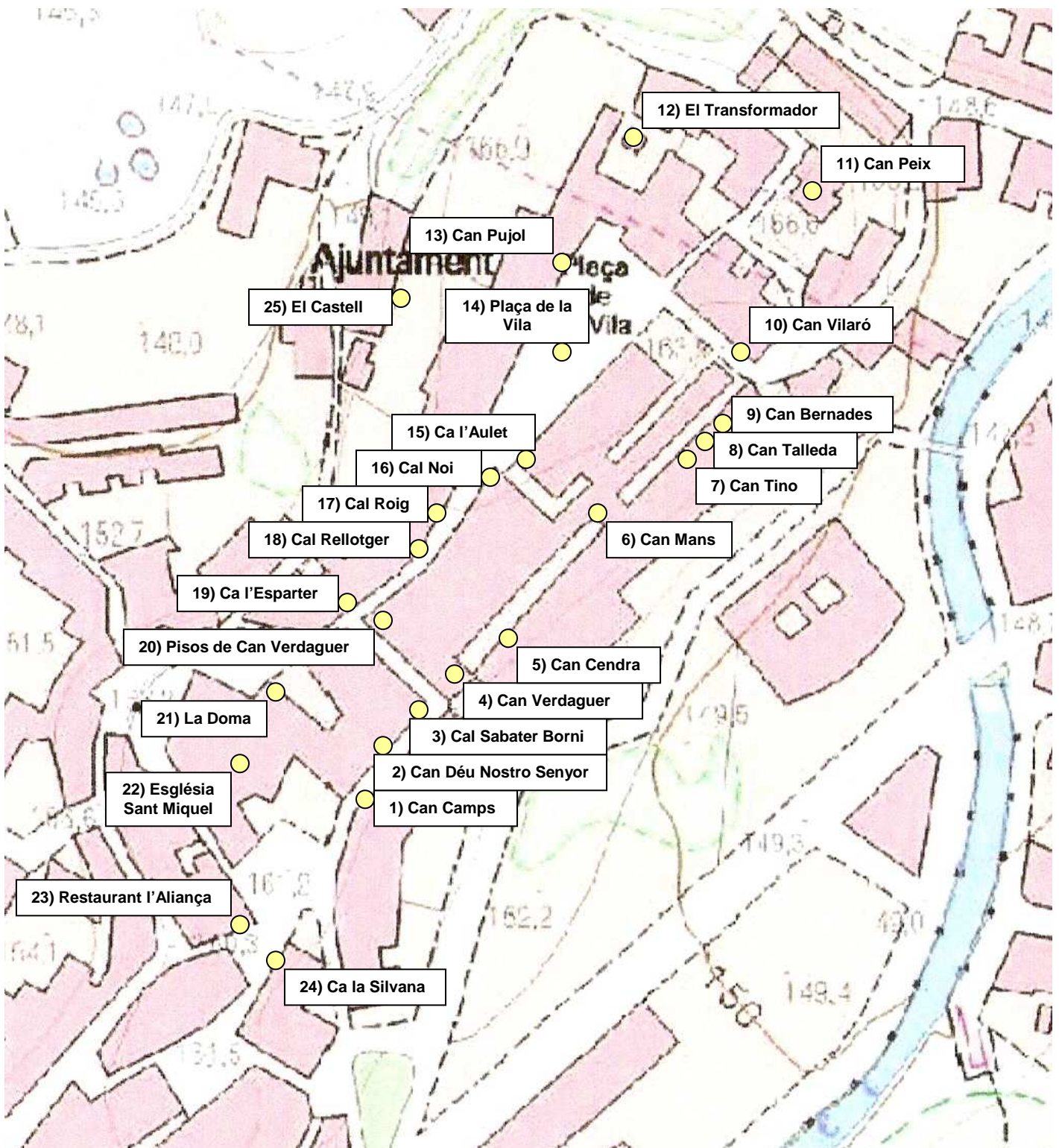
Arribats a aquest punt tants sols ens resta contemplar un element per tal de completar la totalitat de la ruta. Per fer-ho tornem a agafar el carrer del Comerç i ràpidament trenquem a la dreta endinsant-nos en el carrer del Canigó el qual desemboca simultàniament en el carrer del Molí.

Passem de llarg el trencant per on hem vingut i a la dreta, a escassos metres, trobem una petita rampa ben senyalitzada i habilitada la qual ens permet accedir a l'últim element de la ruta com és el pany de muralla (**Núm. 25 / Veure fitxa del Castell**).

Un cop hem contemplat l'últim element pendent de la ruta, baixem per la rampa i en comptes de tornar a repetir el mateix recorregut monòton d'inici, pedalem tot recte pel carrer del Molí. Després de pedalar uns 3 o 4 minuts, millor anar amb calma i gaudir del recorregut, adonant-nos que estem transcorrent per l'antic perímetre de la vila medieval, arribem a l'avinguda d'Antoni Gaudí. Agafem el primer trencall a l'esquerra i després de pedalar tot recte uns cinquanta metres ja podem tornar a entrar dintre les infraestructures de les Vies Verdes de Girona.

Per un millor seguiment del recorregut adjuntem un ortofotomapa topogràfic amb els vint-i-cinc elements inventariats (**il·lustració 83**).

il·lustració 83: Ortofotomapa topogràfic el qual ens serveix per il·lustrar la proposta bàsica de recorregut amb els vint-i-cinc elements inventariats del Barri Antic. Font: Hipermapa, Atles electrònic de Catalunya <http://www.gencat.net/>

5.3.5.- Traducció pràctica sobre el terreny

5.3.5.1.- Proposta de senyalètica

Necessitarem el següent:

3 PLAFONS

Un anirà destinat als que venen de Girona i estarà ubicat en les proximitats del pont. El segon anirà destinat als que venen d'Olot i estarà ubicat en l'antiga estació de tren, actual oficina de Turisme.

El tercer estarà ubicat en un dels extrems de la Plaça de la Vila. La seva ubicació aquí es deu a dos motius: per una banda, el situem a la plaça de la Vila, perquè és un dels punts neuràlgics del Barri Antic. En cas que algú no vingués ni amb bicicleta ni vingués a peu sinó per exemple que accedís al Barri Antic amb un turisme i un cop allà es trobés la ruta, sinó hi hagués el plafó no sabia d'on baixa tot aquest muntant. Per aquestes raons creiem oportú i simultàniament necessari instal·lar un plafó en aquest indret. Mentre que per l'altra, l'ubiquem en un dels extrems o cantonades de la Plaça per tal de que no alteri ni desvirtui aquest magnífic escenari.

Els 3 plafons han de contenir, respectivament, les següents característiques:

- > Les dimensions dels tres plafons, respectivament, serà de 1,50 m d'ample per 1 m d'alt.
- > Estaran sustentats per dos suports circulars adherits al terra i constaran d'una alçada d'1,20 m.
- > Mapa detallat de la ruta.
- > Descripció del barri antic.
- > Relació d'elements.
- > Reservar espai pels tres logos: el de la pròpia ruta, el del Consorci de les Vies Verdes de Girona i el de l'Ajuntament i pels possibles logos d'empreses

privades que estiguin interessades i vulguin participar en el finançament de la ruta en qualitat d'esponsorització i patrocini.

-> Reservar espai pel títol oficial de la ruta “Un salt en el temps: un petit tomb pel Barri Antic d’Anglès”.

-> La naturalesa dels plafons haurà de ser robusta i resistent a prova d’actes vandàlics.

25 CARTELES

El nombre total de carteles serà de 25 i estaran fixades en les façanes dels respectius edificis.

Això provoca que ens decanem per unes plaques senzilles de metacrilat transparents, que no alterin ni desfigurin l’aspecte original de la façana, sense restar-li importància a aquesta, ja que és l’element protagonista.

Les 25 carteles han de contenir, respectivament, les següents característiques:

-> Les dimensions de les 25 carteles serà de 60 x 60 cm, aproximadament.

-> Títol de la ruta “Un salt en el temps: un petit tomb pel Barri Antic d’Anglès”.

-> Espai pels tres logos: el de la pròpia ruta, el del Consorci, el de l’Ajuntament i pels possibles logos d’empreses privades que estiguin interessades en participar en el finançament de la ruta en qualitat d’esponsorització i patrocini.

-> Nom de l’element.

-> Època de l’element.

-> Estil de l’element.

-> Número al que pertany a la ruta.

-> Croquis o plànol esquemàtic de l’edifici que expliqui des de la composició interna de l’edifici, passant per l’estructuració de la façana i els elements més determinants que la constitueixen.

-> **Nota important:** en les carteles no hi haurà cap tipus de text en matèria de descripció de l'edifici – ja que aquesta és substituïda per un plànol esquemàtic que faciliti la major comprensió de l'edifici- ni tampoc en matèria de notícies històriques o llegendes – aquestes estaran perfectament desenvolupades i analitzades en el pertinent tríptic o publicacions o mitjans de difusió que creiem oportuns per a dur a bon port aquesta tasca -.

-> La naturalesa de les carteles haurà de ser robusta i resistent a prova de vandalisme.

En quant al dilema o debat de que fer amb la senyalització actual que penja en la façana dels respectius edificis, que cal contextualitzar en el si de la ruta que va elaborar l'Ajuntament el desembre de 2005, proposem dues opcions: per una banda, la solució més lògica és desmuntar l'antiga senyalització. Les raons o motius són els següents: les plaques desvirtuen la façana; les plaques consten d'un cromatisme estrident; són irracionals ja que presenten una fotografia del que l'espectador està veient; podrien entrar en crisi i conflicte amb la nova senyalització, amb les conseqüències nefastes que això comportaria que es podrien traduir en generar confusió i dubte en els visitants i finalment eliminant-la significaria fer com diu la dita en castellà “Borrón i cuenta nueva”.

Mentre que per l'altra, en cas de no arribar a una situació de quòrum i d'acord mutu entre totes les parts implicades, es pot optar per deixar la senyalització antiga i intentar conjugar les dues senyalitzacions. Les carteles de la nova senyalització al ser transparents i de metacrilat i amb el croquis esquemàtic, es podrien conjugar amb les plaques de l'antiga senyalització de la següent manera: les carteles noves només contenen un croquis esquemàtic de l'edifici, i per tant es podrien complementar amb les plaques antigues les quals disposen del text explicatiu.

Tanmateix creiem fermament que l'opció més lògica, racional i encertada és desmuntar les plaques antigues i col·locar la nova senyalització.

5.3.5.2.- Marcatge dels carrers

Creiem oportú que quan la ruta abandoni la Via Verda per introduir-se a l'interior del municipi, seria necessari per tal d'anul·lar totalment el risc de pèrdua del públic visitant i dels usuaris, marcar el terra amb una senyalització distintiva.

Es tractaria de fer una operació semblant a la que ha dut a terme el Consorci de les Vies Verdes de Girona, en la ciutat de Girona com és la senyalització del carril bici interurbà i la senyalització per anar a Sant Feliu de Guíxols o cap a Olot.

Per fer-ho ens valdríem de dos mecanismes molt útils: per una banda, per delimitar el carril bici pintaríem en el terra unes línies discontinúes blanques. Mentre que per l'altra, per senyalitzar la direcció del Barri Antic pintaríem en el terra el logotip de la ruta, és a dir la finestra de Can Verdager.

5.3.5.3.- Adhesius senyalitzadors

En el cas que el paviment no accepti o no es pugui procedir en ell a efectuar les pertinents marques i senyalitzacions ens decantarem per un mitjà auxiliar, però tanmateix molt efectiu com són els adhesius senyalitzadors.

Es tracta d'un recurs molt efectiu tant des del punt de vista rentable, ja que el seu cost és molt baix i a més no requereix d'una inversió elevada, com des del punt de vista pràctic, ja que la seva col·locació és molt ràpida i alhora soluciona a l'instant possibles dubtes en matèria de direcció i recorregut.

Aquests adhesius senyalitzadors anirien clavats en les faroles, senyals o punts estratègics i tindrien com a imatge representativa la icona o logotip de la ruta.

5.3.5.4.- Aparcament per a bicicletes

La ruta programada en la present proposta està completament pensada i dissenyada, expressament, per a ser efectuada amb bicicleta.

Tots els elements proposats en la ruta són perfectament visitables i accessibles amb la bicicleta; no n'hi a cap en que l'usuari o el públic visitant es vegi obligat a desprendre's o aparcar la bicicleta momentàniament.

Tanmateix som conscients que no tots els visitants actuen igual. Així de la mateixa manera que pot haver-hi gent que faci la ruta o recorregut d'una manera més ràpida i àgil circulant amb bicicleta en tot moment, també hi ha gent que pot optar o decantar-se per un recorregut més calmat, és a dir aparcant la bicicleta i visitant un per un els elements programats, comparant i cotejant el croquis esquemàtic de la cartela amb la descripció tipològica de l'edifici present en el tríptic o posteriors mitjans de difusió; o en comptes d'entretenir-se en l'estudi formal de l'edifici es decanti per el seguiment de les llegendes relacionades amb el Barri Antic i amb els escenaris concrets on transcorren, etc.

En base a aquests condicionants i premisses, que en una proposta d'aquestes característiques sempre s'ha de tenir molt presents sense deixar cap element a l'atzar o a la improvisació, creiem necessari instal·lar dos aparcaments per a bicicletes.

Els dos aparcaments, d'aspecte discret i integrats en el Barri Antic, amb una capacitat màxima per a 20 bicicletes, respectivament, estaran ubicats en dos emplaçaments estratègics. Pels que venen de Girona en direcció Olot, estarà ubicat al peu de la pujada del Carrer de l'Empedrat. Mentre que pels que venen d'Olot, aquest estarà ubicat en el carrer de Santa Magdalena.

5.3.5.5.- La publicació inicial: el tríptic

Quan la ruta sigui inaugurada i entri en funcionament, el primer i principal mitjà de difusió bàsic serà un tríptic. En el cas que la ruta sigui efectiva, en matèria de visitants, com també que els seus efectes es deixin sentir i notar en el Barri Antic, optarem per a una inversió de capital pel que fa als mitjans de difusió.

Això en el cas que la ruta funcioni i vagi cap a bon port. Tanmateix per arrencar, la ruta tindrà com a element bàsic i capital un tríptic. Les característiques físiques d'aquest tríptic seran les següents:

- > Les dimensions seran de 30 cm d'ample per 25 cm d'alt.
- > Tindrà sis cares a tot color.
- > En una cara hi haurà un plànol esquemàtic del Barri Antic i amb la pertinent relació d'elements de la ruta.
- > Mentre que en l'altra cara apareixeran tots els elements recollits amb una breu descripció.

L'objectiu d'aquest tríptic serà aportar una informació molt ràpida i sumària als usuaris i públic visitant, però tanmateix molt útil i valuosa que li permeti guiar-se perfectament en el Barri Antic i saber on es troba en tot moment i saber localitzar tots els elements i alhora extreure tota una sèrie de dades informatives.

El tríptic com a eina bàsica i essencial serà editat en quatre idiomes com són: Català, Castellà, Anglès i Francès.

La seva distribució i adquisició serà totalment gratuïta, i es podrà obtenir des de les dependències de l'Oficina de Turisme, passant per la Casa Consistorial i fins arribar als pertinents establiments comercials ubicats en el Barri Antic d'Anglès.

5.3.5.6.- Seguiment i manteniment de la ruta

Un cop que la ruta estigui programada i entri en funcionament, el que no podem fer es desentendre'ns completament d'ella, ja que es pot convertir en un factor contraproduent i en un handicap que es pot girar contra nosaltres mateixos.

El que no podem acceptar ni tolerar de cap de les maneres és que després d'un període de temps posem "X" d'haver inaugurat la ruta, hi vagi un visitant i es trobi una cartela trencada, o que vagi a l'Ajuntament d'Anglès preguntant per la ruta i els funcionaris no sàpiguen d'on baixa, o que els accessos que comuniquen i enllacen la Via Verda amb el Barri Antic estiguin en males condicions, etc.

És per això que proposem que es duguin a terme unes tasques periòdiques de seguiment i manteniment des de la ruta, passant per les seves infraestructures i fins arribar a les instal·lacions i condicionants.

Aquestes labors de seguiment i manteniment s'efectuarien semestralment, és a dir que cada sis mesos, aproximadament, hi hauria una avaluació estricta.

Pel que fa als actors que durien a terme aquesta avaluació o seguiment relacionat amb l'impacte de la ruta en el si del Barri Antic, d'això se n'encarregaria l'àrea o regidoria de Turisme-Cultura de l'Ajuntament d'Anglès. Mentre que les tasques més mecàniques relacionades amb el manteniment de les instal·lacions i infraestructures, en matèria per exemple d'arranjament o reposició de carteles, recaurien sobre la Brigada de l'Ajuntament.

5.3.6.- Característiques intrínseques de la ruta

La ruta estarà sempre oberta al públic visitant i no hi haurà cap tipus de restriccions en matèria d'horaris o d'afluència de públic.

Per oferir un bon servei al públic visitant en matèria informativa i per atendre qualsevol tipus de reclamació o incidència, posarem a disposició dels usuaris dos serveis bàsics com són: per una banda, l'oficina de Turisme - emplaçada en l'antiga estació de tren, ha estat restaurada i rehabilitada en un període de temps relativament modern - oferirà un servei atent i professional a totes aquelles persones i públic visitant que s'adreci a l'oficina en busca d'informació sobre la ruta. Mentre que per l'altra, tenim el cos de la Policia Municipal, l'oficina de la qual està ubicada també en l'antiga estació de tren, la qual es trobarà en absoluta disposició dels usuaris en matèria de possibles incidents o reclamacions.

Pel que fa l'horari d'atenció al públic, l'Oficina de Turisme hauria d'estar oberta tots els dies de la setmana. A l'hivern, entre setmana, només obriria quatre hores pel matí, i al cap de setmana obriria tot el dia, estructurant l'horari en quatre hores pel matí i quatre hores per la tarda. A l'estiu s'ampliaria sensiblement la franja horària ja que estaria oberta cada dia, en règim de vuit hores diàries.

Per la seva banda l'Oficina del cos de la Policia Municipal sempre està oberta, ja que hi ha una àmplia dotació d'agents de l'ordre públic que li permet està en disposició d'oferir un servei ininterromput.

5.3.7.- Costos d'execució i viabilitat de la proposta

Després d'haver presentat detingudament la plasmació física de la ruta sobre el territori, creiem rotundament que la viabilitat del projecte és molt elevada. Les sis propostes presentades, anteriorment, han estat pensades i enginyades detingudament i sempre tocant de "peus a terra" i sent molt conscients amb l'àmbit d'acció en el qual ens movem i treballem.

Per saber a quant pot ascendir el muntant total de l'operació hem fet una relació de costos amb un pressupost aproximatiu que tot seguit passem a desglossar:

1) Senyalètica **= 5.000 €**

-> 3 Plafons

-> 25 Carteles

2) Marcatge dels carrers **= 1.500 €**

-> Línies discontinúes per assenyalar el carril bici

-> Logotip de la ruta

-> Distància 3 km

3) Adhesius senyalitzadors **= 100 €**

-> Amb el logotip de la ruta

-> Tirada de 1.000 exemplars

4) Aparcaments per a bicis **= 1.000 €**

-> Capacitat per a 20 bicicletes respectivament

-> 2 unitats x 500 € unitat

5) Tríptic **= 3.000 €**

-> 6 cares a tot color

-> Editat en quatre idiomes

-> Tirada de 5.000 exemplars

6) Seguiment / Manteniment **= 1.800 €**

-> Activitat semestral cada sis mesos

-> Despeses en concepte de neteja (grafiti), millora i reposició

Total   -----

12.400 €

La única inversió important de capital és al principi. Un cop plasmada i inaugurada la ruta només ens hem de preocupar del seu manteniment, conservació i millora. En conclusió, en base a aquest pressupost detallat que hem presentat, creiem rotundament que la proposta que presentem és completament viable, ja que el muntant total de l'operació no és gens exagerat ja que només requereix una inversió de 12.400 €. Hem de tenir molt present que es tracta d'una petita inversió que pot ajudar significativament a la revalorització i revitalització no només del Barri Antic sinó de tot municipi i és per això que hem d'apostar fortament per ella, sense cap tipus de dubte.

5.3.8.- Mecanismes de difusió

A part del típic i tradicional tríptic, volem presentar tot un seguit de mecanismes i propostes de difusió que poden ajudar ostensiblement a la consolidació i reconeixement d'aquesta ruta com a tal.

En primer lloc, creiem que un mitjà molt útil de difusió seria la confecció d'una publicació en format de petita guia, la qual recollís tots els elements físics de la ruta. En aquesta guia primeria les descripcions tipològiques dels edificis així com les seves respectives notícies històriques i totes les llegendes relacionades amb cada un dels escenaris concrets. Aquesta guia significaria un desenvolupament exhaustiu del tríptic, però a diferència d'aquest, l'adquisició del qual és gratuïta, per adquirir la guia s'hauria de fer un petit desembors econòmic.

En segon lloc, seria important que la ruta sortís anunciada en portals d'Internet gratuïts o pàgines web del ram de l'oci, la cultura i el turisme, com per exemple la pàgina web del Consorci de les Vies Verdes o la pàgina web dels municipis de la resta de la comarca.

En tercer lloc, que la ruta aparegués anunciada en els butlletins o revistes mensuals dels municipis de la resta de la comarca.

En quart lloc, la creació d'una pàgina web específica de la ruta **“Un salt en el temps: un petit tomb pel Barri Antic d'Anglès”**. En el cas que no es cregui oportú que aquesta pàgina estigui desvinculada i sigui autònoma de la de l'Ajuntament, en la pàgina d'aquesta s'hauria d'habilitar un apartat específic i concret dedicat únicament a la ruta.

En cinquè lloc, la programació d'activitats amenes i interessants que combini les dues esferes – lúdica i cultural- ajudaria significativament a la ruta. Entre les diverses activitats proposem per exemple a partir d'una llegenda concreta confeccionar una

gimcana o joc de rol; una visita programada que englobi les Vies Verdes i el Barri Antic. Així sortint de Girona ens desplaçaríem fins a Anglès, visitant el Barri Antic a través de la ruta programada i posteriorment tornariem a enllaçar amb les Vies Verdes per tornar a Girona; o bé les visites guiades durant tot l'any, etc.

Finalment valent-nos de l'enorme potencial que proporcionen les noves tecnologies volem proposar dos mitjans més de difusió. Per una banda, en les fitxes de cada immoble hem recollit les coordenades físiques de cada un d'ells. Es tractaria doncs de concretar uns recorreguts virtuals i entrar cada edifici amb les seves coordenades concretes i amb la seva descripció tipològica, croquis i plànols d'estructuració, notícies històriques i llegendes. Aquestes rutes estarien penjades en la pàgina web de la ruta. Tothom que volgués la podria descarregar i associar-la a una P.D.A. D'aquesta forma per exemple un visitant estranger que no vulgui o no pugui comprar, per les raons que siguin i que no venen al cas, la petita guia es podrà descarregar la ruta i gaudir totalment d'aquesta. Pel que fa a les P.D.A. l'Oficina de Turisme podria adquirir unes tres unitats i llogar-les per un preu mòdic i raonable.

Tot i que pugui semblar al contrari, aquesta primera proposta no és descabellada sinó que és relativament assequible, ja que moltes activitats relacionades amb l'oci la cultura fan servir les P.D.A. La que si és una proposta bastant pionera és la que presentem tot seguit.

Aquesta proposta a diferència de l'anterior, que ja la practiquen moltes entitats culturals, és molt moderna i innovadora. Consisteix en implantar en cadascuna de la façana dels respectius immobles un petit microxip o processador el qual tindrà gravats totes les dades informatives de l'edifici. Amb un "PC TABLET", és a dir aquells petits ordinadors que tenen unes grans prestacions ja que ofereixen una gran autonomia i independència al seu usuari i que a més són fàcilment manipulables, amb els infrarojos

detectaríem el petit xip i ràpidament ens sortiria a la pantalla tota la informació relacionada amb l'immoble i estructurada en diversos apartats independents com serien la descripció tipològica, els plànols i croquis referents a la conformació i estructuració física de l'immoble, les notícies històriques i les llegendes i tradicions. Es tracta en definitiva d'una eina interactiva i que en tot moment involucra a l'actor, el qual a través de la pantalla tàctil pot escollir que és el que vol veure i a que no li vol dedicar cap tipus d'atenció. A l'igual que amb el cas de les P.D.A. l'Oficina de Turisme podria adquirir un nombre limitat d'unitats, que podria ascendir a dues o tres, i llogar-les a un preu assequible i raonable.

Aquestes dues últimes propostes de difusió ja requereixen d'una important inversió de capital, i és per això que la seva plasmació física es duria a terme en el cas que es veiés que la ruta funciona i que té un impacte i repercussió sobre el municipi i el Barri Antic.

En resum, creiem que aquestes propostes de difusió presentades haurien de ser preses i estudiades molt seriosament, i alhora fer el màxim possible per la seva concretització física, ja que creiem que la seva realització ajudaria ostensiblement a que la ruta guanyés en rellevància i reconeixement social i cultural.

5.3.9.- Protocol d'avaluació de la proposta

Per comprovar l'impacte de la proposta efectuada, amb l'objectiu d'esbrinar tant si és una proposta inadequada o no com de saber si es tracta d'una proposta rendible els beneficis de la qual es deixen sentir i es noten físicament tant en el Barri Antic com en el municipi, és imprescindible plantejar un protocol d'avaluació que ens ha de permetre estimar i valorar l'impacte del projecte un cop estigui en funcionament.

Per tal de dur a bon port aquesta tasca important, ens valdrem de tres mecanismes o eines, les quals ens permetran, en definitiva, avaluar l'impacte de la ruta en el si del Barri Antic i paral·lelament del municipi. Els tres mecanismes els quals passem a desenvolupar tot seguit són: les enquestes als usuaris, el formulari als agents privats i finalment la reunió d'avaluació anual entre l'Ajuntament i els responsables del Consorci de les Vies Verdes de Girona.

5.3.9.1.- Enquestes als usuaris i públic visitant

En primer terme, tenim les enquestes als usuaris o públic visitant de la ruta. Parlem d'enquestes ja que oficialment sona millor, però en realitat es tractarà d'un petit formulari molt ràpid i sumari, el qual recollirà una sèrie de preguntes i qüestions molt ràpides de contestar. Aquestes enquestes seran efectuades aleatòriament i mai amb un patró determinat, és a dir que el dia que es practiquin aquestes enquestes mai serà fix, sinó tot el contrari, ja que anirà rotant i canviant constantment.

Les enquestes seran practicades per dues persones les quals s'ubicaran en dos punts estratègics de la ruta, el qual els permeti interceptar a tots els visitants i realitzar-los la pertinent enquesta. Aquests dos punts estratègics seran, per una banda en el coronament de la pujada del carrer de l'Empedrat pels que venen de Girona en direcció cap a Olot; mentre que per l'altra a l'inici del carrer de Santa Magdalena pels que venen d'Olot en direcció cap a Girona.

És important remarcar que les enquestes es realitzaran no al principi de la ruta, sinó un cop els visitants hagin completat tot el recorregut, ja que així la informació que podrem obtenir serà molt més valuosa i efectiva.

Tornem a reiterar que aquesta enquesta serà molt ràpida i assequible i ni molt menys es pretén atabalar o bombardejar als visitants amb una allau de preguntes que d'acord que són necessàries, però que acaben estressant i espantant als visitants. És per això que ens decantarem per un nombre limitat de qüestions, que ascendiran com a màxim a deu.

Aquest control s'efectuarà semestralment, cada sis mesos aproximadament, i la valoració de les dades la durà a terme la regidoria de Turisme-Cultura de l'Ajuntament d'Anglès en el context del seguiment que aquesta àrea ha d'efectuar semestralment, per tal de valorar l'impacte de la ruta en el si del Barri Antic.

L'enquesta, en qüestió, constarà del següent formulari i preguntes:

ENQUESTA / FORMULARI

- 1) Localitat / Lloc de residència
- 2) La raó de la visita és
  - a. Casual i a l'atzar
  - b. Programada amb antelació
- 3) Visita
  - a. Puntual
  - b. Prolongarà la teva estada en el municipi o viles veïnes
- 4) Com us heu assabentat de la ruta
  - a. Per un amic
  - b. Pels mitjans de difusió
    - i. Portals d'oci i turisme.

ii. Pàgina web de la pròpia ruta o de l'Ajuntament.

iii. Butlletí o revistes mensuals.

5) Impressió general de la ruta

a. Positiva

b. Mitjana

c. Negativa

6) Interès que desperta i genera la ruta

a. Avorriment

b. Amena / Atractiva / Divertida / Lúdica

7) Els accessos

a. Bons

b. Dolents

8) La senyalètica

a. Comprensible / Encertada

b. Complexa / Dispersa

c. Indiferent

9) Com heu trobat els elements físics i llegendes

a. Interessants / Encertats

b. Repetitius / Avorrits

10) Valoració de 1 al 10 de la proposta

-> Sugeriments i aspectes a millorar o canviar:

5.3.9.2.- Formulari als agents privats del Barri Antic

En segon terme, tenim els formularis als agents privats del Barri Antic com per exemple als propietaris d'establiments comercials ubicats en el si del Barri Antic i en les proximitats físiques d'aquest.

A l'igual que les enquestes als usuaris i públic visitant, es tractarà d'un formulari molt ràpid i assequible, el qual constarà com a màxim de cinc qüestions. Aquest control s'efectuarà semestralment, cada sis mesos aproximadament, i la valoració de les dades la durà a terme la regidoria de Turisme-Cultura de l'Ajuntament d'Anglès en el context del seguiment que aquesta àrea ha d'efectuar semestralment, per tal de valorar l'impacte de la ruta en el si del Barri Antic.

La informació que podem obtenir d'aquests formularis és molt valuosa, ja que es tracta de dades físiques reals, ja no estimables, sinó verídiques que ens permeten comprovar l'impacte i repercussió real, ja sigui positiva o negativa, que ha tingut la ruta que hem programat en el si del Barri Antic i paral·lelament del propi municipi.

El formulari en qüestió constarà de les següents preguntes:

FORMULARI:

- 1) Heu notat un increment del volum de visitants en el Barri Antic des de que es va inaugurar la ruta
  - a. Si
  - b. No
- 2) Des de que es va inaugurar la ruta heu experimentat un increment de les ventes
  - a. Si
  - b. No

- 3) Com valoreu la ruta
  - a. Positiva
  - b. Mitjana
  - c. Negativa
- 4) Com valoreu la gestió que s'està fent de la ruta en matèria de publicitat, seguiment, difusió i manteniment
  - a. Positivament
  - b. Negativament
- 5) Des de que es va inaugurar la ruta creieu que el Barri Antic i paral·lelament el municipi n'ha sortit beneficiat des del punt de vista econòmic, social i cultural
  - a. Si
  - b. No

-> Suggestiments i aspectes a millorar o canviar:

5.3.9.3.- Reunió d'avaluació anual entre l'Ajuntament i el Consorci de les Vies Verdes de Girona

El punt final o culminació d'aquest seguiment exhaustiu que s'efectuarà cada sis mesos aproximadament, el trobarem en la reunió anual d'avaluació que convocarà a les dues parts directament implicades i interessades com són l'Ajuntament d'Anglès i el Consorci de les Vies Verdes de Girona.

Es tractarà d'una reunió molt important en la qual es tractaran tots els aspectes i incidències relacionades amb la ruta.

La reunió s'efectuarà a final de temporada, o temporada baixa és a dir entre el novembre i desembre.

Entre moltes de les qüestions que s'han de tractar en aquesta pertinent reunió, creiem que n'hi ha tres de molt importants, els quals han de monopolitzar tot el temps físic d'aquesta reunió: en primer terme, valorar i analitzar detingudament la memòria que ha preparat exhaustivament la regidoria de Turisme-Cultura de l'Ajuntament d'Anglès gràcies a l'Oficina de Turisme, en base al buidatge i estudi de les enquestes realitzades als usuaris i públic visitant i dels formularis efectuats als agents privats del Barri Antic i de les proximitats i en base a les activitats realitzades, etc. En segon lloc fer una valoració general de com ha anat la temporada, arribant a la conclusió s'hi ha set positiva i satisfactòria o bé poc profitosa o indiferent. Finalment, fixar els objectius a complir de la nova temporada, i enginyar i dissenyar tot un cúmul de propostes en matèria ja sigui des d'activitats, passant per la difusió i fins arribar a un punt determinant com és el pressupost anual destinat a la ruta en matèria d'inversió.

6- CONCLUSIONS

Hem arribat ja a l'apartat final del nostre treball de recerca. Per tancar-lo definitivament tant sols ens resta enllestir el típic punt amb el que se sol culminar la majoria de projectes d'aquesta índole com són les conclusions. Tot i que és un apartat prototípic, tanmateix és molt important ja que ens permet sintetitzar i compilar en una sèrie d'enunciats les idees bàsiques i conductores que han desfilat al llarg del projecte.

Per no fer aquest últim punt extremadament feixuc sinó al contrari, més àgil presentarem tres enunciats que creiem que recopilen a la perfecció les idees principals d'aquest projecte.

El primer enunciat el qual correspon al subtítol d'aquest treball de recerca, és: el binomi Anglès – Barri Antic com a model per a l'estudi de l'interpretació del territori en el marc de les Vies Verdes. Això que a primera vista ens sona molt estrany, té una ràpida explicació i comprensió. El mètode que s'ha plantejat per a l'estudi del municipi es pot convertir en un model aplicable a altres municipis, els quals disposen d'un conjunt patrimonial significatiu ubicat relativament a prop de les Vies Verdes de Girona. Partint d'un mètode inductiu – del cas particular, de l'efecte, al cas general- configurariem una plantilla que la podríem extrapolar a qualsevol conjunt patrimonial tant a nivell cultural com natural situat en les proximitats de la xarxa verda. D'aquí l'interès i novetat d'aquest projecte.

El segon és: l'usuari que utilitza la Via Verda com element connector en la descoberta patrimonial d'un municipi. L'usuari de les Vies Verdes les utilitza amb dos pretextos: per una banda, els desplaçaments quotidians en matèria de salut, esport i accessibilitat als llocs. Mentre que per l'altra, els usuaris coneixent tant el potencial i la gran estirada que ofereix aquest recorregut com la tranquil·litat que proporcionen en temes de seguretat les utilitza per descobrir i conèixer el patrimoni d'un municipi, ja

sigui el del poble veí, o bé el d'una comarca o fins i tot de l'estranger mateix. D'aquí prové el postulat de la Via Verda com element vehiculador i connector, ja que executa una tasca rellevant com és la de que dues realitats dispars com són els usuaris de les Vies Verdes i el patrimoni d'un municipi entrin en contacte i diàleg recíproc.

Finalment el tercer enunciat: les Vies Verdes com a eix de coneixement, interpretació i difusió del territori: el cas del Barri Antic d'Anglès. Es tracta d'un triple procés estratificat: com a eix de coneixement, perquè les Vies Verdes permeten als seus usuaris descobrir, explorar, conèixer el territori per on transcorren – en aquest cas el terme d'Anglès- i a més a més impregnar-se tant del patrimoni cultural, natural i històric que és herència d'aquest municipi, com del folklore en matèria de tradicions populars, de llegendes i faules.

Les Vies Verdes no es limiten ni es queden estancades en aquest estrat superficial de mer coneixement sinó que fan un pas endavant més, com és la interpretació. La interpretació en el sentit d'ajudar a comprendre als usuaris d'aquestes vies la importància i repercussió que té aquest patrimoni de caràcter integral per als habitants d'Anglès. El coneixement i interpretació comporta implícitament la difusió. Les Vies Verdes de Girona ajuden a que aquest patrimoni no quedi ni en l'oblit ni limitat a una simple franja territorial, sinó tot el contrari, obren el seu horitzó ampliant-lo per tal de que el conegui el màxim nombre de persones possibles.

Si aquest trinomi es compleix el resultat d'aquesta equació és doble: per una banda, la contribució en el desenvolupament socio-econòmic del municipi, mentre que per l'altra la sostenibilitat i el respecte pel medi ambient. En quant a la cooperació en matèria de desenvolupament local hem de dir que partint de l'eix que configura les Vies Verdes es pot crear un ventall de recursos turístics relacionats amb el patrimoni cultural i natural que poden i han d'incidir de forma determinant i decisiva en el

desenvolupament local d'un municipi o territori. En les nostres mans està saber identificar aquests elements i habilitar-los per tal per tal d'expressar-los i d'extreure'ls-hi el màxim suc possible des del punt de vista socio-econòmic i cultural.

Aquesta proposta de ruta patrimonial és un primer exemple d'aquesta hipòtesi. I és que el binomi Barri Antic - Vies Verdes pot arribar a generar una multitud i gran quantitat de recursos que poden afavorir i han de contribuir decisivament tant en el coneixement i interpretació com en la difusió del Barri Antic i paral·lelament en el desenvolupament local del municipi. Uns beneficis que van molt més enllà dels merament econòmics i especulatius, ja que engloben una realitat o dimensió molt més àmplia, incloent així l'oci, la cultura, el lleure, el coneixement i finalment el gaudi d'un patrimoni històric que és herència cultural de tots.

Tanmateix aquesta proposta de ruta no queda limitada aquí sinó que significa un pas endavant més, ja que té com a objectiu principal combinar els interessos turístics i les finalitats de desenvolupament local amb els plantejaments ecològics i sostenibles. I és que mai la idea d'un producte turístic ha d'excloure l'ecologia i la sostenibilitat, ja que sembla que en temps moderns parlar de turisme sigui antítesi de respecte pel medi ambient i de tenir cura per l'entorn. Hem de trencar i desmarcar-nos d'aquests postulats rígids i arcaics i fer un pas més, plantejant nous reptes i configurant noves estratègies que ens permetin distanciar-nos d'aquestes propostes obsoletes.

La ruta patrimonial que es presenta és una d'aquestes propostes innovadores. Amb ella el que es pretén, en definitiva, és per una banda, trencar aquest postulat fortament assentat (turisme $\neq$ ecologia i sostenibilitat); mentre que per l'altra, dur a terme, mitjançant el binomi Barri Antic - Vies Verdes, la gestació i consolidació d'un producte turístic ecològic i sostenible que ajudi i contribueixi de forma decisiva tant al coneixement, estudi i interpretació del Barri Antic, com a la seva posterior difusió i

paral·lelament que aquest impacte reverteixi directament en el propi municipi.

Si som capaços de dur a terme el compliment i materialització física d'aquests dos importantíssims objectius, aconseguirem primer: provocar una major implicació de l'administració pública i dels òrgans municipals, que es traduirà físicament en una gestió i administració més eficient, competent i professional del Barri Antic. Segon: un triple procés consistent en la conservació, protecció i millora del Barri Antic; en posar en valor i reconeixement el Casc Antic d'Anglès i finalment generar una activitat econòmica que serà molt ben vista tant pels agents privats del Barri Antic com per la resta del municipi.

En vistes dels objectius, resultats i repercussió que pot tenir aquesta proposta, creiem fermament en ella sense cap tipus de dubte. I animem a l'administració pública i als òrgans municipals a capbussar-s'hi plenament en ella sense por a les conseqüències que només poden ser positives, ja que en aquest cas hi ha molt poc a perdre i, per contra, molt a guanyar.

7- BIBLIOGRAFIA

7.1.- Vies Verdes

AAVV.; (1997): *10º Congreso Internacional de Planificación para la Bicicleta. Redescubrir la bicicleta – estrategias para una nueva movilidad (Libro de Ponencias)*. Ed. Ajuntament de Barcelona (et al.), Barcelona.

AAVV.; (2004): *Atles ambiental i patrimonial del riu ter*. Ed. Fundació Agbar i Consorci Alba-Ter. Impressió Gràfiques Alzamora, Barcelona.

AAVV.; (2006): *Les Vies Verdes a Europa. Jornades tècniques*. Ed. Consorci de les Vies Verdes (et al.), Girona.

AAVV.; (2007): *Caminos Naturales – Vías Verdes. Su adecuación al desarrollo rural sostenible* (Seminari). Ed. Ministerio de Medio Ambiente i Fundación de los Ferrocarriles Españoles, Madrid.

ASOCIACIÓN EUROPEA DE VIAS VERDES.; (2000): *Guia de Buenas Prácticas de Vías Verdes en Europa: Ejemplos de realizaciones Urbanas y Periurbanas*, Madrid.

CONSORCI DE LES VIES VERDES DE GIRONA.; (2006): *Guia de les Vies Verdes. Dels Pirineus a la Costa Brava*. Ed. Consorci de les Vies Verdes de Girona, Girona.

FUNDACIÓN DE LOS FERROCARRILES ESPAÑOLES.; (1994): *Experiencias de utilización alternativa de infraestructuras ferroviarias en desuso: Vive la Vía*, Madrid.

FUNDACIÓN DE LOS FERROCARRILES ESPAÑOLES.; (2001): *Guia de Vias Verdes. Recorridos apasionantes por antiguos trazados ferroviarios en desuso*. Editorial Anaya Touring Club. Col·lecció Fin de Semana, núm. 8, Madrid.

FUNDACIÓN DE LOS FERROCARRILES ESPAÑOLES.; (2005): *Guia de Vias Verdes Vol. 1. 30 recorridos apasionantes por los antiguos trazados ferroviarios*. Editorial Anaya Touring Club, Madrid.

FUNDACIÓN DE LOS FERROCARRILES ESPAÑOLES.; (2005): *Guia de Vias*

Verdes Vol. 2. 31 nuevos recorridos por los antiguos trazados ferroviarios. Editorial Anaya Touring Club, Madrid.

MINISTERIO DE OBRAS PÚBLICAS, TRANSPORTES Y MEDIO AMBIENTE.; (1995): *Lineas ferroviarias susceptibles de usos alternativos*, Madrid.

MINISTERIO DE MEDIO AMBIENTE (Dirección General de Calidad y evaluación ambiental).; (2003): *Grado de aceptación y uso de los caminos naturales construidos por el Ministerio de Medio Ambiente*, Madrid.

MINISTÈRE DE LA RÉGION WALLONNE.; (2006): *PIC Verts Plan d'Itinéraire Communaux Verts*, Bèlgica.

SERVEI CATALÀ DE TRÀNSIT.; (2006): *Dossier tècnic de seguretat viària. La bicicleta: un vehicle segur?* Col·lecció Dossiers tècnics, núm. 16, Barcelona.

TREMPS i CAAMAÑO, S.; (2005): *Les Vies Verdes, els Carrilets Ripoll-Sant Feliu de Guíxols*. Treball de fi de Diplomatura de Turisme dirigit per Lluís Mundet i Cerdan.

DE VIA FÈRRIA A VIA VERDA (Documental). (2006): Dir. Antoni Martí. Produït pel Consorci de les Vies Verdes de Girona i l'Àrea de Cultura de la Diputació de Girona, Girona.

VIES VERDES: UN EIX DE COMUNICACIÓ PER A MOLTS USOS (Exposició itinerant). (2007): Coordinació i gestió: Emili Mató i Àngel Planas. Redacció de continguts: Gerard Cruset, Raquel Antoner i Xavier Caparrós. Disseny: Iglésies Associats. Produïda pel Consorci de les Vies Verdes de Girona i amb el suport de la Diputació de Girona, el Servei d'Ocupació de la Generalitat de Catalunya i el Fons Social Europeu, Girona.

7.2.- Inventari de bens tangibles i intangibles

AAVV.; (1990): *Pla General d'Ordenació Urbana d'Anglès –Text refós -*.

AAVV.; (1991): *Remedios Varo. Art i literatura*. Catàleg de l'exposició realitzada a la Casa de Cultura Tomàs de Lorenzana de Girona del 15 de gener i el 5 de febrer de 1991. Coordinador del Catàleg Sebastià Goday. Ed. Diputació de Girona, Girona.

AAVV.; (1992): *Els Castells Catalans*. Vol. III, 2^a. Edició. Edita Rafael Dalmau editor. Barcelona.

AAVV.; (1995): *Bella pedra vella. 15 anys de restauracions del patrimoni cultural de les Comarques de Girona*. Ed. Diputació de Girona i Generalitat de Catalunya, Girona.

AAVV.; (2004): *El pòsit del temps. Fotografies de la col·lecció Ricard Pol*. Catàleg de l'exposició realitzada a la Sala Fontbernat d'Anglès del 17 de gener al 15 de Febrer del 2004. Ed. Ajuntament d'Anglès i Diputació de Girona, Anglès.

AMADES, J.; (1985): *Costumari Català. Vols. II i V*. Ed. Salvat Editores, S.A. Barcelona.

BOADAS i VILLORIA, I.; (1982): *Fitxes del Servei del Patrimoni Arquitectònic del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Secció d'Inventari*.

CAPARRÓS i MORENO, X. i SERRANO i JIMÉNEZ, M.; (2005-07): *Revisió i actualització de l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de la Comarca de la Selva per a l'Àrea de Coneixement i Recerca del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Municipi d'Anglès*.

CLIMENT, R. i DOMÈNECH, C.; (1979): *Expedient de declaració/incoació del barri antic d'Anglès com a Conjunt Històric Artístic*.

COLLELLDEMONT, P.; (1992): *Del Montseny a la Vall d'Hostoles*. Col·lecció les Guies d'El Punt, núm. 12. Ed. Edicions Periòdiques de les Comarques, S.A. Girona.

FIGAREDA i CAIROL, P.; (2001): *Llegendes de la Vall d'Anglès. Llegendes dintre*

Muralles. Ed. Ajuntament d'Anglès i Comissió de Festes, Anglès.

FIGAREDA i CAIROL, P.; (2002): *Llegendes de la Vall d'Anglès. Llegendes fora*

Muralles. Ed. Ajuntament d'Anglès i Comissió de Festes, Anglès.

FREIXAS, C. i RAMS, E.; (1996): *Anglès. 700 Anys de Mercat*. Ed. Ajuntament d'Anglès i Diputació de Girona, Girona.

FUSES, J. i VIADER, J.M^a.; (1984): *Pla especial de conservació i de reforma interior del Barri Antic d'Anglès*.

GIL i TORT, R.M. (2006): *Geografia de Masó. L'arquitecte de les Comarques Gironines*. Catàleg de l'exposició. Ed. Diputació de Girona, Girona.

LACUESTA, R., CUSPINERA, LI. i BALAÑÀ, F.; (2006): *Rafael Masó i Valentí, arquitecte (1880-1935)*. Catàleg de l'exposició. Ed. Diba (Diputació de Barcelona), Barcelona.

LANAO i REVERTER, P.; (1986): *Anglès*. Quaderns de la Revista de Girona, núm. 6. Monografies locals núm. 3. Ed. Diputació de Girona i Caixa de Girona. Girona.

LLINÀS, J. i MERINO, J.; (2000): *El patrimoni de la Selva. Inventari històric, artístic i arqueològic dels municipis de la comarca*. Fitxer núm. 4. Ed. Consell Comarcal de la Selva, Santa Coloma de Farners.

LLINÀS, J. i MERINO, J.; (2001): *El patrimoni de la Selva. Inventari històric, artístic i arqueològic dels municipis de la comarca*. Fitxer núm. 5. Suplement 2001. Ed. Consell Comarcal de la Selva, Santa Coloma de Farners.

MOLINA i FIGUERES, J.; (1990): *Fitxes del Servei del Patrimoni Arquitectònic del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Secció d'Inventari*.

MORALES i MIRANDA, J.; (2001): *Guía práctica para la interpretación del patrimonio. El arte de acercar el legado natural y cultural al público visitante*. Ed. Junta de Andalucía, Consejería de Cultura, 2^a ed. Sevilla.

NOGUER, M.; (2003): *Es farà obres de reforma a la casa pairal de Can Cendra*. Diari de Girona (2003, 3 de octubre).

OLAVARRIETA, J.; (1989): *El nostre Patrimoni. La Selva*. Ed. Caixa de Girona.

PLA i CARGOL, J.; (1953): *Plazas fuertes y castillos en tierras gerundenses*. Girona.

PUJOL, D. i LLAGOSTERA, Ll.; (1990): *La Cellera de Ter*. Quaderns de la Revista de Girona, núm. 28, Sèrie Monografies locals núm. 16. Ed. Diputació de Girona i Caixa de Girona, Girona.

RÀFOLS, J. F.; (1979): *Diccionario Ràfols de Artistas de Catalunya, Baleares y Valencia*. Ediciones Catalanas, S.A. i la Gran Enciclopedia Vasca Barcelona- Bilbao (1980).

RAMS i RIERA, E.; (1998): *Anglès: de la Pagesia a la Industrialització*. Vol. I. Ed. Ajuntament d'Anglès i Diputació de Girona, Anglès.

RAMS i RIERA, E.; (1999): *Anglès: de la Pagesia a la Industrialització*. Vol. II. Ed. Ajuntament d'Anglès i Diputació de Girona, Anglès.

RAMS i RIERA, E.; (2000): *Anglès: La Vall de les Esglésies*. Programa de les Gales d'Anglès de l'any 2000. Ed. Ajuntament d'Anglès, Anglès.

RAMS i RIERA, E.; (2002): *Anglès. Els Pobles de la Selva*. Ed. Ajuntament d'Anglès, Anglès.

RAMS i RIERA, E.; (2006): *L'arquitecte Rafael Masó, el modernisme, el noucentisme i el poble d'Anglès*. Programa de les Gales d'Anglès de l'any 2006. Ed. Ajuntament d'Anglès, Anglès.

RAMS i RIERA, E.; (2007): *La llegenda del gessamí del baluard de Sant Miquel d'Anglès*. Ed. Ajuntament d'Anglès, Anglès.

TARRÉS, J.; (2005): *De la industrialització de les comarques de Girona al vapor de la Burés*. Dins Revista de Girona, núm. 229, març-abril 2005.

TARRÚS, J i COMADIRA, N.; (1996): *Rafael Masó. Arquitecte noucentista*. Ed. COAC (Col·legi Oficial d'Arquitectes de Catalunya) Demarcació de Girona. Girona.

TEIXIDOR i PALAU, R.; (2006): *Brunyola de Castell a Poble i de baronia a municipi*. Edicions la Trona. Ed. Ajuntament de Brunyola i Diputació de Girona, Girona.

VINYES i TRIADÓ, R.; (1973): *Anglès. Notes Històriques*. Col·lecció de Monografies Locals núm. 7-B Història. Editorial Montblanc-Martin, Barcelona.

7.3.- Pàgines web consultades

<http://www.af3v.org>

<http://www.angles.cat/turisme/>

<http://www.railtrails.org>

<http://www.ravel.wallonie.be>

<http://www.sustrans.org.uk>

<http://www.viasverdes.com>

[http:// www.viesverdes.org](http://www.viesverdes.org)

8- ANNEXOS